

ISSN 1727-0200

Беркут

*Український
орнітологічний журнал
Ukrainian Journal of Ornithology*

Том 33

2024

Випуск 1-2

Над випуском працювали:

відповідальні редактори – В.М. Грищенко, І.В. Скільський
відповідальні секретарі – Є.Д. Яблоновська-Грищенко, Л.І. Мелещук
комп'ютерний макет – В.М. Грищенко
видання та розповсюдження – І.В. Скільський

1 стор. обкладинки – білий лелека (*Ciconia ciconia*), 14.07.2009 р., околиці с. Підгайці, Тернопільська обл.
фото В.М. Грищенко

Адреса: Скільський І.В.
а/с 532,
58001, м. Чернівці,
Україна

Address: I.V. Skilsky
P.O. Box 532
58001, Chernivtsi
Ukraine

e-mail: aetos.ua@gmail.com, aetos2@ukr.net
<http://aetos.kiev.ua/>

Edited by V.N. Grishchenko & I.V. Skilsky

Редакційна рада:

Editorial board:

А.А. Бокотей, с.н.с., д.б.н., м. Львів, Україна
М.Н. Гаврилюк, доц., к.б.н., м. Черкаси, Україна
І.В. Загороднюк, доц., к.б.н., м. Київ, Україна
М.Л. Клецов, с.н.с., к.б.н., м. Київ, Україна
М.П. Книш, доц., к.б.н., м. Суми, Україна
В.А. Костюшин, с.н.с., к.б.н., м. Київ, Україна
І.В. Марисова, проф., к.б.н., м. Ніжин, Україна
Г.В. Фесенко, м. Київ, Україна
А.Б. Чаплигіна, проф., д.б.н., м. Харків, Україна

A.A. Bokotey, Dr., Lviv, Ukraine
M.N. Gavrilyuk, Dr., Cherkasy, Ukraine
I.V. Zagorodniuk, Dr., Kyiv, Ukraine
N.L. Klestov, Dr., Kyiv, Ukraine
N.P. Knysh, Dr., Sumy, Ukraine
V.A. Kostyushin, Dr., Kyiv, Ukraine
I.V. Marisova, Prof., Dr., Nizhyn, Ukraine
G.V. Fesenko, Kyiv, Ukraine
A.B. Chaplygina, Prof., Dr., Kharkiv, Ukraine

Засновники та видавці – І.В. Скільський і В.М. Грищенко
Реєстраційне свідоцтво Чц 116 від 26.12.1994 р.

ОРНІТОФАУНА ЧОРНОБИЛЬСЬКОГО РАДІАЦІЙНО-ЕКОЛОГІЧНОГО БІОСФЕРНОГО ЗАПОВІДНИКА

С.В. Домашевський

Чорнобильський радіаційно-екологічний біосферний заповідник; вул. Преображенська, 25, м. Київ, 02000, Україна

Chornobyl Radiation and Ecological Biosphere Reserve; Preobrazhenska str., 25, Kyiv, 02000, Ukraine

Український центр досліджень хижих птахів; вул. Жукова, 22-42, м. Київ, 02166, Україна

Ukrainian Birds of Prey Research Center; Zhukov str., 22-42, Kyiv, 02166, Ukraine

✉ domashevsky@gmail.com; **Sergey Domashevsky** <https://orcid.org/0009-0006-1225-5803>

Ornithofauna of the Chornobyl Radiation and Ecological Biosphere Reserve. - S.V. Domashevsky. - Berkut. 33 (1-2). 2024. - The Reserve is located in the northern part of Kyiv region. Data were collected in 2008–2024. In total, 233 bird species were registered. 163 species are breeding, 5 – probably breeding, 52 – migrating, 6 – wintering, 7 – vagrant. 41 species are listed in the Red Book of Ukraine (2009) and 42 species are included in the list to its IV edition. [Ukrainian].

Key words: Kyiv region, distribution, number, breeding, migrations, rare species.

Заповідник розташований на півночі Київської області. Матеріали збирались у 2008–2024 рр. Загалом на цій території зареєстровано 233 види птахів. З них 163 – гніздові, 5 – можливо гніздові, 52 – пролітні, 6 – зимуючі, 7 – залітні. 41 вид занесений до Червоної книги України (2009), 42 види – у список для її IV видання.

Ключові слова: Київська область, поширення, чисельність, гніздування, міграції, рідкісний вид.

Зона відчуження та зона безумовного (обов'язкового) відселення розташована на півночі Київської області, переважно в межах річок Уж і Прип'ять. Загальна площа Чорнобильської зони відчуження (ЧЗВ) становить близько 2270 км². За природно-територіальним районуванням, вона входить до складу Київської підпровінції Українського Полісся (Маринич и др., 1985). Рельєф характеризується загальним схилом у східному напрямку, наявністю моренно-зандрових, моренно-горбистих і зандрових рівнин. Переважають абсолютні висоти 115–140 м н.р.м. з максимальними підвищенням до 160 м у північно-західній і центральній частинах ЧЗВ. Річки Уж і Прип'ять мають широкі, до 5–7 км, заплавні пониження з виразними надзаплавними терасами. Крім основних водотоків, всю територію ЧЗВ вкриває густа мережа малих річок (Сахан, Брагінка, Ілля, Грезля, Вересня та ін.), а на південному сході вона межує з Київським водосховищем. У самому центрі ЧЗВ розташоване велике штучне озеро – охолоджувач Чорнобильської АЕС загальною площею водного дзеркала в минулому близько 22,9 км². У 2014 р. постачання водою водойми-охолоджувача припинилося, її площа поступово зменшилась і зараз становить близько 7 км². Рівень води впав на 7 м, звільнені від неї ділянки суші щільно поросли верболозом, березою й осикою. На берегах зарості рогузу широколистої. Ставок розділився на 8 окремих водойм різної площі. Окрім того, на теренах ЧЗВ є чимала кількість інших дрібних озер льодовикового походження та кілька штучно створених озерець. Характер рельєфу й високий рівень ґрунтових вод обумовлює заболочування значних площ, і лише завдяки розвинутій мережі меліоративних каналів (частина з яких була створена ще в ХІХ ст.) власне болота займають не більше 2–3% загальної площі. Завдяки такій розвиненій системі водних об'єктів, різноманіття рослинно-тваринних навколоводних комплексів є характерною рисою Чорнобильської

зони відчуження. У 2016 р. в межах ЧЗВ було створено Чорнобильський радіаційно-екологічний біосферний заповідник. Центральні ділянки зони (близько 12% загальної площі – АЕС, м. Прип'ять і навколишні ліси) не увійшли до його складу, але деякі додаткові спостереження проводилися й на цій території.

Матеріал і методика

Матеріали, представлені в даній публікації, є результатом спостережень з 2008 до 2024 рр., але найбільша частина даних була зібрана протягом 2020–2024 рр. Проаналізовані також публікації дослідників, які раніше працювали на цій території.

Основні методи збору даних по птахах – автомобільні та пішохідні маршрути. Обліки птахів водно-болотного комплексу на водоймі-охолоджувачі під час сезонних міграцій проводилися на пішохідному маршруті довжиною 2 км. З метою виявлення гнізд і територіальних пар хижих птахів використовували прочісування середньо- і старовікових лісових масивів, що прилягають до відкритих ділянок і водно-болотних угідь. Також застосовували методику точкових обліків на майданчиках із відкритим оглядом для виявлення птахів із гніздовою поведінкою – шлюбні польоти, занепокоєння, перенесення будівельного матеріалу для гнізда або корму для пташенят (Домашевський, 2004а). Обліки сов проводили на пішохідних маршрутах. При цьому використовували провукування їх вокалізації за допомогою програвання запису голосів із портативної колонки (Воронецкий и др., 1989).

Результати та обговорення

Загалом на території сучасного заповідника виявлено 233 види птахів із 53 родин. З них на гніздуванні зареє-

стровано 163 види, 5 – можливо гніздові, 52 – трапляються тільки під час міграцій, тільки на зимівлі – 6, 7 видів є залітними. 41 вид занесений до Червоної книги України (2009), 42 види – до списку для її IV видання*. Перелік видів птахів з указанням їх статусу поданий у таблиці. Для частини з них нижче наведена більш детальна інформація.

Гагара червоношия (*Gavia stellata*). Одинокого птаха спостерігали 3.12.2020 р. на водоймі-охолоджувачі.

Баклан великий (*Phalacrocorax carbo*). Досить звичайний вид. Трапляється на всіх великих водоймах, найбільша концентрація відмічається на р. Прип'ять. У другій половині літа й восени утворює великі скупчення до 1000 ос. Таку кількість спостерігали на водоймі-охолоджувачі ЧАЕС 18.11.2020 р. У 1990-х рр. була відома колонія близько 30 гнізд на дамбі водойми-охолоджувача (Гащак та ін., 2006). Наразі відомі колонії на двох островах у гирлі Прип'яті – близько 60 пар. Птахи влаштовують гнізда на деревах. У 2023 р. вони трималися в колонії, але не гніздилися. У зимовий час поодинокі баклани спостерігалися на р. Прип'ять – 17 і 21.12.2017 р. по 1 особині. Навесні появу перших птахів відмічено 25.03.2021 р.

Квак (*Nycticorax nycticorax*). Трапляється лише під час міграцій. 29.06.2005 р. спостерігали в повітрі 5 птахів біля атомної станції (Гащак та ін., 2006). Присутність кваків ми визначали за голосом уночі. Навесні зустрічається дуже рідко – 3 ос. 8.04.2024 р. летіли на захід над м. Чорнобиль. Більш численний восени. Активну нічну міграцію в долині Прип'яті відмічено 26.07.2022 р.

Чапля біла велика (*Egretta alba*). Невеликі гніздові колонії відомі для гирлової частини Прип'яті, де птахи гніздяться в масивах очерету. Наприкінці літа та восени скупчення чапель на водоймі-охолоджувачі ЧАЕС досягають 50 ос. Інколи птахів зустрічали й у зимовий час, наприклад, на водоймі-охолоджувачі 21.12.2017 р. – 1 ос., в нижній течії р. Уж 14.12.2019 р. – 4 ос. та 17.12.2020 р. – 3 ос. Під час похолодання і при високому сніговому покриві 1.12.2022 р. 10 птахів мігрували на південь. Навесні перших птахів реєстрували 4.03.2021 р.

Чапля сіра (*Ardea cinerea*). Наразі гніздових колоній не відомо, але чаплі постійно трапляються у гніздовий період. Імовірно, вони гніздяться в гирлі Прип'яті, оскільки найбільша їх концентрація відмічається саме тут. У деякі роки поодинокі сірі чаплі затримуються до грудня. По одному птахові спостерігали: 17.12.2020 р. – в нижній течії р. Уж, 26.12.2021 р. – на водоймі-охолоджувачі, 1.12.2022 р. – в польоті біля атомної станції. Навесні перших птахів реєстрували 4.03.2021 р.

Лелека білий (*Ciconia ciconia*). З того часу, як люди частково залишили ЧЗВ, лелеки поступово перестали гніздитися в селах та їх околицях. На початку XXI ст. у ЧЗВ гніздилися 20–25 пар (Гащак та ін., 2006). Останній відомий нам випадок гніздування був відмічений у с. Опачичі у 2009 р. Наступного року один лелека тримався біля гнізда, тоді як інший птах загинув від ураження струмом на трансформаторній будці. Зараз білі лелеки в заповід-

нику не гніздяться. Їх можна спостерігати в незначній кількості лише під час міграцій. Територію заповідника вони пролітають транзитно.

Лелека чорний (*C. nigra*). Загальна чисельність у заповіднику зараз 23–26 пар. На початку XXI ст. вона оцінювалась у 20–40 пар (Гащак, 2018). Також цей автор зазначав, що за останні 15 років чорних лелек стало набагато менше, що пов'язано з хижацтвом орлана-білохвоста (*Haliaeetus albicilla*) та лісгосподарською діяльністю, від чого скорочуються площі стиглого лісу. У 2021 р. було перевірено 13 гнізд. З них птахи гніздилися лише у двох і вивели 1 і 2 пташенят, відповідно. У цей рік було виявлено, що багато пар ремонтують гнізда і тримаються біля них, але до розмноження не приступають. Це пов'язано з багаторічною посухою, внаслідок якої кормові ресурси зазнали катастрофічного скорочення.

Влітку, 14.06.2020 р., 7 птахів, що не розмножувалися, годувалися на водоймі-охолоджувачі. Навесні, 27.05.2024 р., 12 птахів, що не розмножувались, трималися в долині Ужа біля с. Діброва. Навесні першого мігруючого птаха спостерігали 30.03.2021 р. Упродовж квітня 2021 р. 1 ос. постійно трималася на водоймі-охолоджувачі. Також перед відльотом 2 і 1 птахи впродовж серпня спостерігалися на водоймі-охолоджувачі. Остання зустріч – 25.08.2021 р.

Гуска сіра (*Anser anser*). Можливо, гніздиться, що припускав і С.П. Гащак зі співавторами (2006). Нами у гніздовий час спостерігалася пара на затоці р. Прип'ять 23.04.2024 р. у с. Плютовище. По поведінці було зрозуміло, що птахи не розмножувалися. Найближче відоме гніздове угруповання сірих гусей існує на лівому березі Дніпра в РЛП «Міжріччинський» (Домашевський, Грищенко, 2011). Голоси гусей було чути в заплаві Ужа 9.04. і 27.06.2024 р. біля с. Діброва. Ця територія достатньо придатна для гніздування виду. Також у заплаві Ужа біля с. Рудня Іллінецька 26.06.2024 р. спостерігалися кормові переміщення 23 особин. Нами поки що недостатньо обстежена заплава нижньої течії Прип'яті. Зважаючи на велику площу гніздопридатних біотопів, тут є ймовірність гніздування сірих гусей.

Лебідь-шипун (*Cygnus olor*). Гніздиться переважно в заплаві Прип'яті. Взимку пари (іноді з молодими птахами) тримаються на ополонках річки. Велике скупчення лебедів ми облікували на невеликій ополонці р. Прип'ять 25.12.2008 р. – 40 ос. і на водоймі-охолоджувачі 21.12.2017 р. – 236 ос.

Лебідь-кликун (*C. cygnus*). Рідкісний гніздовий вид. На території ЧЗВ почав гніздитися на початку 2000-х рр. (Гащак, 2005). Сімейні групи спостерігали на р. Несвіч, та оз. Глибоке. 5 великих пташенят разом із батьками виявлені на р. Ілля 25.08.2021 р. Зимові скупчення на ополонках зустрічали біля о-ва Домантова на р. Прип'ять 25.12.2008 р. – 50 ос., на р. Несвіч 16.12.2019 р. – 25 ос. і 30.02.2020 р. – 20 ос., на водоймі-охолоджувачі 17.12.2019 р. – 28 ос.

Свищ (*Anas penelope*). Нечисленний вид під час міграцій. Навесні вночі добре чути голоси мігрантів. Невеликі зграйки восени зупиняються на водоймі-охолоджувачі. Лише одного разу велике скупчення свищів ми облікували

* Затверджений наказом № 29 Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України 29.01.2021 р.

Видовий склад птахів Чорнобильського радіаційно-екологічного біосферного заповідника
Species composition of birds of the Chernobyl Radiation and Ecological Biosphere Reserve

Вид	Статус	Зустрічальність	Вид	Статус	Зустрічальність
<i>Gavia arctica</i>	М	+	<i>A. heliaca</i> *	ЗІ	+
<i>G. stellata</i>	М	+	<i>A. chrysaetos</i> *	М	+
<i>Podiceps nigricollis</i>	Г	+	<i>Haliaeetus albicilla</i> *	Г	++
<i>P. cristatus</i>	Г	++	<i>Falco cherrug</i> *	ЗІ	+
<i>Phalacrocorax carbo</i>	Г	+++	<i>F. peregrinus</i> *	М	+
<i>Botaurus stellaris</i>	Г	++	<i>F. subbuteo</i>	Г	++
<i>Ixobrychus minutus</i>	Г	++	<i>F. columbarius</i>	М	+
<i>Nycticorax nycticorax</i>	М	++	<i>F. vespertinus</i>	М	+
<i>Egretta alba</i>	Г	+++	<i>F. tinnunculus</i>	Г	+++
<i>Ardea cinerea</i>	Г	+++	<i>Lyrurus tetrix</i> *	Г	++
<i>A. purpurea</i>	Г	++	<i>Tetrao urogallus</i> *	Г	+
<i>Ciconia ciconia</i>	М	++	<i>Tetrastes bonasia</i> *	Г	++
<i>C. nigra</i> *	Г	++	<i>Perdix perdix</i>	Г	+++
<i>Anser anser</i>	Г?	+	<i>Coturnix coturnix</i>	Г	++
<i>A. albifrons</i>	М	++	<i>Phasianus colchicus</i>	Г	+
<i>A. erythropus</i> *	М	+	<i>Grus grus</i> *	Г	+
<i>A. fabalis</i>	М	++	<i>Rallus aquaticus</i>	Г	++
<i>Cygnus olor</i>	Г	++	<i>Porzana porzana</i>	Г	++
<i>C. cygnus</i>	Г	+	<i>P. parva</i>	Г	+
<i>Anas platyrhynchos</i>	Г	++	<i>Crex crex</i>	Г	++
<i>A. crecca</i>	Г	++	<i>Gallinula chloropus</i>	Г	++
<i>A. strepera</i> *	Г	+	<i>Fulica atra</i>	Г	++
<i>A. penelope</i>	М	++	<i>Burhinus oedicephalus</i> *	Г?	+
<i>A. acuta</i>	М	+	<i>Pluvialis squatarola</i>	М	+
<i>A. querquedula</i>	Г	+	<i>Charadrius hiaticula</i> *	М	+
<i>A. clypeata</i>	Г	+	<i>Ch. dubius</i>	Г	++
<i>Aythya ferina</i>	Г	+	<i>Vanellus vanellus</i>	Г	++
<i>A. nyroca</i> *	М	+	<i>Haematopus ostralegus</i> *	Г	+
<i>A. fuligula</i>	М	+	<i>Xenus cinereus</i>	Г	+
<i>A. marila</i>	М	+	<i>Tringa ochropus</i>	Г	++
<i>Bucephala clangula</i> *	З	+	<i>T. glareola</i>	М	++
<i>Melanitta nigra</i>	М	+	<i>T. totanus</i>	Г	+
<i>Mergellus albellus</i>	М	+	<i>T. erythropus</i>	М	+
<i>Mergus serrator</i> *	М	+	<i>T. nebularia</i>	М	++
<i>M. merganser</i>	З	+	<i>T. stagnatilis</i> *	М	+
<i>Pandion haliaetus</i> *	М	+	<i>Actitis hypoleucos</i>	Г	++
<i>Pernis apivorus</i>	Г	++	<i>Arenaria interpres</i>	М	+
<i>Milvus migrans</i> *	М	+	<i>Philomachus pugnax</i>	М	++
<i>Circus cyaneus</i> *	М	+	<i>Calidris minuta</i>	М	+
<i>C. macrourus</i> *	М	+	<i>C. alpina</i>	М	++
<i>C. pygargus</i> *	Г	+	<i>Gallinago gallinago</i>	Г	++
<i>C. aeruginosus</i>	Г	++	<i>Scolopax rusticola</i>	Г	+++
<i>Accipiter gentilis</i>	Г	++	<i>Numenius arquata</i> *	М	+
<i>A. nisus</i>	Г	++	<i>Limosa limosa</i> **	М	++
<i>Buteo lagopus</i>	З	+	<i>Glareola nordmanni</i>	ЗІ	+
<i>B. buteo</i>	Г	+++	<i>Larus minutus</i>	М	+
<i>Circaetus gallicus</i> *	Г	+	<i>L. ridibundus</i>	Г	++
<i>Hieraetus pennatus</i> *	М	+	<i>L. fuscus</i>	М	+
<i>Aquila fasciata</i>	ЗІ	+	<i>L. argentatus</i>	М	+
<i>A. clanga</i> *	Г	+	<i>L. michahellis</i>	ЗІ	+
<i>A. pomarina</i> *	Г	+	<i>L. cachinnans</i>	М	++
<i>A. nipalensis</i> *	ЗІ	+	<i>L. canus</i>	М	+

Продовження таблиці

Continuation of the Table

Вид	Статус	Зустрічальність	Вид	Статус	Зустрічальність
<i>L. delawarensis</i>	ЗЛ	+	<i>Garrulus glandarius</i>	Г	+++
<i>Chlidonias niger</i>	Г	+++	<i>Pica pica</i>	Г	+++
<i>Ch. leucopterus</i>	Г	+	<i>Nucifraga caryocatactes</i>	Г?	+
<i>Ch. hybrida</i>	Г	+++	<i>Corvus monedula</i>	М	+
<i>Sterna hirundo</i>	Г	++	<i>C. frugilegus</i>	М	++
<i>S. albifrons*</i>	Г	+	<i>C. cornix</i>	Г	++
<i>Columba palumbus</i>	Г	+++	<i>C. corax</i>	Г	++
<i>C. oenas*</i>	Г	+	<i>Bombycilla garrulus</i>	З	+++
<i>C. livia</i>	Г	++	<i>Prunella modularis</i>	Г	+
<i>Streptopelia decaocto</i>	М	+	<i>Troglodytes troglodytes</i>	Г	+++
<i>S. turtur</i>	Г	++	<i>Locustella luscinioides</i>	Г	++
<i>Cuculus canorus</i>	Г	+++	<i>L. fluviatilis</i>	Г	++
<i>Asio otus</i>	Г	++	<i>L. naevia</i>	Г	+
<i>A. flammeus*</i>	Г	+	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	Г	+++
<i>Bubo bubo*</i>	Г	+	<i>A. palustris</i>	Г	++
<i>Athene noctua</i>	Г	+	<i>A. scirpaceus</i>	Г	+
<i>Glaucidium passerinum*</i>	Г	++	<i>A. arundinaceus</i>	Г	+++
<i>Strix aluco</i>	Г	+++	<i>Hippolais icterina</i>	Г	++
<i>S. nebulosa*</i>	Г	+	<i>Sylvia nisoria</i>	Г	++
<i>Tyto alba*</i>	Г?	+	<i>S. atricapilla</i>	Г	+++
<i>Caprimulgus europaeus</i>	Г	+++	<i>S. borin</i>	Г	++
<i>Apus apus</i>	Г	+++	<i>S. communis</i>	Г	+++
<i>Coracias garrulus*</i>	Г	+	<i>S. curruca</i>	Г	++
<i>Alcedo atthis</i>	Г	++	<i>Phylloscopus trochilus</i>	Г	+++
<i>Merops apiaster</i>	Г	++	<i>Ph. collybita</i>	Г	+++
<i>Upupa epops</i>	Г	++	<i>Ph. sibilatrix</i>	Г	+++
<i>Jynx torquilla</i>	Г	+++	<i>Ph. trochiloides</i>	М	+
<i>Picus canus</i>	Г	++	<i>Regulus regulus</i>	Г	+
<i>Dryocopus martius</i>	Г	++	<i>R. ignicapillus*</i>	Г	+
<i>Dendrocopos major</i>	Г	+++	<i>Ficedula hypoleuca</i>	Г	+++
<i>D. syriacus</i>	Г	++	<i>F. albicollis</i>	Г	++
<i>D. medius</i>	Г	++	<i>F. parva</i>	Г	+
<i>D. leucotos*</i>	Г	+	<i>Muscicapa striata</i>	Г	++
<i>Dryobates minor</i>	Г	++	<i>Saxicola rubetra</i>	Г	++
<i>Riparia riparia</i>	Г	++	<i>Oenanthe oenanthe</i>	Г	++
<i>Hirundo rustica</i>	Г	+++	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	Г	++
<i>Delichon urbicum</i>	Г	++	<i>Ph. ochruros</i>	Г	+++
<i>Galerida cristata</i>	Г	+	<i>Erithacus rubecula</i>	Г	+++
<i>Eremophila alpestris</i>	М	+	<i>Luscinia luscinia</i>	Г	+++
<i>Lullula arborea</i>	Г	+++	<i>L. svecica</i>	Г	++
<i>Alauda arvensis</i>	Г	++	<i>Turdus pilaris</i>	Г	++
<i>Anthus cervinus</i>	М	++	<i>T. merula</i>	Г	+++
<i>A. campestris</i>	М	+	<i>T. iliacus</i>	М	++
<i>A. trivialis</i>	Г	+++	<i>T. philomelos</i>	Г	+++
<i>A. pratensis</i>	Г	+	<i>T. viscivorus</i>	Г	+++
<i>Motacilla flava</i>	Г	++	<i>Panurus biarmicus</i>	Г	++
<i>M. citreola</i>	Г	+	<i>Aegithalos caudatus</i>	Г	+++
<i>M. alba</i>	Г	+++	<i>Remiz pendulinus</i>	Г	++
<i>Lanius collurio</i>	Г	+++	<i>Parus palustris</i>	Г	++
<i>L. minor</i>	Г	+	<i>P. montanus</i>	Г	++
<i>L. excubitor*</i>	Г	+	<i>P. cristatus</i>	Г	++
<i>Oriolus oriolus</i>	Г	+++	<i>P. ater</i>	Г	+
<i>Sturnus vulgaris</i>	Г	+++	<i>P. caeruleus</i>	Г	++

Закінчення таблиці

End of the Table

Вид	Статус	Зустрічальність	Вид	Статус	Зустрічальність
<i>P. major</i>	Г	+++	<i>A. flammea</i>	З	++
<i>Sitta europaea</i>	Г	+++	<i>A. hornemanni</i>	З	+
<i>Certhia familiaris</i>	Г	++	<i>Carpodacus erythrinus</i>	Г	++
<i>Passer domesticus</i>	Г	++	<i>Loxia curvirostra</i>	Г?	+
<i>P. montanus</i>	Г	++	<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	Г	+
<i>Fringilla coelebs</i>	Г	+++	<i>Coccothraustes</i>	Г	++
<i>F. montifringilla</i>	М	+++	<i>coccothraustes</i>		
<i>Serinus serinus</i>	Г	++	<i>Emberiza calandra</i>	Г	+
<i>Chloris chloris</i>	Г	++	<i>E. citrinella</i>	Г	+++
<i>Spinus spinus</i>	Г	+	<i>E. schoeniclus</i>	Г	+++
<i>Carduelis carduelis</i>	Г	++	<i>E. hortulana</i>	М	+
<i>Acanthis cannabina</i>	Г	++	<i>Plectrophenax nivalis</i>	М	+

Умовні позначення. Статус: Г – гніздовий, Г? – імовірно гніздовий, М – мігруючий, З – трапляється тільки на зимівлі, ЗЛ – залітний; **зустрічальність:** + – рідкісний, ++ – нечисленний, +++ – звичайний; * – види, занесені до Червоної книги України (2009), ** – вид, вперше включений до списку для її IV видання.

взимку на ополонці водойми-охолоджувача – 21.12.2017 р. близько 80 ос. Дві мігруючі групи птахів загальною чисельністю 125 особин спостерігали на водоймі-охолоджувачі 22.03.2023 р.

Нерозень (*A. strepera*). Гніздо нерозня було знайдено на водоймі-охолоджувачі в колонії жовтоногого мартина (*Larus cachinnans*) і великого баклана в 1998 р. (Гащак та ін., 2006). Також, за свідченням С.П. Гащака (2018), на ставку-охолоджувачі нерозень під час осінніх міграцій (серпень 2001 р.) був другим за чисельністю видом качок після крижня (*A. platyrhynchos*). Дорослих і молодого птаха ми спостерігали на водоймі-охолоджувачі в червні 2021 р. Там само під час осінніх міграцій були виявлені невеликі групи до 10 ос., а 23.11.2021 р. найбільша група налічувала 44 ос. Навесні трапляється рідко. На водоймі-охолоджувачі 24.02.2024 р. відпочивало 12 птахів.

Чернь чубата (*Aythya fuligula*). Трапляється в ЧЗВ тільки під час міграції і в невеликій кількості. Лише одного разу значне скупчення цих птахів ми облікували на невеликій ополонці на водоймі-охолоджувачі – 42 ос. 21.12.2017 р.

Гоголь (*Bucephala clangula*). Спостерігається лише під час міграції та на зимівлі. Розвішування гніздових ящиків у долині Прип'яті у 2018 р. позитивних результатів не дало. Відомий випадок, коли у травні 1985 р. бачили самку, яка вилетіла з дуплянки біля с. Буда-Варовичі (Грищенко, Осавлюк, 1990). Інколи невеликі групи птахів зимують на ополонках річки. Одного разу велике скупчення гоголів ми спостерігали взимку на ополонці біля о-ва Домантова 17.12.2017 р. – 70 ос., на водоймі-охолоджувачі 21.12.2017 р. – 45 ос.

Синьга (*Melanitta nigra*). Одного птаха спостерігали на водоймі-охолоджувачі 17.12.2019 р.

Крохаль середній (*Mergus serrator*). Спостерігали 4 птахів 8.10.2020 р. на водоймі біля с. Буряківка, а також 10 птахів 15.10.2020 р. на водоймі-охолоджувачі.

Скопа (*Pandion haliaetus*). Появу перших птахів під час осінньої міграції спостерігали в кінці серпня, найчастіше мігруючі скопи траплялися в середині вересня

(Домашевский и др., 2015). Всі зустрічі були в долині р. Прип'ять.

Шуліка чорний (*Milvus migrans*). У середині ХХ ст. на території досліджень був гніздовим видом (Жежерин, 1969; Зубаровський, 1977). Нами на гніздуванні не виявлений. У період розмноження лише раз спостерігали одну особину – 25.06.2015 р. над вільшняком біля с. Старі Шепеличі. 6.04.2021 р. 3 поодинокі шуліки мігрували на північ біля с. Крива Гора.

Лунь польовий (*Circus cyaneus*). Можливо, періодично гніздиться. Біля с. Іллінці 9.06.2010 р. спостерігали на полюванні 2 самки на відстані 1 км одна від одної, гнізд виявлено не було (Домашевский и др., 2012). Мігрує з кінця вересня по листопад поодинокі або парами.

Лунь степовий (*C. macrourus*). Пролітний дорослий самець був сфотографований 19.04.2019 р. біля с. Речиця (А.О. Сімон, особ. повід.).

Лунь лучний (*C. pygargus*). Рідкісний гніздовий вид. У 2012 р. ми оцінювали гніздову популяцію до 10 пар (Домашевский и др., 2012). В останні роки у гніздовий час ці луні трапляються рідко. Самця зі здобиччю бачили на перелозі біля м. Чорнобиль у червні 2010 р.; самку, що полювала, в цей же період – біля с. Іллінці. Самця спостерігали 4 і 6.08.2020 р. біля с. Стечанка. Декілька разів самця, що полював, у травні – червні 2023 р. відмітили в долині р. Уж і 28.06.2023 р. – біля с. Іллінці. На міграції нечисленний.

Змієїд (*Circaetus gallicus*). Рідкісний гніздовий вид. На досліджуваній території гніздиться 4–6 пар. Біля с. Крива Гора 6.04.2021 р. бачили 2 пролітних змієїдів і 22.09.2022 р. – 1 птаха біля с. Дитятки.

Орел-карлик (*Hieraetus pennatus*). На території заповідника відоме єдине спостереження пролітного птаха – 19.04.2021 р. біля с. Бенівка.

Орел яструбиний (*H. fasciatus*). Рідкісний залітний вид. На півдні Франції у 2019 р. був надітий передавач на молоду самку. У третій декаді квітня 2022 р. вона пролетіла територією України через Закарпатську, Чернівецьку, Хмельницьку, Житомирську, Київську, Чернігівську та

Сумську області. Від цього орла було отримано сигнал із території Чорнобильського заповідника 25.04.2022 р.*

Підорлик великий (*Aquila clanga*). Вперше гніздування цього орла виявлено на ділянці лісництва Товстий Ліс у 2012 р. Пара була змішаною: самець за фенотиповими ознаками – підорлик малий (*A. pomarina*). У той рік птахи виростили одне пташеня (Гащак, Домашевський, 2013). Пізніше в цієї пари відбулася заміна самця. У липні 2020 р. він був відловлений і помічений GSM-передавачем. Результати аналізу ДНК показали, що самець частково має й ознаки підорлика малого. Цей птах зимував у Північно-Східній Африці, що є типовим місцем зимівлі саме для великого підорлика. Взимку 2018 р. біля хут. Золотнів було знайдено гніздо, яке навесні виявилось зайнятим великим підорликом. Гніздування було успішним – 3.07.2018 р. спостерігали пташеня у гнізді. У гніздовий період 2020–2021 рр. пари й поодинокі великі підорлики або гібридні особини виявлені біля сіл Запілля, Зимовище, Глінка. Таким чином, чисельність великого підорлика на території ЧЗВ збільшилась і становить на даний час щонайменше 5 пар. Про збільшення чисельності цього птаха є повідомлення також із прилеглої території – Поліського державного радіаційно-екологічного заповідника (ПДРЕЗ) у Білорусі (Никифоров и др., 2022).

Підорлик малий (*A. pomarina*). З початку наших досліджень у заповіднику гніздилося близько 20 пар (Домашевський и др., 2012). З 2018 р. цей вид став зустрічатися рідше і його чисельність нині складає близько 10 пар. Зменшення чисельності малого підорлика спостерігається також і в ПДРЕЗ. Така тенденція пов'язана з активними процесами сукцесії на відкритих територіях, що погіршує умови полювання для цих птахів (Никифоров и др., 2022). Під час міграції нечисленний. Активно птахи мігрували 6.04.2021 р., коли біля с. Крива Гора облікували 20 ос. Після тривалої негоди в ранкові часи 22.09.2022 р. біля с. Дитятки за 18 хв. спостерігали 86 пролітних малих підорликів.

Орел степовий (*A. nipalensis*). Заліт цього орла на територію заповідника став відомий завдяки використанню супутникового передавача. Птах на початку червня 2023 р. залетів у південно-західну частину заповідника і 2.06 з півночі покинув територію, полетівши в Білорусь. Орел був помічений передавачем пташеням на півдні Туреччини (Burak Tatar, особ. повід.).

Могильник (*A. heliaca*). Молодий птах на ім'я Рання, який був помічений передавачем в Угорщині у 2011 р., долетів до південно-західної межі заповідника в першій декаді травня 2012 р. Таким чином, могильника можна вважати рідкісним залітним видом ЧЗВ (Домашевський и др., 2012).

Беркут (*A. chrysaetos*). Дуже рідко трапляється під час міграції. Навесні були дві зустрічі – 31.03.2010 р. і 7.04.2012 р. (Домашевський и др., 2012). За 4 км на південь від с. Корогод птаха спостерігали 31.10.2015 р. (Гащак, 2018). Також біля с. Корогод 26.11.2020 р. беркут відпочивав на стовпі електромережі. Молодий птах мігрував

на північ біля водойми-охолоджувача 7.03.2023 р. За період багаторічних зимових обліків хижих птахів на території ЧЗВ беркут нам ніколи не траплявся.

Орлан-білохвіст (*Haliaeetus albicilla*). Звичайний гніздовий вид серед хижих птахів, чисельність зростає. Часто утворює скупчення до 20 і більше особин біля залишків загиблих тварин, зокрема великих риб. Особливо це характерно для зимового періоду. Станом на 2023 р. у заповіднику знайдено 14 гнізд і виявлено ще 4 гніздові території. Загальна кількість може досягати 20 пар (Домашевський, Гащак, 2022). Під час зимових обліків, які ми регулярно проводимо в заповіднику, найбільше орланів було зареєстровано взимку 2008–2009 рр. – до 55 ос. Найменше – взимку 2018–2019 рр. – 35–40 ос. (Домашевський, Чижевський, 2009, 2016; Domashevsky, 2019; Домашевський, Корепанова, 2021).

Серед здобичі виявлено: лящ (*Abramis brama*) – 1, краснопёрка звичайна (*Scardinius erythrophthalmus*) – 1, карась сріблястий (*Carassius gibelio*) – 2, товстолобик білий (*Hypophthalmichthys molitrix*) – 4, щука (*Esox lucius*) – 2, судак (*Sander lucioperca*) – 2, риби не визначені до виду – 2, черепаха болотна європейська (*Emys orbicularis*) – 2, лелека білий – 1, лелека чорний – 16, чапля сіра – 1, крижень – 1, велике пташеня зміїда – 1, тетерук (*Lyrurus tetrix*) – 2, пес домашній (*Canis familiaris*) – 1, бобер європейський (*Castor fiber*) – 5, заєць сірий (*Lepus europaeus*) – 1, свиня дика (*Sus scrofa*) – 5, козуля європейська (*Capreolus capreolus*) – 1, олень благородний (*Cervus elaphus*) – 7, лось європейський (*Alces alces*) – 6, кінь Пржевальського (*Equus ferus przewalskii*) – 2. У більшості випадків великих ссавців орлани поїдали як падло після вдалого полювання вовків (*Canis lupus*).

Відомо 5 випадків загибелі орланів: 2 птахи були вбиті електрострумом на опорі ЛЕП, 1 – розбився об дроти ЛЕП, у 2 птахів причини загибелі залишилися нез'ясованими.

Балабан (*Falco cherrug*). Два випадки гніздування були відомі в 1970-х рр. (Зубаровський, 1977) і в 1988 р. (Домашевський и др., 2012). У період наших досліджень це вже рідкісний залітний вид. У 2008 р. птах із супутниковим передавачем з Угорщини відвідав сучасну територію заповідника (Домашевський и др., 2012).

Сапсан (*F. peregrinus*). На території заповідника реєструвався лише під час міграцій (Домашевський, Корепанова, 2021). Одного птаха спостерігали 1.04.2021 р. над м. Чорнобиль.

Кібчик (*F. vespertinus*). Рідкісний пролітний вид (Домашевський и др., 2012). У період міграції спостерігали 27.09.2015 р. біля м. Чорнобиль – 11 птахів у ранковий час відпочивали на дротах ЛЕП. Також одна мігруюча самка відмічена 6.05.2021 р. біля с. Замощня.

Підсоколик малий (*F. columbarius*). Рідкісний птах під час міграцій. Дві особини спостерігали в кінці березня 2010 р. в долині Ужа (Домашевський и др., 2012). По одному птахові відмітили 21.09 біля с. Усів і 21.10.2021 р. в Рудому лісі.

Боривітер звичайний (*F. tinnunculus*). Звичайний хижий птах відкритих біотопів заповідника. Тут зосереджена найбільша гніздова популяція цих соколів на

* <http://www.aigledebonelli.org/>
<https://www.facebook.com/groups/1440533999510426/posts/3433956030168203/>

Українському Поліссі. Борівітер гніздиться лише в різноманітних будівлях – мостах, фермах, багатопверхових будинках. Нами гніздування у гніздах воронових птахів не виявлено. У м. Прип'ять постійно живе 6–8 пар цього сокола. Загалом у заповіднику гніздиться близько 70 пар борівітрів (Домашевский и др., 2012). Відліт місцевих птахів завершується в середині жовтня. Повертаються на гніздування вони на початку березня, першого птаха спостерігали 4.03.2021 р.

Тетерук (*Lyrurus tetrix*). У заповіднику є звичайним гніздовим птахом, який тримається відкритих та напіввідкритих ділянок (фото 1). На території ЧЗВ виявлена чи не найбільша гніздова популяція в Україні. Тетеруки є осілими, але в багатосніжні зими незначна кількість їх відкочовують із північних регіонів і приєднуються до місцевої популяції. У зимовий час інколи зустрічалися великі зграї, які налічували до 70 ос. Також добре помітний статевий розподіл у деяких зграях, які складаються виключно із самок або самців. Перші токування самців у заповіднику спостерігалися вже у третій декаді січня, але активно птахи починають токувати наприкінці лютого – на початку березня. На токах збирається до 6–12 ос. Поступово голосова активність тетеруків зменшується, в цей час самки вже сидять на гніздах, але інколи голоси окремих самців можна чути й наприкінці травня. У літній час тетеруки ведуть прихований спосіб життя, самки водять пташенят на відкритих ділянках, які заросли чагарниками й високою травою. Несприятливі чинники для місцевих птахів – заростання відкритих територій суцільним чагарниками та лісом, а також лісові пожежі. У зимовий час зграї тетеруків можна спостерігати й у покинутих селах.

Глухар (*Tetrao urogallus*). Мешкають у північно-західній частині ЧЗВ. Вона має більшу площу стиглих соснових лісів, де рясно ростуть чорниця і брусниця – найулюбленіша їжа цих птахів. Чисельність глухаря дуже низька, ймовірно, не перевищує 30–40 ос. Птахи почали заселяти ЧЗВ тільки після аварії на АЕС і відселення місцевого населення. За допомогою фотопастки токуючий самець був виявлений восени 2020 р. у Денисовицькому лісництві. Нами поодинокі самки спостерігалися 26.12.2020 р. біля залізничної станції Товстий Ліс і 13.10.2021 р. в Денисовицькому лісництві. Протягом останніх років чисельність глухаря збільшується і спостерігається поширення його у східному напрямку. Доказами цього є зустрічі самок біля атомної станції в с. Копачі 20.04.2018 р. (Гащак, Ястремський, 2019) та на лівому березі р. Прип'ять взимку 2021 р. Самця й самку спостерігали 11.04.2024 р. біля с. Павловичі в Луб'янському лісництві.

Рябчик (*Tetrastes bonasia*). Нечисленний вид, трапляється в листяних і мішаних лісах із розвинутим підліском. Неодноразово цих птахів спостерігали в селах і одного разу – в м. Прип'ять.

Журавель сірий (*Grus grus*). Рідкісний гніздовий вид. Оселяється на відкритих ділянках, також у лісах, де є водні канали. Активна осіння міграція через територію заповідника триває з середини жовтня до початку листопада.

Лежень (*Burhinus oedicephalus*). На початку ХХ ст. вид знаходили на гніздуванні поблизу м. Чорнобиль

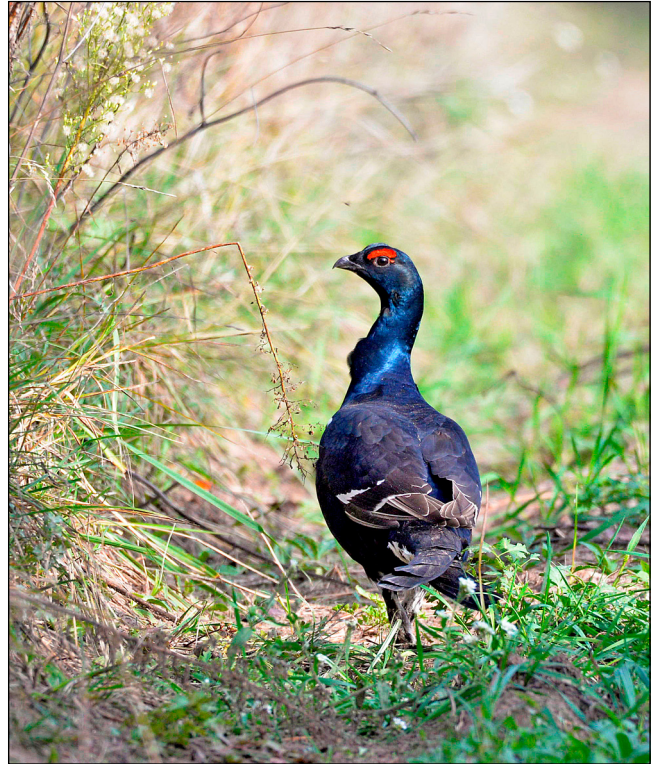

Фото 1. Самець тетерука. Водойма-охолоджувач ЧАЕС, 12.10.2020 р.

Тут і далі фото автора.

Photo 1. Male of Black Grouse.

(Шарлемань, 1926). У період наших досліджень лежня спостерігали 29.07.2004 р. на лівобережній піщаній дамбі, що була намита вздовж р. Прип'ять. Повторно птаха зустріли практично на тому ж місці 8.08.2007 р. (Гащак та ін., 2006). Збитого автомобілем лежня знайдено в червні 2009 р. біля с. Копачі недалеко від АЕС (С.П. Гащак, особ. повід.). У 2021 р. ми здійснювали спроби знайти цих птахів у літніх сутінках на правому березі Прип'яті, водоймі-охолоджувачі, каналах біля АЕС, використовуючи аудіозаписи голосу, але їх виявлено не було.

Кулик-сорока (*Haematopus ostralegus*). Рідкісний вид, 2–3 пари гніздяться на водоймі-охолоджувачі, а також кілька пар – на піщаних острівцях і косах р. Прип'ять. У 2020–2021 р. пара виявляла ознаки турбування на березі р. Уж (О.В. Ястремський, особ. повід.).

Коловодник чорний (*Tringa erythropus*). Пролітний вид. Лише одного разу 2 ос. спостерігалися на водоймі-охолоджувачі 25.08.2020 р.

Коловодник ставковий (*T. stagnatilis*). Пролітний вид. Двох птахів спостерігали 5.08.2020 р. на водоймі-охолоджувачі.

Вальдшнеп (*Scolopax rusticola*). Звичайний гніздовий вид. Виявлений і в зимовий період: 20.01.2023 р. в околицях КПП «Дитятки» в ранкових сутінках спостерігали 2 поодиноких птахів, які були сполохані автомобілем (О.В. Ястремський, особ. повід.).

Кроншнеп великий (*Numenius arquata*). Пролітний вид. Кілька разів реєстрували поодиноких птахів: 25.06.2018 р. – голос чули в сутінках на р. Несвіч, 9.08.

Фото 2. Молодий пугач. Градирня ЧАЕС, 31.07.2024 р.
Photo 2. Young Eagle Owl.

2021 р. – бачили на водоймі-охолоджувачі, 9.08.2023 р. – зустріли на р. Прип'ять біля м. Чорнобиль. В долині Ужа 3 ос. спостерігали 9.04.2024 р. біля Луб'янського лісництва.

Дерихвіст степовий (*Glareola nordmanni*). Дорослих і молодих птахів здобули в липні 1910 р. на луках біля м. Чорнобиль (Шарлемань, 1926). У період наших досліджень вид не виявлено.

Мартин звичайний (*Larus ridibundus*). Ще наприкінці 1980-х рр. на ставку-охолоджувачі гніздилося близько 2000 пар, але поступово їх чисельність зменшувалась (Гащак та ін., 2006). Зараз на цій водоймі вид не гніздиться. Нечисленний гніздовий птах у заплаві Прип'яті. Одного разу на початку зими 3.12.2020 р. на водоймі-охолоджувачі бачили 6 мартинів. Навесні перших птахів спостерігали 27.03.2021 р.

Мартин малий (*L. minutus*). Наприкінці 1980-х рр. вважався звичайним, але нечисленним гніздовим птахом заплавної водойми вздовж усієї Прип'яті (Гащак та ін., 2006). Зараз є дуже рідкісним пролітним видом.

Мартин жовтоногий (*L. cachinnans*). У травні 1998 р. на дамбі водойми-охолоджувача було виявлено колонію, що нараховувала 35–40 пар (Гащак та ін., 2006). Зараз на цьому місці птахи не гніздяться. Наразі це пролітний і літучий птах. Одного разу взимку 4.02.2020 р. спостерігали 2 ос. на водоймі-охолоджувачі. Навесні появу перших птахів відмічали 3.03.2021 р. і 10.02.2022 р.

Мартин чорнокрилий (*L. fuscus*). Рідкісний пролітний вид. Раніше спостерігали його 6.05.1997 р. на р. Прип'ять біля с. Новоселеліч (Гащак та ін., 2006). Ми мігруючих птахів відмітили на водоймі-охолоджувачі 4.08 – 6 ос. і 26.08.2021 р. – 1 ос. у групі з жовтоногими мартинами.

Мартин сивий (*L. canus*). Нечисленний під час міграцій, також трапляється влітку. Ми спостерігали, як 31.05.2021 р. пара мартинів з голосними криками атакувала пугача (*Bubo bubo*), котрий сидів на зовнішній частині градирні. Можливо, птахи пробували гніздитися на даху будівлі четвертого енергоблоку. Пара птахів 7.07.2023 р. трималася в колонії річкових крячків (*Sterna hirundo*), які гніздилися на підтоплених кораблях у затоці Прип'яті в м. Чорнобиль. Декілька разів сивих мартинів зустрічали в зимовий час на водоймі-охолоджувачі за наявності ополонки: 21.12.2017 р. – 14 ос., 17.12.2019 р. – 1 ос. і 4.02.2020 р. – 1 ос.

Мартин скельний (*L. michahellis*). Залітний вид. Молодий птах був помічений передавачем у Польщі навесні 2021 р. Цей мартин пролетів над територією заповідника 6.05.2023 р. по лівому берегу р. Прип'ять на північний захід (Marcin Faber, особ. повід.; див. також інформацію у Фейсбучі*).

Мартин делаверський (*L. delawarensis*). Північноамериканський вид, який у невеликій кількості регулярно зимує в Західній Європі (Olsen, Larsson, 2003). Птах із передавачем залетів в Україну і пролетів 27.03.2022 р. біля м. Чорнобиль. Мартин був помічений передавачем на півночі Польщі (Marcin Faber, особ. повід.). Це перший відомий заліт виду в Україну.** 29.03.2023 р. цей же птах пролетів із Білорусі через північну частину Київської області трохи південніше ЧЗВ.***

Крячок малий (*S. albifrons*). Рідкісний гніздовий вид. Гнізда цих крячків знаходили лише на піщаних острівцях р. Прип'ять.

Голуб-синяк (*Columba oenas*). Рідкісний гніздовий вид. Токування птаха на просіці ЛЕП біля с. Весняне спостерігали 15.03.2021 р. (С.М. Жила, особ. повід.). Між селами Жовтневе й Шевченкове існує гніздове угруповання голуба-синяка, близько 5 пар, які гніздяться в бетонних стовпах ЛЕП. Також час від часу поодинокі голуби зустрічаються у гніздовий період в різних частинах заповідника.

Пугач (*Bubo bubo*). Рідкісний гніздовий птах заповідника. Його перебування на цій території відмічали ще в 1950-х рр. (Жежерин, 1969). Зараз у заповіднику гніздиться близько 10–15 пар (Гащак та ін., 2006; Домашевський и др., 2012). Оселяється біля відкритих і заболочених ділянок лісу. Навесні 2021 р., з метою пошуку цього виду, ми цілеспрямовано відвідали багато ділянок, де раніше дослідники спостерігали пугача, а також перспективні місця його перебування. Використовували провокування птахів на запис голосу й обстежували горища будівель (оскільки в заповіднику відомі випадки гніздування виду під дахами будівель – Домашевський и др., 2012). Проте таким способом пугача ми не виявили.

У сутінках 17.01.2018 р. бачили птаха в долині Прип'яті біля с. Крива Гора. Погадка пугача знайдена 5.05.

* <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/2385899708269008/>

** <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/2290320541160259>

*** <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/2356357757889870/>

2021 р. в с. Луб'янка. У центрі недобудованої градирні біля АЕС 20.05.2021 р. було знайдено мертве пташеня віком близько місяця. Тут же тримались і дорослі птахи. За нашими спостереженнями, пугачі гніздилися на будівельних риштуваннях на висоті близько 100 м всередині градирні. На цьому ж місці в сутінках було чути голос пугача 9.02 і 16.02.2022 р. Імовірно, в цей рік птахи також гніздилися. Ми виявили послід, погадки, пір'я жертв і пір'я пугачів. У 2023 р. гніздування, вірогідно, було невдалим, пташеня віком біля 1,5 місяця знову випало з гнізда й загинуло. Залишилося нез'ясованим, чи були у гнізді ще пташенята. У 2024 р., 24.06., в середині градирні виявили пташеня віком близько 2,5 місяців, яке вже непогано літало. Це ж пташеня з дорослим птахом спостерігали у градирні 31.07.2024 р. (фото 2).

Спектр живлення виду дуже широкий – переважають птахи, знаходили залишки таких видів: чапля (*Ardea* sp.), крижень, боривітер звичайний, тетерук, куріпка сіра (*Perdix perdix*), вальдшнеп, маргин звичайний, сова вухата (*Asio otus*), сова сіра (*Strix aluco*), крук (*Corvus corax*), припутень (*Columba palumbus*), дрізд чорний (*Turdus merula*), їжак білочеревий (*Erinaceus roumanicus*).

Сова болотяна (*Asio flammeus*). На гніздуванні є рідкісною. Було декілька зустрічей птахів у різних частинах заповідника у гніздовий період (Гащак та ін., 2006; Домашевский и др., 2012).

Сич хатній (*Athene noctua*). Раніше був нечисленним гніздовим видом (Гащак та ін., 2006). Імовірно, після того, як люди залишили села, перестали функціонувати ферми й технічні споруди, сич поступово став зникати з території ЧЗВ. Під час наших досліджень ми його зустріли лише один раз – 16.08.2021 р. в м. Чорнобиль.

Сичик-горобець (*Glaucidium passerinum*). Вперше цього птаха спостерігали біля кордону з Білоруссю у 2009 р. (Домашевский и др., 2012). Згодом, використовуючи запис голосу птаха, в лютому й березні 2017 р. у Товстолісівському лісництві було виявлено 4 самців (Домашевский, 2017). Загалом нами в заповіднику локалізовано 43 точки, де в різні пори року перебували сичики. Загальна чисельність може сягати щонайменше 50 гніздових пар.

Сова бородата (*Strix nebulosa*). Вперше інформація про гніздування цього виду в ЧЗВ з'явилась у 2003 р. (Домашевский, 2004б). У подальші роки інформація про зустрічі бородатої сови стала надходити частіше. Зазвичай її спостерігали в північно-західній частині заповідника (Домашевский и др., 2012). Дорослу сову ми фотографували 27.10.2020 р. на схід від с. Вільча. Два молодих, уже добре літаючих птахи зареєстровані 31.07.2017 р. на схід від с. Речиця. Одного птаха виявлено за допомогою фотопастки 18.01.2024 р. за 4 км південніше с. Янівка (А.О. Сімон, особ. повід.). В Україні в різні роки гніздиться від 60 до 110 пар бородатої сови (Lawicki et al., 2013). На території заповідника гніздиться 10–15 пар, що становить 9–25% загальної чисельності української популяції виду.

Сипуха (*Tyto alba*). Завдяки фотопастці було зафіксовано одну особину 18.09.2018 р. біля с. Старі Шепеличі (А.О. Сімон, особ. повід.).

Сиворакша (*Coracias garrulus*). Під час досліджень орнітофауни ЧЗВ у 2010 р. було виявлено 8–9 місць перебування птахів. Сиворакші гніздилися в дуплах, покинутих домівках людей і в порожніх опорах ЛЕП. Загальна чисельність була оцінена нами до 15 пар (Домашевский, Чижевский, 2011). Але поступово ці птахи стали зникати з відомих місць гніздування. Три особини на ЛЕП спостерігали біля м. Чорнобиль 29.07.2020 р. (С.П. Гащак, особ. повід.). Одного птаха бачили на згарищі 3.08.2021 р. між селами Луб'янка й Діброва. Пара птахів із гніздовою поведінкою відмічена 19.07.2021 р. біля с. Куповате. Виводок сиворакш із трьох молодих особин спостерігався 14.07.2023 р. за 7 км на північний захід від КПП «Дитятки» (О.В. Ястремський, особ. повід.). У 2024 р. біля с. Куповате на стовпах електромережі було встановлено 3 гніздових ящики для сиворакші. Пара птахів оселилася в одному з них, але гніздування було невдалим. Залишки пташенят виявлені 30.07.2024 р., причина загибелі молоді не з'ясована. Один птах спостерігався 24.07.2024 р. на перелозі біля с. Залісся. Можливо, в заповіднику зараз гніздиться 3–4 пари.

Рибалочка голубий (*Alcedo atthis*). Звичайний гніздовий вид. Також спостерігали взимку 17.12.2020 р. у нижній течії р. Уж. У цей час стояла крига, невеличкі ділянки відкритої води були лише біля заростей рогузу.

Дятел білоспинний (*Dendrocopos leucotos*). Рідкісний гніздовий вид, його можна зустріти в покинутих селах, листяних і мішаних лісах. Гніздиться кілька десятків пар.

Жайворонок чубатий (*Galerida cristata*). Дуже рідкісний гніздовий вид. Нам була відома єдина пара, яка мешкала на газонах біля атомної станції, її ми спостерігали у 2021 р.

Сорокопуд сірий (*Lanius excubitor*). Нечисленний гніздовий і зимуючий вид. Гніздиться на перелогах, у долинах Ужа, Прип'яті та вздовж меліоративних систем.

Горіхівка (*Nucifraga caryocatactes*). Можливо, гніздовий вид. Двох птахів спостерігали 27.07.2019 р. біля с. Старі Шепеличі. Поодиноких особин бачили 21.10.2020 р. поблизу с. Машево і 25.08.2021 р. в околицях с. Буряківка. Під час інвазії цього виду у 2018 р. неодноразово реєстрували в різних частинах заповідника.

Кобилочка-цвіркун (*Locustella naevia*). Вперше для території ЧЗВ співаючі птахи спостерігалися 28.06.2024 р. в заплаві Ужа біля с. Діброва.

Тинівка лісова (*Prunella modularis*). Донедавна зустрічалася лише під час міграцій. Протягом останніх років відмічені випадки гніздування та зимівлі. 22.07.2020 р. на північний захід від с. Іллінці вперше для заповідника спостерігався виводок із трьох пташенят. Декілька разів зимуючого птаха спостерігали в січні 2018 р. в м. Чорнобиль.

Вівчарик зелений (*Phylloscopus trochiloides*). Рідкісний пролітний вид. Співаючий птах спостерігався 23.05.2012 р. в Товстолісівському лісництві (Гащак, Домашевський, 2013).

Золотомушка червоначуба (*Regulus ignicapillus*). Вперше для заповідника вид виявлений 17.04.2024 р. біля с. Янівка. Пара птахів трималась у старому насадженні ялини. Самець постійно співав протягом довгого часу.

Під час другої перевірки цієї місцевості, 28.05.2024 р., мизнову тривалий час спостерігали співаючого самця, самки виявлено не було. Високі ялини і щільність крон дерев не давали будь-якої можливості виявити гніздо птахів.

Вільшанка (*Erithacus rubecula*). Звичайний гніздовий вид. Цікава зустріч відбулася в зимовий період – 16.01.2018 р. Птаха спостерігали в околицях хут. Золотнів. У той час сніговий покрив сягав 10 см, і температура була біля відмітки 0 °С.

Дрізд чорний (*Turdus merula*). Звичайний гніздовий вид, зрідка трапляється і в зимовий період. По одному птахові спостерігали 23.01.2009 р. і 23.12.2020 р. в с. Янівка, а 21.12.2022 р. – в м. Чорнобиль. За нашими оцінками, в цьому місті зимує до 2–3 ос.

Дрізд білобровий (*T. iliacus*). Можливо, гніздовий вид. Співаючого птаха спостерігали 12.06.2010 р. в м. Прип'ять. Зграю мігруючих дроздів (близько 30 ос.) бачили 29.03.2021 р. у вільшняку біля с. Буряківка. Наприкінці жовтня 2023 р. багато їх зустрічалися на різних ділянках заповідника, вночі постійно було чути голоси мігруючих птахів.

Дрізд співочий (*T. philomelos*). Звичайний гніздовий вид. Один раз зареєстрований у зимовий час – 1 ос. 2.12.2020 р. в с. Красне. Сніговий покрив на момент спостереження сягав 2–3 см.

Снігур (*Pyrrhula pyrrhula*). Рідкісний гніздовий птах і звичайний в осінньо-зимовий період. Влітку снігура відмічено 30.07.2019 р. біля с. Старі Шепелічі. Ще одну особину спостерігали 2.08.2021 р. біля с. Бенівка. Восени групи перших мігруючих снігурів зустрічали 17.10.2020 р., 14.10.2021 р. і 14.10.2023 р.

Шишкар ялиновий (*Loxia curvirostra*). Можливо, гніздовий вид. 28.07.2021 р. спостерігали самку і 3 молодих птахів, які годувалися насінням ялини в м. Чорнобиль. Поодиноких шишкарів зустрічали: 10.08.2021 р. – біля с. Старосілля, 27.07.2022 р. – біля с. Оташів, 19.07 і 11.10.2022 р. – в м. Чорнобиль і 1.11.2023 р. – біля с. Гордище.

ЛІТЕРАТУРА

- Воронецький В.И., Тишечкин А.К., Демьянчик В.Т. (1989): Методы учета сов. - Методы изучения и охраны хищных птиц (методические рекомендации). Москва. 23-26.
- Гашак С.П. (2005): О гнездовании лебедя-кликуна в Чернобыльской зоне Украины. - Беркут. 14 (2): 269-270.
- Гашак С.П. (2018): Позвоночные животные Чернобыльской зоны (Чернобыльского радиационно-экологического биосферного заповедника), включенные в Красную книгу Украины (2009 год). - Проблемы Чернобыльской зоны відчуження. 18: 5-53.
- Гашак С.П., Вишневецький Д.О., Заліський О.О. (2006): Фауна хребетних тварин Чорнобильської зони відчуження (Україна). Славутич. 1-98.
- Гашак С.П., Домашевський С.В. (2013): Орнітокомплекси ділянки «Товстий Ліс» як передумова надання їй охоронного статусу. - Проблемы Чернобыльской зоны відчуження. 11: 79-89.
- Гашак С.П., Ястремский А.В. (2019): Глухарь (*Tetrao urogallus*) в Чернобыльской зоне отчуждения: первые сведения. - Беркут. 28 (1-2): 39-43.
- Грищенко В.Н., Осавлюк Д.С. (1990): О гнездовании гоголя в Киевской области. - Орнитология. Москва: МГУ. 24: 147.
- Домашевський С.В. (2004а): Опыт учета хищных птиц в лесных биотопах. - Облік птахів: підходи, методики, результати. Житомир. 46-47.
- Домашевський С.В. (2004б): Бородатая неясыть (*Strix nebulosa*) в Киевском Полесье. - Вестн. зоол. 38 (2): 20.
- Домашевський С.В. (2017): Встречи воробьиного сычика (*Glaucidium passerinum*) в Чернобыльской зоне отчуждения (Украина). - Беркут. 26 (1): 73-74.
- Домашевський С.В., Гашак С.П. (2022): Стан гніздової популяції орлана-білохвоста (*Haliaeetus albicilla*) в Чорнобильській зоні відчуження у 2012–2021 рр. - Беркут. 31 (1-2): 72-74.
- Домашевський С.В., Гашак С.П., Чижевський І.В. (2012): Дневные хищные птицы и совы Чернобыльской зоны отчуждения. - Беркут. 21 (1-2): 64-81.
- Домашевський С.В., Грищенко В.Н. (2011): Орнітофауна Межреченского регионального ландшафтного парка (Черниговская область). - Запов. справа в Україні. 17 (1-2): 62-70.
- Домашевський С.В., Корепанова К.Д. (2021): Результати обліків орлана-білохвоста (*Haliaeetus albicilla*) взимку 2020–2021 рр. в Чорнобильському заповіднику. - Chornobyl: open air lab. 36. мат-лів I Міжнародної науково-практ. конфер., 24 квітня 2021, м. Київ. Тернопіль: Крок. 42-43.
- Домашевський С.В., Мороз В.А., Чижевський І.В., Blagg J.D. (2015): Регистрации птиц, занесенных в Красную книгу Украины, на территории зоны отчуждения Чернобыльской атомной станции в сентябре 2015 г. - Збереження біорізноманіття в контексті сталого розвитку. Мат-ли Всеукраїнської наукової конфер. Черкаси: ФОП Белінська О.Б. 63-64.
- Домашевський С.В., Чижевський І.В. (2009): Результаты проведения учетов орлана-белохвоста и других хищных птиц на территории Чернобыльской зоны отчуждения в зимний период 2008–2009 гг. - Беркут. 18 (1-2): 45-48.
- Домашевський С.В., Чижевський І.В. (2011): Сизоворонка в зоне отчуждения Чернобыльской Атомной Станции. - Итоги полевого сезона 2010. Материалы I региональной научной зоологической конференции, посвященной Международному году биоразнообразия. Брест: Альтернатива. 84-86.
- Домашевський С.В., Чижевський І.В. (2016): Результаты учетов орлана-белохвоста (*Haliaeetus albicilla*) и некоторых других краснокнижных видов птиц в Чернобыльской зоне отчуждения в феврале 2014 года. - Сучасні екологічні проблеми Українського Полісся та суміжних територій (до 30-ї річниці аварії на ЧАЕС). Мат-ли міжнародної науково-практ. конфер. (20–22 квітня 2016 року). Ніжин. 29-31.
- Жежерин В.П. (1969): Орнітофауна українського Полісся і її зависимість от ландшафтних умовий і антропогенних факторів. Видовий состав гнездящихся птиц, распределение по территории, численность, вопросы охраны, зоогеография. - Дис. ... канд. биол. наук. К. 1-539.
- Зубаровський В.М. (1977): Фауна України. Т. 5. Птахи. Вип. 2. Хижі птахи. К.: Наукова думка. 1-332.
- Маринич А.М., Пашенко В.М., Шищенко П.Г. (1985): Природа Украинской ССР: Ландшафты и физико-географическое районирование. К.: Наукова думка. 1-224.
- Никифоров М.Е., Анисимова Е.И., Гомель К.В. и др. (2022): Биологическое разнообразие животного мира Полесского государственного радиационно-экологического заповедника. Минск: Беларуская навука. 1-407.
- Червона книга України. Тваринний світ / Ред. І.А. Акімов. К.: Глобалконсалтинг. 2009. 1-624.
- Шарлемань М. (1926): Матеріяли для орнітофауни України. Замітки про птахів Київщини. - Тр. Фіз.-Мат. Відділу. К.: УАН. 2 (2): 69-102.
- Domashevsky S. (2019): Winter counts of white-tailed eagle (*Haliaeetus albicilla*) in the territory of the Chernobyl radiation-ecological biosphere reserve in the winter 2018–2019. - Birds of Prey of Ukraine and surrounding territories. Abstract book of the V International Conference of Working group on Birds of Prey and Owls of Ukraine. Kryvyi Rih, 14–17 November, 2019. 24.
- Lawicki L., Abramcuk A.V., Domashevsky S.V., Paal U., Solheim R., Chodkiewicz T., Wozniak B. (2013): Range extension of Great Grey Owl in Europe. - Dutch Birding. 35 (3): 145-154.
- Olsen K.M., Larsson H. (2003): Gulls of North America, Europe, and Asia. Princeton and Oxford: Princeton Univ. Press. 1-608.

ОГЛЯД СПОСТЕРЕЖЕНЬ РІДКІСНИХ ТА МАЛОВИВЧЕНИХ ВИДІВ ПТАХІВ У КИЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ У 2016–2024 рр.

С.С. Любченко

Спільнота бьордвотчерів України «UaBirds»; вул. Шумського, 3г, кв. 138, м. Київ, 02098, Україна
Ukrainian Birdwatching Community «UaBirds»; 3g/138, Shumskogo str., Kyiv, 02098, Ukraine
✉ sergey.lubchenko@gmail.com; Serhii Liubchenko <https://orcid.org/0009-0005-5059-7794>

Review of observations of rare and poorly studied bird species in Kyiv region in 2016–2024. - S.S. Liubchenko. - Berkut. 33 (1-2). 2024. - I summarised and analysed data from online and printed sources and the author's observations of 1015 records of 102 species and 2 hybrid forms of birds within the Kyiv region during 2016–2024. The information was collected mainly by birdwatchers (a total of 132 observers). Two species were found for the first time in Ukraine and the region: *Xema sabini* and *Larus delawarensis*. Another 11 species noted during the study period are new to the faunal lists of the Kyiv region: *Aegypius monachus*, *Aquila nipalensis*, *A. fasciata*, *Tachyspiza brevipes*, *Platalea leucorodia*, *Alopochen aegyptiaca*, *Branta canadensis*, *Phalaropus fulicarius*, *Glareola pratincola*, *Thalasseus sandvicensis* and *Merops persicus*. Three species were found breeding for the first time in the region: *Ichthyaetus melanocephalus*, *Prunella modularis* and *Regulus ignicapilla*. New registrations are provided for a number of rare species. Eight species were recorded again in the Kyiv region: *Microcarbo pygmaeus*, *Plegadis falcinellus*, *Branta leucopsis*, *Stercorarius skua*, *Acrocephalus agricola*, *A. dumetorum*, *Prunella montanella* and *Linaria flavirostris*. Previous observations of *Microcarbo pygmaeus*, *Plegadis falcinellus* and *Stercorarius skua* occurred about a hundred years ago. [Ukrainian].

Key words: fauna, new species, distribution, breeding, migrations, vagrant.

Узагальнені та проаналізовані дані з онлайн- і друківаних джерел і спостережень автора про 1015 знахідок 102 видів і 2 гібридних форм птахів у межах Київської області протягом 2016–2024 рр. Інформація зібрана здебільшого бьордвотчерами (загалом 132 спостерігачі). Вперше в Україні та області виявлені мартини вилохвостий і делаверський. Ще 11 видів, відмічені за досліджуваний період, є новими для фауністичних списків Київської області: гриф чорний, орел степовий, орел яструбиний, яструб коротконогий, косар, гуска єгипетська, казарка канадська, плавунець плоскодзьобий, дерихвіст лучний, кричочок рябодзьобий та бджолоїдка зелена. Три види вперше в області знайдені на гніздуванні: мартин середземноморський, тинівка лісова та золотомушка червоночуба. Для низки видів наведено нові реєстрації. Вдруге для Київщини спостерігали 8 видів: баклан малий, коровайка, казарка білошока, поморник великий, очеретянки індійська та садова, тинівка сибірська, чечітка гірська. Попередні зустрічі баклана малого, коровайки та поморника великого були близько ста років тому.

Ключові слова: фауна, новий вид, поширення, гніздування, міграції, заліт.

Понад 85 років тому Микола Шарлемань писав: «Екологічне та біоценологічне вивчення орнітофауни УРСР тількищо почалося. Щоб найкраще провести це вивчення, треба до роботи притягти найширші кола активістів – краєзнавців, мисливців, юних натуралістів» (Шарлемань, 1938, с. 3). Останні роки в Україні дедалі більшої популярності набуває хобі спостереження за птахами – бьордвотчинг. Справджується побажання знаного орнітолога, тепер сотні аматорів, озброєні оптичними приладами та фотоапаратами, з невтомним завзяттям вивчають навколишню фауну.

На Київщині становлення спільноти бьордвотчингу розпочалось у 2008–2010 рр. з десятка ентузіастів, охочих до пізнання. За 15 років вона зросла до близько сотні активних учасників, хто регулярно приділяє час польовим спостереженням, та кількох сотень осіб, хто займається птахами час від часу.

Спостереження бьордвотчерів значною мірою доповнюють результати досліджень професійних науковців, перш за все у фауністиці, вивченні міграцій та екології птахів. Але проблема в тому, що зібрані ними дані часто залишаються розпорошеними в численних інтернет-джерелах або й узагалі лише записами в польових щоденниках. Щоб ця інформація стала надбанням науки, потрібне періодичне її узагальнення й аналіз і публікація результатів у наукових виданнях.

Перша спроба підсумувати діяльність спільноти бьордвотчерів Київщини була у 2015 р., коли вийшла стаття з оглядом найбільш цікавих спостережень у 2010–2015 рр. (Мороз та ін., 2015). Ця праця, певною мірою, є продовженням її: зроблено огляд спостережень рідкісних та маловивчених видів птахів за 9 років – з 2016 по 2024 рр.

Матеріал і методика

До статті увійшов матеріал, зібраний переважно бьордвотчерами та меншою мірою – орнітологами, а також інформація про зальоти ряду видів птахів, отримана за допомогою простежування їх переміщень GPS-трекерами.

За досліджуваний період на Київщині відмічено 292 види птахів^{1, 2}, спостереження 287 з них мають медіа-підтвердження, 4 – додані за даними трекерів, 1 вид спостерігався візуально. Цей огляд містить дані про 1015 спостережень 102 видів, найбільш цікавих, на думку автора, та 2 гібридів від 132 спостерігачів. Переважна більшість спостережень підкріплені медіа-підтвердженнями на публічних ресурсах: «eBird»³ – міжнародний проект, інтернет-щоденник спостережень за птахами, «iNaturalist»⁴ – міжнародна база біорізноманіття, «UaBirds»⁵ – сайт спільноти українських бьордвотчерів та у Facebook-групах: «Птахи України»⁶ і «Бьордвотчинг в Україні»⁷.

¹ Згідно з останньою версією систематики IOC v14.2, чечітки звичайна, біла та мала розглядаються як підвиди одного виду *Acanthis flammea*, протягом досліджуваного періоду на Київщині спостерігали всі три підвиди.

² Не відмічено три види: гуска білолоба мала (*Anser erythropus*), побережник ісландський (*Calidris canutus*) та балабан (*Falco cherrug*), яких спостерігали на Київщині у 2010–2015 рр. (Мороз та ін., 2015).

³ <https://ebird.org/>

⁴ <https://www.inaturalist.org/>

⁵ <https://uabirds.org/>

⁶ <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/>

⁷ <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/>

Картосхема Київської області з основними локаціями спостережень.

Map of Kyiv region with the main observation locations.

При відборі спостережень, перевага надавалася джерелам, на які є публічні посилання з фото-, відео- чи аудіофіксацією виду. Включені візуальні спостереження лише від досвідчених спостерігачів або коли медіаматеріали з підтвердженням надавали в особистих повідомленнях. Види, які важко визначити візуально, без підтвердження не включалися. Якщо птаха бачили одночасно декілька осіб, включено лише один запис від одного зі спостерігачів. Якщо птах гніздився, зимував чи тримався певний час в одному місці та протягом цього періоду його побачили декілька осіб, це спостереження зазначено один раз – перший випадок. Часто протягом осені – зими – весни певні види, особливо водоплавні, спостерігалися багаторазово в різній кількості, для кожного місця спостереження включалося одне – перше спостереження за рік (міграційний період), а в коментарі зазначено період, як довго цей вид спостерігався, та найбільша кількість особин, що трапилися протягом цього періоду, або вказано повний перелік дат спостережень.

Спостереження зібрані з усіх районів Київської області, регулярний моніторинг відбувався на ключових локаціях переважно в м. Києві та його околицях (рис.), решта районів області відвідувалися час від часу або реєструвалися випадкові спостереження.

Ключові локації спостережень:

Рибгосп (рибгосп «Нивка»), м. Біла Церква, м. Яготин, с. Велика Солтанівка, с. Гребінки, с. Таценки, с. Забір'я.

Ставки-відстійники та очисні споруди: м. Бориспіль, с. Щасливе, с. Ревне, канал Бортницької станції аерації (БСА).

Озера міста Києва: Алмазне, Вирлиця, Лебедине, Тельбін, Тягле.

Парки та лісопарки міста Києва: Національний природний парк «Голосіївський», «Експоцентр» (ВДНГ), парк «Партизанської слави», парк «Прибережний», Національний музей народної архітектури та побуту України (Пирогів), Національний ботанічний сад ім. М.М. Гришка, Ботанічний сад ім. акад. О.В. Фоміна, ліс Пуща-Водиця.

Київське водосховище (КВС), береги та набережні річки Дніпро: парк «Наталка» (м. Київ), парк «Навонницький», Гідропарк, набережна в с. Кийлів.

Луки: Осокорки (м. Київ), с. Гнідин, долини річок Ірпін, Десна, Супій.

Чорнобильська зона відчуження (ЧЗВ).

Для загальної кількісної оцінки присутності різних видів на гніздуванні, міграції чи зимівлі використано відносні категорії: численний, нечисленний, рідкісний. Для різних видів у однакових категоріях кількості абсолютні значення оцінки чисельності можуть різнитися на кілька порядків. Численний – вид зустрічається в нормі та у значній кількості. Нечисленний – вид зустрічається в нормі, але в невеликій кількості. Рідкісний – вид зустрічається нерегулярно або в малій кількості. В окремих випадках, коли за увесь час відомі лише одиничні спостереження, зазначено: дуже рідкісний.

Використана систематика IOC World Bird List – Version 14.2⁸, українські назви птахів зазначені згідно зі списком В.М. Грищенка з доповненнями (Grishchenko, 2004).

У повидових нарисах наводиться коротке узагальнення зібраної інформації. В кінці їх указані номери спостережень, які відповідають нумерації в таблиці та переліку посилань на джерела інформації після неї.

Результати та обговорення

Гагара червоношия (*Gavia stellata*). Нечисленний пролітний вид, зустрічається по всій країні, переважно восени, зимує на Чорному морі (Смогоржевський, 1979; Енциклопедія..., 2018). Протягом досліджуваного періоду зібрано дані про 12 спостережень поодиноких особин на водоймах та пролітних птахів у зграях гагар чорношиїх (*G. arctica*). Навесні лише одне спостереження – 1.04, під час осінньої міграції – 11 спостережень, з 8.10 до 3.12. [Спостереження 001–012].

Порець сірошочий (*Podiceps grisegena*). Нечисленний перелітний вид, зустрічається переважно восени по всій країні, зимує на Чорному морі. На Київщині рідкісний гніздовий і рідкісний зимуючий (Шарлемань, 1938; Смогоржевський, 1979; Енциклопедія..., 2018). Зібрано відомості про 29 спостережень переважно поодиноких птахів, рідше груп із 2–3 ос. Навесні лише одне спостереження – 21.04, восени проліт розтягнутий – 28 спостережень, з 27.08 до 25.11. Зареєстровано також 2 ранніх спостереження: 1.07 та 9.08, часто птахи трималися одного місця

⁸ <http://www.worldbirdnames.org/>

Фото 1. Червоношийй норець на озері Алмазне в Києві, 25.04.2021 р.
Photo 1. Slavonian Grebe in Kyiv.

Фото 2. Косар на ставку в с. Забір'я, 30.09.2022 р.
Photo 2. Spoonbill on a pond.

кілька тижнів. Гніздування не виявлено. [Спостереження 013–041].

Норець червоношийй (*P. auritus*). Нечисленний пролітний переважно восени по всій країні вид, рідкісний зимуючий на Чорному морі, ймовірно, рідкісний гніздовий на північному сході країни (Шарлемань, 1938; Смогоржевський, 1979; Енциклопедія..., 2018). Відомо про 16 спостережень переважно поодиноких птахів, рідше груп із 2–3 ос. Навесні лише два спостереження: 25.04 (фото 1) та 28.04, восени – 13 спостережень, з 9.09 до 20.11, та два ранніх – 18.07 і 13.08. Проліт розтягнутий, зазвичай птахи довго місяця спостереження не трималися. [Спостереження 042–057].

Норець чорношийй (*P. nigricollis*). Численний перелітний та спорадично гніздовий переважно на Лівобережжі (Шарлемань, 1938; Смогоржевський, 1979; Енциклопедія..., 2018). На Київщині мігруючий, нечисленний гніздовий і рідкісний зимуючий. З 2016 по 2021 рр. відмічено 11 випадків гніздування, фото виводків або шлюбної поведінки, на рибгоспах у містах Київ, Біла Церква та Яготин. Спостерігали по одній парі, лише раз відмічено гніздування колонії з 5 пар. На зимівлі спостерігали в січні 2024 р., особина трималася на оз. Вирлиця у м. Київ. [Спостереження 058–068].

Баклан малий (*Microcarbo pygmaeus*). На Київщині рідкісний залітний вид, відомо про одне спостереження в жовтні 1929 р. (Смогоржевський, 1979). У травні 2023 р. спостерігали пару зі шлюбною поведінкою на ставку неподалік м. Боярка. Друге спостереження для області. [Спостереження 069].

Чапля жовта (*Ardeola ralloides*). В Україні гніздиться в дельтах Дунаю, Дністра і Дніпра та у приморських районах (Енциклопедія..., 2018). На Київщині рідкісний залітний вид (Шарлемань, 1909; Смогоржевський, 1979; Мороз та ін., 2015). На ставках рибгоспу поблизу м. Яготин спостерігали 1 ос. в червні 2019 р. та 3 ос. в серпні 2024 р. [Спостереження 070–071].

Чапля біла мала (*Egretta garzetta*). В Україні поширена у приморських районах та пониззі великих річок (Енциклопедія..., 2018). На Київщині рідкісний переліт-

ний вид, відмічалися окремі випадки гніздування (Шарлемань, 1938; Смогоржевський, 1979; Фесенко, 1984). Протягом досліджуваного періоду зібрано дані про 17 спостережень 1–6 ос. протягом теплої пори року, з 24.04 до 26.09. Нових фактів гніздування не виявлено. [Спостереження 072–088].

Коровайка (*Plegadis falcinellus*). В Україні поширена у приморських районах, у дельтах великих річок (Енциклопедія..., 2018). Відомі окремі зальоти вглиб країни, на Київщині відоме одне спостереження (Шарлемань, 1909). У травні 2018 р. відмічено 2 ос. в м. Яготин, а у травні 2022 р. одну коровайку бачили неподалік від м. Васильків. Друге та третє спостереження виду на Київщині. [Спостереження 089–090].

Косар (*Platalea leucorodia*). В Україні поширений здебільшого у приморських районах, у гирлах великих річок (Енциклопедія..., 2018). Недавно виявлений на гніздуванні на заході України (Грищенко и др., 2010; Глеба, 2020) та в Запорізькій області (Бусел, 2016). Відомі окремі зальоти вглиб країни, зокрема, 2.05.1998 р. косаря спостерігали майже на межі Київщини – над Канівським водосховищем північніше Канева (Грищенко, 2020). Реєстрацій в області донедавна не було. У вересні 2022 р. 3 ос. трималися понад тиждень на ставку в с. Забір'я неподалік від м. Боярка (фото 2). [Спостереження 091].

Казарка білощока (*Branta leucopsis*). В Україні рідкісний залітний вид (Лысенко, 1991), на Київщині відомо про спостереження весною 2015 р. (Казанник та ін., 2015; Мороз та ін., 2015). Поодинокі особин невідомого походження зустрічали двічі у 2024 р. У січні трапилася пролітна особина вздовж каналу БСА, а в лютому, можливо, та ж казарка відмічена у скупченні водоплавних неподалік берега Дніпра в парку «Наталка» у м. Києві, присутність людини поблизу птаха не турбувала (фото 3). [Спостереження 092–093].

Казарка канадська (*B. canadensis*). В Україні рідкісний залітний вид (Лысенко, 1991), на Київщині раніше не відмічався. У травні 2024 р. спостерігали пролітну особину в долині р. Рокач поблизу м. Буча. Походження птаха невідоме, можливо, втікач з неволі. Відомо про

Фото 3. Казарка білошока в парку «Наталка» в м. Київ, 6.02.2024 р. Фото: О. Маховська.
Photo 3. Barnacle Goose in Kyiv.

утримання в неволі казарок як декоративних птахів на озерах у м. Києві. [Спостереження 094].

Казарка червоноголова (*B. ruficollis*). На Київщині рідкісний залітний вид, у XX ст. 5 разів спостерігали та здобували поблизу Києва (Лысенко, 1991; Пекло, 1997), а в лютому 2014 р. спостерігали 1 ос. в парку «Наталка» на Дніпрі в Києві (Мороз та ін., 2015). У цьому ж місці, на початку квітня 2020 р., була відмічена ще одна казарка; птах тримався у скупченні різних видів водоплавних, виходив на берег, близько підпускав людей. Він був помічений на нозі блакитним кільцем з номером 3 NL 12 AO 3178 18. Це кільце організації в Нідерландах, що займається штучним виведенням птахів вразливих видів. Відповіді на запит про походження казарки не отримано. Птах був відловлений та переданий до центру реабілітації. Мав давній перелом ноги та незначне пошкодження покривного оперення. Декілька місяців казарка перебувала у відкритому загоні разом з іншими водоплавними, восени відлетіла, подальша доля її невідома. Ще одну особину відмічено на осінній міграції в листопаді 2024 р. у зграї великої білолобої гуски (*Anser albifrons*) у м. Яготин. [Спостереження 095–096].

Гуска сіра (*Anser anser*). В Україні поширена спорадично (Лысенко, 1991; Енциклопедія..., 2018), на Київщині нечисленний вид на міграціях, відмічали гніздування в минулому (Шарлемань, 1938; Лысенко, 1991). Відомо 18 спостережень, зустрічали переважно поодинокими птахів, часто разом з іншими видами гусей, або пари, лише тричі бачили моновидові зграї. Під час весняної міграції – 10 спостережень, з другої декади лютого до кінця березня, а восени – лише 3 спостереження, 8–24.11. Ще 5 спостережень відбулися у гніздовий період, наприкінці квітня – в липні, ймовірно, траплялися негніздові особини, гніздування виду не було виявлено. [Спостереження 097–114].

Гуска єгипетська (*Alopochen aegyptiaca*). Двічі, в січні 2019 р. та у квітні 2024 р., спостерігалися особини невідомого походження, ймовірно, втікачі з неволі або залітні здичавілі особини з країн Європи, де вже утворилися стійкі, зростаючі популяції виду, найближчі – в Румунії, Угорщині, Словаччині та Польщі (Stawarczyk et al., 2017). [Спостереження 115–116].

Фото 4. Морянка на Київському водосховищі, 27.12.2020 р. Фото: Д. Петриченко.
Photo 4. Long-tailed Duck on the Kyiv reservoir.

Лебідь малий (*Cygnus columbianus bewickii*). В Україні трапляється під час сезонних міграцій переважно вздовж Дніпра та біля узбережжя морів, частота зустрічей протягом останніх десятиліть стала зростати (Chovan, Kazannik, 2015). На Київщині відомі випадки зимівлі (Полуда, 2007; Мороз та ін., 2015; Chovan, Kazannik, 2015). Щорічно восени та навесні малі лебеді на міграції утворюють скупчення на КВС, відомо про десятки спостережень. Восени нечисленні скупчення до двох десятків особин спостерігали зазвичай із другої декади жовтня, птахи трималися на водосховищі тривалий час. Період спостережень: у 2016 р. – з 19.10 до 19.11, у 2017 р. – з 15 до 29.10, у 2018 р. – з 10 до 27.10, у 2019 р. – з 27.10 до 2.01.2020 р., у 2020 р. – з 13.10 до 10.01.2021 р., у 2021 р. – з 9.10 до 12.12, у 2022 р. – з 20.10 до 14.12, у 2023 р. – з 27.10 до 17.11, у 2024 р. – з 19.10 до 11.11. Навесні спостерігали скупчення численніші, ніж восени, у 2017 та 2021 рр. відмічали понад 100 особин. З'являлися лебеді у першій або другій декаді березня, трималися на водосховищі 1–2 тижні. Період спостережень: у 2016 р. – з 6 до 13.03, у 2017 р. – з 20 до 28.03, у 2018 р. – з 27.03 до 8.04, у 2019 р. – з 13 до 28.03, у 2020 р. – з 1 до 20.03, у 2021 р. – 5.04. Крім КВС, один раз бачили зграйку в м. Яготин на р. Супій та пару на ставку рибгоспу «Нивка» в Києві. [Спостереження 117–134].

Лебідь чорний (*C. atratus*). Поширений в Австралії, в Європі з утікачів із неволі утворилися стійкі зростаючі популяції. В Україні був випадок успішного гніздування змішаної пари самки лебедя-шипуну (*C. olor*) та самця лебедя чорного (Шевцов та ін., 2004). На Київщині відомо про спостереження пари у скупченні різних видів лебедів на КВС (Мороз та ін., 2015). У грудні 2021 р. пара чорних лебедів з'явилася в Києві на оз. Вирлиця. У жовтні 2024 р. в с. Лука на ставку серед села відмічено зграю з 10 ос. лебедя-шипуну та 3 ос. лебедя чорного. А наприкінці листопада 2024 р. одну особину спостерігали у скупченні різних видів лебедів на КВС. [Спостереження 135–137].

Каролінка (*Aix sponsa*). Поширена в Північній Америці, в Європі з утікачів з неволі утворилися стійкі зростаючі популяції. В Україні відомі поодинокі спостереження. На Київщині до 2016 р. каролінки не спостерігалися, ймовір-

Фото 5. Синьга на Дніпрі в Гідропарку м. Київ, 23.01.2022 р. Фото: С. Любченко.
Photo 5. Black Scoter in Kyiv on the Dnipro river.

Фото 6. Турпан на Київському водосховищі, 27.12.2020 р. Фото: Д. Петриченко.
Photo 6. Velvet Scoter on the Kyiv reservoir.

но, у січні 2016 р. сталася втеча певної кількості особин із неволі – спостерігали 1–5 качок, самців та самок, на озерах Києва та на каналі БСА. У 2017 р. бачили 3 ос., надалі у 2018–2020 рр. траплялося по одній особині в зимовий період або навесні. Після 2020 р. спостережень не було, ймовірно, птахи з групи втікачів загинули. Випадків гніздування не зафіксовано. [Спостереження 138–146].

Мандаринка (*A. galericulata*). Поширена у Східній Азії, в Європі з натуралізованих особин та втікачів із неволі утворилися стійкі зростаючі популяції (Stawarczyk et al., 2017). В Україні відомі поодинокі спостереження, у 2022–2024 рр. зареєстроване вдале гніздування в Запоріжжі та Івано-Франківську (Фалько, Андрющенко, 2022). На Київщині почали відмічати з 2020 р. в зимовий період, з жовтня до квітня, зустрічали переважно самців. Випадків гніздування не виявлено. [Спостереження 147–153].

Нерозень × крижень (*Mareca strepera* × *Anas platyrhynchos*). Наприкінці березня 2021 р. на каналі БСА виявлено гібридну особину у скупченні крижнів. [Спостереження 154].

Галагаз (*Tadorna tadorna*). В Україні гніздовий та зимуючий у приморських районах вид, на решті території рідкісний залітний (Лысенко, 1991; Енциклопедія..., 2018). Протягом досліджуваного періоду відомо про 15 спостережень виду протягом усього року, траплялися переважно поодинокі особини, рідше пари, одного разу відмітили зграю із 7 ос. Навесні – 6 спостережень, з 3.03 до 23.05; восени – 3 спостереження, з 26.09 до 22.10; влітку – одне спостереження молоді особини, 6.08; взимку – 5 спостережень, з 8.12 до 16.01. [Спостереження 155–169].

Огар (*T. ferruginea*). В Україні гніздовий та зимуючий у приморських районах і степовій зоні вид, зрідка – в лісостеповій, на решті території рідкісний залітний (Лысенко, 1991; Лисенко, 2009; Енциклопедія..., 2018). Останнім часом спостерігається зростання чисельності та розширення ареалу (Лисенко, 2009). Протягом досліджуваного періоду відомо про 16 спостережень виду, траплялися переважно поодинокі особини, рідше пари, одного разу відмітили зграю з 5 птахів. Навесні – 7 спостережень, з 24.03 до 21.05; восени – 4 спостереження, з 11.09 до 14.11; влітку – 5 спостережень, з 9.07 до 12.08.

Ймовірно, могли бути як залітні особини, так і втікачі з неволі, у Києві утримуються як декоративні птахи. [Спостереження 170–185].

Морянка (*Clangula hyemalis*). В Україні рідкісний пролітний та зимуючий вид, трапляється переважно на Дніпрі та біля узбережжя морів (Лысенко, 1991; Енциклопедія..., 2018). За 9 років відомо про 10 спостережень, траплялися переважно поодинокі птахи та групи до 6 ос. Восени на прольоті – 6 зустрічей, з 15.10 до 18.11, та 5 зустрічей у зимовий період (фото 4), з 5.12 до 13.02, навесні морянки не спостерігалися. [Спостереження 186–196].

Синьга (*Melanitta nigra*). В Україні рідкісний пролітний та зимуючий вид, трапляється переважно на Дніпрі та біля узбережжя морів (Лысенко, 1991; Енциклопедія..., 2018). За 9 років відомо про 20 спостережень, траплялися переважно поодинокі птахи та групи до 6 ос. Восени на прольоті – 14 зустрічей, з 15.10 до 25.11, 5 зустрічей у зимовий період (фото 5), з 3.12 до 23.01, та 1 спостереження навесні – 26.04. [Спостереження 197–216].

Турпан (*M. fusca*). В Україні рідкісний пролітний та зимуючий вид, трапляється переважно на Дніпрі та біля узбережжя морів (Лысенко, 1991; Енциклопедія..., 2018). За 9 років відомо про 15 спостережень, траплялися переважно поодинокі птахи та зграйки до 12 ос. Восени на прольоті – 6 зустрічей, з 22.10 до 16.11, 7 зустрічей у зимовий період (фото 6), з 27.11 до 20.02, навесні лише 2 спостереження – 10.03 та 23.04. [Спостереження 217–231].

Чернь білоока (*Aythya nyroca*). Поширена переважно на півдні та заході України, в період міграції може траплятися скрізь (Лысенко, 1991; Енциклопедія..., 2018). Протягом досліджуваного періоду зібрано дані про 9 спостережень, зустрічалися переважно поодинокі птахи, лише одного разу відмічена зграйка із 7 ос. Навесні 4 спостереження, з 16.03 до 18.05, 2 спостереження восени – 28.09 і 27.10, та 3 спостереження у післягніздовий період, з 17.07 до 10.08. [Спостереження 232–240].

Чернь морська (*A. marila*). В Україні пролітний та зимуючий вид, трапляється переважно на Дніпрі та біля узбережжя морів (Лысенко, 1991; Енциклопедія..., 2018). Протягом досліджуваного періоду зібрано дані про десятки спостережень, зустрічалися поодинокі птахи, групи та

зграйки до 15 ос. Проліт навесні відмічали з 31.03 до 3.05, восени – з 2.10 до 12.11. Зимуючих птахів спостерігали з кінця листопада до середини лютого. Тричі відмічали поодиноких черней влітку, ймовірно, негніздові особини. [Спостереження 241–273].

Чернь червонодзьоба (*Netta rufina*). Поширена переважно у степовій зоні та приморських районах, на міграції трапляється на всій території країни. Зимує біля узбережжя морів та рідше біля водойм, що не замерзають, вглибині суходолу (Лысенко, 1991; Енциклопедія..., 2018). Протягом досліджуваного періоду відомо про 15 спостережень виду, відмічали поодиноких птахів, пари та групи до 6 ос., одного разу трапилася зграя з 45 ос. Проліт навесні відмічали з 3.03 до 3.04, 4 спостереження, восени – з 16.09 до 12.11, 5 спостережень. Було також 5 спостережень взимку, з 30.12 до 10.02, та одне – влітку, 9.06. Гніздування не виявлено, одного разу восени на прольоті спостерігали самку з виводком із 6 літаючих молодих особин. [Спостереження 274–288].

Крохаль середній (*Mergus serrator*). В Україні ізольовано гніздиться в Азово-Чорноморському регіоні, зимує на морському узбережжі, зрідка – на внутрішніх водоймах. У період міграцій трапляється переважно вздовж Дніпра (Лысенко, 1991; Енциклопедія..., 2018). Протягом досліджуваного періоду відомо 29 спостережень виду, відмічали переважно невеликі групи або зграйки до 20 ос., рідше – поодиноких птахів. Проліт навесні відмічали з 8 до 26.04, 5 спостережень, восени – з 15.10 до 14.11, 20 спостережень. Також були 4 спостереження взимку, з 4.12 до 10.02. [Спостереження 289–318].

Беркут (*Aquila chrysaetos*). На Київщині рідкісний зимуючий та пролітний вид, частіше зустрічається навесні (Домашевський, 2021). Протягом досліджуваного періоду зібрано дані про 10 спостережень пролітних птахів, зимуючі особини не траплялися. Беркути летіли поодиночі, лише в одному випадку спостерігали проліт двох особин. Восени проліт відмічався з 17.10 до 26.11, навесні є лише одне спостереження – 11.04. [Спостереження 319–328].

Могильник (*A. heliaca*). На Київщині гніздився до кінця ХХ ст., у ХХІ ст. лише рідкісний пролітний вид (Домашевський, 2021). Пролітні особини навесні у квітні – травні спостерігались у 2003 та 2005 рр. (Домашевський, 2004; Домашевський, 2008), а також залітав птах із передавачем у 2012 р. (Домашевський і др., 2012). У квітні 2024 р. пролітна особина сфотографована нами в долині р. Рось. Птах летів високо, якість отриманих фото посередня, після консультації з С.В. Домашевським за пропорціями та забарвленням оперення птаха визначено як молоду особину могильника. [Спостереження 335].

Орел степовий (*A. nipalensis*). В Україні рідкісний пролітний вид, на Київщині раніше не відмічався (Зубаровський, 1977; Домашевський, 2021). Завдяки даним із передавача стало відомо про заліт молоді особини на Київщину. Його почепили на пташеня в червні 2022 р. на гнізді в Центральній Анатолії (Туреччина) біля оз. Туз. Після зимівлі в Африці птах мандрував Європою та двічі відвідував Україну, у червні транзитом перетнув Україну з північного сходу на південний захід, пролетівши над Київщиною (Burak Tatar, особ. повід.). Завдяки цим

даним маємо першу реєстрацію виду для області. [Спостереження 380].

Орел яструбиний (*A. fasciata*). Донедавна в Україні було відомо про єдине спостереження в першій половині ХІХ ст. на Одещині (Nordmann, 1840). Завдяки даним передавача стало відомо про заліт цього птаха на Київщину. Він був почеплений на пташеня у 2019 р. у Франції. У 2022 р. птах двічі транзитом перетнув територію України, спочатку із Закарпаття на Київщину, пролетів через ЧЗВ та перетнув північний кордон. А за кілька днів на зворотному шляху пролетів із Сумщини на Закарпаття, пролітав уздовж лівого берега КВС та через м. Київ. Друга реєстрація виду для України та перша – для Київщини. Ще одну особину спостерігали в жовтні 2024 р. у Криму (Протасов, 2024). [Спостереження 379].

Підорлик великий (*Clanga clanga*). Рідкісний гніздовий вид на Київщині (Домашевський, 2021). Протягом досліджуваного періоду зібрано дані про 26 спостережень, відмічалися переважно пролітні особини – 20 спостережень. Навесні пролітних птахів спостерігали з 27.03 до 21.04, восени – з 5.09 до 6.11. [Спостереження 336–361].

Орел-карлик (*Hieraaetus pennatus*). Рідкісний гніздовий вид на Київщині (Домашевський, 2021). Протягом досліджуваного періоду 17 разів відмічалися пролітні птахи або особини, які полюють, світлої та темної морф. Зустрічали їх із середини квітня до кінця серпня, переважно в долинах річок Дніпро, Десна, Рось, Ірпінь. [Спостереження 362–378].

Гриф чорний (*Aegypius monachus*). В Україні гніздовий вид у Криму та рідкісний залітний на решті території, на Київщині донедавна не відмічався (Цвельх і др., 2018; Домашевський, 2021). Завдяки даним простежування птахів із трекерами стало відомо про заліт двох особин на Київщину. Обидва птахи народилися у природі в Естремадурі (Іспанія), були вилучені із гнізда до реабілітаційного центру. Грифи були оснащені передавачами та випущені назад у природу в Болгарії. У подальшому вони широко кочували. На початку травня 2020 р. один із птахів транзитом із Житомирщини на Одещину пролетів через південь Київщини (Magin та ін., 2020). А у травні 2022 р. інша особина пролетіла з Чернігівщини на Вінниччину вздовж лівого берега КВС та біля м. Київ (Яковлев, 2023). Перша та друга реєстрація виду для області. [Спостереження 329–330].

Сип білоголовий (*Gyps fulvus*). В Україні гніздовий вид у Криму та рідкісний залітний на решті території. На Київщині до 2016 р. відомо 3 спостереження: одне – на початку ХХ ст. і два – у ХХІ ст. (Цвельх і др., 2018). З 2016 р. відомі ще 3 зустрічі: у квітні 2021 р. сип візуально відмічений неподалік м. Бориспіль; у листопаді 2021 р. в соціальних мережах були оприлюднені фото загиблого птаха у Білоцерківському районі, подробиці невідомі, а в червні 2024 р. в с. Погреби поблизу від Києва відмічено птаха, який кілька днів ночував у гніздах білого лелеки (*Ciconia ciconia*) та забив кілька пташенят (фото 7) (Гаврилюк та ін., 2024). Четверте – шосте спостереження виду для області. [Спостереження 331–334].

Канюк степовий (*Buteo rufinus*). На Київщині рідкісний гніздовий та пролітний вид, з кінця 1990-х рр.

Фото 7. Сип білоголовий у гнізді білого лелеки, с. Погреби, 17.06.2024 р. Фото: О. Рожко.
Photo 7. Griffon Vulture in a White Stork's nest.

Фото 8. Ястуб коротконогий, с. Таценки, 18.08.2019 р. Фото: О. Морару.
Photo 8. Levant Sparrow Hawk.

чисельність зростає, ареал розширюється на північ (Домашевський, 2021). У 2017 р. виявлено гніздо поблизу м. Обухів, 8 років поспіль птахи гніздилися в межах тієї самої гніздової ділянки, прилітали наприкінці березня – на початку квітня, молодь вилітала з гнізда на початку липня. Спостерігали канюків у польоті і в інших місцях із травня до липня, ймовірно, це теж гніздові птахи. Взимку 2023 р. бачили двох птахів, що разом трималися одного місця в січні – лютому, на зимівлі зустрічали й раніше (Домашевський, Костюшин, 2001; Гаврилюк та ін., 2014). [Спостереження 381–394].

Лунь степовий (*Circus macrourus*). На Київщині рідкісний пролітний вид (Домашевський, 2021). Протягом досліджуваного періоду зібрано дані про 23 спостереження, 11 навесні та 12 восени, у всіх випадках зустрічали поодиноких особин. Навесні проліт відмічали з 30.03 до 29.04, восени – з 17.08 до 25.10. [Спостереження 395–415].

Шуліка рудий (*Milvus milvus*). В Україні у XXI ст. рідкісний гніздовий на заході країни та рідкісний залітний на решті території (Домашевський, 2009; Франчук та ін., 2021). На Київщині спостерігали у 2015 р. (Мороз та ін., 2015). Протягом досліджуваного періоду 4 рази відмічалися пролітні особини: у липні 2018 р. в тому ж районі, що й у 2015 р., на початку жовтня 2022 р. та 2 спостереження у квітні 2024 р. [Спостереження 416–419].

Шуліка рудий × чорний (*Milvus milvus* × *M. migrans*). Влітку 2020 р. спостерігали гібридну особину, помічену передавачем, яка тривалий час перебувала в районі м. Біла Церква та залітала в Київ (Скирпан та ін., 2021). [Спостереження 420].

Яструб коротконогий (*Tachyspiza brevipes*). В Україні рідкісний гніздовий вид на Луганщині та рідкісний на прольоті на решті території (Ветров, 2009). У Київській області не спостерігався (Зубаровський, 1977; Домашевський, 2021). У другій половині серпня 2019 та 2020 рр. відмічено по одній молодій особині (фото 8). Це перше та друге спостереження виду на Київщині. [Спостереження 421–422].

Сапсан (*Falco peregrinus*). На Київщині рідкісний гніздовий вид, пролітний восени та навесні, зимує (Домашевський, 2021). Протягом досліджуваного періоду

зібрано дані про 41 спостереження сапсана, 38 разів бачили поодиноких особин і тричі – по дві особини. Підтверджених випадків гніздування не виявлено, у липні 2021 р. в м. Київ автомобіль травмував молодого птаха – ймовірно гніздування. На осінньому прольоті відомо 10 спостережень з 10.09 до 8.11, на весняному – лише 2: 10.03 та 17.03, решта 28 зустрічей – у зимовий період. [Спостереження 423–463].

Пугач (*Bubo bubo*). На Київщині рідкісний гніздовий вид, зустрічається лише у ЧЗВ (Кузьменко, 2021). С.В. Домашевський спостерігав птаха в польоті в січні 2018 р. та відмічав гніздування на градирні ЧАЕС у 2021, 2023 і 2024 рр. [Спостереження 464–467].

Сипуха (*Tyto alba*). На Київщині в минулому рідкісний гніздовий вид, а зараз лише рідкісний залітний або зустрічаються втікачі з неволі (Кузьменко, 2021). У липні 2017 р. сипуха залетіла у вікно квартири в Києві, була відловлена та після реабілітації відпущена (Кузьменко, 2021), а в липні та вересні 2018 р. птахів сфотографовано фотопасткою в ЧЗВ. [Спостереження 468–470].

Сич волохатий (*Aegolius funereus*). На Київщині, ймовірно, гніздовий (Домашевський, 2012) та перелітний вид, відомо про 7 спостережень, 12 разів сичів відловлювали на орнітологічному стаціонарі неподалік с. Лебедівка (Кузьменко, 2021). Протягом досліджуваного періоду тричі виявляли птахів, які під час нічних перельотів врзалися в багатоповерхові споруди мікрорайону Оболонь у Києві. [Спостереження 471–473].

Сичик-горобець (*Glaucidium passerinum*). Рідкісний гніздовий вид, по Київщині проходить південна межа ареалу (Кузьменко, 2021). У березні 2017 р. сичик-горобець був уперше зареєстрований на території ЧЗВ (Домашевський, 2017). З 2017 по 2024 рр. С.В. Домашевським знайдено понад 40 різних місць перебування виду в ЧЗВ. За межами зони було 6 реєстрацій. Значна кількість спостережень може свідчити про розширення ареалу сичика на південь. [Спостереження 474–481].

Сплюшка (*Otus scops*). На Київщині рідкісний залітний та дуже рідкісний гніздовий вид (Кузьменко, 2021). У 2021 р. в урочищі Горбачиха (м. Київ) місцеві мешканці підібрали кволе пташеня та успішно догодували. У цьому

Фото 9. Плавунець плоскодзьобий на оз. Тельбін у Києві, 14.10.2019 р. Фото: С. Любченко.
Photo 9. Grey Phalarope in Kyiv.

ж місці у 2016 р. чули голос токуючого самця, ймовірно, було гніздування. У травні 2021 р. в соцмережах розмістили запис голосу токуючого самця, записаного поблизу с. Скибин Броварського району. А в серпні 2024 р. знайдено пір'я птаха, впольованого хижаком поблизу с. Гоголів Броварського району. [Спостереження 482–485].

Сова болотяна (*Asio flammeus*). На Київщині рідкісний гніздовий, пролітний та зимуючий вид (Кузьменко, 2021). Протягом досліджуваного періоду було 8 спостережень: 3 рази на осінній міграції – в жовтні – листопаді, 2 рази – взимку, 2 рази – на весняній міграції у квітні та 1 раз – влітку. [Спостереження 486–493].

Сова бородата (*Strix nebulosa*). На Київщині рідкісний гніздовий та зимуючий вид (Кузьменко, 2021), зустрічається переважно на Поліссі. У 1997 р. залітний птах був знайдений у Києві (Топішко, Матус, 1998). У ЧЗВ бородата сова чотири рази відмічена на зимівлі у 2019, 2020 та 2024 рр., у липні 2019 р. сфотографовано пташеня. [Спостереження 494–498].

Глухар (*Tetrao urogallus*). Рідкісний осілий на півночі Київщини (Гащак, Ястремський, 2019). Відомо 3 зустрічі у березні – квітні: у 2018 та 2020 рр. у ЧЗВ, за межами зони глухарів не відмічали. [Спостереження 499–501].

Тетерук (*Lyrurus tetrix*). Осілий вид на Поліссі (Кратюк, 2009а). Протягом 9 років відомо близько сотні зустрічей у ЧЗВ, за межами зони спостерігали лише раз на межі з Житомирщиною. [Спостереження 502–512].

Рябчик (*Tetrastes bonasia*). Нечисленний осілий на Поліссі (Кратюк, 2009б). Відомо 10 зустрічей протягом 9 років у ЧЗВ, за межами зони спостерігали лише раз на межі з Житомирщиною. [Спостереження 513–523].

Сивка звичайна (*Pluvialis apricaria*). В Україні трапляється під час сезонних міграцій (Енциклопедія..., 2018). За 9 років нам відомо про 9 спостережень. Навесні – 3, з 15.03 до 22.04, восени – 6, з 22.09 до 2.12. Летять сивки зграями по кілька десятків особин, лише двічі бачили поодиноких птахів на мілководді водойм. [Спостереження 524–532].

Сивка морська (*P. squatarola*). В Україні трапляється під час сезонних міграцій (Енциклопедія..., 2018). За 9 років відомо про 10 спостережень. Навесні – 1, 28.05,

Фото 10. Кроншнепи середні на спустеному ставі рибгоспу в с. Забір'я, 20.04.2021 р. Фото: Д. Комаровський.
Photo 10. Whimbrels on a drained fish farm pond.

восени – 9, з 14.08 до 26.11. Спостерігалися переважно поодинокі особини, рідше групи до 6 птахів. Кілька разів відмічали у вересні на березі КВС, де сивки трималися близько місяця. [Спостереження 533–542].

Довгоніг (*Himantopus himantopus*). Нечисленний гніздовий вид у приморських районах та степовій зоні, на решті території країни поширений спорадично (Енциклопедія..., 2018). Зокрема, відомі випадки гніздування на середньому Дніпрі (Гаврилюк, Ілюха, 2013). На луках біля Києва можливо гніздова пара була виявлена ще в 1932 р. (Danilowitsch, 1932). Протягом досліджуваного періоду відомо про 25 спостережень виду. Регулярно гніздиться на ставках-відстійниках очисних споруд та ставках рибгоспів, виявлено 6 гніздових ділянок. Весняна міграція у другій половині квітня – першій половині травня, спостерігалися по одному та парами. Осіння міграція у другій половині липня – першій половині серпня, спостерігалися переважно виводками – пара дорослих та молодь 1–4 ос. [Спостереження 543–567].

Чоботар (*Recurvirostra avosetta*). В Україні на гніздуванні поширений здебільшого у приморських районах, під час перельотів зрідка трапляється на решті території країни (Енциклопедія..., 2018). Відомі випадки гніздування на середньому Дніпрі (Гаврилюк, Ілюха, 2013). На Київщині це рідкісний залітний вид (Кістяківський, 1957). У квітні 2017 р. біля м. Яготин спостерігали пару, а у серпні 2019 р. поблизу м. Київ – одну пролітну особину у зграї довгоногів. [Спостереження 568–569].

Коловодник ставковий (*Tringa stagnatilis*). В Україні рідкісний гніздовий вид на північному сході, на Київщині – рідкісний пролітний (Енциклопедія..., 2018). Протягом досліджуваного періоду відомо про 13 спостережень виду, поодинокі та парами. Весняний проліт із 4 до 25.04 – 7 зустрічей, осінній проліт із 11.07 до 19.08 – 6 зустрічей. [Спостереження 570–582].

Коловодник чорний (*T. erythropus*). Нечисленний пролітний вид на всій території країни (Енциклопедія..., 2018). Протягом досліджуваного періоду відомо про 35 спостережень, переважно невеликими групами до 5 ос. Весняний проліт відмічали з 26.03 до 19.05 – 10 зустрічей, осінній проліт із 27.07 до 4.10 – 21 зустріч. 4 рази

негніздові птахи траплялися у гніздовий період, у червні. [Спостереження 583–617].

Плавунець круглодзьобий (*Phalaropus lobatus*). Пролітний вид переважно на узбережжі морів та вздовж Дніпра (Енциклопедія..., 2018). З 2016 р. відомо про 8 спостережень. На весняному прольоті не відмічався. Осінній проліт розтягнутий, відомо 3 ранні зустрічі в червні – липні та 5 спостережень у другій половині серпня – першій половині вересня. [Спостереження 618–625].

Плавунець плоскодзьобий (*Ph. fulicarius*). В Україні рідкісний залітний вид (Грищенко, 2013), відомо понад 20 спостережень. У жовтні 2019 р. молоду особину виявлено на озері у середмісті Києва, птах тримався на місці 2 тижні (фото 9). Наприкінці серпня 2021 р. спостерігали молоду особину на лівому березі КВС. Це перше та друге спостереження виду для області. [Спостереження 626–627].

Крем'яшник (*Arenaria interpres*). В Україні нечисленний пролітний вид, зустрічається переважно восени, в основному на узбережжі морів, рідше – вздовж Дніпра (Шарлеман, 1909; Кістяківський, 1957; Енциклопедія..., 2018). Протягом досліджуваного періоду було 5 спостережень виду по 1–3 ос. на осінньому прольоті, з 19.08 до 30.09. [Спостереження 628–632].

Побережник білий (*Calidris alba*). В Україні трапляється переважно під час сезонних міграцій, здебільшого восени (Енциклопедія..., 2018), на Київщині нечисленний пролітний восени вздовж Дніпра (Шарлеман, 1909; Кістяківський, 1957). Майже щорічно невеликі групи трапляються наприкінці серпня – у вересні вздовж лівого берега КВС, тримаються зграйками, перелітають вздовж берега водосховища, затримувалися до початку жовтня. Також спостерігали одну особину на початку червня, кілька днів вона трималася на березі затопленого піщаного кар'єру в Києві. [Спостереження 633–638].

Побережник білохвостий (*C. temminckii*). В Україні нечисленний пролітний вид (Енциклопедія..., 2018), на Київщині спостерігається переважно навесні вздовж Дніпра (Шарлеман, 1909; Кістяківський, 1957). Протягом досліджуваного періоду було 15 спостережень переважно на спущених ставках рибгоспів, відмічали як окремих птахів, так і зграї до 15 ос. Навесні – 7 спостережень, з 27.04 до 28.05, 8 спостережень під час осінньої міграції, з 11.07 до 20.09. [Спостереження 639–653].

Побережник болотяний (*C. falcinellus*). В Україні пролітний вид, спостерігається переважно восени, навесні рідкісний, здебільшого зустрічають його у приморських районах (Енциклопедія..., 2018). На Київщині дуже рідкісний пролітний вид (Шарлеман, 1909; Кістяківський, 1957). На ставках рибгоспу в м. Яготин наприкінці серпня 2016 р. було відмічено 1 ос., а на початку червня 2017 р. – 3 ос. [Спостереження 654–655].

Дупель (*Gallinago media*). В Україні рідкісний вид, майже вся гніздова популяція сконцентрована на Поліссі в долинах Дніпра, Десни та Прип'яті. Під час міграцій може траплятися скрізь (Гаврись, 2009). З 2017 р. відомо 10 спостережень виду, спостерігали дупелів у заплавах річок. Навесні – 7 спостережень, з 6.04 до 25.05, 3 спостереження під час осінньої міграції, з 11.08 до 7.09. [Спостереження 656–665].

Фото 11. Грицик малий на Київському водосховищі, 23.09.2024 р.

Фото: І. Самохін.

Photo 11. Bar-tailed Godwit on the Kyiv reservoir.

Гаршнеп (*Limnocyptes minimus*). В Україні є нечисленним пролітним видом на всій території, зимує біля незамерзлих водойм (Кістяківський, 1957; Енциклопедія..., 2018). З 2017 р. відомо 20 спостережень виду, траплялися в заплавах річок і на заливних луках. Навесні – 11 спостережень, з 18.03 до 13.05, та 6 спостережень восени, з 20.09 до 24.10. У січні 2021 р. тричі спостерігали зимуючих птахів на каналі БСА та на теплому скидному потічку очисних споруд у Святошинському районі Києва. [Спостереження 666–685].

Кроншнеп великий (*Numenius arquata*). В Україні нечисленний гніздовий вид на Поліссі та в Азово-Чорноморському регіоні. Під час міграцій може траплятися на всій території, в невеликій кількості зимує (Енциклопедія..., 2018). Протягом досліджуваного періоду було 13 спостережень виду, переважно окремих особин, рідше групи з 2–3 птахів. Навесні – 4 спостереження, з 26.03 до 23.04, 8 спостережень під час осінньої міграції, з 1.08 до 21.09, та одне спостереження взимку, у грудні. [Спостереження 686–698].

Кроншнеп середній (*N. phaeopus*). Нечисленний пролітний у приморських районах, на решті території – рідкісний пролітний (Енциклопедія..., 2018). Протягом досліджуваного періоду було 5 спостережень виду на спущених ставках рибгоспів (фото 10), відмічали окремих особин та групи до 5 птахів. Навесні – 4 спостереження, з 6 до 20.04, та 1 спостереження на осінньому прольоті, 28.08. [Спостереження 699–703].

Грицик малий (*Limosa lapponica*). В Україні зустрічається лише під час міграцій (Енциклопедія..., 2018). Рідкісний залітний вид на Київщині (Шарлемань, 1938), молоду особину здобули біля Києва (Кістяківський, 1957). У вересні 2021 та 2024 рр. (фото 11) спостерігали по одній молодій особині біля лівого берега КВС. [Спостереження 704–705].

Дерихвіст лучний (*Glareola pratincola*). В Україні рідкісний гніздовий вид у приморських районах, на Придунав'ї та у степовому Криму, трапляються зальоти вглиб суходолу (Енциклопедія..., 2018). На Київщині донедавна даних про зустрічі не було. На початку травня 2024 р. неподалік м. Боярка на спущеному ставі рибгоспу

Фото 12. Дерихвіст лучний на рибгоспі в с. Забір'я, 5.05.2024 р. Фото: І. Самохін.
Photo 12. Collared Pratincole on a fish pond.

спостерігали особину другого календарного року, за кільцювану пташеням в Угорщині, металеве кільце з номером ST01246 та пластиківі – зелене KU і чорне. Ймовірно, це перше спостереження виду для області. [Спостереження 706].

Дерихвіст степовий (*G. nordmanni*). В Україні рідкісний гніздовий у Приазов'ї (Енциклопедія..., 2018), на Київщині востаннє відмічали гніздування у 1951 р. (Кістяківський, 1957), про зустрічі залітних птахів даних немає. Наприкінці липня 2024 р. нами відмічена пролітна молода особина. Перед заходом сонця спостерігався активний проліт сільської ластівки (*Hirundo rustica*), здала серед них було помічено одного більшого птаха. Він летів поволі, зі сходу на захід, на висоті близько 10 м, що дозволило добре його роздивитися. Політ прямолінійний, мав вилкоподібний чорний хвіст, довгі гострі крила, біле черево, спід крил чорний, чорної смуги на шиї не було. [Спостереження 707].

Дерихвіст невизначений (*Glareola* sp.). Ще одна зустріч із дерихвостом (посередня якість фото для точного визначення виду) відбулася на початку червня 2017 р. на спущеному ставі рибгоспу біля м. Яготин. [Спостереження 708].

Поморник великий (*Stercorarius skua*). На Київщині рідкісний залітний вид. У жовтні 2020 р. спостерігалася пролітна молода особина вздовж лівого берега КВС (Любченко, 2021). До того повідомлялося про спостереження в жовтні 1908 р. поморника великого в Києві поблизу гирла р. Почайна та зазначалося про ймовірну зустріч виду в жовтні 1910 р. південніше Києва, біля о-ва Жуків (Шарлеман, 1913), однак пізніше згадувалася лише одна перша зустріч (Шарлемань, 1938). Згадка про спостереження 1910 р. вважається помилковою (Рединов и др., 2014). Спостереження 2020 р. є другим для Київщини та шостим для України загалом, вид сфотографовано вперше. [Спостереження 709].

Поморник короткохвостий (*S. parasiticus*). На Київщині нечисленний пролітний вид восени та дуже рідкісний навесні (Кістяківський, 1957; Полуца та ін., 1986). Поодинокі молоді особини спостерігалися в серпні (фото 13) і жовтні 2021 р. та у вересні 2024 р. Попередня зустріч

Фото 13. Поморник короткохвостий на Київському водосховищі, 28.08.2021 р. Фото: С. Любченко.
Photo 13. Arctic Skua on the Kyiv reservoir.

поморника короткохвостого на Київщині відбулася наприкінці 1990-х рр. (С.В. Домашевський, особ. повід.). [Спостереження 710–713].

Мартин вилохвостий (*Xema sabini*). Гніздиться в Арктиці, восени мігрує на південь, зимує в морі в Тихому океані біля західного узбережжя Південної Америки (Olsen, Larsson, 2003). У Центральній і Східній Європі відомо про десятки спостережень, в Україні раніше не відмічався, неодноразово спостерігали поблизу кордону з Україною (Stawarczyk et al., 2017). На початку вересня 2024 р. на ставку поблизу київського міського сміттєзвалища виявлено дорослу особину в полівидовому скупченні мартинів. Птаха спостерігали протягом 6 днів, більшість часу він тримався на острівці серед ставу, вдень ненадовго відлітав. Це перше спостереження виду для Київщини та України загалом. [Спостереження 714].

Мартин делаверський (*Larus delawarensis*). Поширений у Північній Америці, є регулярним мандрівником до Західної Європи (Olsen, Larsson, 2003), в Україні раніше не відмічався (Grishchenko, 2004). Молодий птах був кільцюваний у 2005 р. в Польщі, пізніше у 2021 р. знову відловлений та оснащений передавачем, отримав ім'я «Kajzerka». Завдяки даним передавача стало відомо про заліт птаха в Україну, зокрема на Київщину, наприкінці березня 2022 р. Перебував у межах області 5 днів, деякий час провів разом з іншими видами мартинів у колонії на хвилерізі на Дніпрі біля с. Трипілля, харчувався на Київському сміттєзвалищі, далі мігрував вздовж Дніпра на північ. Наприкінці березня 2023 р. птах повторив торішній маршрут. Перебував на Київщині 4 дні, тримався переважно на міському сміттєзвалищі та відлетів на північ. Під час міграції 2024 р. птах оминув Україну. Візуально не спостерігався. Перша та друга реєстрації виду для Київщини та України загалом. [Спостереження 715–716].

Мартин морський (*L. marinus*). В Україні рідкісний пролітний та зимуючий вид, відомо близько 15 спостережень, у тому числі одне – біля межі Київської області (Гаврилюк и др., 2013). На Київщині відмічався двічі (Мороз та ін., 2015). Протягом досліджуваного періоду було 18 спостережень виду, в усіх випадках зустрічали дорослих птахів, одного разу було дві особини у скупченні

мартинів, а решта – по одній. Спостерігали в зимовий період, з 13.11 до 10.03, але переважна більшість – у січні. [Спостереження 747–764].

Мартин скельний (*L. michahellis*). В Україні гніздиться у Криму, здійснює кочівлі вздовж морського узбережжя та по Дніпру (Енциклопедія..., 2018). На Київщині неодноразово спостерігалися представники цього виду, або ймовірні гібридні особини, що мали ознаки одразу скельного та жовтоногого мартинів. А у травні 2023 р. до Києва залітав мартин із передавачем, доросла особина, яка замість гніздування подалася в мандри північною та східною Європою. [Спостереження 775–779].

Мартин каспійський (*Ichthyaetus ichthyaetus*). На Київщині рідкісний залітний вид, спостерігався раніше щонайменше двічі (Мороз та ін., 2015). Протягом досліджуваного періоду вид зустрічали тричі: дві особини наприкінці березня 2020 р. та по одній у жовтні 2020 р. й у вересні 2022 р. [Спостереження 717–719].

Мартин середземноморський (*I. melanocephalus*). В Україні гніздовий у приморських районах та рідкісний залітний на решті території (Енциклопедія..., 2018). Протягом досліджуваного періоду два роки поспіль відмічалось гніздування щонайменше двох пар⁹ у колонії мартинів звичайних (*Chroicocephalus ridibundus*) на хвилерізі на Канівському водосховищі в с. Трипілля (Н.С. Атамась, особ. повід.). Пізніше декілька разів у цьому ж місці спостерігалися та були сфотографовані дорослі особини, але гнізда не були виявлені. Майже щорічно в серпні – жовтні спостерігали 1–2 молоді особини на березі КВС та у скупченнях мартинів звичайних на ставах навколо Києва. [Спостереження 765–774].

Мартин малий (*Hydrocoloeus minutus*). На Київщині нечисленний гніздовий та перелітний вид, рідкісний зимуючий (Енциклопедія..., 2018). Протягом досліджуваного періоду було 27 спостережень як окремих птахів, так і зграй до 13 особин. На весняній міграції відмічалися 13 разів – з 28.04 до 26.05, 8 спостережень на осінній міграції – з 30.08 до 20.09, 5 спостережень трапилося у гніздовий період, але фактів гніздування не виявлено, одна пізня зустріч відбулась у листопаді. [Спостереження 720–746].

Мартин трипалий (*Rissa tridactyla*). На Київщині рідкісний пролітний вид. Восени спостерігалися та здобувалися поодинокі пролітні особини на Дніпрі та Десні (Шарлемань, 1938). Відомо про 4 спостереження поодиноких птахів. У жовтні 2021 р. зустріли молоду особину в полівидовому скупченні мартинів на КВС, у березні 2023 р. дорослий птах відмічений на скидному каналі БСА, у жовтні 2024 р. – доросла особина в Києві на оз. Тягле (фото 14), наприкінці листопада 2024 р. – молода особина на Канівському водосховищі в с. Кийлів. [Спостереження 780–783].

Крячок каспійський (*Hydroprogne caspia*). В Україні на гніздуванні поширений у приморських районах, у період міграції ці птахи можуть траплятися в різних регіонах (Енциклопедія..., 2018). Після створення Київського во-

Фото 14. Мартин трипалий на оз. Тягле в Києві, 20.10. 2024 р.

Фото: О. Шеремет.

Photo 14. Black-legged Kittiwake in Kyiv.

досховища вони стали регулярно мігрувати вздовж Дніпра (Смогоржевський, 1970). Протягом досліджуваного періоду відмічено 11 спостережень 1–7 особин. Навесні – 8, з 1.04 до 7.05, восени – 3, з 12.08 до 28.08. [Спостереження 784–794].

Крячок рябодзьобий (*Thalasseus sandvicensis*). В Україні на гніздуванні поширений у приморських районах, інколи ці крячки залітають углиб країни (Енциклопедія..., 2018), на Київщині раніше не спостерігалися. У червні 2019 р. одну особину було сфотографовано у скупченні крячків різних видів. А у вересні 2023 р. крячок, помічений передавачем в Естонії, мігрував через Україну, перетнув Київщину у східній її частині. Перша та друга реєстрації виду в області. [Спостереження 795–796].

Папуга Крамера (*Psittacula krameri*). Особини, відмічені в Україні, вважаються втікачами з неволі. Осілий вид, далеких переміщень не здійснює. Окремі птахи та зграї спостерігаються щорічно, вперше вид зареєстровано в 1976 р. на Херсонщині (Пекло, 1997; Горбань, 1999), неодноразово спостерігали вдалу зимівлю виду, а у 2024 р. в м. Чернівці зафіксовано випадок вдалого гніздування.¹⁰ У Києві взимку 2011–2012 рр. спостерігали вдалу зимівлю папуги в ботсаду ім. Фоміна (Фесенко, 2016). З літа 2017 р. особина-втікач оселилася в порожнині утеплення багатоповерхової будівлі в мікрорайоні «Виноградар» Києва та щонайменше 3 зими вдало перезимувала. Птах тримався на території близько 1 км², пари не знайшов. У жовтні 2022 р. спостерігали зграю до 10 ос. у м. Бориспіль, подальша доля птахів невідома. [Спостереження 797–798].

Сиворакша (*Coracias garrulus*). В Україні поширена переважно на півдні лісостепової та у степовій зоні, а також спорадично – на Поліссі (Енциклопедія..., 2018). У ЧЗВ у гніздовий період птахів бачили у 2020, 2021, 2023, 2024 рр. [Спостереження 799–801].

Бджолоїдка зелена (*Merops persicus*). В Україні рідкісний залітний вид, було відомо 7 спостережень, на Київщині раніше не відмічали (Загороднюк, 2013). У листопаді 2019 р. одну особину спостерігали на березі

⁹ Один із мартинів мав кольорове пластикове кільце, був помічений у Франції.

¹⁰ <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/2635322953326681/>

Фото 15. Бджолоїдка зелена біля с. Щасливе, 3.07.2020 р.
Фото: І. Марач.

Photo 15. Blue-cheeked Bee-eater.

КВС (Золотов та ін., 2019). У липні 2020 р. одного птаха виявлено у скупченні бджолоїдки звичайної (*M. apiaster*) неподалік колонії в піщаному кар'єрі біля Києва (фото 15). Перша та друга реєстрації виду для Київщини. [Спостереження 802–803].

Дятел білоспинний (*Dendrocopos leucotos*). Рідкісний осілий та кочовий вид на Поліссі, подекуди трапляється і в лісостеповій зоні (Фесенко, 2022). Протягом досліджуваного періоду відомо 7 спостережень у ЧЗВ та 6 у лісах уздовж лівого берега Дніпра. Один раз птаха бачили у гніздовий період, наприкінці травня, решта зустрічей – у післягніздовий та зимовий періоди, з серпня до початку березня. [Спостереження 804–817].

Дятел зелений (*Picus viridis*). Рідкісний осілий на правобережному Поліссі (Фесенко, 2022), на Київщині відомі окремі спостереження (Грищенко, 2002). Влітку 2018 р. зеленого дятла двічі зустрічали в дендропарку «Олександрія» в м. Біла Церква (Причепка, 2018), а восени 2020 р. – в Києві. [Спостереження 818–820].

Плиска гірська (*Motacilla cinerea*). На гніздуванні поширена в Карпатах, нечисленна у Кримських горах. Невелика кількість птахів зимує у передгір'ях та рівнинній частині країни біля водойм, що не замерзають (Енциклопедія..., 2018). З 2017 р. щорічно виявляли 1–3 ос. зимуючих птахів на каналі БСА та на теплому скидному потічку очисних споруд у Святошинському районі Києва. Також відомо 2 спостереження навесні, у березні – квітні, на ставках Києва та області. [Спостереження 821–832].

Плиска жовтоголова (*M. citreola*). Нечисленний вид, протягом останніх 50 років розширює ареал на захід, зараз поширена майже на всій території України (Енциклопедія..., 2018). Відмічено 39 спостережень, перелітні птахи навесні у другій половині квітня та гніздові особини, восени відліт не виражений. Гніздування виявляли на ставках рибгоспів, заливних луках, у заплавах річок та ставках-відстійниках очисних споруд, займали ті ж гніздові ділянки з року в рік. [Спостереження 833–871].

Шпак рожевий (*Pastor roseus*). В Україні перелітний та гніздовий на півдні країни, інвазійний вид – у певні роки з'являється у великій кількості (Енциклопедія..., 2018). На Київщині відомо про спостереження зграй до 20 ос.

14.05.1984 р. (Полуда и др., 1986) та на початку червня 2002 р. (Гаврилюк, 2003). Інвазії виду спостерігалися у 2018 та 2021 рр., під час яких птахи відхилялися на північ від звичних маршрутів прольоту у приморських районах і діставалися Київщини. Неподалік Києва птахів спостерігали 14–16.05. [Спостереження 872–874].

Горіхівка (*Nucifraga caryocatactes*). Осілий у Карпатах та на півночі Полісся. Під час інвазій в осінньо-зимовий період може траплятися на всій території країни (Енциклопедія..., 2018). Чергова інвазія горіхівки відбулася восени 2018 р., для Київщини є десятки спостережень вздовж лівого берега КВС та окремі випадки – на решті території області. Зустрічали від 1 до 12 ос. Вперше горіхівку відмітили наприкінці вересня 2018 р., спостерігали птахів до кінця лютого 2019 р. Після того на Київщині птахів відмічали по 2 рази у квітні та жовтні 2019 р., у 2021 р. – одне спостереження, у 2022 р. – одне, у 2023 р. – три. Птахів відмічали протягом року, зокрема й у гніздовий період, імовірно, певна кількість їх залишилася в Україні після інвазії. [Спостереження 875–891].

Тинівка лісова (*Prunella modularis*). На гніздуванні поширена в Карпатах та Кримських горах, нечисленна в лісовій зоні. У період міграцій трапляється скрізь. Зимує у приморських районах та спорадично на решті території країни (Енциклопедія..., 2018). З 2018 р. відомо 36 спостережень. Відмічали під час прольоту, 8 разів навесні – з 21.03 до 19.04 та 17 разів восени – з 25.09 до 10.11. Зареєстровано 10 зимових зустрічей, щонайменше у 7 випадках птахи зимували, трималися місця тривалий час. Влітку 2020 р. в ЧЗВ С.В. Домашевський знайшов виводок тинівки, це перший відомий випадок гніздування її на Київщині. [Спостереження 892–927].

Тинівка сибірська (*P. montanella*). В Україні рідкісний залітний вид, загалом відомо про 9 реєстрацій (Фесенко та ін., 2017; Архипов, Фесенко, 2022). У грудні 2016 р. неподалік від Києва було спіймано одну особину. Це друга реєстрація виду для області. [Спостереження 928].

Кобилочка-цвіркун (*Locustella naevia*). В Україні гніздиться в лісовій та лісостеповій зонах (Енциклопедія..., 2018). На Київщині останнім часом відомі одиничні спостереження (Мороз та ін., 2015), раніше відмічалися випадки гніздування, переважно на півночі області (Шарлеман, 1909). На початку червня 2024 р. виявили щонайменше трьох співаючих самців на луках на північній околиці Києва, за 3 тижні в цьому ж місці спостерігали злетків, підтвержене гніздування. Відомо ще 3 випадки фіксації співаючих самців на Київщині у травні – липні, визначали за голосом та фото. [Спостереження 929–933].

Очеретянка індійська (*Acrocephalus agricola*). На гніздуванні поширена у приморських районах, менш численна на сході та в центрі країни (Енциклопедія..., 2018). На Київщині відоме одне спостереження (Мороз та ін., 2015). Наприкінці серпня 2016 р. відмічено ще одну особину в тому самому місці, що і двома роками раніше. Друге спостереження для області. [Спостереження 934].

Очеретянка садова (*A. dumetorum*). В Україні рідкісний гніздовий вид на північному сході, рідкісний пролітний птах у лісовій і лісостеповій зонах (Енцикло-

педія..., 2018). На Київщині відоме одне підтвержене спостереження (Мороз та ін., 2015). Наприкінці травня 2020 р. було відмічено співаючого самця біля заболоченої ділянки лісу з густим підліском на околиці Києва. [Спостереження 935].

Очеретянка прудка (*A. paludicola*). В Україні нечисленний гніздовий вид, вразливий через пересихання боліт у місцях гніздування. На Київщині знаходиться один із гніздових осередків виду (Полуда, 2009). Згідно з обліками 2017 р., на ділянці на р. Супій між селами Вільне та Березанка площею у 260 га відмічено 19 співаючих самців, оцінка чисельності гніздового угруповання в 40–50 самців (Полуда та ін., 2018). У 2017–2020 та 2024 рр. бьордвотчери відвідували територію між селами Мала Березанка та Озерне, спостереження проводилися в одному місці, на ділянці площею 10–20 га, перед заходом сонця відмічалися по 1–2 співаючих самці. Раніше тут відмічалось 5–10 самців (Мороз та ін., 2015). [Спостереження 936–940].

Вівчарик зелений (*Phylloscopus trochiloides*). В Україні нечисленний пролітний та, ймовірно, рідкісний гніздовий вид на півночі та північному сході країни (Енциклопедія..., 2018). На Київщині відомо близько десятка спостережень (Гашак, 2002; Мороз та ін., 2015). Протягом досліджуваного періоду відмічено 5 ос., 3 у 2020 р. та по одній у 2017 та 2024 рр., всі спостереження відбулися наприкінці травня – на початку червня. [Спостереження 941–945].

Золотомушка червоночуба (*Regulus ignicapilla*). В Україні осілий у Карпатах та Кримських горах, нечисленний гніздовий вид на заході Полісся та рідкісний пролітний у лісовій і лісостеповій зонах та у приморських районах (Енциклопедія..., 2018). На Київщині відомо кілька зустрічей (Домашевський, 2008). З 2019 р. було 18 зустрічей, птахів визначали за співом та візуально, траплялися по одній особині й парами. У 2019 р. було 2 спостереження, у 2020 р. – 1, у 2023 р. – 4, у 2024 р. – 11. Зустрічали переважно навесні, наприкінці березня – на початку травня, восени – 6 спостережень у жовтні – листопаді, два влітку – у червні й серпні. У середині квітня 2024 р. сфотографовано пару за побудовою гнізда, а трохи згодом – самку на гнізді на ялині звичайній. Перший підтверджений випадок гніздування виду на Київщині. Зростання кількості спостережень вказує на розширення ареалу, з 2015 р. регулярно реєструється на Житомирщині (Гриб, 2017). [Спостереження 946–963].

Чечітка гірська (*Linaria flavirostris*). В Україні нечисленний вид, що зимує на північному заході країни, на Київщині відома одна реєстрація у грудні 2006 р. (Пекло, 2014). У лютому 2021 р. виявлено зграйку з 6 ос. у полівидовому скупченні горобцеподібних птахів неподалік м. Обухів. Друге відоме спостереження для Київщини. [Спостереження 964].

Шишкар ялиновий (*Loxia curvirostra*). На Київщині нечисленний зимуючий вид, переміщення мають інвазійний характер (Енциклопедія..., 2018). Протягом досліджуваного періоду відбулося дві потужні інвазії виду, восени 2018 та 2023 рр. птахів спостерігали багаторазово в насадженнях ялин у різних куточках Києва та області,

шишкарі трималися до середини лютого. Окремі спостереження відбулися також восени 2016, 2019 та 2020 рр., мігруючих на південь птахів неодноразово зустрічали біля лівого берега КВС. Відоме одне спостереження у ЧЗВ зграї з 23 ос. у гніздовий період, наприкінці травня. [Спостереження 956–985].

Подорожник лапландський (*Calcarius lapponicus*). На Київщині рідкісний нерегулярно зимуючий вид (Енциклопедія..., 2018). Протягом досліджуваного періоду відомо 7 зустрічей. Спостерігалися переважно групами або невеликими зграйками до 10 ос., на узбіччях доріг чи на полях серед прогалин у заметах снігу в місцях з наявними запасами їжі, часто у скупченнях горобцеподібних птахів. Перших особин відмічали в середині грудня, трималися птахи до кінця лютого. [Спостереження 986–992].

Пуночка (*Plectrophenax nivalis*). На Київщині нечисленний нерегулярно зимуючий вид (Енциклопедія..., 2018). Протягом досліджуваного періоду відомо 23 зустрічі. Спостерігалися переважно зграйками до 100 ос., але траплялися й окремі птахи. Були відмічені моновидові зграї, пуночки спостерігалися також у полівидових скупченнях горобцеподібних. Перших особин відмічали наприкінці жовтня, трималися птахи до початку березня. [Спостереження 993–1015].

* * *

У XXI ст. відомо про реєстрацію 300 видів птахів у Київській області, протягом досліджуваного періоду відмічено 292 види (97,3%). Виявлено новий вид для України – мартин вилохвостий, ще 8 видів спостерігалися вперше на Київщині: косар, дерихвіст лучний та казарка канадська – по одній зустрічі, а плавунець плоскодзьобий, кричак рябодзьобий, бджолоїдка зелена, яструб коротконогий та гуска єгипетська відмічені двічі. Вдруге для Київщини спостерігали ще 8 видів: баклан малий, коровайка, казарка білощока, поморник великий, очеретянки індійська та садова, тинівка сибірська, чечітка гірська. Попередні зустрічі баклана малого, коровайки та поморника великого відбулися близько ста років тому. Також завдяки міченню птахів передавачами орнітофауна області доповнена 4 новими видами: гриф чорний, орел степовий, орел яструбиний та мартин делаверський (новий вид для України). Вперше в області було підтверджено гніздування 3 видів: мартина середземноморського, тинівки лісової та золотомушки червоночубої.

Зростання кількості спостерігачів дозволяє якісніше досліджувати ключові локації спостережень, збільшується кількість таких локацій. У ході подальших досліджень, без сумніву, список орнітофауни Київщини буде зростати.

Подяки

Автор вдячний всім бьордвотчерам та орнітологам, спостереження яких увійшли до цього огляду, за документування спостережень в електронних щоденниках і за розміщення медіапідтверджень у публічному доступі та за особисто надану інформацію. Окрема подяка М.Н. Гаврилюку та О.О. Форманюку за консультації і слухні зауваження у процесі підготовки матеріалу.

Перелік спостережень птахів на території Київської області

List of bird observations in Kyiv region

№	Дата	К-ть	Тип	Локація	Коментар	Спостерігач
Гагара червоношия (<i>Gavia stellata</i>)						
001	01.04.2018	1	Ф	КВС	Трималася на воді біля лівого берега.	О. Сапуга
002	10.11.2019	3	Ф	с. Кийлів	Плавали вздовж берега Канівського водосховища.	В. Казанник
003	19.10.2020	3	Ф	КВС	3 ос. у пролітних зграях гагар чорношиїх (понад 500 ос.) вздовж лівого берега водосховища.	С. Любченко
004	03.12.2020	1	Ф	ЧЗВ	На ставку-охолоджувачі, перше спостереження для зони.	С. Домашевський
005	22.10.2022	1	Ф	м. Київ, Березняки	1 ос. у пролітній зграї понад 40 гагар чорношиїх.	С. Любченко
006	31.10.2021	1	Ф	м. Київ, Троєщина	Трималася у затоці Доманя.	О. Фоміна
007	04.11.2021	1	Ф	с. Кийлів	Плавали вздовж берега Канівського водосховища.	О. Шеремет
008	30.10.2022	1	Ф	м. Київ, Троєщина	Трималася у затоці Доманя.	О. Фоміна
009	29.10.2023	1	Ф	КВС	Трималася на воді біля лівого берега.	О. Фоміна
010	05.11.2023	1	Ф	КВС	Пролітна вздовж лівого берега.	Є. Лобода
011	08.10.2024	1	Ф	м. Київ, Осокорки	Плавала на оз. Тягле.	В. Казанник
012	07.11.2024	1	Ф	м. Київ, Осокорки	Плавала на оз. Тягле.	О. Маховська
Норець сірошикий (<i>Podiceps grisegena</i>)						
013	08.10.2016	1	Ф	КВС	Вздовж лівого берега водосховища, неодноразово спостерігали протягом місяця.	О. Комаровський
014	21.04.2018	1	Ф	м. Київ, Святошин	На ставку рибгоспу «Нивка».	Я. Степанов
015	10.10.2018	2	Ф	КВС	Вздовж лівого берега водосховища, 10.10 – 1 ос., 20.10 – 2 ос.	О. Золотов
016	14.11.2019	1	Ф	с. Кийлів	На набережній р. Дніпро трималися до 27.11.	О. Шеремет
017	01.07.2020	1	Ф	м. Київ, Осокорки	У затоці на оз. Підбірна.	Н. Гончарик
018	09.08.2020	1	Ф	м. Біла Церква	На ставку рибгоспу.	М. Причепка
019	16.09.2020	1–4	Ф	КВС	Вздовж лівого берега водосховища: 16.09, 20.09, 26.09, 28.09, 29.09, 11.10.	В. Казанник
020	08.10.2020	5	Б	м. Яготин	На ставку Малий Супій.	В. Салига
021	12.10.2020	2	Б	м. Київ, Гідропарк	Наводницький парк.	Л. Карукіна
022	13.10.2020	1	Ф	м. Київ, Троєщина	На оз. Алмазне тримався до 23.11.	В. Оленич
023	07.11.2020	1	Ф	м. Київ, Харківський масив	На оз. Вирлиця.	Д. Петриченко
024	27.08.2021	1–2	Ф	КВС	Вздовж лівого та правого берегів водосховища: 27.08, 28.08, 1.09, 03.09.	О. Фоміна
025	17.10.2021	1	Ф	м. Київ, Осокорки	На оз. Тягле.	М. Причепка
026	24.10.2021	1	Ф	КВС	Вздовж лівого та правого берегів: 24.10, 27.10, 30.10.	О. Фоміна
027	04.09.2022	1	Ф	м. Київ, Харківський масив	На оз. Вирлиця.	Д. Петриченко
028	22.10.2022	1	Ф	КВС	Вздовж лівого та правого берегів водосховища: 22.10, 2.11.	О. Золотов
029	02.11.2022	1	Б	м. Київ, Троєщина	На оз. Алмазне.	В. Оленич
030	27.09.2023	1	Ф	КВС	Біля лівого берегів водосховища.	О. Шеремет
031	23.10.2023	1	Ф	м. Київ, Троєщина	На оз. Алмазне: 23.10, 7.11, 11.11, 16.11.	О. Маховська
032	12.11.2023	1	Ф	КВС	Вздовж лівого та правого берегів водосховища: 12.11, 16.11.	О. Фоміна
033	25.11.2023	1	Ф	м. Київ, Осокорки	На оз. Тягле.	І. Самохін
034	15.09.2024	2	Ф	м. Яготин	На р. Супій.	О. Фоміна
035	21.09.2024	1	Ф	м. Київ, Троєщина	Трималася на оз. Алмазне: 21.09, 14.10, 3.11, 14.11, 19.11.	О. Маховська
036	08.10.2024	1-3	Ф	м. Київ, Осокорки	На оз. Тягле: 8.10, 10.10, 16.10, 20.10, 26.10, 29.10, 31.10, 5.11, 10.11.	А. Міськов
037	09.10.2024	1	Ф	м. Київ, Харківський масив	На оз. Вирлиця.	А. Литвиненко
038	12.10.2024	1	Ф	КВС	Біля лівого берега.	Н. Гончарик
039	18.10.2024	2	Ф	с. Забір'я	На ставку у скупченні водоплавних птахів.	О. Фоміна
040	24.11.2024	1	Ф	м. Яготин	На р. Супій.	О. Фоміна
041	25.11.2024	1	Ф	с. Кийлів	На набережній р. Дніпро.	О. Шеремет
Норець червоношиїй (<i>P. auritus</i>)						
042	10.10.2017	1	Ф	КВС	Біля лівого берега.	О. Золотов
043	08.11.2017	1	Ф	КВС	Біля лівого берега.	О. Лавренчук
044	20.11.2019	6	Ф	с. Кийлів	Трималися разом неподалік набережної Дніпра, бачили: 20.11, 23.11, 27.11.	І. Кисельова
045	18.10.2020	1	Ф	м. Київ, Троєщина	На оз. Алмазне.	С. Циба
046	23.10.2020	1	Ф	КВС	Біля лівого берега.	О. Фоміна

№	Дата	К-ть	Тип	Локація	Коментар	Спостерігач
047	03.11.2020	2	Ф	м. Київ, Осокорки	Тримався на оз. Тягле.	М. Причепка
048	05.11.2020	1	Ф	м. Київ, Харківський масив	Тримався посередині оз. Вирлиця.	В. Казанник
049	11.11.2020	2–5	Ф	КВС	Трималися на воді далеко вздовж лівого берега водосховища, бачили: 11.11, 13.11, 15.11, 19.11.	О. Сапуга
050	25.04.2021	1	Ф	м. Київ, Троєщина	На оз. Алмазне.	О. Лазаренко
051	18.07.2021	1	Ф	м. Біла Церква	На рибгоспі, особина у шлюбному вбранні.	М. Причепка
052	27.10.2021	2	Ф	м. Київ, Осокорки	На оз. Тягле.	М. Причепка
053	04.11.2021	1–3	Ф	с. Кийлів	На березі Канівського водосховища, бачили 4.11, 7.11, 16.11.	О. Шеремет
054	28.04.2022	1	Ф	с. Забір'я	На рибгоспі, особина у шлюбному вбранні.	О. Фоміна
055	13.08.2023	1	Ф	с. Велика Солтанівка	На рибгоспі.	О. Фоміна
056	09.10.2024	1	Ф	м. Київ, Харківський масив	На оз. Вирлиця, також бачили 27.10, 5.11 та 16.11.2024 р.	Д. Шандар
057	19.10.2024	2	Ф	с. Забір'я	На ставку у скупченні водоплавних птахів.	О. Фоміна
Норець чорноший (P. nigricollis), випадки гніздування та зимівлі						
058	18.06.2016	2	Ф	м. Яготин	Гніздування, фото на гнізді.	О. Ралдугіна
059	01.08.2016	4	Ф	м. Яготин	Пара з пташенятами.	О. Золотов
060	28.05.2017	2	Ф	м. Яготин	Гніздування, фото на гнізді.	В. Кайстро
061	10.06.2017	3	Ф	м. Яготин	Пара і пташеня.	О. Ралдугіна
062	08.07.2018	2	Ф	м. Яготин	3 пташеням.	О. Сніцар
063	04.06.2019	3	Ф	м. Яготин	3 пташенятами.	О. Шеремет
064	29.05.2020	2	Ф	м. Київ, Харківський масив	Шлюбні ігри на оз. Вирлиця.	Д. Петриченко
065	13.06.2020	3	Ф	м. Київ, Святошин	Пара з пташеням на ставку на р. Нивка.	С. Любченко
066	15.04.2021	2	Ф	м. Київ, Святошин	Пара на гніздовій ділянці.	Ю. Коваленко
067	23.05.2021	10	Ф	м. Біла Церква	Виявлено гніздування 5 пар на ставках рибгоспу.	М. Причепка
068	01.01.2024	1	Ф	м. Київ, Харківський масив	На оз. Вирлиця, також бачили 10.01.2024 р.	Д. Шандар
Баклан малий (Microcarbo pygmaeus)						
069	13.05.2023	2	Ф	с. Забір'я	Виконували шлюбні танці серед розрідженої надводної рослинності на ставку рибгоспу.	І. Ортік
Чапля жовта (Ardeola ralloides)						
070	04.06.2019	1	Ф	м. Яготин	На ставку покинутого рибгоспу.	О. Шеремет
071	15.08.2024	3	Ф	м. Яготин	На ставку покинутого рибгоспу.	І. Самохін
Чапля біла мала (Egretta garzetta)						
072	24.04.2016	1	Ф	м. Яготин	На спущеному ставку рибгоспу.	В. Мосієнко
073	28.04.2017	1	Б	м. Київ, Осокорки	На калюжі серед луків.	А. Матях
074	01.05.2017	1	Б	с. Таценки	На покинутому рибгоспі.	А. Матях
075	02.06.2017	1	Ф	м. Яготин	Пролітна на рибгоспі.	О. Сапуга
076	30.04.2018	6	Б	с. Таценки	На покинутому рибгоспі.	А. Матях
077	22.06.2019	1	Ф	с. Таценки	На спущеному ставку рибгоспу разом з великими білими чаплями (<i>Ardea alba</i>).	С. Любченко
078	02.08.2019	4	Ф	с. Таценки	На спущеному ставку рибгоспу серед жовтоногих мартинів (<i>Larus cachinnans</i>).	С. Любченко
079	31.07.2020	4	Ф	с. Таценки	На спущеному ставку рибгоспу разом з великими білими чаплями.	С. Любченко
080	04.08.2020	1	Ф	м. Київ, Осокорки	На озері поруч з каналом БСА.	Д. Петриченко
081	26.09.2020	5	Б	с. Забір'я	На спущеному ставку рибгоспу.	О. Морару
082	03.08.2021	1	Ф	с. Таценки	На покинутому рибгоспі.	І. Ортік
083	08.05.2022	2	Ф	с. Забір'я	Харчувалися на спущеному ставку рибгоспу.	О. Фоміна
084	23.05.2022	2	Б	с. Кривошиїнці	На ставку разом із сірими чаплями (<i>Ardea cinerea</i>).	L. Bontrager
085	24.09.2022	5	Б	с. Забір'я	На спущеному ставку рибгоспу.	В. Мак
086	06.05.2023	1	Ф	с. Гнідин	На заболоченій ділянці разом з іншими видами чапель.	О. Рожко
087	13.06.2023	1	Ф	м. Київ, Осокорки	На березі каналу БСА.	Д. Шандар
088	24.05.2024	1	Ф	м. Яготин	На спущеному ставку рибгоспу.	О. Шеремет
Коровайка (Plegadis falcinellus)						
089	26.05.2018	2	Ф	м. Яготин	Пролітні на рибгоспі.	О. Комаровський
090	22.05.2022	1	Ф	с. Хлепча	На спущеному ставку рибгоспу.	О. Фоміна

№	Дата	К-ть	Тип	Локація	Коментар	Спостерігач
Косар (<i>Platalea leucorodia</i>)						
091	26.09.2022	3	Ф	с. Забір'я	Годувалися разом із чаплями та мартинами на спущеному ставку рибгоспу. Трималися до 4.10.	О. Фоміна
Казарка білошока (<i>Branta leucopsis</i>)						
092	20.01.2024	1	Б	м. Київ, Осокорки	Пролітна вздовж каналу БСА.	В. Казанник
093	06.02.2024	1	Ф	м. Київ, Оболонь	Плавала у скупченні інших видів водоплавних птахів у парку «Наталка».	О. Маховська
Казарка канадська (<i>B. canadensis</i>)						
094	01.05.2023	1	Ф	м. Буча	Пролітна в долині р. Рокач.	В. Отрошко
Казарка червоноголова (<i>B. ruficollis</i>)						
095	01.04.2020	1	Ф	м. Київ, Оболонь	Трималася на Дніпрі в парку «Наталка» у скупченні інших видів водоплавних птахів.	М. Студзинська
096	19.11.2024	1	Ф	м. Яготин	Пролітна у зграї великої білолобої гуски.	О. Шеремет
Гуска сіра (<i>Anser anser</i>)						
097	19.03.2016	2	Ф	ЧЗВ	Пролітна пара.	О. Золотов
098	12.11.2016	1	Ф	с. Федорівка	На р. Супій у скупченні водоплавних птахів.	В. Мосієнко
099	11.02.2017	6	Ф	м. Українка	Згряя сиділа на кризі на Дніпрі.	А. Сімон
100	25.03.2017	17	Ф	с. Вишеньки	Пролітна згряя.	І. Кисельова
101	20.02.2018	1	Ф	м. Київ, Осокорки	На каналі БСА.	Н. Скубрій
102	24.03.2018	40	Ф	м. Київ, Бортничі	Пролітна над каналом БСА згряя.	Д. Комаровський
103	01.04.2018	2	Ф	с. Воропаївка	Пролітна пара.	О. Комаровський
104	09.06.2018	5	Ф	м. Яготин	Пролітна згряя.	О. Золотов
105	17.02.2019	1	Ф	КВС	У скупченні лебедів-шипунів на лівому березі.	Д. Комаровський
106	06.03.2019	2	Ф	ЧЗВ	Пролітна пара.	О. Сніцар
107	17.03.2020	50	Ф	с. Горенка	Пролітна згряя.	С. Любченко
108	08.11.2020	1	Ф	КВС	Одна особина у пролітній зграї гуменників (<i>Anser fabalis</i>) вздовж лівого берега.	С. Любченко
109	29.04.2021	1	Ф	м. Київ, Червоний Хутір	Пролітна особина в парку «Партизанської Слави».	Н. Гончарик
110	19.02.2022	12	Ф	с. Горностайпіль	Згряя трималася на полі.	О. Гаврилюк
111	12.05.2023	2	Ф	с. Гнідин	Піднято пару на луках.	С. Любченко
112	20.07.2023	1	Ф	с. Велика Солтанівка	На ставку рибгоспу.	О. Фоміна
113	28.04.2024	1	Ф	м. Київ, Осокорки	Пролітна особина.	А. Міськов
114	24.11.2024	1	Ф	м. Яготин	У скупченні лебідів-шипунів.	О. Фоміна
Гуска єгипетська (<i>Alopochen aegyptiaca</i>)						
115	25.01.2019	2	Б	с. Вишеньки	У гирлі каналу БСА 2 особини у скупченні водоплавних.	С. Любченко
116	15.04.2024	1	Ф	м. Ірпінь	Пролітна особина у долині р. Ірпінь.	Н. Гончарик
Лебідь малий (<i>Cygnus columbianus bewickii</i>)						
117	01.01.2016	2	Ф	КВС	Біля лівого берега водосховища.	А. Сімон
118	06.03.2016	6–15	Ф	КВС	Біля лівого берега водосховища: 6.03 – 13 ос., 12.03 – 15 ос., 13.03 – 6 ос.	О. Золотов
119	19.10.2016	1–9	Ф	КВС	Біля лівого берега водосховища: 19.10 – 1 ос., 22.10 – 1 ос., 30.10 – 9 ос., 12.11 – 4 ос., 19.11 – 4 ос.	О. Сапуга
120	20.03.2017	6–115	Ф	КВС	Біля лівого берега водосховища: 20.03 – 6 ос., 25.03 – 9 ос., 28.03 – 115 ос.	О. Золотов
121	15.10.2017	1–11	Ф	КВС	Біля лівого берега водосховища: 15.10 – 1 ос., 21.10 – 6 ос., 28.10 – 11 ос., 29.10 – 2 ос.	О. Сапуга
122	27.03.2018	2–6	Ф	КВС	Біля лівого берега водосховища: 27.03 – 2 ос., 8.04 – 6 ос.	Д. Комаровський
123	10.10.2018	2–17	Ф	КВС	Біля лівого берега водосховища: 10.10 – 2 ос., 12.10 – 2 ос., 17.10 – 4 ос., 21.10 – 2 ос., 27.10 – 17 ос.	О. Золотов
124	04.11.2018	2	Ф	м. Київ, Святошин	Пара на ставку рибгоспу «Нивка».	Т. Очкань
125	13.03.2019	2–3	Ф	КВС	Біля лівого берега водосховища: 13.03 – 2 ос., 19.03 – 2 ос., 28.03 – 3 ос.	Д. Комаровський
126	27.10.2019	1–6	Ф	КВС	Біля лівого берега водосховища: 27.10 – 1 ос., 9.11 – 2 ос., 15.11 – 2 ос., 22.11 – 2 ос., 23.11 – 6 ос., 24.11 – 4 ос., 28.11 – 2 ос., 2.01 – 1 ос.	О. Шеремет
127	01.03.2020	5–36	Ф	КВС	Біля лівого берега водосховища: 1.03 – 5 ос., 12.03 – 36 ос., 14.03 – 11 ос., 20.03. – 21 ос.	О. Сапуга

№	Дата	К-ть	Тип	Локація	Коментар	Спостерігач
128	13.10.2020	1–18	Ф	КВС	Біля лівого берега водосховища: 13.10 – 1 ос., 14.10 – 2 ос., 17.10 – 3 ос., 22.10. – 1 ос., 23.10 – 12 ос., 19.11 – 4 ос., 21.11 – 2 ос., 22.11 – 9 ос., 27.11 – 4 ос., 17.12 – 2 ос., 19.12 – 2 ос., 20.12 – 12 ос., 22.12 – 18 ос., 27.12 – 5 ос., 02.01 – 5 ос., 3.01 – 4 ос., 10.01 – 2 ос.	Н. Колісниченко
129	05.04.2021	111	Ф	КВС	Біля лівого берега водосховища.	Д. Комаровський
130	09.10.2021	2–20	Ф	КВС	Біля лівого берега водосховища: 9.10 – 6 ос., 17.10 – 2 ос., 19.10 – 2 ос., 24.10 – 18 ос., 26.10 – 6 ос., 27.10 – 20 ос., 29.10 – 4 ос., 31.10 – 6 ос., 5.11 – 2 ос., 14.11 – 4 ос., 16.11. – 2 ос., 12.12 – 13 ос.	С. Любченко
131	20.10.2022	1–15	Ф	КВС	Біля лівого берега водосховища: 20.10 – 5 ос., 25.10 – 5 ос., 29.10 – 15 ос., 5.11 – 7 ос., 14.12 – 1 ос.	О. Фоміна
132	10.04.2023	5	Ф	м. Яготин	Зграя на р. Супій.	Г. Лесніченко
133	27.10.2023	1–18	Ф	КВС	Біля лівого берега водосховища трималися: 27.10 – 5 ос., 3.11 – 6 ос., 5.11 – 1 ос., 6.11 – 18 ос., 17.11 – 2 ос.	О. Фоміна
134	19.10.2024	2–11	Ф	КВС	Біля лівого берега водосховища трималися: 19.10 – 2 ос., 28.10 – 5 ос., 1.11 – 4 ос., 7.11 – 11 ос., 10.11 – 6 ос., 16.11 – 7 ос., 26.11 – 10 ос.	А. Міськов
Лебідь чорний (<i>C. atratus</i>)						
135	17.12.2021	2	В	м. Київ, Харківський масив	Пара лебедів прилетіла на оз. Вирлиця, йшли до людей, приймали їжу. Трималися кілька днів, потім спершу зникла одна особина, а за кілька днів й інша.	місцевий мешканець
136	10.10.2024	3	Б	с. Лука	На ставку серед села відмічено зграю лебедів-шипунів 8 дорослих та 2 молодих, разом з ними було 3 ос. лебедя чорного.	місцевий мешканець
137	26.11.2024	1	Ф	КВС	Разом із лебедями-кликунами (<i>C. cygnus</i>).	І. Самохін
Каролінка (<i>Aix sponsa</i>)						
138	03.01.2016	1	Ф	м. Київ, Осокорки	Самка у скупченні крижнів (<i>Anas platyrhynchos</i>) на каналі БСА.	В. Мосієнко
139	16.01.2016	1	Ф	м. Київ, Позняки	Самець у скупченні крижнів на оз. Позняки.	В. Мосієнко
140	21.01.2016	5	Ф	м. Київ, Осокорки	2 самці та 3 самки на каналі БСА.	В. Казанник
141	05.02.2017	3	Ф	м. Київ, Осокорки	Самку і двох самців у скупченні водоплавних на каналі БСА також бачили 25.02.2017 р.	А. Шкурихін
142	22.12.2018	1	Ф	м. Київ, Осокорки	Самець на каналі БСА тримався до 11.01.2019 р.	С. Любченко
143	07.04.2019	1	Ф	м. Київ, Совки	Самець.	Я. Степанов
144	26.12.2019	1	Ф	м. Київ, Перемога	Самка трималася близько місяця у скупченні водоплавних птахів.	Л. Карукіна
145	12.01.2020	1	Ф	м. Київ, Русанівка	Самка зимувала разом із крижнями, трималася цього місяця до 29.03.	С. Любченко
146	01.05.2020	1	Ф	м. Київ, Оболонь	Самець у скупченні крижнів на оз. Редькине.	О. Комаровський
Мандаринка (<i>A. galericulata</i>)						
147	11.10.2020	2	Ф	КВС	Пара, самець і самка, у скупченні водоплавних біля греблі водосховища.	О. Фоміна
148	02.10.2021	1	Ф	с. Лютіж	Молода особина у скупченні крижнів на водосховищі.	О. Фоміна
149	11.02.2022	1	Ф	м. Київ, Березняки	Самець у скупченні крижнів на оз. Тельбін.	С. Любченко
150	21.01.2022	1	Ф	м. Київ, Осокорки	Самець у скупченні водоплавних у гирлі каналу БСА.	О. Фоміна
151	06.02.2022	1	Ф	м. Київ, Позняки	У скупченні водоплавних на оз. Лебедине.	Д. Петриченко
152	16.03.2024	1	Ф	м. Київ, Виноградар	Самець серед крижнів у парку «Кинь-Грусть».	А. Філатова
153	27.04.2024	1	Ф	с. Мощун	На ставку серед крижнів.	В. Бардо
Нерозень × крижень звичайний (<i>Mareca strepera</i> × <i>Anas platyrhynchos</i>)						
154	28.03.2021	1	Ф	м. Київ, Осокорки	На каналі БСА у скупченні крижнів.	О. Рожко
Галагаз (<i>Tadorna tadorna</i>)						
155	03.03.2017	1	Ф	м. Вишгород	У скупченні крижнів неподалік греблі водосховища.	Д. Комаровський
156	23.04.2017	7	Ф	м. Яготин	На ставку рибгоспу.	О. Сапуга
157	22.10.2017	1	Ф	м. Біла Церква	На ставку рибгоспу.	О. Панчук
158	09.01.2018	1	Ф	м. Київ, Голосіїв	На Оріхуватських ставках.	А. Сімон
159	06.08.2019	1	Ф	с. Щасливе	Молода особина на ставку-відстійнику очисних.	С. Любченко
160	08.05.2020	1	Ф	с. Здорівка	На ставку рибгоспу.	О. Фоміна
161	10.01.2021	1	Ф	с. Забір'я	У скупченні крижнів на ставку рибгоспу.	Ю. Коваленко
162	16.01.2021	1	Ф	м. Київ, Осокорки	На каналі БСА.	Д. Петриченко

№	Дата	К-ть	Тип	Локація	Коментар	Спостерігач
163	18.04.2021	2	Ф	с. Забір'я	На ставку рибгоспу.	А. Журавель
164	30.04.2021	2	Ф	с. Козаровичи	Пролітні вздовж правого берега водосховища.	І. Кисельова
165	23.05.2021	1	Ф	м. Біла Церква	На ставку рибгоспу.	М. Причепи
166	26.09.2021	1	Ф	м. Київ, Бортничі	На оз. Віговець.	О. Шеремет
167	17.12.2023	1	Ф	м. Київ, Харківський масив	На оз. Вирлиця.	С. Міщенко
168	01.10.2024	1	Ф	с. Сухолуччя	На березі Дніпра.	М. Причепи
169	08.12.2024	3	Ф	с. Велика Солтанівка	На ставку рибгоспу.	О. Фоміна
Огар (<i>T. ferruginea</i>)						
170	15.07.2017	1	Ф	м. Обухів	На ставку на південно-західній околиці міста.	А. Сімон
171	11.09.2017	1	Ф	с. Гребінки	На ставку рибгоспу.	А. Сімон
172	12.08.2019	1	Ф	с. Таценки	Тримався тиждень на ставку рибгоспу.	Д. Комаровський
173	24.03.2020	1	Ф	с. Забір'я	На ставку рибгоспу.	О. Сапуга
174	25.04.2020	1	Ф	м. Київ, Русанівка	На Дніпрі.	Н. Скубрій
175	21.05.2020	1	Ф	м. Київ, Березняки	На оз. Тельбін.	С. Любченко
176	09.07.2020	5	Ф	с. Крулик	Ймовірно, втікачі, трималися на ставку, людей не уникали.	О. Фоміна
177	10.07.2020	1	Ф	м. Київ, Оболонь	Тримався місяць на оз. Вербне у скупченні крижнів.	В. Оленич
178	22.10.2020	1	Ф	м. Вишгород	Неподалік греблі водосховища.	Д. Петриченко
179	20.04.2021	1	Ф	с. Забір'я	На ставку рибгоспу.	Д. Комаровський
180	14.11.2021	1	Б	м. Київ, Гідропарк	На Дніпрі на Трухановому о-ві.	О. Назаренко
181	27.04.2022	2	Б	м. Київ, Голосіїв	Пролітні над ВДНГ.	М. Студзинська
182	30.07.2023	1	Б	с. Потіївка	На ставку.	І. Саражинська
183	31.03.2024	1	Ф	с. Забір'я	Пролітна особина на рибгоспі.	І. Самохін
184	16.04.2024	2	Ф	с. Забір'я	Пролітні особини на рибгоспі.	Д. Комаровський
185	18.10.2024	1	Ф	с. Забір'я	На ставку рибгоспу.	О. Фоміна
Морянка (<i>Clangula hyemalis</i>)						
186	15.10.2016	2	Ф	КВС	Трималася більше тижня біля лівого берега водосховища неподалік греблі, бачили до 25.10.	Д. Комаровський
187	04.11.2020	6	Ф	с. Лебедівка	Трималися близько трьох тижнів вздовж лівого берега водосховища.	О. Рожко
188	07.11.2020	1	Ф	м. Київ, Червоний Хутір	Трималася на озері в парку «Партизанської Слави».	В. Мосієнко
189	27.12.2020	1	Ф	м. Вишгород	Трималася біля лівого берега водосховища неподалік греблі.	Д. Петриченко
190	12.11.2021	1	Ф	КВС	Трималася більше тижня біля лівого берега водосховища північніше с. Лебедівка.	О. Фоміна
191	13.02.2022	1	Ф	м. Київ, Оболонь	На р. Дніпро навпроти парку «Наталка».	К. Конопіцин
192	13.11.2022	1	Ф	м. Київ, Троєщина	Трималася у затоці Доманя.	О. Фоміна
193	20.12.2023	3	Ф	м. Київ, Оболонь	На р. Дніпро навпроти парку «Наталка».	М. Причепи
194	14.01.2024	1	Ф	м. Київ, Осокорки	2 тижні трималася у гирлі каналу БСА.	І. Ортік
195	16.11.2024	1-2	Ф	с. Забір'я	Тиждень трималися на ставку рибгоспу.	І. Самохін
196	01.12.2024	2-6	Ф	с. Кийлів	На Дніпрі: 1.12 – 4 ос., 4.12 – 2 ос., 12.12 – 6 ос., 23.12 – 1 ос.	О. Фоміна
Синьга (<i>Melanitta nigra</i>)						
197	22.10.2016	4	Ф	с. Лебедівка	Згря з 4 самок неподалік узбережжя КВС.	А. Сімон
198	30.10.2016	2	Ф	м. Вишгород	2 самки на лівому березі КВС неподалік греблі.	О. Ралдугіна
199	25.11.2016	1	Ф	с. Лебедівка	Самка біля берега КВС.	О. Сапуга
200	15.10.2017	1	Ф	с. Лебедівка	Самка біля берега КВС.	Д. Комаровський
201	17.12.2019	1	Ф	ЧЗВ	На ставку-охолоджувачі, перше спостереження для зони.	С. Домашевський
202	04.11.2020	1	Ф	с. Лебедівка	Самка біля берега КВС.	О. Рожко
203	19.12.2020	1	Ф	м. Вишгород	Самка трималася біля греблі КВС, також бачили 20.12 та 22.12.	О. Сапуга
204	17.10.2021	1	Ф	с. Лебедівка	Самка біля берега КВС.	М. Причепи
205	26.10.2021	2	Ф	с. Лебедівка	Самка біля берега КВС.	О. Шеремет
206	12.11.2021	1	Ф	с. Лебедівка	Самка біля берега КВС.	О. Фоміна
207	03.12.2021	1	Ф	с. Кийлів	Самка трималася на Дніпрі у скупченні водоплавних.	О. Шеремет
208	12.12.2021	1	Ф	с. Лебедівка	Самка біля берега КВС.	О. Фоміна
209	22.01.2022	1	Ф	м. Київ, Гідропарк	Самець тримався на незамерзлій ділянці Дніпра.	О. Маховська
210	12.11.2022	1	Ф	с. Забір'я	Самка у скупченні водоплавних на ставку на р. Бобрися.	О. Фоміна
211	29.10.2023	1	Ф	с. Лебедівка	Самка біля берега КВС.	О. Фоміна
212	05.11.2023	2	Ф	КВС	На воді вздовж лівого берега водосховища.	Є. Лобода
213	26.04.2024	6	Ф	с. Забір'я	Згря з 4 самців та 2 самок на ставку на р. Бобрися.	І. Ортік

№	Дата	К-ть	Тип	Локація	Коментар	Спостерігач
214	01.11.2024	1	Ф	м. Київ, Троєщина	Самка разом з крижнями на оз. Алмазне.	О. Маховська
215	03.11.2024	2	Ф	м. Київ, Осокорки	Самки на оз. Тягле.	А. Міськов
216	19.11.2024	1	Ф	м. Київ, Харківський масив	Самка за оз. Вирлиця.	І. Самохін
Турпан (<i>M. fusca</i>)						
217	22.10.2016	3	Ф	с. Лебедівка	Трималися лівого берега КВС, бачили: 22.10, 28.10, 3.11.	В. Мосієнко
218	30.12.2016	1	Ф	м. Київ, Оболонь	На Дніпрі у скупченні водоплавних навпроти парку «Наталка».	А. Шкурихін
219	23.04.2017	12	Ф	м. Макарів	Зграя трималася на водосховищі на р. Здвиж, бачили також 2.05.2017 р.	М. Пятов
220	02.12.2017	1	Ф	м. Вишгород	На лівому березі неподалік греблі.	Д. Комаровський
221	10.03.2018	2	Ф	м. Київ, Осокорки	Трималися на р. Дніпро у гирлі каналу БСА.	О. Комаровський
222	25.01.2020	1	Ф	м. Київ, Русанівка	На Русанівському каналі, 20.02.2020 р. також спостерігалася одна особина в цьому місці.	С. Любченко
223	27.10.2020	1–2	Ф	с. Лебедівка	Трималися зграйкою біля узбережжя КВС, бачили: 27.10 – 1 ос., 8.11 – 2 ос., 10.11 – 1 ос., 13.11 – 1 ос.	О. Рожко
224	27.11.2020	2–9	Ф	с. Лебедівка	Трималися зграйкою біля берега КВС, бачили: 25.11 – 7 ос., 9.12 – 5 ос., 12.12 – 2 ос., 22.12 – 8 ос., 2.01 – 6 ос., 10.01 – 9 ос.	В. Казанник
225	10.12.2020	1	Ф	м. Київ, Троєщина	Тримався на оз. Алмазне, бачили: 10.12, 15.12, 20.12, 25.12.	В. Оленич
226	24.10.2021	5	Ф	с. Лебедівка	Трималися у скупченні водоплавних до 16.11.	О. Фоміна
227	16.11.2021	1	Ф	с. Кийлів	Тримався місця, бачили: 16.11, 3.12.	О. Черинько
228	04.12.2021	1	Ф	с. Лебедівка	Біля берега КВС.	О. Фоміна
229	29.10.2022	5	Ф	КВС	Біля лівого берега водосховища.	І. Оргік
230	12.11.2023	1	Ф	КВС	Біля лівого берега водосховища, бачили: 12.11, 25.11.	О. Фоміна
231	20.12.2024	1	Ф	с. Кийлів	На Дніпрі.	О. Шеремет
Чернь білоока (<i>Aythya nyroca</i>)						
232	25.03.2018	1	Ф	м. Київ, Позняки	Самка трималася у скупченні водоплавних, перелітала між озерами Позняки та Лебедине.	В. Мосієнко
233	18.05.2019	1	Ф	м. Київ, Святошин	Трималася разом із попелюхами (<i>A. ferina</i>) на ставку рибгоспу.	М. Причепка
234	17.07.2020	7	Ф	с. Телешівка	Зграя самців помічена на ставку рибгоспу.	В. Пилипишин
235	16.03.2021	1	Ф	м. Київ, Оболонь	У парку «Наталка» самець у скупченні водоплавних.	В. Пилипишин
236	30.07.2022	1	Ф	с. Велика Солтанівка	Самець у зграї черні чубатої (<i>A. fuligula</i>) на рибгоспі.	О. Фоміна
237	10.08.2023	1	Ф	с. Велика Солтанівка	Самка трималася на ставку рибгоспу, також бачили 3.10.	О. Фоміна
238	07.04.2024	1	Ф	м. Київ, Осокорки	Самка на озері серед луків Осокорків.	А. Міськов
239	28.09.2024	2	Ф	с. Велика Солтанівка	На ставку рибгоспу.	О. Шеремет
240	27.10.2024	3	Ф	с. Велика Солтанівка	Самці у зграї черні чубатої та попелюхів на рибгоспі.	О. Фоміна
Чернь морська (<i>A. marila</i>)						
241	13.10.2016	9	Ф	КВС	Трималися разом біля лівого берега водосховища.	Д. Комаровський
242	29.10.2016	4	Ф	с. Забір'я	Трималися у скупченні водоплавних.	І. Кисельова
243	27.11.2016	3	Ф	с. Козаровичі	Трималися у скупченні водоплавних.	А. Шкурихін
244	10.02.2017	1	Ф	м. Київ, Осокорки	Самка у скупченні водоплавних у гирлі каналу БСА.	А. Сімон
245	15.10.2017	4	Ф	КВС	Біля лівого берега: 15.10 – 1 ос., 29.10 – 4 ос.	О. Комаровський
246	13.07.2018	1	Ф	м. Київ, Боргничі	Самка на оз. Вітовець.	І. Кисельова
247	08.12.2018	1	Ф	м. Київ, Гідропарк	Самка у зграї гоголів (<i>Bucephala clangula</i>) на Дніпрі.	А. Сімон
248	18.01.2019	1	Ф	м. Вишгород	Самка у скупченні гоголів та черні чубатої в ополонці біля греблі водосховища.	Д. Комаровський
249	31.03.2019	1	Ф	КВС	Самка разом із попелюхами та чубатими чернями.	О. Морару
250	21.06.2019	1	Ф	с. Таценки	Самка на спущеному ставку рибгоспі.	С. Любченко
251	29.06.2019	1	Ф	м. Яготин	Самка на ставку рибгоспу.	О. Сапуга
252	21.10.2019	1–2	Ф	КВС	Біля лівого берега: 21.10 – 1 ос., 22.10 – 2 ос., 27.10 – 2 ос., 3.11 – 1 ос., 12.11 – 1 ос.	Д. Комаровський
253	04.10.2020	2	Ф	м. Київ, Святошин	2 самки трималися на ставку рибгоспу «Нивка» до 9.10.	Я. Степанов
254	15.10.2020	15	Ф	м. Вишгород	Зграя біля греблі водосховища.	О. Фоміна
255	18.10.2020	1	Ф	с. Кийлів	Самка на Дніпрі.	І. Кисельова
256	19.10.2020	1–12	Ф	КВС	Біля лівого берега водосховища: 19.10 – 6 ос., 22.10 – 1 ос., 23.10 – 1 ос., 26.10 – 1 ос., 7.11 – 1 ос., 8.11 – 1 ос., 10.11 – 12 ос., 13.11 – 1 ос., 9.12 – 2 ос., 22.12 – 6 ос.	С. Любченко

№	Дата	К-ть	Тип	Локація	Коментар	Спостерігач
257	02.10.2021	1	Ф	с. Лютиж	Самка біля правого берега КВС.	О. Фоміна
258	15.10.2021	1	Ф	м. Київ, Совки	Самка трималася на озері до 22.10.	Л. Карукіна
259	24.10.2021	1–11	Ф	КВС	Біля лівого берега водосховища: 24.10 – 1 ос., 26.10 – 8 ос., 30.10 – 3 ос., 31.10 – 11 ос., 6.11 – 2 ос., 8.11 – 4 ос., 10.11 – 10 ос., 12.11 – 2 ос., 16.11 – 3 ос., 24.11 – 1 ос., 27.11 – 1 ос.	О. Фоміна
260	03.12.2021	4	Ф	с. Кийлів	На Канівському водосховищі.	О. Шеремет
261	30.01.2022	3	Ф	с. Трипілля	Трималися на березі Канівського водосховища, разом із чернями чубатими до 6.02.	О. Фоміна
262	03.05.2022	2	Ф	с. Забір'я	Пара на ставку рибгоспу.	О. Фоміна
263	24.10.2022	2	Б	с. Кийлів	На Канівському водосховищі.	О. Шеремет
264	29.10.2022	2	Ф	КВС	Біля лівого берега водосховища.	О. Шеремет
265	12.11.2022	4	Ф	с. Забір'я	Молоді особини на ставку рибгоспу.	О. Фоміна
266	15.04.2023	5	Ф	с. Забір'я	3 самки та 2 самці трималися на ставках рибгоспу до 21.04.	О. Фоміна
267	06.11.2023	1–10	Ф	КВС	Біля лівого берега водосховища: 6.11 – 10 ос., 11.11 – 1 ос.	О. Шеремет
268	10.12.2023	1	Ф	м. Київ, Оболонь	Самка на Дніпрі біля парку «Наталка» трималася до 28.01.2024 р.	І. Балашов
269	08.04.2024	7	Ф	с. Пороскотень	На оз. Глорія зграя з 3 самців і 4 самок.	Д. Комаровський
270	19.04.2024	4	Ф	с. Забір'я	Дві пари на ставку рибгоспу.	І. Ортік
271	20.10.2024	1	Ф	с. Велика Солтанівка	Молодий самець тримався тут до 27.10.	О. Фоміна
272	27.10.2024	3	Ф	КВС	Біля лівого берега водосховища.	Г. Коваль
273	05.11.2024	1–4	Ф	с. Кийлів	На Дніпрі: 5.11 – 1 ос., 6.11 – 2 ос., 25.11 – 1 ос., 5.12 – 2 ос., 12.12 – 4 ос.	О. Шеремет
Чернь червонодзьоба (<i>Netta rufina</i>)						
274	30.12.2016	3	Ф	м. Київ, Оболонь	Самка і 2 самці разом з іншими водоплавними у Верблюжій затоці.	О. Комаровський
275	19.01.2017	5	Б	м. Київ, Оболонь	3 самці та 2 самки на Оболонській затоці.	А. Шкурихін
276	02.02.2017	1	Ф	м. Київ, Осокорки	Самка у скупченні водоплавних на каналі БСА.	О. Комаровський
277	10.02.2017	1	Ф	м. Київ, Видубичі	Самка трималася у гирлі р. Либідь.	А. Сімон
278	03.03.2017	6	Б	м. Київ, Оболонь	3 самці та 3 самки на Оболонській затоці.	А. Шкурихін
279	03.03.2018	45	Ф	м. Київ, Осокорки	Трималися на каналі БСА до 11.03.	Д. Комаровський
280	09.06.2018	1	Ф	м. Яготин	Самка на ставку рибгоспу.	О. Золотов
281	23.03.2021	2	Ф	м. Київ, Осокорки	Пара трималася на оз. Коров'яче до 27.03.	Н. Гончарик
282	03.04.2021	2	Ф	с. Забір'я	Пара на ставку рибгоспу.	І. Кисельова
283	16.09.2022	7	Ф	с. Велика Солтанівка	Виводок: самка і 6 молодих птахів трималися на ставку рибгоспу.	О. Фоміна
284	12.11.2022	1	Ф	с. Забір'я	Самка трималася на ставку рибгоспу у зграї попелюхів.	О. Фоміна
285	04.01.2023	1	Ф	м. Київ, Вигурівщина	Самець на замерзлому озері парку «Я люблю мій парк».	М. Михайлюк
286	28.10.2023	1	Ф	м. Київ, Осокорки	Самка на оз. Небреж.	І. Самохін
287	22.09.2024	2	Ф	с. Кийлів	Самки на Канівському водосховищі.	І. Самохін
288	28.09.2024	1	Ф	с. Велика Солтанівка	Самка на ставку рибгоспу	О. Шеремет
Крохаль середній (<i>Mergus serrator</i>)						
289	05.01.2016	1	Ф	м. Українка	На набережній Канівського водосховища.	А. Сімон
290	13.10.2016	12	Ф	КВС	Біля лівого берега водосховища, спостерігали до 19.10.	Д. Комаровський
291	12.11.2016	1	Б	м. Яготин	На ставку рибгоспу.	П. Гринюк
292	08.04.2018	1	Ф	КВС	Біля лівого берега водосховища.	О. Сапуга
293	22.04.2018	10	Ф	КВС	Пролітна зграя.	Д. Комаровський
294	15.10.2018	7	Ф	КВС	Біля лівого берега водосховища, спостерігали до 9.11.	І. Кисельова
295	10.02.2019	1	Ф	м. Вишгород	У скупченні водоплавних біля греблі водосховища.	Д. Комаровський
296	20.10.2019	10	Ф	КВС	Спостерігали біля лівого берега водосховища до 10.11.	О. Золотов
297	26.04.2020	10	Ф	Київщина	На р. Десна.	Д. Комаровський
298	08.10.2020	4	Ф	ЧЗВ, с. Буряківка	На меліоративній системі зі ставками.	С. Домашевський
299	11.10.2020	17	Ф	КВС	Спостерігали зграї різного розміру біля лівого берега водосховища до 15.11.	О. Рожко
300	18.10.2020	3	Ф	м. Київ, Троєщина	На оз. Алмазне до 30.10.	С. Циба
301	19.10.2020	5	Б	м. Яготин	На ставку Малий Супій.	В. Салига
302	20.01.2021	1	Ф	м. Київ, Березняки	Тримався в ополонці у скупченні водоплавних на оз. Тельбін.	С. Любченко
303	07.11.2021	1	Ф	м. Київ, Троєщина	У затоці Доманя.	О. Фоміна
304	10.11.2021	2	Ф	с. Погреби	На р. Десна.	М. Причепка
305	04.12.2021	1	Ф	с. Кийлів	Вздовж берега Канівського водосховища.	О. Фоміна

№	Дата	К-ть	Тип	Локація	Коментар	Спостерігач
306	22.10.2022	10	Ф	КВС	Біля лівого берега водосховища.	О. Комаровський
307	30.10.2022	1	Ф	м. Київ, Троєщина	У затоці Доманя.	О. Фоміна
308	13.11.2022	2	Ф	с. Забір'я	На ставку.	І. Ортік
309	15.04.2023	1	Ф	с. Горенка	На ставку.	М. Студзинська
310	24.10.2023	3	Ф	м. Яготин	На р. Супій.	Г. Лесніченко
311	27.10.2023	8	Ф	КВС	Спостерігали біля лівого берега водосховища до 25.11.	О. Фоміна
312	09.11.2023	1	Ф	с. Кийлів	Вздовж берега Канівського водосховища.	О. Комаровський
313	14.11.2023	1	Ф	м. Київ, Оболонь	На Дніпрі в парку «Наталка».	місцевий мешка- нець
314	16.04.2024	20	Ф	м. Київ, Осокорки	Пролітна зграя вздовж Дніпра.	Н. Гончарик
315	13.10.2024	5–7	Ф	с. Забір'я	Пролітна зграя біля ставків рибгоспу, бачили також 20.10 та 31.10.	І. Самохін
316	26.10.2024	1	Ф	КВС	Біля лівого берега водосховища.	О. Рожко
317	27.10.2024	1	Ф	с. Велика Солтанівка	На ставку рибгоспу.	І. Ортік
318	02.11.2024	1	Ф	м. Київ, Осокорки	Тримався на оз. Тягле, востаннє бачили 20.11.	Д. Шандар
Беркут (<i>Aquila chrysaetos</i>)						
319	25.10.2017	1	Б	с. Лебедівка	Пролітний уздовж лівого берега КВС.	С. Домашевський
320	22.10.2019	1	Ф	м. Київ, Позняки	Пролітний над містом.	В. Мосієнко
321	11.11.2020	1	Ф	м. Київ, Троєщина	Пролітний уздовж берега Дніпра.	Ю. Коваленко
322	13.11.2020	1	Б	с. Лебедівка	Пролітний уздовж лівого берега КВС.	С. Домашевський
323	26.11.2020	1	Б	ЧЗВ, с. Корогод	Сидів на опорі ЛЕП.	С. Домашевський
324	02.11.2022	1	В	с. Ємчиха	Молода особина пролітна у супроводі круків (<i>Corvus corax</i>).	М. Бобир
325	11.04.2023	1	Ф	м. Київ, Чорна Гора	Пролітний над містом неподалік ст. м. «Либідська».	А. Сімон
326	19.11.2023	2	Ф	с. Лебедівка	Пролітні над полями вздовж лівого берега КВС.	В. Романюк
327	31.10.2023	1	Ф	м. Київ, Осокорки	Пролітний над містом неподалік оз. Тягле.	Д. Шандар
328	17.10.2024	1	Ф	с. Лебедівка	Пролітний над полями вздовж лівого берега КВС.	О. Золотов
Гриф чорний (<i>Aegypius monachus</i>)						
329	01.05.2020	1	С	Київщина	Птах із передавачем пролетів півднем Київщини (Marin та ін., 2020).	GPS-трекер
330	03.05.2022	1	С	Київщина	Птах із передавачем пролетів Київщиною (Яковлев, 2023).	GPS-трекер
Сип білоголовий (<i>Gyps fulvus</i>)						
331	26.04.2021	1	Б	с. Вороньків	Пролітна особина.	І. Землянських
332	29.11.2021	1	Ф	Білоцерківський р-н	У соцмережах було розміщено фото загиблого птаха, причину смерті не з'ясовано, після запитань автор видалив допис.	місцевий мешка- нець
333	17.06.2024	1	Ф	с. Зазим'я	Виявлено у гнізді лелеки білого. Повідомили, що птах розорвав гнізда лелек, харчувався пташенятами. З'являвся під вечір, ночував у гнізді та о 10–11 год. ранку відлітав.	місцевий мешка- нець
334	18.06.2024	1	В	с. Погреби	Перелетів у сусіднє село, намагався сісти у гніздо до лелек.	місцевий мешка- нець
Могильник (<i>Aquila heliaca</i>)						
335	27.04.2024	1	Ф	с. Дибинці	Пролітна молода особина.	С. Любченко
Підорлик великий (<i>Clanga clanga</i>)						
336	09.2018	3	Ф	с. Пісківка	Гніздова ділянка. Точна дата невідома.	А. Сімон
337	21.04.2019	1	Ф	с. Федорівка	Пролітна особина.	А. Сімон
338	17.07.2019	1	Ф	ЧЗВ	Відловлено дорослу особину, її помічено GSM-передавачем та закріплено металевим кільцем V000374 і пластиковим сріблястого кольору U50.	С. Домашевський
339	25.07.2019	1	Ф	с. Пісківка	Пролітна особина.	О. Шеремет
340	04.08.2019	2	Ф	с. Мігалки	Кружляли парою.	Д. Комаровський
341	24.10.2019	1	Ф	м. Київ, Святошин	У долині р. Нивка.	М. Причепя
342	02.04.2020	1	Ф	сел. Пуща-Водиця	Пролітний у сосновому лісі.	К. Письменний
343	27.08.2020	1	Б	с. Пісківка	Самка на мисливській території.	А. Сімон
344	03.10.2020	1	Ф	с. Сидори	Птах із передавачем, помічений у Білорусі, назвали Гордей. Тримався одного місця понад 2 тижні, неодноразово фотографували, вперше – 19.09, востаннє – 3.10.	О. Шеремет
345	14.10.2020	1	Б	м. Ржищів	Пролітна особина (Вітер, 2021).	С. Вітер
346	03.04.2021	1	Ф	м. Київ, Осокорки	Пролітна особина.	С. Савяк
347	05.09.2021	1	Ф	м. Київ, Конча-Заспа	Пролітна особина.	І. Кисельова

№	Дата	К-ть	Тип	Локація	Коментар	Спостерігач
348	01.10.2021	1	Ф	м. Київ, Осокорки	Пролітна особина.	С. Любченко
349	12.10.2022	1	Ф	с. Лебедівка	Пролітна особина.	О. Золотов
350	27.03.2023	1	Ф	с. Горенка	Пролітна особина.	М. Студзинська
351	11.04.2023	1	Ф	с. Горенка	Пролітна особина.	О. Комаровський
352	19.04.2023	1	Ф	с. Забір'я	Пролітна особина.	С. Любченко
353	15.05.2023	1	Ф	ЧЗВ	Пролітна особина.	А. Сімон
354	10.09.2023	1	Ф	с. Вища Дубечня	Пролітна особина.	О. Фоміна
355	24.09.2023	1	Ф	м. Київ, Осокорки	Пролітна особина.	А. Міськов
356	29.10.2023	1	Ф	с. Лебедівка	Пролітна особина.	І. Ортік
357	06.11.2023	1	Б	с. Чайки	Пролітна особина над лісом.	С. Любченко
358	05.04.2024	1	Ф	с. Гнідин	Пролітна особина над лісом.	О. Шеремет
359	20.09.2024	1	С	Київщина	Самка з передавачем, яка гніздилась у Білорусі неподалік від кордону з Київщиною, розпочала міграцію та пролетіла правобережжям Київської області.	GPS-трекер
360	17.10.2024	2	Ф	с. Лебедівка	Пролітна пара над полями вздовж лівого берега КВС.	О. Золотов
361	19.10.2024	1	Ф	с. Дибинці	Пролітна особина.	С. Любченко
Орел-карлик (<i>Hieraetus pennatus</i>)						
362	16.06.2016	1	Ф	с. Безп'ятне	Пролітна особина світлої морфи.	А. Сімон
363	19.06.2016	1	Ф	с. Митниця	Пролітна особина світлої морфи.	О. Комаровський
364	22.05.2018	1	Ф	м. Біла Церква	Пролітна особина темної морфи над заболоченими луками в долині р. Рось у межах Томилівського лісу.	М. Причепка
365	19.04.2021	1	Ф	ЧЗВ	Пролітна особина світлої морфи.	С. Домашевський
366	05.06.2021	1	Ф	м. Київ, Осокорки	Пролітна особина світлої морфи.	Д. Петриченко
367	19.06.2021	1	Б	с. Ромашки	Пролітна особина темної морфи (Гаврилюк та ін., 2023).	М. Гаврилюк
368	28.06.2021	1	Ф	м. Гостомель	Пролітна особина світлої морфи в долині р. Ірпінь.	М. Причепка
369	31.07.2021	1	Ф	с. Зазим'я	Пролітний на луках у долині р. Десни, світла морфа.	М. Причепка
370	03.08.2021	1	Ф	с. Погреби	Пролітний на луках у долині р. Десни, темна морфа.	С. Любченко
371	28.07.2022	1	Ф	с. Перемога	Пролітна особина світлої морфи.	В. Руденко
372	14.08.2022	1	Ф	м. Київ, Осокорки	Пролітна особина темної морфи.	М. Причепка
373	17.04.2023	1	Ф	с. Нова гребля	Пролітна особина світлої морфи.	Д. Комаровський
374	03.06.2023	1	Ф	с. Дибинці	Пролітна особина темної морфи.	С. Любченко
375	29.06.2023	1	Ф	с. Дибинці	Пролітна особина світлої морфи.	С. Любченко
376	01.07.2023	1	Ф	с. Новосілки	Пролітна особина світлої морфи.	М. Причепка
377	18.05.2024	1	Ф	м. Київ, Осокорки	Пролітна особина темної морфи.	Д. Шандар
378	30.08.2024	1	Ф	с. Пороскотень	Пролітна особина.	Д. Комаровський
Орел яструбиний (<i>Aquila fasciata</i>)						
379	04.2022	1	С	Київщина	Птах із передавачем пролетів територією України через Закарпатську, Чернівецьку, Хмельницьку, Житомирську, Київську, Чернігівську та Сумську області, після чого ненадовго перетнув північний кордон і повернувся назад.	GPS-трекер
Орел степовий (<i>A. nipalensis</i>)						
380	06.2023	1	С	Київщина	Птах із передавачем пролетів територією України з Білорусі в київське Полісся, далі транзитом полетів на захід через Київщину, Житомирщину, Рівненщину на Волинь і далі повернувся на південь через Рівненщину, Тернопільщину, Хмельниччину та Вінниччину, а 24.06 залетів у Молдову.	GPS-трекер
Канюк степовий (<i>Buteo rufinus</i>)						
381	27.07.2016	1	Б	с. Коженики	Пролітний (Причепка, 2019).	М. Причепка
382	01.07.2017	4	Ф	с. Степок	Вдале гніздування, 2 поршки.	О. Сапуга
383	15.07.2017	1	Ф	с. Яблунівка	Пролітний.	А. Сімон
384	27.05.2018	2	Ф	с. Степок	Гніздування.	А. Сімон
385	23.03.2019	2	Ф	с. Степок	Гніздування.	Д. Комаровський
386	24.05.2020	2	Ф	с. Степок	Гніздування.	О. Сапуга
387	04.05.2021	1	Ф	с. Півці	Ймовірно, гніздовий.	М. Причепка
388	22.05.2021	1	Ф	с. Гнідин	Пролітний.	М. Причепка
389	07.07.2021	1	Б	с. Пії	Ймовірно, гніздовий (Гаврилюк та ін., 2023).	М. Гаврилюк
390	01.01.2023	2	Ф	с. Стрїтивка	Сидів на опорі ЛЕП.	О. Фоміна
391	22.01.2023	1	Ф	с. Стрїтивка	Сидів на опорі ЛЕП.	О. Фоміна
392	12.02.2023	1	Ф	с. Свобода	Сидів на опорі ЛЕП.	О. Фоміна
393	01.05.2023	1	Ф	с. Гнідин	Пролітний.	О. Шеремет

№	Дата	К-ть	Тип	Локація	Коментар	Спостерігач
394	09.04.2024	2	Ф	с. Степок	Гніздування.	Д. Комаровський
Лунь степовий (<i>Circus macrourus</i>)						
395	25.10.2016	1	Ф	КВС	Самка, пролітна вздовж лівого берега.	О. Золотов
396	01.04.2017	1	Ф	с. Морозівка	Самець полював на луках.	А. Іносова
397	26.08.2017	1	Ф	с. Козаровичи	Пролітний уздовж правого берега КВС.	А. Шкурихін
398	28.09.2018	1	Ф	с. Лебедівка	Пролітний самець над луками неподалік КВС.	О. Золотов
399	03.10.2018	1	Ф	с. Лебедівка	Пролітний самець над луками неподалік КВС.	О. Золотов
400	09.04.2019	1	Ф	с. Горенка	Самець, пролітний у басейні р. Ірпінь.	О. Сапуга
401	23.04.2019	1	Ф	ЧЗВ, м. Прип'ять	Самець, пролітний.	А. Сімон
402	23.04.2019	1	Ф	с. Креничі	Самець, піднято на луках.	С. Любченко
403	06.04.2020	1	Ф	м. Київ, Осокорки	Самка, пролітна на луках.	Н. Гончарик
404	18.09.2020	1	Ф	с. Гнідин	Самець, пролітний на луках.	Н. Колісниченко
405	30.03.2021	1	Ф	м. Київ, Осокорки	Самець, пролітний на луках.	Д. Петриченко
406	24.04.2022	1	Б	м. Фастів	Самець, полював у долині р. Унава.	М. Копилов
407	17.04.2023	1	Ф	с. Горенка	Самець, пролітний у долині р. Ірпінь.	О. Сапуга
408	29.04.2023	1	Ф	с. Гнідин	Самка, пролітна на луках.	О. Рожко
409	17.08.2023	1	Ф	с. Дибинці	Пролітна молода особина.	С. Любченко
410	28.09.2023	1	Ф	с. Погреби	Молода особина, пролітна в долині р. Десна.	О. Маховська
411	31.03.2024	1	Ф	с. Горенка	Самка, пролітна в долині р. Ірпінь.	М. Причепка
412	05.04.2024	1	Ф	с. Погреби	Самець, пролітний у долині р. Десна.	О. Маховська
413	01.09.2024	1	Ф	с. Погреби	Самка, пролітна в долині р. Десна.	О. Шеремет
414	03.09.2024	1	Ф	с. Лука	Самка, пролітна в долині р. Ірпінь.	М. Причепка
415	21.09.2024	1	Ф	с. Лебедівка	Самець, мігрував уздовж лівого берега КВС.	О. Золотов
Шуліка рудий (<i>Milvus milvus</i>)						
416	22.07.2018	1	Ф	сел. Пуща-Водиця	Пролітний у сосновому лісі.	К. Письменний
417	01.10.2022	1	Ф	м. Київ, Осокорки	Летів над луками.	В. Романюк
418	04.04.2024	1	Ф	с. Дибинці	Пролітний уздовж р. Рось.	С. Любченко
419	05.04.2024	1	Ф	с. Черногородка	Пролітна особина в долині р. Ірпінь.	М. Причепка
Шуліка рудий × шуліка чорний (<i>M. milvus</i> × <i>M. migrans</i>)						
420	03.07.2020	1	Ф	м. Васильків	Птах, помічений передавачем, тривалий час перебував у районі м. Біла Церква та залітав у Київ, був двічі сфотографований.	О. Сапуга
Яструб коротконогий (<i>Tachyspiza brevipes</i>)						
421	18.08.2019	1	Ф	с. Таценки	Пролітний над рибгоспом.	О. Морару
422	25.08.2020	1	Ф	с. Віта Поштова	Сидів на лінії електропередач.	К. Конопіцин
Сапсан (<i>Falco peregrinus</i>)						
423	24.01.2016	1	Ф	м. Київ, Позняки	Пролітав серед багатоповерхівок.	В. Мосієнко
424	10.09.2016	1	Ф	м. Київ, Позняки	Пролітав серед багатоповерхівок.	В. Мосієнко
425	03.11.2016	2	Ф	с. Лебедівка	Пролітні молода і доросла особини вздовж лівого берега КВС.	О. Золотов
426	02.01.2017	1	Ф	м. Київ, Харківський масив	Пролітав біля оз. Вирлиця.	А. Сімон
427	23.12.2017	1	Ф	м. Київ	Пролітний.	Д. Комаровський
428	13.01.2018	1	Ф	м. Київ	Вполював голуба серед багатоповерхової забудови.	Ю. Юрченко
429	14.01.2018	1	Ф	м. Київ, Шулявка	Сидів на багатоповерхіці.	Д. Комаровський
430	09.10.2019	1	Б	м. Київ, Оболонь	Пролітав серед багатоповерхівок.	В. Мороз
431	27.10.2019	1	Ф	с. Лебедівка	Пролітний уздовж лівого берега водосховища.	І. Кисельова
432	24.11.2019	1	Ф	с. Личанка	Пролітний.	О. Сніцар
433	05.01.2020	1	Ф	м. Київ, Харківський масив	Пролітав біля оз. Вирлиця.	Д. Петриченко
434	16.01.2020	1	Ф	м. Київ, Русанівка	Доросла самка зимувала на 34-поверховій будівлі, багаторазово спостерігалася до кінця лютого.	С. Любченко
435	19.10.2020	2	Ф	с. Лебедівка	Пролітні особини вздовж лівого берега водосховища.	С. Любченко
436	25.10.2020	1	Ф	м. Київ, Осокорки	Пролітний уздовж каналу БСА.	Д. Петриченко
437	04.11.2020	1	Б	с. Лебедівка	Пролітний уздовж лівого берега водосховища.	О. Шеремет
438	08.11.2020	1	Ф	м. Біла Церква	Над рибгоспом.	М. Причепка
439	25.12.2020	1	Ф	м. Київ, Русанівка	Молода особина летіла вздовж Русанівського каналу.	С. Любченко
440	02.01.2021	1	Ф	м. Київ, Осокорки	Доросла особина пролітала вздовж каналу БСА, також спостерігалась 10.01, 18.01, 21.02.	Д. Петриченко
441	09.01.2021	1	Ф	м. Київ, Позняки	Пролітав серед багатоповерхівок, у цьому ж місці спостерігався 18.01.	В. Мосієнко

№	Дата	К-ть	Тип	Локація	Коментар	Спостерігач
442	14.01.2021	1	Б	м. Богуслав	Полював на голубів у середмісті.	С. Любченко
443	17.01.2021	1	Ф	с. Княжичі	Пролітав над селом.	О. Чернінко
444	20.01.2021	1	Ф	м. Київ, Харківський масив	Молода особина пролітала біля оз. Вирлиця, також спостерігали 21.01.	Д. Петриченко
445	12.02.2021	1	Ф	м. Київ, Березняки	Молода особина зимувала на підвіконні на 25 поверсі багатоповерхівки, спостерігали до березня.	С. Любченко
446	14.02.2021	1	Ф	м. Київ, Березняки	Доросла особина сиділа на даху багатоповерхівки.	Н. Гончарик
447	10.03.2021	1	Ф	м. Київ, Голосіїв	Пролітав на території ВДНГ.	В. Казанник
448	17.03.2021	1	Ф	м. Київ, Борщагівка	Пролітав серед багатоповерхової забудови.	К. Конопіцин
449	02.07.2021	1	Ф	м. Київ, Борщагівка	Молодого птаха травмовано автомобілем, ймовірне гніздування в м. Київ.	місцевий мешканець
450	08.10.2021	1	Ф	м. Вишгород	Пролітний уздовж лівого берега КВС.	В. Казанник
451	02.01.2022	1	Ф	м. Київ, Осокорки	Молода особина пролітала вздовж каналу БСА.	Д. Петриченко
452	06.02.2022	1	Ф	м. Київ, Осокорки	Доросла особина сиділа на дереві на березі каналу БСА, також спостерігалась 13.02.	Н. Гончарик
453	06.02.2022	1	Ф	с. Щасливе	Сидів на полі.	І. Ортік
454	22.01.2022	1	Ф	с. Ленди	Полював на полі у скупченні горобцеподібних.	О. Рожко
455	24.11.2023	1	Ф	м. Київ, Шулявка	Сидів на багатоповерхівці, на тій, де спостерігали у 2018 р.	Д. Комаровський
456	16.12.2023	1	Ф	м. Київ, ст. м. «Лівобережна»	Зимував на висотній недобудові поруч із ст. м. «Лівобережна», востаннє бачили 20.01.2024 р.	І. Самохін
457	07.01.2024	2	Ф	с. Чабани	Пролітні.	Н. Скубрій
458	16.01.2024	1–2	Ф	м. Київ, Осокорки	Дорослі та молоді особини пролітали вздовж каналу БСА, спостерігали 16.01, 20.01, 1.02, 11.02, 27.02.	Д. Давидов
459	13.02.2024	1	Ф	м. Біла Церква	Над рибгоспом, також тут спостерігався 9.03.	М. Причепа
460	16.02.2024	1	Ф	м. Київ, Голосіїв	Сидів на дереві у заплаві р. Коник.	Д. Давидов
461	23.02.2024	1	Ф	с. Кучаків	Пролітний.	Д. Давидов
462	10.03.2024	1	Ф	м. Київ, Осокорки	Летів зі здобиччю біля каналу БСА.	В. Романюк
463	02.10.2024	1	Ф	с. Лебедівка	Пролітний.	І. Самохін
Пугач (<i>Bubo bubo</i>)						
464	17.01.2018	1	Б	ЧЗВ, с. Крива Гора	Пролітний у долині р. Прип'ять (Домашевський, 2023).	С. Домашевський
465	19.05.2021	2	Ф	ЧЗВ, м. Прип'ять	Невдале гніздування на градирні АЕС.	С. Домашевський
466	09.03.2023	1	Ф	ЧЗВ, м. Прип'ять	Невдале гніздування на градирні АЕС.	С. Домашевський
467	24.06.2024	2	Ф	ЧЗВ, м. Прип'ять	Вдале гніздування на градирні АЕС.	С. Домашевський
Сипуха (<i>Tyto alba</i>)						
468	09.07.2017	1	П	м. Київ, Кадетський Гай	Залетіла у вікно квартири, відловлена та після реабілітації відпущена (Кузьменко, 2021).	Ю. Кузьменко
469	24.07.2018	1	Ф	ЧЗВ, с. Старі Шепеличі	Неподалік від старої ферми.	А. Сімон
470	14.09.2018	1	Ф	ЧЗВ	Неподалік від старої ферми, за КПП «Діброва», в напрямку на Клевини.	А. Сімон
Сич волохатий (<i>Aegolius funereus</i>)						
471	18.08.2019	1	Ф	м. Київ, Оболонь	Знайдено неживим біля парку «Наталка».	І. Двірник
472	09.10.2019	1	Ф	м. Київ, Оболонь	Знайдено серед багатоповерхової забудови, вдарився об споруду, передано до центру реабілітації, не вижив.	місцевий мешканець
473	17.10.2023	1	Ф	м. Київ, Оболонь	Сидів на балконі багатоповерхівки.	місцевий мешканець
Сичик-горобець (<i>Glaucidium passerinum</i>)						
474	17.02.2017	2	Ф	ЧЗВ	Вперше для ЧЗВ відмічено 2 особини протягом одного дня (Домашевський, 2017).	С. Домашевський
475	15.09.2017	1	П	с. Козаровичі	Знайдено знесилоного птаха, передано на реабілітацію (Домашевський, 2017).	Д. Хилюк
476	23.01.2021	1	Ф	м. Біла Церква	У Томилівському лісі.	Г. Спересенко
477	25.02.2021	1	Ф	м. Буча	У міському парку.	М. Павленко
478	13.11.2022	1	Ф	м. Київ	У Національному ботанічному саду ім. М.М. Гришка.	В. Романюк
479	10.2023	1	Г	с. Майданівка	Відповів на провокацію голосом.	О. Рожко
480	26.01.2024	1	Ф	ЧЗВ	З 2017 р. виявлено понад 40 різних місць перебування виду в зоні.	С. Домашевський
481	10.08.2024	1	Г	с. Вишеньки	У сосновому лісі	О. Форманюк

№	Дата	К-ть	Тип	Локація	Коментар	Спостерігач
Сплюшка (<i>Otus scops</i>)						
482	2016	1	Г	м. Київ, ур. Горбачиха	Ймовірно, гніздування.	Н. Доценко
483	2021	2	Ф	м. Київ, ур. Горбачиха	Гніздування, місцева мешканка підбрала кволе пташеня й догодовувала.	Н. Доценко
484	24.05.2021	1	Г	с. Скибин	Зроблено запис голосу.	місцевий мешканець
485	02.08.2024	1	Ф	с. Гоголів	Знайдено пір'я впольованого хижаком птаха.	А. Тоггі
Сова болотяна (<i>Asio flammeus</i>)						
486	18.07.2016	1	Б	с. Томилівка	У заплаві р. Рось (Причеп, 2019).	М. Причеп
487	12.02.2017	2	Ф	с. Маслівка	Сиділи на узбіччі дороги с. Маслівка – м. Ржищів.	А. Сімон
488	20.10.2020	1	Ф	с. Щасливе	На вирубці соснового лісу.	І. Нога
489	06.12.2020	1	Ф	м. Київ, Печерськ	Літала над Національним ботанічним садом ім. М.М. Гришка у супроводі сірих ворон (<i>Corvus cornix</i>).	О. Шеремет
490	25.04.2021	1	Ф	с. Велика Димерка	Полювала на полі.	Г. Чернобай
491	18.11.2023	1	Ф	м. Київ, Червоний Хутір	Пролітна у парку «Партизанської слави».	Д. Петриченко
492	19.11.2023	1	Ф	с. Лебедівка	Пролітна над полями вздовж лівого берега водосховища.	І. Ветохін
493	21.04.2024	1	Б	с. Черногородка	У заплаві р. Ірпінь.	М. Причеп
Сова бородата (<i>Strix nebulosa</i>)						
494	31.07.2019	1	Ф	ЧЗВ, м. Прип'ять	Пташеня.	А. Сімон
495	25.10.2019	1	Ф	ЧЗВ, м. Прип'ять	Фотопастка на гнізді. Перше спостереження – 25.10.2019 р. Вдруге відмічена 18.03.2020 р., прилітала майже щонаочі до 3.05.2020 р.	А. Сімон
496	27.10.2020	1	Ф	ЧЗВ, с. Вільча	Сиділа на дереві.	С. Домашевський
497	12.11.2020	1	Ф	ЧЗВ	Сова двічі була сфотографована фотопасткою на гнізді орлана-білохвоста (<i>Haliaeetus albicilla</i>). Вперше – 12.11, вдруге – 26.11.	А. Сімон
498	18.01.2024	1	Ф	ЧЗВ	Полювала.	А. Сімон
Глухар (<i>Tetrao urogallus</i>)						
499	20.04.2018	1	Ф	ЧЗВ	Самка, перше спостереження у ЧЗВ.	С. Гащак
500	01.03.2020	1	Ф	ЧЗВ	Самця фотографували фотопасткою декілька разів протягом лютого – березня.	С. Гащак
501	01.04.2020	1	Ф	ЧЗВ	Бачили самку.	С. Гащак
Тетерук (<i>Lyrurus tetrix</i>), окремі спостереження						
502	16.03.2016	8	Ф	ЧЗВ	Харчувалися бруньками дерев.	О. Золотов
503	14.09.2016	1–2	Ф	ЧЗВ	Була встановлена фотопастка, протягом року 5 разів потрапляли в кадр 1–2 ос.	А. Сімон
504	20.12.2017	9	Ф	ЧЗВ	Харчувалися бруньками дерев.	С. Домашевський
505	19.01.2018	1	Ф	ЧЗВ	Самець.	С. Домашевський
506	07.03.2019	6	Ф	ЧЗВ	Самки харчувалися бруньками дерев.	О. Золотов
507	05.02.2020	9	Ф	ЧЗВ	Самки на лісовій дорозі.	Д. Вишневський
508	28.03.2021	1	Б	с. Торф'яне	В лісі.	Ю. Коваленко
509	10.09.2021	6	Ф	ЧЗВ	Сумарно на маршруті.	О. Сніцар
510	14.10.2022	1	Ф	ЧЗВ	Самець харчувався на дорозі.	А. Сімон
511	01.11.2023	1	Ф	ЧЗВ	Самець сидів на дереві.	А. Сімон
512	22.02.2024	1	Ф	ЧЗВ	Токування.	С. Домашевський
Рябчик (<i>Tetrastes bonasia</i>)						
513	16.08.2015	1	Б	ст. Спартак		А. Шкурихін
514	15.03.2016	1	Б	ЧЗВ		Д. Комаровський
515	04.03.2017	1	Ф	ЧЗВ		О. Ралдугіна
516	19.12.2018	1	Б	ЧЗВ		С. Домашевський
517	23.01.2019	1	Б	ЧЗВ		С. Домашевський
518	07.03.2019	2	Ф	ЧЗВ		О. Сніцар
519	11.07.2019	1	Ф	ЧЗВ		А. Сімон
520	15.06.2020	1	Ф	ЧЗВ		А. Сімон
521	10.09.2021	3	Б	ЧЗВ		О. Шеремет
522	06.11.2021	1	Ф	ЧЗВ		А. Сімон
523	30.04.2024	1	Ф	ЧЗВ		А. Сімон

№	Дата	К-ть	Тип	Локація	Коментар	Спостерігач
Сивка звичайна (<i>Pluvialis apricaria</i>)						
524	12.11.2018	13	Ф	с. Козинці	Пролітна зграя в долині р. Мислин.	А. Сімон
525	15.03.2020	6	Ф	с. Горенка	Зграя трималася на незораному полі.	О. Сапуга
526	03.04.2020	54	Ф	м. Бориспіль	Пролітна зграя над незораним полем біля очисних споруд.	С. Любченко
527	05.10.2020	12	Ф	КВС	Пролітна зграя вздовж лівого берега.	С. Любченко
528	02.12.2020	27	Ф	КВС	Пролітна зграя вздовж лівого берега.	О. Кулик
529	30.09.2022	1	Ф	с. Забір'я	Трималася на спущеному ставку рибгоспу.	О. Фоміна
530	22.04.2023	22	Ф	с. Дзвінкове	Пролітна зграя в долині р. Ірпінь.	О. Шеремет
531	22.09.2024	1	Ф	КВС	На лівому березі водосховища.	А. Литвиненко
532	11.10.2024	1	Ф	КВС	На лівому березі водосховища.	О. Фоміна
Сивка морська (<i>P. squatarola</i>)						
533	14.08.2016	1	Ф	м. Яготин	На ставку рибгоспу.	А. Сімон
534	07.09.2016	3	Ф	КВС	Трималася на лівому березі поблизу с. Лебедівка, востаннє бачили 2.10.	А. Сімон
535	25.09.2016	1	Б	с. Козаровичі	На правому березі КВС.	А. Шкурихін
536	28.09.2018	1	Ф	КВС	Тримався біля греблі.	О. Золотов
537	28.05.2019	1	Ф	с. Гребінки	На ставку рибгоспу.	А. Сімон
538	16.09.2020	3	Ф	КВС	Трималися на лівому березі водосховища приблизно місяць.	В. Казанник
539	30.09.2022	1	Ф	с. Гнідин	На оз. Ревочі.	О. Шеремет
540	08.09.2024	1	Ф	КВС	На лівому березі водосховища.	О. Фоміна
541	22.09.2024	1–4	Ф	КВС	На лівому березі водосховища, бачили: 22.09 – 1 ос., 27.09 – 4 ос., 2.10 – 4 ос., 12.10 – 4 ос.	О. Рожко
542	01.11.2024	2–3	Ф	КВС	На лівому березі водосховища, бачили: 1.11 – 3 ос., 9.11 – 2 ос., 26.11 – 2 ос.	І. Самохін
Довгоногі (<i>Himantopus himantopus</i>)						
543	01.06.2017	2	Ф	м. Обухів	Самець обороняв гніздову ділянку на ставку на південно-західній околиці міста.	А. Сімон
544	04.06.2017	2	Б	м. Яготин	На спущеному ставку рибгоспу.	А. Шкурихін
545	15.07.2017	5	Ф	м. Обухів	2 дорослих і 3 молодих птахів на ставку, на південно-західній околиці міста.	А. Сімон
546	20.07.2017	3	Ф	с. Гребінки	На спущеному ставку рибгоспу.	О. Малигіна
547	25.07.2017	2	Ф	м. Обухів	Трималися на міліні на ставку, на південно-західній околиці міста.	А. Сімон
548	17.06.2018	1	Ф	с. Гребінки	Сидів на кладці, на островці серед ставка.	А. Сімон
549	29.06.2018	1	Ф	м. Яготин	На спущеному ставку рибгоспу.	А. Сімон
550	02.07.2018	1	Ф	с. Щасливе	На відстійнику очисних споруд.	А. Сімон
551	18.07.2018	4	Ф	с. Щасливе	Дві пари на відстійнику очисних споруд.	О. Золотов
552	21.07.2018	10	Ф	с. Щасливе	На відстійнику очисних споруд.	В. Мосієнко
553	28.05.2019	2	Ф	с. Гребінки	Пара на спущеному ставку рибгоспу, ймовірне гніздування.	А. Сімон
554	06.08.2019	6	Ф	с. Щасливе	Пролітний виводок – пара + 4 молодих.	С. Любченко
555	07.06.2020	3	Ф	м. Яготин	На спущеному ставку рибгоспу, один сидів на гнізді.	С. Любченко
556	04.05.2020	1	Ф	м. Бориспіль	Гніздування на ставку очисних, пізніше сфотографовано з виводком.	О. Рожко
557	02.08.2020	2	Ф	с. Телешівка	Рибгосп на р. Гороховатка.	В. Пилипишин
558	18.08.2020	4	Ф	с. Щасливе	На відстійнику очисних споруд.	С. Любченко
559	01.05.2021	2	Ф	с. Щасливе	Гніздова пара.	І. Марач
560	22.05.2021	4	Ф	м. Бориспіль	Гніздування на ставку очисних споруд.	О. Рожко
561	15.04.2023	2	Ф	с. Забір'я	На спущеному ставку рибгоспу.	О. Фоміна
562	03.05.2023	1	Ф	с. Забір'я	На спущеному ставку рибгоспу.	О. Фоміна
563	06.05.2024	1	Ф	с. Забір'я	На спущеному ставку рибгоспу.	І. Ортік
564	17.05.2024	2	Ф	с. Забір'я	На спущеному ставку рибгоспу.	О. Фоміна
565	11.05.2024	2	Б	м. Яготин	На спущеному ставку рибгоспу.	В. Салига
566	13.06.2024	6	Ф	с. Щасливе	Гніздові пари на очисних водоймах.	І. Самохін
567	14.06.2024	12	Ф	с. Ревне	Гніздові пари на очисних водоймах.	І. Самохін
Чоботар (<i>Recurvirostra avosetta</i>)						
568	23.04.2017	2	Ф	м. Яготин	Трималися на спущеному ставку рибгоспу.	О. Комаровський
569	18.08.2019	1	Ф	с. Щасливе	Пролітний птах у зграї довгоногів біля відстійників очисних.	І. Кисельова
Коловодник ставковий (<i>Tringa stagnatilis</i>)						
570	20.08.2017	1	Ф	с. Гребінки	На ставку рибгоспу.	О. Ралдугіна
571	11.07.2018	1	Ф	с. Гребінки	На ставку рибгоспу.	А. Сімон

№	Дата	К-ть	Тип	Локація	Коментар	Спостерігач
572	07.04.2019	2	Ф	с. Забір'я	На спущеному ставку рибгоспу.	О. Черинько
573	02.08.2019	1	Ф	с. Таценки	На спущеному ставку рибгоспу.	С. Любченко
574	19.08.2019	1	Б	с. Щасливе	На ставках-відстійниках очисних споруд.	С. Любченко
575	12.04.2020	1	Ф	с. Велика Солтанівка	На спущеному ставку рибгоспу.	О. Фоміна
576	25.04.2020	1	Ф	с. Здорівка	На спущеному ставку рибгоспу.	О. Комаровський
577	31.07.2020	1	Ф	с. Таценки	На спущеному ставку рибгоспу.	С. Любченко
578	02.08.2020	2	Ф	с. Щасливе	На ставках-відстійниках очисних споруд.	С. Любченко
579	20.04.2021	2	Ф	с. Забір'я	Тримався декілька днів на спущеному ставку рибгоспу.	Д. Комаровський
580	15.04.2023	1	Ф	с. Забір'я	Тримався тиждень на спущеному ставку рибгоспу.	І. Ортік
581	23.04.2023	1	Ф	м. Київ, Осокорки	Пролітна особина над луками.	А. Міськов
582	04.04.2024	1	Ф	с. Забір'я	Тримався декілька днів на спущеному ставку рибгоспу.	М. Студзинська
Коловодник чорний (<i>T. erythropus</i>)						
583	29.07.2016	1	Ф	м. Яготин	На ставку рибгоспу.	А. Сімон
584	05.08.2017	1	Ф	ЧЗВ		А. Сімон
585	17.08.2018	2	Ф	с. Щасливе	На ставку-відстійнику очисних споруд.	С. Петрович
586	23.08.2018	1	Ф	с. Гребінки	На ставку рибгоспу.	А. Сімон
587	07.04.2019	2	Ф	с. Забір'я	На ставку рибгоспу.	І. Кисельова
588	04.05.2019	2	Ф	м. Київ, Святошин	На ставку рибгоспу «Нивка».	С. Любченко
589	22.06.2019	4	Ф	с. Таценки	На ставку рибгоспу.	С. Любченко
590	17.08.2019	1	Ф	м. Київ, Осокорки	На озері поблизу каналу БСА.	Л. Карукіна
591	19.08.2019	2	Ф	с. Щасливе	Трималися тиждень на ставку-відстійнику очисних.	С. Любченко
592	01.09.2019	3	Ф	с. Таценки	На ставку рибгоспу.	С. Любченко
593	30.04.2020	2	Ф	с. Велика Солтанівка	Трималися 10 днів на ставку рибгоспу.	О. Фоміна
594	02.08.2020	1	Ф	с. Телешівка	На ставку рибгоспу на р. Горохуватка.	В. Пилипишин
595	10.08.2020	1	Б	ЧЗВ	На ставку-охолоджувачі.	С. Домашевський
596	18.08.2020	2	Ф	с. Щасливе	Трималися 2 тижні на ставку-відстійнику очисних.	С. Любченко
597	07.09.2020	1	Ф	м. Київ, Осокорки	На озері поблизу каналу БСА.	Л. Карукіна
598	04.10.2020	5	Ф	с. Гребінки	На ставку рибгоспу.	А. Сімон
599	26.03.2021	1	Ф	с. Забір'я	Тримався близько тижня на ставку рибгоспу.	К. Конопіцин
600	28.04.2021	3	Ф	с. Забір'я	Трималися два тижні на ставку рибгоспу.	Т. Очкань
601	03.05.2021	2	Ф	с. Щасливе	На ставку-відстійнику очисних споруд.	А. Сімон
602	31.07.2021	2	Ф	с. Щасливе	На ставку-відстійнику очисних споруд.	С. Любченко
603	19.05.2022	1	Ф	с. Забір'я	На ставку рибгоспу.	О. Фоміна
604	15.06.2022	4	Ф	м. Біла Церква	На ставку рибгоспу.	М. Причепа
605	18.08.2022	3	Ф	с. Велика Солтанівка	Трималися тиждень на ставку рибгоспу.	О. Фоміна
606	19.08.2022	1	Ф	с. Забір'я	На ставку рибгоспу.	І. Ортік
607	30.09.2022	2	Ф	с. Забір'я	На ставку рибгоспу.	О. Фоміна
608	29.04.2023	1	Ф	с. Гнідин	Тримався 10 днів на заливних луках.	О. Рожко
609	17.06.2023	5	Ф	с. Гнідин	На заливних луках.	А. Міськов
610	21.08.2023	1	Ф	с. Погреби	На заливних луках.	О. Маховська
611	09.09.2023	2	Ф	м. Київ, Осокорки	Канал БСА.	Д. Петриченко
612	28.04.2024	2	Ф	м. Київ, Осокорки	На заливних луках.	А. Міськов
613	06.05.2024	1	Ф	с. Забір'я	На ставку рибгоспу.	Н. Гончарик
614	13.06.2024	1	Ф	с. Щасливе	На ставку-відстійнику очисних споруд.	І. Самохін
615	27.07.2021	2	Ф	с. Щасливе	На ставку-відстійнику очисних споруд.	Д. Шандар
616	08.09.2024	12	Ф	КВС	Трималися 2 тижні біля лівого берега водосховища, на північ від с. Лебедівка.	О. Фоміна
617	13.09.2024	2	Ф	с. Гнідин	Трималися тиждень на луках.	І. Самохін
Плавунець круглодзьобий (<i>Phalaropus lobatus</i>)						
618	29.08.2016	3	Ф	м. Яготин	Трималися разом на ставку рибгоспу.	О. Ралдугіна
619	01.06.2017	4	Ф	м. Обухів	Трималися разом на ставку.	А. Сімон
620	02.06.2017	1	Ф	м. Яготин	Тримався на ставку рибгоспу, бачили також 4.06.	О. Сапуга
621	07.09.2017	7	Ф	КВС	На лівому березі водосховища.	О. Золотов
622	05.07.2018	2	Ф	с. Гребінки	Трималися парою на ставку рибгоспу.	А. Сімон
623	31.08.2019	1	Ф	с. Таценки	На ставку рибгоспу.	О. Сніцар
624	15.08.2020	1	Ф	с. Щасливе	У скупченні куликів на ставку-відстійнику.	С. Любченко
625	08.09.2024	1	Ф	КВС	На лівому березі водосховища.	О. Фоміна

№	Дата	К-ть	Тип	Локація	Коментар	Спостерігач
Плавунець плоскодзьобий (<i>Ph. fulicarius</i>)						
626	14.10.2019	1	Ф	м. Київ, Березняки	Тримався одного місця 2 тижні на оз. Тельбін серед качок та мартинів.	С. Любченко
627	27.08.2021	1	Ф	КВС	Тримався на лівому березі поблизу м. Вишгород.	В. Пилипишин
Крем'яшник звичайний (<i>Arenaria interpres</i>)						
628	13.09.2017	3	Ф	м. Вишгород	Біля греблі.	О. Золотов
629	19.08.2020	1	Ф	ЧЗВ	На ставку-охолоджувачі, перше спостереження для зони.	С. Домашевський
630	16.09.2020	2	Ф	м. Вишгород	Біля греблі.	В. Казанник
631	06.09.2021	2	Ф	КВС	Вздовж лівого берега водосховища.	І. Кисельова
632	30.09.2022	1	Ф	с. Кийлів	Тримався на жабуринні біля берега р. Дніпро.	О. Шеремет
Побережник білий (<i>Calidris alba</i>)						
633	20.09.2017	2	Ф	м. Вишгород	Біля греблі.	О. Золотов
634	09.06.2019	1	Ф	м. Київ, Бортничі	Три дні тримався на пляжі на затопленому піщаному кар'єрі.	С. Любченко
635	19.09.2020	3	Ф	КВС	Трималися на лівому березі водосховища до 4.10.	О. Фоміна
636	27.08.2021	3	Ф	КВС	Трималися на лівому березі водосховища до 14.09.	В. Пилипишин
637	03.09.2022	1	Ф	с. Велика Солтанівка	На спущеному ставку рибгоспу.	О. Фоміна
638	08.09.2024	5	Ф	КВС	Трималися на лівому березі водосховища до 11.10.	Н. Скубрій
Побережник білохвостий (<i>C. temminckii</i>)						
639	11.07.2018	1	Ф	с. Гребінки	На спущеному ставку рибгоспу.	А. Сімон
640	23.08.2018	1	Ф	с. Гребінки	На спущеному ставку рибгоспу.	А. Сімон
641	28.05.2019	1	Ф	с. Гребінки	На спущеному ставку рибгоспу.	А. Сімон
642	02.08.2019	2	Ф	с. Таценки	На спущеному ставку рибгоспу.	С. Любченко
643	19.07.2020	1	Ф	с. Щасливе	Тримався на ставку-відстійнику очисних споруд.	Л. Касаткіна
644	14.08.2020	5	Б	м. Яготин	На спущеному ставку рибгоспу.	В. Салига
645	07.05.2021	15	Ф	с. Забір'я	Трималися тиждень на спущеному ставку рибгоспу.	О. Фоміна
646	08.05.2022	3	Ф	с. Забір'я	Трималися 2 тижні на спущеному ставку рибгоспу.	О. Фоміна
647	17.05.2022	1	Б	с. Кривошиїнці	Тримався на ставку.	L. Vontrager
648	06.08.2022	1	Ф	с. Велика Солтанівка	На спущеному ставку рибгоспу.	О. Фоміна
649	20.09.2022	1	Ф	м. Київ, Святошин	На спущеному ставку рибгоспу «Нивка».	І. Ортік
650	27.04.2023	1	Ф	с. Гнідин	У скупченні куликів на заливних луках.	С. Любченко
651	03.05.2023	4	Ф	с. Забір'я	Трималися 2 тижні на спущеному ставку рибгоспу.	О. Фоміна
652	03.05.2024	6	Ф	с. Забір'я	Трималися 2 тижні на спущеному ставку рибгоспу.	О. Фоміна
653	01.08.2024	1	Ф	с. Щасливе	Тримався тиждень на ставку-відстійнику очисних.	Д. Шандар
Побережник болотяний (<i>C. falcinellus</i>)						
654	29.08.2016	1	Ф	м. Яготин	На ставку рибгоспу.	О. Ралдугіна
655	04.06.2017	3	Ф	м. Яготин	На ставку рибгоспу.	А. Шкурихін
Дупель (<i>Gallinago media</i>)						
656	06.04.2017	1	Ф	с. Креничі	Піднято на заболоченій ділянці поблизу оз. Креничі.	О. Комаровський
657	12.04.2020	1	Ф	с. Горенка	Піднято на заболоченій ділянці у басейні р. Ірпінь.	О. Сапуга
658	26.04.2020	1	Ф	м. Київ, Осокорки	Піднято на заливних луках.	С. Любченко
659	25.05.2021	1	Б	м. Київ, Осокорки	Піднято на заливних луках.	Ю. Коваленко
660	07.09.2022	1	Ф	с. Рибне	Тримався 2 дні на покинутому рибгоспі.	О. Рожко
661	03.05.2023	1	Ф	с. Гнідин	Піднято на заливних луках.	С. Любченко
662	13.08.2023	1	Ф	с. Лука	Піднято в заплаві р. Ірпінь.	О. Шеремет
663	28.04.2024	1	Ф	м. Київ, Осокорки	Піднято на заливних луках.	Д. Шандар
664	08.05.2024	1	Б	м. Київ, Осокорки	Піднято на заливних луках.	Н. Гончарик
665	11.08.2024	2	Ф	с. Червоне	Піднято у долині р. Ірпінь.	О. Шеремет
Гаршнеп (<i>Limnocryptes minimus</i>)						
666	15.10.2017	1	Ф	с. Горенка	Піднято на заболоченій ділянці у басейні р. Ірпінь.	О. Сніцар
667	18.03.2019	1	Ф	с. Горенка	Піднято на заболоченій ділянці у басейні р. Ірпінь.	О. Сапуга
668	09.04.2019	1	Ф	с. Горенка	Піднято на заболоченій ділянці у басейні р. Ірпінь.	О. Сапуга
669	21.04.2019	1	Ф	с. Жукін	Піднято на заливних луках у басейні р. Десни.	Д. Комаровський
670	25.03.2020	1	Ф	с. Горенка	Піднято на заболоченій ділянці у басейні р. Ірпінь.	О. Сапуга
671	13.04.2020	1	Ф	с. Горенка	Піднято на заболоченій ділянці у басейні р. Ірпінь.	О. Сніцар
672	20.09.2020	1	Ф	м. Київ, канал БСА	Тримався на обмілілому озері біля каналу у скупченні бекасів (<i>Gallinago gallinago</i>).	Л. Карукіна
673	27.09.2020	1	Ф	с. Княжичі	Піднято з мулистого берега ставка.	О. Чернінко

№	Дата	К-ть	Тип	Локація	Коментар	Спостерігач
674	20.01.2021	1	Ф	м. Київ, Осокорки	Пролітний уздовж каналу БСА.	Д. Петриченко
675	20.01.2021	1	Б	м. Київ, Святошин	Тримався на незамерзаючому струмку-скиді очисних споруд (Коваленко та ін., 2023).	Ю. Коваленко
676	22.01.2021	1	Ф	м. Київ, Святошин	Тримався на незамерзаючому струмку-скиді очисних споруд.	С. Любченко
677	10.04.2021	1	Б	м. Київ, Святошин	Біля скиду з очисних споруд.	Ю. Коваленко
678	17.04.2021	1	Ф	м. Київ, Осокорки	Піднято на заливних луках.	С. Любченко
679	19.10.2021	1	Б	м. Київ, ВДНГ	Піднято з осушеного ставка в парку.	О. Морару
680	01.10.2022	1	Ф	с. Гнідин	Піднято на заливних луках.	О. Рожко
681	24.10.2022	7	Ф	с. Гнідин	Піднято біля оз. Ревочі.	О. Шеремет
682	27.04.2023	1	Ф	с. Вишеньки	Піднято на заливних луках.	С. Любченко
683	13.05.2023	2	Ф	с. Гнідин	Піднято на заливних луках.	А. Міськов
684	09.04.2024	1	Ф	с. Чайки	На заливних луках у долині р. Рось.	С. Любченко
685	13.04.2024	3	Ф	м. Київ, Осокорки	Піднято на заливних луках.	А. Міськов
Кроншнеп великий (<i>Numenius arquata</i>)						
686	01.08.2017	1	Ф	с. Гребінки	На ставку рибгоспу.	А. Сімон
687	05.09.2020	1	Ф	м. Київ, Осокорки	Пролітна особина на луках у Києві.	С. Любченко
688	07.12.2020	1	Ф	с. Ходосівка	Тримався на озері серед мартинів.	О. Чернінко
689	18.04.2021	1	Ф	с. Гнідин	Пролітна особина на луках.	О. Лавренчук
690	28.08.2021	1	Ф	КВС	Пролітна особина вздовж лівого берега на північ.	Н. Гончарик
691	01.09.2021	1	Ф	с. Погреби	Пролітна особина у долині р. Десна.	М. Причепка
692	23.04.2023	1	Ф	м. Київ, Осокорки	Пролітна особина на луках.	А. Міськов
693	05.09.2023	2	Ф	с. Лебедівка	Пролітні особини.	І. Ветохін
694	21.09.2023	2	Ф	с. Гнідин	Пролітні особини біля оз. Ревочі.	О. Шеремет
695	26.03.2024	1	Ф	с. Забір'я	Особина на спущеному ставку рибгоспу.	О. Фоміна
696	05.04.2024	1	Ф	с. Нижня Дубечня	Пролітна особина.	В. Оленич
697	11.08.2024	3	Ф	с. Червоне	На луках у долині р. Ірпінь.	О. Шеремет
698	08.09.2024	1	Ф	с. Глібовка	На березі КВС.	місцевий мешка- нець
Кроншнеп середній (<i>N. phaeopus</i>)						
699	28.08.2016	1	Ф	с. Гребінки	На ставку рибгоспу.	А. Сімон
700	20.04.2021	5	Ф	с. Забір'я	На рибгоспі.	Д. Комаровський
701	19.04.2023	1	Ф	с. Забір'я	На спущеному ставку рибгоспу.	О. Фоміна
702	06.04.2024	1	Ф	с. Забір'я	Годувався на спущеному ставку рибгоспу.	С. Зайцева
703	16.04.2024	2	Ф	с. Забір'я	Годувався на спущеному ставку рибгоспу.	Д. Комаровський
Грицик малий (<i>Limosa lapponica</i>)						
704	09.09.2021	1	Ф	КВС	Тримався тиждень на лівому березі поблизу м. Вишгород.	В. Пилипишин
705	23.09.2024	1	Ф	КВС	На лівому березі, на північ від с. Лебедівка.	І. Самохін
Дерихвіст лучний (<i>Glareola pratincta</i>)						
706	05.05.2024	1	Ф	с. Забір'я	Особина 2-го календарного року трималася на спущеному ставку рибгоспу. Закільцьована 6.07.2023 р. у Kisujszallas Hungary, кільце ST01246 green KU + black.	І. Самохін
Дерихвіст степовий (<i>G. nordmanni</i>)						
707	31.07.2024	1	Б	с. Дибинці	Пролітна молода особина.	С. Любченко
Дерихвіст невизначений (<i>Glareola</i> sp.)						
708	04.06.2017	1	Ф	м. Яготин	Фото поганої якості, вид визначити важко. Тримався на спущеному ставку рибгоспу.	А. Шкурихін
Поморник великий (<i>Stercorarius skua</i>)						
709	19.10.2020	1	Ф	КВС	Пролітний на південь вздовж лівого берега (Любченко, 2021).	С. Любченко
Поморник короткохвостий (<i>S. parasiticus</i>)						
710	28.08.2021	1	Ф	КВС	Пролітний на південь біля греблі вздовж лівого берега.	С. Любченко
711	22.10.2021	1	Ф	с. Старі Петрівці	Пролітний вздовж правого берега КВС.	В. Пилипишин
712	22.10.2021	1	Ф	с. Лютіж	Пролітний вздовж правого берега КВС.	В. Казанник
713	17.09.2024	1	Ф	КВС	Тримався в одному місці у скупченні звичайних мартинів біля лівого берега водосховища на північ від с. Лебедівка, там само спостерігався 21.09.	О. Золотов
Мартин вилохвостий (<i>Xema sabini</i>)						
714	07.09.2024	1	Ф	с. Креничі	Тримався до 12.09 на ставку неподалік міського сміттєзвалища.	О. Фоміна

№	Дата	К-ть	Тип	Локація	Коментар	Спостерігач
Мартин делаверський (<i>Larus delawarensis</i>)						
715	26.03.2022	1	С	с. Трипілля	Перебував 5 днів, деякий час разом з іншими видами мартинів у колонії на хвилерізах, харчувався на Київському сміттєзвалищі. Візуальних спостережень не було.	GPS-трекер
716	29.03.2023	1	С	с. Підгірці	Перебував 4 дні, тримався переважно на міському сміттєзвалищі. Візуально не спостерігався.	GPS-трекер
Мартин каспійський (<i>Ichthyaetus ichthyaetus</i>)						
717	29.03.2020	2	Ф	м. Яготин	На покинутому рибгоспі.	І. Кисельова
718	23.10.2020	1	Ф	КВС	Пролітна особина на лівому березі.	С. Любченко
719	17.09.2022	1	Ф	с. Ходосівка	На озері.	О. Фоміна
Мартин малий (<i>Hydrocoloeus minutus</i>)						
720	29.07.2016	7	Ф	м. Яготин	Згряя на покинутому рибгоспі.	А. Сімон
721	11.09.2016	1	Ф	КВС	Пролітна особина вздовж лівого берега.	В. Мосієнко
722	06.05.2017	1	Ф	с. Гавронщина	На водосховищі на р. Здвиж.	А. Сімон
723	13.09.2017	1	Б	КВС	Молода особина.	А. Шкурихін
724	29.04.2018	13	Ф	м. Київ, Святошин	Трималися на ставку в колонії мартинів звичайних.	Я. Степанов
725	11.05.2018	1	Ф	м. Обухів	На ставку на південно-західній околиці міста.	А. Сімон
726	26.05.2018	10	Ф	м. Яготин	На рибгоспі.	О. Комаровський
727	18.07.2018	6	Ф	с. Щасливе	На ставках-відстійниках.	А. Матях
728	04.05.2019	8	Ф	м. Київ, Святошин	Трималися на міліні на ставку на р. Нивка.	С. Любченко
729	12.05.2019	2	Б	м. Київ, Русанівка	Пролітні на р. Дніпро.	С. Любченко
730	02.05.2020	1	Ф	с. Велика Солтанівка	Особина у зимовому вбранні на ставку рибгоспу.	І. Кисельова
731	08.05.2020	2	Ф	м. Київ, Харківський масив	Літали у скупченні різних видів крячків на оз. Вирлиця.	С. Любченко
732	07.06.2020	1	Ф	м. Яготин	На покинутому рибгоспі.	С. Любченко
733	02.09.2020	9	Ф	м. Київ, Святошин	Пролітна згряя на рибгоспі.	С. Любченко
734	01.09.2021	4	Ф	КВС	Пролітна згряя вздовж лівого берега.	К. Конопіцин
735	03.09.2021	4	Ф	КВС	Пролітна згряя вздовж лівого берега.	О. Шеремет
736	13.05.2022	1	Ф	с. Забір'я	На ставку рибгоспу.	І. Ортік
737	30.08.2022	1	Ф	м. Київ, Оболонь	Пролітний на Дніпрі.	І. Попов
738	04.09.2022	1	Ф	КВС	Пролітний вздовж лівого берега.	О. Рожко
739	30.04.2023	1	Ф	м. Київ, Осокорки	На оз. Тягле.	Н. Гончарик
740	07.05.2023	7	Ф	с. Забір'я	Згряя на ставку рибгоспу.	О. Фоміна
741	24.07.2023	3	Ф	с. Забір'я	Згряйка молодих особин на ставку рибгоспу.	О. Фоміна
742	07.11.2023	1	Ф	КВС	Пролітний вздовж лівого берега.	І. Ветохін
743	28.03.2024	1	Ф	м. Київ, Осокорки	Пролітний на луках.	Д. Шандар
744	03.05.2024	1	Ф	с. Забір'я	Згряя на ставку рибгоспу.	О. Фоміна
745	11.08.2024	1	Ф	с. Гнідин	Пролітна доросла особина.	І. Самохін
746	20.09.2024	1	Ф	КВС	На мілководді, біля лівого берега.	О. Фоміна
Мартин морський (<i>Larus marinus</i>)						
747	13.01.2016	1	Ф	м. Київ, Гідропарк	Тримався тиждень у скупченні мартинів на кризі на Дніпрі.	В. Кайстро
748	27.01.2018	1	Б	м. Київ, Поділ	У скупченні мартинів на Дніпрі.	Т. Кучма
749	28.01.2018	1	Ф	м. Київ, Гідропарк	Сидів на кризі на Дніпрі.	О. Сапуга
750	06.02.2018	1	Ф	м. Київ, Гідропарк	У скупченні мартинів на Дніпрі.	Д. Комаровський
751	10.03.2018	1	Ф	м. Київ, Гідропарк	Сидів на кризі на Дніпрі.	В. Мосієнко
752	13.02.2021	2	Ф	м. Київ, Березняки	Декілька днів прилітали ночувати на кризі частково замерзлого оз. Тельбін у полівидовому скупченні понад 2000 мартинів.	С. Любченко
753	13.11.2021	1	Ф	с. Креничі	На ставку поблизу міського сміттєзвалища.	О. Фоміна
754	04.12.2021	1	Ф	с. Креничі	На ставку поблизу міського сміттєзвалища.	О. Морару
755	13.01.2022	1	Ф	м. Київ, Березняки	Декілька днів прилітав ночувати на кризі частково замерзлого оз. Тельбін у полівидовому скупченні понад 500 мартинів.	С. Любченко
756	23.01.2022	1	Ф	м. Київ, Позняки	Декілька днів тримався на кризі частково замерзлого оз. Лебедине в полівидовому скупченні мартинів.	В. Мосієнко
757	30.01.2023	1	Ф	м. Київ, Позняки	У полівидовому скупченні мартинів на оз. Лебедине.	Д. Петриченко
758	11.02.2023	1	Ф	м. Київ, Оболонь	Сидів на кризі на р. Дніпро навпроти парку «Наталка».	О. Фоміна
759	30.11.2023	1	Ф	с. Креничі	На озері поблизу міського сміттєзвалища.	О. Шеремет
760	10.01.2024	1	Ф	м. Київ, Березняки	Декілька днів з'являвся в полівидовому скупченні мартинів на оз. Тельбін.	І. Ортік
761	11.01.2024	1	Ф	м. Київ, Березняки	У скупченні мартинів на Дніпрі.	А. Міськов

№	Дата	К-ть	Тип	Локація	Коментар	Спостерігач
762	12.01.2024	1	Ф	м. Київ, Позняки	У полівидовому скупченні мартинів на оз. Лебедине.	Д. Шандар
763	19.01.2024	1	Ф	м. Київ, Осокорки	У полівидовому скупченні мартинів біля ополонки в гирлі каналу БСА.	О. Фоміна
764	21.01.2024	1	Ф	м. Київ, Поділ	Сидів на кризі на Дніпрі.	В. Гензюк
Мартин середземноморський (<i>Ichthyaetus melanocephalus</i>)						
765		4	Ф	с. Трипілля	2 пари гніздилися 2 роки поспіль у колонії мартинів звичайних.	Н. Атамась
766	07.09.2017	1	Ф	с. Лебедівка	Молода особина на березі КВС.	О. Золотов
767	02.05.2020	1	Ф	с. Трипілля	Доросла особина на хвилерізі у колонії мартинів звичайних.	О. Фоміна
768	23.09.2020	2	Ф	с. Лебедівка	Молоді особини у скупченні мартинів звичайних на березі КВС.	С. Любченко
769	08.08.2021	2	Ф	с. Лебедівка	Молоді особини у скупченні мартинів звичайних на березі КВС, трималися лівого берега протягом 3 місяців, неодноразово фотографували.	С. Любченко
770	23.10.2021	1	Ф	м. Вишгород	Молода особина у скупченні мартинів звичайних поблизу греблі Київського водосховища, остання відома фіксація.	В. Казанник
771	21.08.2022	1	Ф	с. Креничі	На ставку поблизу міського сміттєзвалища.	О. Фоміна
772	07.10.2022	2	Ф	с. Забір'я	Разом з іншими видами мартинів на спущеному ставку рибгоспу.	О. Фоміна
773	07.09.2024	2	Ф	с. Креничі	Тримався на ставку поблизу міського сміттєзвалища, востаннє бачили 20.10.	О. Фоміна
774	08.09.2024	1	Ф	КВС	Молода особина на березі водосховища.	М. Причепя
Мартин скельний (<i>Larus michahellis</i>)						
775	23.03.2019	1	Ф	м. Київ, Осокорки	Пролітна особина вздовж каналу БСА.	С. Любченко
776	19.02.2022	1	Ф	с. Креничі	На полі поблизу Київського сміттєзвалища.	О. Фоміна
777	18.08.2022	1	Ф	с. Велика Солтанівка	На спущеному ставку рибгоспу.	О. Фоміна
778	10.02.2023	1	Ф	м. Київ, Оболонь	Сидів на кризі на р. Дніпро навпроти парку «Наталка».	О. Фоміна
779	06.05.2023	1	С	Київщина	Птах пролетів зі сходу по півночі Сумщини та Чернігівщини на Київщині, мандрував вздовж Дніпра поблизу Києва та перетнув північний кордон.	GPS-трекер
Мартин трипалій (<i>Rissa tridactyla</i>)						
780	22.10.2021	1	Ф	с. Лютіж	Особина першого календарного року трималася серед змішаної зграї мартинів у заводі на Київському водосховищі.	О. Фоміна
781	01.03.2023	1	Ф	м. Київ, Осокорки	Доросла особина в зимовому вбранні трималася відособлено на каналі БСА.	О. Комаровський
782	20.10.2024	1	Ф	м. Київ, Осокорки	Доросла особина в зимовому вбранні трималася відособлено на оз. Тягле.	О. Шеремет
783	25.11.2024	1	Ф	с. Кийлів	Молода особина трималася тиждень на набережній Дніпра.	О. Шеремет
Крячок каспійський (<i>Hydroprogne caspia</i>)						
784	01.04.2018	1	Ф	КВС	На лівому березі, сидів біля води.	О. Сапуга
785	17.04.2021	7	Ф	с. Забір'я	На спущеному ставку рибгоспу.	А. Журавель
786	21.04.2021	1	Ф	м. Біла Церква	На спущеному ставку рибгоспу.	М. Причепя
787	28.08.2021	2	Ф	КВС	Летіли вздовж лівого берега на південь.	Н. Гончарик
788	06.05.2022	1	Ф	с. Забір'я	На спущеному ставку рибгоспу.	О. Фоміна
789	27.08.2022	3	Ф	с. Хлепча	На спущеному ставку рибгоспу.	О. Фоміна
790	09.04.2023	1	Ф	с. Забір'я	На спущеному ставку рибгоспу.	О. Фоміна
791	14.04.2023	6	Ф	с. Забір'я	На спущеному ставку рибгоспу, трималися протягом тижня.	О. Фоміна
792	11.04.2024	1	Ф	с. Забір'я	На спущеному ставку рибгоспу, тримався близько тижня.	М. Студзинська
793	07.05.2024	1	Ф	с. Забір'я	На спущеному ставку рибгоспу.	О. Шеремет
794	12.08.2024	1	Ф	м. Ржищів	Пролітна особина в долині Дніпра.	М. Причепя
Крячок рябодзьобий (<i>Thalasseus sandvicensis</i>)						
795	12.06.2019	1	Ф	с. Таценки	Пролітний птах разом з іншими видами крячків біля ставу покинутого рибгоспу.	О. Лавренчук
796	08.09.2023	1	С	м. Яготин	Естонський крячок із трекером мігрував через Україну з Чернігівщини до Запоріжжя й далі вздовж морського узбережжя на схід. Київщину пролітав на сході, в районі м. Яготин.	GPS-трекер
Папуга Крамера (<i>Psittacula krameri</i>)						
797	20.10.2018	1	Ф	Київ, Виноградар	3 літа 2017 р. на волі, успішно пережив щонайменше 3 зими.	Л. Гамчук

№	Дата	К-ть	Тип	Локація	Коментар	Спостерігач
798	26.10.2022	10	В	м. Бориспіль	Спостерігали зграю близько 10 ос.	В. Мелешук
Сиворакша (<i>Coracias garrulus</i>)						
799	29.07.2020	1	Ф	ЧЗВ, м. Чорнобиль	Сиділа на ЛЕП вздовж дороги.	А. Сімон
800	05.07.2021	1	Ф	ЧЗВ, с. Зелений Мис	Сиділа на ЛЕП вздовж дороги.	А. Сімон
801	24.06.2024	2	Ф	ЧЗВ	Гніздова пара, гніздування відмічалось і у 2023 р.	С. Домашевський
Бджолоїдка зелена (<i>Merops persicus</i>)						
802	15.11.2019	1	Ф	КВС	Ловила комах на березі водосховища поблизу с. Ровжі (Золотов та ін., 2019).	О. Золотов
803	03.07.2020	1	Ф	с. Щасливе	Трималася 10 днів разом із бджолоїдками звичайними неподалік колонії в піщаному кар'єрі.	І. Марач
Дятел білоспинний (<i>Dendrocopos leucotos</i>)						
804	21.12.2017	1	Ф	ЧЗВ		С. Домашевський
805	18.02.2018	1	Ф	ЧЗВ		Д. Комаровський
806	30.10.2018	1	Ф	ЧЗВ		А. Сімон
807	13.11.2018	2	Ф	с. Лебедівка	Самець і самка в мішаному лісі неподалік водосховища, у цьому ж місці спостерігали 28.11, 7.12.	О. Золотов
808	10.02.2019	1	Ф	с. Лебедівка	Самка.	Н. Скубрій
809	30.11.2019	1	Ф	ЧЗВ		А. Сімон
810	16.03.2020	1	Ф	с. Лебедівка	У лісі на березі КВС.	О. Золотов
811	22.05.2020	1	Ф	ЧЗВ		А. Сімон
812	23.01.2021	1	Ф	ЧЗВ		А. Сімон
813	31.01.2021	1	Ф	ЧЗВ		А. Сімон
814	03.11.2023	1	Ф	с. Лебедівка	У лісі на березі КВС.	О. Золотов
815	06.08.2024	1	Б	с. Вишеньки	У сосновому лісі.	О. Форманюк
816	10.09.2024	1	Ф	с. Лебедівка	У лісі на березі КВС.	І. Самохін
817	27.10.2024	1	Ф	ЧЗВ		А. Сімон
Дятел зелений (<i>Picus viridis</i>)						
818	28.06.2018	1	Б	м. Біла Церква	Дендропарк «Олександрія», ур. Голендерня (Причепа, 2019).	М. Причепа
819	04.07.2018	1	Б	м. Біла Церква	Дендропарк «Олександрія», ур. Голендерня (Причепа, 2019).	М. Причепа
820	15.09.2020	1	В	м. Київ, Голосіїв	Знято на території НУБіП.	В. Демешкант
Плиска гірська (<i>Motacilla cinerea</i>)						
821	02.01.2017	1	Ф	м. Київ, Бортничі	Зимувала біля місця скиду води з очисних на каналі БСА.	А. Сімон
822	08.01.2018	1	Ф	м. Київ, Бортничі	Зимувала біля місця скиду води з очисних на каналі БСА, востаннє бачили 17.03.	Д. Комаровський
823	22.12.2018	1	Ф	м. Київ, Бортничі	Зимувала біля місця скиду води з очисних на каналі БСА, востаннє бачили 10.02.2019 р.	С. Любченко
824	08.12.2019	1	Ф	м. Київ, Святошин	Зимувала на незамерзаючому струмку очисних споруд.	Т. Очкань
825	03.01.2020	1	Ф	м. Київ, Бортничі	Зимувала біля місця скиду води з очисних на каналі БСА, востаннє бачили 7.03.	Л. Карукіна
826	18.01.2021	1	Ф	м. Київ, Бортничі	Зимувала біля місця скиду води з очисних на каналі БСА, востаннє бачили 7.02.	О. Фоміна
827	20.01.2021	3	Ф	м. Київ, Святошин	Зимували на незамерзаючому струмку очисних споруд.	Ю. Коваленко
828	29.04.2021	1	Ф	с. Забір'я	На спушеному ставку рибгоспу.	І. Ортік
829	06.01.2022	1	Ф	м. Київ, Бортничі	Зимувала біля місця скиду води з очисних на каналі БСА, востаннє бачили 20.02.	Д. Петриченко
830	12.03.2023	1	Ф	м. Київ, Голосіїв	Трималася на ставку Дідорівка.	М. Кіріна
831	09.01.2024	1	Ф	м. Київ, Святошин	Зимувала на незамерзаючому струмку очисних споруд.	І. Ортік
832	10.01.2024	1	Ф	м. Київ, Бортничі	Зимувала біля місця скиду води з очисних на каналі БСА, востаннє бачили 24.02.	Д. Петриченко
Плиска жовтоголова (<i>M. citreola</i>)						
833	09.06.2016	1	Ф	с. Хотянівка	На луках.	О. Золотов
834	23.04.2017	2	Ф	м. Яготин	На рибгоспі.	О. Сапуга
835	02.06.2017	1	Ф	с. Мала Березанка	У долині р. Супій.	О. Комаровський
836	10.06.2017	1	Ф	м. Обухів	Ставки на південно-західній околиці міста.	А. Сімон
837	27.05.2018	1	Ф	м. Обухів	Ставки на південно-західній околиці міста.	А. Сімон
838	29.05.2018	4	Ф	с. Мала Березанка	У долині р. Супій, 29.05 – 1 ос., 17.07 – 4 ос.	Д. Комаровський
839	21.07.2018	2	Ф	с. Щасливе	Молодь на ставках-відстійниках.	В. Мосієнко
840	23.08.2018	1	Ф	с. Гребінки	На рибгоспі.	А. Сімон

№	Дата	К-ть	Тип	Локація	Коментар	Спостерігач
841	14.04.2019	1	Ф	с. Горенка	У долині р. Ірпінь.	Д. Комаровський
842	20.04.2019	1	Ф	с. Щасливе	Гніздування на ставках-відстійниках.	О. Шеремет
843	28.05.2019	2	Ф	с. Гребінки	Пара на рибгоспі.	А. Сімон
844	24.06.2019	1	Ф	с. Мала Березанка	У долині р. Супій.	С. Петрович
845	09.04.2020	1	Ф	м. Бориспіль	На ставках-відстійниках очисних споруд.	О. Рожко
846	12.04.2020	7	Ф	с. Таценки	Пролітні особи.	С. Любченко
847	25.04.2020	1	Ф	с. Здорівка	На рибгоспі.	О. Комаровський
848	27.04.2020	1	Ф	с. Горенка	У долині р. Ірпінь.	О. Сапуга
849	30.04.2020	1	Ф	с. Щасливе	На ставках-відстійниках очисних споруд.	Н. Колісніченко
850	29.05.2020	1	Ф	с. Великий Карашин	На ставку.	С. Міщенко
851	17.06.2020	2	Ф	с. Мала Березанка	У долині р. Супій.	С. Любченко
852	17.04.2021	1	Ф	м. Іванків	На рибгоспі.	А. Сімон
853	17.04.2021	1	Ф	с. Забір'я	На рибгоспі.	А. Журавель
854	20.04.2021	1	Ф	с. Шкарівка	У долині р. Рось.	М. Причепа
855	24.04.2021	1	Ф	с. Щасливе	На ставках-відстійниках очисних споруд.	Н. Гончарик
856	28.04.2021	1	Ф	м. Київ, Осокорки	На луках.	Д. Петриченко
857	01.05.2021	1	Ф	м. Київ, Святошин	На рибгоспі.	А. Овчаренко
858	10.05.2021	2	Ф	с. Володарка	У долині р. Рось.	В. Казанник
859	22.04.2022	1	Ф	с. Володарка	У долині р. Рось.	В. Казанник
860	01.06.2022	1	Ф	с. Ревне	На ставках-відстійниках очисних споруд.	І. Ортік
861	15.06.2022	1	Ф	с. Полковниче	На луках.	О. Архінос
862	17.04.2023	1	Ф	с. Забір'я	На рибгоспі.	М. Студзинська
863	28.05.2023	2	Ф	с. Чайки	На луках у долині р. Рось.	С. Любченко
864	17.06.2023	1	Ф	с. Щасливе	На ставках-відстійниках очисних споруд.	Д. Шандар
865	18.06.2023	1	Ф	м. Київ, Осокорки	На луках.	А. Міськов
866	05.04.2024	1	Ф	с. Погреби	На луках у долині р. Десна.	О. Маховська
867	14.04.2024	1	Ф	с. Забір'я	На рибгоспі.	А. Рожкова
868	27.04.2024	1	Ф	с. Великий Карашин	На ставку.	С. Міщенко
869	22.05.2024	1	Ф	с. Гоголів	На луках.	А. Тоггі
870	25.05.2024	1	Ф	с. Гнідин	На луках.	Д. Шандар
871	30.05.2024	1	Ф	с. Мала Березанка	У долині р. Супій.	І. Самохін
Шпак рожевий (<i>Pastor roseus</i>)						
872	14.05.2018	2	Ф	с. Великі Дмитровичі	Сиділи на рожевому каштані.	О. Кулик
873	15.05.2021	17	Ф	с. Требухів	Трималися 2 дні разом зі звичайними шпаками (<i>Sturnus vulgaris</i>) у покинутому кар'єрі.	О. Маховська
874	16.05.2021	1	Ф	с. Гоголів	1 ос. у зграї звичайних шпаків.	А. Тоггі
Горіхівка (<i>Nucifraga caryocatactes</i>)						
875	28.09.2018	1	Г	с. Лебедівка	Перша реєстрація виду на березі КВС під час інвазії взимку 2018/2019 рр., у подальшому десятки разів фотографували вздовж лівого берега водосховища по 1–12 особин протягом жовтня – листопада 2018 р.	С. Домашевський
876	16.10.2018	1	Ф	м. Київ, Пирогів	Шукала поживу на землі на відкритій ділянці.	Л. Касаткіна
877	20.10.2018	1	Ф	с. Ходосівка	У сосновому лісі.	І. Кисельова
878	30.10.2018	1	Ф	ЧЗВ, с. Рудня-Іллінецька	Сиділа на верхівці молоді сосни.	А. Сімон
879	01.11.2018	1	Ф	м. Київ, Печерськ	1 ос. зимувала в Національному ботсаду ім. М.М. Гришка.	місцевий мешканець
880	08.11.2018	1	Ф	м. Київ, Святошин	На подвір'ї приватної садиби.	К. Миколайчак
881	19.01.2019	1	Ф	м. Богуслав	Всю зиму прилітала на годівницю на приватному подвір'ї в середмісті, востаннє спостерігали в першій половині лютого.	Ю. Нечипоренко
882	24.02.2019	1	Ф	с. Княжичі	На подвір'ї приватної садиби.	О. Черінко
883	10.04.2019	1	Б	с. Шибене	Спостерігали птаха протягом 2 тижнів.	О. Костенко
884	22.04.2019	1	Ф	ЧЗВ, с. Чистогалівка	Пролітна особина.	А. Сімон
885	12.10.2019	1	Б	м. Київ, Пуща-Водиця	Малий яструб (<i>Accipiter nisus</i>) переслідував горіхівку над лісом.	К. Письменний
886	19.10.2019	2	Ф	м. Біла Церква	У дендропарку «Олександрія».	В. Казанник

№	Дата	К-ть	Тип	Локація	Коментар	Спостерігач
887	05.12.2021	1	Ф	ЧЗВ, с. Стечанка	Сиділа на верхівці молодій сосни.	А. Сімон
888	16.02.2022	1	Ф	ЧЗВ, с. Стечанка	Знята фотопасткою в молодому сосняку.	А. Сімон
889	01.04.2023	1	Ф	ЧЗВ, с. Стара Квасниця	Сиділа на верхівці молодій сосни.	А. Сімон
890	16.07.2023	1	Ф	с. Білогородка	У молодому сосняку.	А. Журавель
891	24.12.2023	1	Б	м. Боярка	Сиділа на землі у сосновому лісі поряд із приватною забудовою, підпустина на 50 м.	Т. Кучма
Тинівка лісова (<i>Prunella modularis</i>)						
892	03.10.2018	1	Ф	м. Київ, Теремки	На території «Експоцентру».	В. Казанник
893	27.10.2018	2	Ф	КВС	У хащах на березі водосховища.	С. Любченко
894	10.10.2019	1	Ф	м. Київ, Святошин	Зимувала в очереті на березі р. Нивка, востаннє бачили 7.04.2020 р.	Н. Колісниченко
895	08.12.2019	1	Ф	м. Київ, Теремки	Зимувала в сухості на пустирі на території ВДНГ, востаннє бачили 2.04.2020 р.	І. Кисельова
896	17.03.2020	1	Ф	м. Київ, Пирогів	В очереті на березі ставу.	О. Фоміна
897	18.03.2020	1	Ф	м. Київ, Харківський масив	У заростях обліпихи на березі оз. Вирлиця.	О. Шеремет
898	літо 2020	2	Б	ЧЗВ, с. Іллінці	Підтвержене успішне гніздування.	С. Домашевський
899	08.12.2020	1	Б	с. Хотянівка	На березі р. Десна.	В. Пилипшин
900	29.09.2020	1	Ф	м. Київ, Святошин	Зимувала в очереті на березі р. Нивка.	А. Міськов
901	21.01.2021	1	Ф	с. Віта Поштова	Зимувала в кущах на приватному подвір'ї, востаннє знайшли 2.02., вполював свійський кіт.	Н. Пахнюк
902	05.02.2021	1	Ф	м. Київ, Осокорки	Зимувала на смітнику в купі новорічних ялинок на березі каналу БСА, востаннє бачили 19.02.	Д. Петриченко
903	04.04.2021	3	Ф	м. Київ, Осокорки	Пролітна зграйка сіла на кущі на березі ставка на луках.	С. Любченко
904	11.04.2021	1	Ф	ЧЗВ		А. Сімон
905	25.09.2021	1	Ф	КВС		В. Казанник
906	09.10.2021	1	Ф	с. Щасливе	На березі ставка-відстійника очисних споруд.	І. Ортік
907	31.10.2021	1	Ф	КВС	У заростях ожини на узліссі мішаного лісу.	С. Любченко
908	11.01.2023	3	Ф	с. Дибинці	Протягом 3 днів спостерігалися по 1 ос. в різних місцях.	С. Любченко
909	21.03.2023	1	Ф	м. Київ, Совки	На березі ставка.	Д. Давидов
910	30.03.2023	1	Ф	м. Київ, Троєщина	На березі оз. Алмазне.	В. Оленіч
911	31.03.2023	1	Ф	с. Забір'я	На березі ставка, спостерігали до 19.04.	І. Ортік
912	31.03.2023	1	Б	с. Креничі	В очереті на березі ставка.	С. Любченко
913	05.10.2023	7	Б	с. Крюківщина	Міграція, в цьому ж місці 17.10 – 2 ос., 23.10 – 1 ос.	В. Казанник
914	15.10.2023	1	Ф	с. Горенка	У сухості в заплаві р. Ірпінь.	В. Руденко
915	22.10.2023	1	Б	м. Київ, Сирець	У дендропарку.	Т. Журій
916	24.10.2023	2	Б	КВС	Міграція вздовж лівого берега водосховища.	О. Шеремет
917	29.10.2023	1	Б	м. Київ	У парку «Муромець».	В. Казанник
918	10.11.2023	3	Б	КВС	Міграція вздовж лівого берега водосховища.	С. Петрова
919	10.12.2023	2	Ф	м. Київ, Русанівка	У сухості на березі Дніпра, трималися разом.	Д. Шандар
920	06.01.2024	1	Ф	с. Забір'я	Зимувала в сухості на березі ставка.	О. Фоміна
921	10.01.2024	1	Ф	м. Київ, Святошин	Зимувала в очереті на березі р. Нивка.	І. Ортік
922	20.01.2024	1	Б	м. Київ, Осокорки	У кущах на березі каналу БСА.	Д. Давидов
923	10.10.2024	1	Ф	с. Леонівка	Пролітна особина у долині р. Куделя.	М. Причепка
924	18.10.2024	2	Ф	с. Дибинці	Пролітні особини, тримались разом.	С. Любченко
925	19.10.2024	1	Ф	м. Київ, Осокорки	Пролітна особина біля каналу БСА.	Д. Шандар
926	20.10.2024	1	Ф	м. Київ, Осокорки	У кущах на березі оз. Тягле.	А. Міськов
927	26.10.2024	1	Ф	м. Київ, Голосіїв	У хащах на території ВДНГ.	І. Самохін
Тинівка сибірська (<i>P. montanella</i>)						
928	22.12.2016	1	П	с. Погреби	Птах тримався на заболоченій ділянці, що заросла очеретом і вільхою, поблизу ферми на околиці села (Фесенко та ін., 2017).	В. Михайленко
Кобилочка-цвіркун (<i>Locustella naevia</i>)						
929	04.07.2016	1	Г	с. Козаровичі	Співаючий самець на луках.	Р. Bijlmakers
930	02.06.2017	1	Ф	м. Мала Березанка	Співаючий самець у заплаві р. Супій.	О. Сапуга
931	17.05.2020	1	Г	с. Горенка	Співаючий самець у заплаві р. Ірпінь.	О. Сніцар
932	01.06.2024	3	Ф	м. Київ, Троєщина	Співаючі самці на луках неподалік багатоповерхової забудови, вокалізували до 9 ранку.	О. Маховська
933	18.06.2024	4	Ф	м. Київ, Троєщина	В тому самому місці спостерігали дорослих особин і злетків.	О. Бурковський

№	Дата	К-ть	Тип	Локація	Коментар	Спостерігач
Очеретянка індійська (<i>Acrocephalus agricola</i>)						
934	29.08.2016	1	Ф	м. Яготин	На ставку покинутого рибгоспу.	О. Ралдугіна
Очеретянка садова (<i>A. dumetorum</i>)						
935	26.05.2020	1	Ф	м. Київ, Осокорки	У заростях чагарників на заболоченій ділянці лісу.	Н. Гончарик
Очеретянка прудка (<i>A. paludicola</i>)						
936	10.06.2017	1	Ф	с. Мала Березанка	У заплаві р. Супій.	О. Ралдугіна
937	09.06.2018	1	Ф	с. Мала Березанка	У заплаві р. Супій, у цьому ж місці птаха неодноразово бачили інші спостерігачі протягом червня – липня.	О. Сапуга
938	24.06.2019	1	Ф	с. Мала Березанка	У заплаві р. Супій, у цьому ж місці іншими спостерігачами відмічалася 26 та 29.06.	Д. Комаровський
939	20.06.2020	2	Ф	с. Мала Березанка	У заплаві р. Супій.	С. Любченко
940	25.05.2024	1	Б	с. Озерне	У заплаві р. Супій.	В. Салига
Вівчарик зелений (<i>Phylloscopus trochiloides</i>)						
941	22.05.2017	1	Г	м. Київ, Володимирська гірка	У листяному лісі на березі Дніпра.	В. Казанник
942	21.05.2020	1	Ф	м. Київ, Осокорки	Пролітний у мішаному лісочку неподалік житлової забудови.	Н. Гончарик
943	29.05.2020	1	Ф	м. Київ, Борщагівка	Співав у насадженнях дуба звичайного.	А. Міськов
944	31.05.2020	1	Ф	м. Київ, Русанівські сади	Співаючий самець тримався близько тижня в невеликому сквері з переважанням тополі білої.	Н. Скубрій
945	01.06.2024	1	Ф	м. Київ, Осокорки	Співаючий самець у насадженнях приватного сектора.	Н. Гончарик
Золотомушка червоночуба (<i>Regulus ignicapilla</i>)						
946	12.04.2019	1	Ф	м. Київ, Куренівка	Трималась 2 дні в насадженнях туї в парку «Березовий гай».	О. Сапуга
947	04.05.2019	1	Ф	м. Київ, Виноградар	У сосновому лісі на околиці міста.	О. Сапуга
948	05.10.2020	1	Ф	м. Київ, Лісовий масив	У мішаному лісі на околиці міста, сфотографовано на облаштованому штучному водопої.	І. Горлик
949	29.03.2023	2	Ф	м. Київ, Березняки	В парку «Прибережний».	С. Любченко
950	06.04.2023	1	Ф	м. Київ, Червоний Хутір	Трималась кілька днів у парку «Партизанської слави».	Д. Петриченко
951	06.04.2023	1	Ф	м. Київ		Ю. Філюк
952	17.10.2023	1	Ф	м. Київ, Осокорки	Тримався у насадженнях дерев на березі каналу БСА.	Д. Марчук
953	07.04.2024	1	Ф	м. Київ, Голосіїв	Виявлено співаючого самця.	Д. Марчук
954	09.04.2024	7	Г	м. Київ, Пуща-Водиця	Записано спів у декількох місцях на значній відстані одне від одного, є координати місць.	В. Мак
955	12.04.2024	2	Ф	м. Бровари	Сфотографовано птаха, зайнятого побудовою гнізда. Перший підтверджений випадок гніздування на Київщині. Востаннє бачили на гніздовій ділянці 4.10.	Г. Чернобай
956	17.04.2024	2	Ф	ЧЗВ, с. Янівка	Самець співав.	С. Домашевський
957	28.04.2024	2	Ф	м. Київ, Виноградар	У сосновому лісі на околиці міста.	М. Студзинська
958	04.06.2024	1	Ф	м. Київ, Троєщина	Співаючий самець у лісі на березі оз. Алмазне.	О. Маховська
959	24.08.2024	1	Ф	м. Боярка	У саду на приватному подвір'ї, тут же бачили пару 3.08., фото немає.	О. Каневська
960	20.10.2024	1	Ф	м. Київ, Осокорки	У кущах на березі озера Тягле.	О. Комаровський
961	25.10.2024	1	Ф	КВС	На північ від с. Лебедівка.	І. Самохін
962	12.11.2024	1	В	м. Боярка	У саду на приватному подвір'ї.	О. Каневська
963	17.11.2024	1	Ф	м. Київ, Голосіїв	На березі ставка Дідорівка.	С. Міщенко
Чечітка гірська (<i>Linaria flavirostris</i>)						
964	02.02.2021	6	Ф	с. Степок	Трималися серед засніженого поля в полівидовому скупченні птахів із переважанням жайворонків рогатих (<i>Eremophila alpestris</i>) і пуночок.	Д. Комаровський
Шишкар ялиновий (<i>Loxia curvirostra</i>)						
965	16.11.2016	50	Ф	м. Київ, ВДНГ	На ялинах.	О. Золотов
966	16.12.2016	10	Ф	м. Київ, ВДНГ	Самці і самки жилилися насінням шишок на ялинах.	А. Сімон
967	01.10.2018	1	Ф	м. Київ, Червоний Хутір	У парку «Партизанської слави».	Н. Гончарик
968	09.11.2018	4	Ф	м. Київ, Пирогів	Живилися насінням шишок на ялинах.	Л. Касаткіна
969	15.12.2018	9	Ф	м. Київ, ВДНГ	Тримались ялинових насаджень близько 3 тижнів.	О. Кулик

№	Дата	К-ть	Тип	Локація	Коментар	Спостерігач
970	11.02.2019	2	Ф	м. Київ, ВДНГ	Останнє спостереження на ВДНГ інвазії зими 2018/2019 рр.	О. Золотов
971	09.02.2019	10	Ф	м. Бровари	Самці і самки живилися насінням шишок на ялинах.	Н. Бельченко
972	14.12.2019	15	Ф	м. Київ, Святошин	Пролітна зграя сіла на дерево між Святошинських ставків.	Т. Очкань
973	16.02.2020	2	Б	м. Київ, Святошин	На Святошинських ставках.	А. Шкурихін
974	23.05.2020	23	Ф	ЧЗВ	Сиділи на тополі.	А. Сімон
975	19.10.2020	10	Ф	КВС	Дві пролітні зграйки вздовж лівого берега водосховища.	С. Любченко
976	29.11.2020	2	Ф	м. Київ	У Національному ботанічному саду ім. М.М. Гришка.	А. Міськов
977	21.09.2023	5	Ф	с. Гореничі	Сиділи на ялині.	А. Журавель
978	24.10.2023	20	Ф	м. Київ, ВДНГ	З жовтня 2023 р. по лютий 2024 р. багато спостережень на ВДНГ та околицях Києва, інвазія шишкарів, спостерігалися зграї до 20 ос.	О. Фоміна
979	10.2023	?	Ф	КВС	Пролітні на лівому березі водосховища.	О. Золотов
980	05.11.2023	2	Б	КВС	Пролітні на лівому березі водосховища.	Є. Лобода
981	14.11.2023	2	Б	м. Київ, Микільська Слобідка	Пролітні вздовж Дніпра.	А. Міськов
982	10.12.2023	1	Ф	м. Київ, Сирець	Самка живилася насінням шишок на ялинах.	С. Міщенко
983	18.02.2024	11	Ф	м. Київ, ВДНГ	Останнє спостереження на ВДНГ інвазії зими 2023/2024 рр.	Д. Шандар
984	18.02.2024	2	Ф	м. Київ, Виноградар	Самці живилися насінням шишок на ялинах.	О. Сапуга
985	22.02.2024	3	Ф	м. Київ, Червоний Хутір	У парку «Партизанської слави».	І. Самохін
Подорожник лапландський (<i>Calcarius lapponicus</i>)						
986	26.01.2016	1	Ф	с. Гостра Могила	На узбіччі траси Київ – Одеса разом зі звичайними вівсянками (<i>Emberiza citrinella</i>).	А. Сімон
987	11.12.2017	2	Ф	с. Нова Гребля	На полі серед прогалин у заметах снігу.	Д. Комаровський
988	30.01.2021	2	Ф	м. Київ, Осокорки	Трималися у кущах на березі каналу БСА.	О. Фоміна
989	02.02.2021	5	Ф	с. Степок	На полі в полівидовому скупченні горобцеподібних птахів із домінуванням рогатих жайворонків та пуночок.	Д. Комаровський
990	13.02.2021	1	Ф	с. Козин	На узбіччі дороги.	А. Сімон
991	14.02.2021	10	Ф	с. Хотянівка	Трималися зграйкою разом із чечітками та коноплянками (<i>Linnaria cannabina</i>) на засніженому полі.	В. Пилипишин
992	22.02.2021	2	Б	с. Григорівка	На полі, неподалік місця спостереження 2.02.2021 р.	Д. Комаровський
Пуночка (<i>Plectrophenax nivalis</i>)						
993	09.01.2016	1	Ф	с. Нова Гребля	На засніженому полі разом із рогатими жайворонками.	Д. Комаровський
994	20.01.2018	2	Ф	с. Степок	Трималися тиждень на засніженому полі.	Д. Комаровський
995	03.03.2018	1	Ф	с. Велика Бугаївка	На засніженому полі.	О. Сніцар
996	03.02.2020	1	Ф	ЧЗВ	Перше спостереження для ЧЗВ.	С. Домашевський
997	25.10.2020	1	Ф	с. Лебедівка	На березі КВС.	В. Пилипишин
998	03.11.2020	5	Ф	с. Лебедівка	Зграйка харчувалася на каменях, що виступають із води на КВС.	Н. Гончарик
999	04.11.2020	2	Ф	с. Лебедівка	Сиділа на березі КВС.	О. Шеремет
1000	25.01.2021	1	Ф	м. Київ, Святошин	Сиділа біля потічка скиду з очисних.	О. Фоміна
1001	02.02.2021	50	Ф	с. Степок	На полі в полівидовому скупченні горобцеподібних птахів із домінуванням рогатих жайворонків.	Д. Комаровський
1002	13.02.2021	2	Ф	с. Стоянка	На засніженому полі разом із рогатими жайворонками.	О. Фоміна
1003	27.10.2021	1	Ф	с. Лебедівка	Сиділа на березі КВС.	В. Оленич
1004	31.10.2021	1	Ф	ЧЗВ, м. Прип'ять	Сиділа на дорозі.	А. Сімон
1005	26.12.2021	100	Ф	с. Ленди	Моновидова зграя на засніженому полі, на якому вирощували соняшник.	О. Фоміна
1006	22.01.2022	14	Ф	с. Ленди	На полі разом з іншими горобцеподібними.	О. Рожко
1007	23.01.2022	5	Ф	с. Шандра	На прибраному полі соняшника в полівидовому скупченні горобцеподібних.	А. Сімон
1008	23.10.2022	10	Ф	с. Лебедівка	Сиділи на водній рослинності поблизу берега КВС.	О. Фоміна
1009	31.10.2023	3	Ф	с. Лебедівка	Сиділа на березі КВС.	О. Шеремет
1010	02.11.2023	1	Ф	ЧЗВ, м. Прип'ять	Пролітна особина.	А. Сімон
1011	15.11.2023	50	Ф	м. Київ, Осокорки	На луках.	Д. Петриченко
1012	16.12.2023	1	Ф	с. Красне Перше	На дорозі у зграї коноплянок.	О. Фоміна
1013	21.01.2024	2	Ф	м. Кагарлик	На засніженому полі.	О. Фоміна
1014	26.10.2024	2–7	Ф	с. Лебедівка	На березі КВС, неодноразово спостерігали до 22.11.	О. Рожко
1015	04.11.2024	1	Ф	с. Гнідин	Пролітна особина.	І. Самохін

Примітки до таблиці.

Посилання на медіапідтвердження наведені після таблиці, номер спостереження в ній відповідає номеру посилання. Записи без інтернет-посилань – це літературні дані, особисті повідомлення спостерігачів або спостереження автора.

Вид спостереження: Ф – птаха сфотографовано; В – наявна відеофіксація; Б – птаха спостерігали візуально; Г – птаха виявили за співом чи покликом; С – птах із супутниковим передавачем, наявний трек пересування; П – птаха було відловлено.

Скорочення в таблиці: КВС – Київське водосховище, ЧЗВ – Чорнобильська зона відчуження, БСА – Бортницька станція аерації.

ПОСИЛАННЯ НА МЕДІАПІДТВЕРДЖЕННЯ СПОСТЕРЕЖЕНЬ

Номери наведених посилань відповідають номерам спостережень у таблиці-каталозі знахідок птахів на території Київської області та в тексті статті.

001. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046600322&n=1>
002. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046700016&n=1>
003. <https://ebird.org/checklist/S75082338>
004. <https://www.facebook.com/domashevsky/posts/pfbid0WjXYzrFkMNSEYbEseotzWDiaansAv5FGT6qXQtC79QvfUyMDpfQSnDXeKLBiQDKSI>
005. <https://ebird.org/checklist/S121115231>
006. <https://www.inaturalist.org/observations/99883031>
007. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=063200685&n=1>
008. <https://www.inaturalist.org/observations/140555754>
009. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067602419&n=1>
010. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=077200849&n=1>
011. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=079500295&n=1>
012. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=075300756&n=1>
013. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=050400233&n=1>
014. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=052500234&n=1>
015. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/2183067151975420>
016. <https://ebird.org/checklist/S61793907>
017. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=064500192&n=1>
018. <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/1593825200809800/>
019. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046700115&n=1>
020. <https://ebird.org/checklist/S74571407>
021. <https://ebird.org/checklist/S74728846>
022. <https://ebird.org/checklist/S74787642>
023. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=063500240&n=1>
024. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067601355&n=1>
025. <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/permalink/1954528741406109/>
026. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067601457&n=1>
027. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=063500752&n=1>
028. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/3285323058416485/>
029. <https://ebird.org/view/checklist/S121756956>
030. <https://ebird.org/checklist/S150861694>
031. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=075300550&n=1>
032. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067602428&n=1>
033. <https://ebird.org/checklist/S155161571>
034. <https://www.inaturalist.org/observations/252710686>
035. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=075300739&n=1>
036. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067300982&n=1>
037. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/3820147611600691/>
038. <https://ebird.org/checklist/S198445240>
039. <https://www.inaturalist.org/observations/253274126>
040. <https://www.inaturalist.org/observations/253289644>
041. <https://ebird.org/checklist/S203558197>
042. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/2004390049843132>
043. <https://www.facebook.com/photo?fbid=1838615329762461&set=pcb.846211862237808>
044. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=052300744&n=1>
045. <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/1683255178533468/>
046. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067600618&n=1>
047. <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/1685746454951007/>
048. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046700091&n=1>
049. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046600677&n=1>
050. <https://www.facebook.com/lazalnik/posts/pfbid02kwS6xDxGxKsWXDaxn8ELT79uqkvLfYXaXoiTkf4zB6Lg2EUP7raSjwVmEYQh3Adsl>
051. <https://www.inaturalist.org/observations/241084683>
052. <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/permalink/1962159927309657/>
053. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=063200686&n=1>
054. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067601704&n=1>
055. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067602351&n=1>
056. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=079500296&n=1>
057. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/3838819743066811/>
058. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=045701690&n=1>
059. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/1759622834319856>
060. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046000757&n=1>
061. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=045703022&n=3>
062. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=058500157&n=1>
063. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=063200154&n=1>
064. <https://ebird.org/checklist/S69799456>
065. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=061100557&n=1>
066. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=3035729003380032&set=pcb.1817317115127273>
067. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=2915224035423236&set=pcb.2915228028756170>
068. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=079500188&n=1>
069. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=069400518&n=1>
070. <https://www.inaturalist.org/observations/128040506>
071. <https://ebird.org/checklist/S191506095>
072. <https://ebird.org/checklist/S38251007>
073. <https://ebird.org/checklist/S37675700>
074. <https://ebird.org/checklist/S37675749>
075. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046600267&n=1>
076. <https://ebird.org/checklist/S45134759>
077. <https://www.inaturalist.org/observations/165680693>
078. <https://www.inaturalist.org/observations/137506769>
079. <https://ebird.org/checklist/S71972927>
080. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=063500156&n=1>
081. <https://ebird.org/checklist/S74144050>
082. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=069400181&n=1>

083. <https://www.inaturalist.org/observations/116247475>
 084. <https://ebird.org/checklist/S111142199>
 085. <https://ebird.org/checklist/S119324514>
 086. <https://www.inaturalist.org/observations/160304953>
 087. <https://ebird.org/checklist/S141458547>
 088. <https://www.inaturalist.org/observations/218840389>
 089. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=050400685&n=1>
 090. <https://www.inaturalist.org/observations/118238551>
 091. <https://www.inaturalist.org/observations/136804065>
 093. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=075300606&n=1>
 094. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=057500111&n=1>
 095. <https://www.inaturalist.org/observations/85526797>
 096. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=063200932&n=1>
 097. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/1698102867138520>
 098. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046400360&n=1>
 099. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037800630&n=1>
 100. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=052300178&n=1>
 101. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/2038511646430972/>
 102. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=045200123&n=1>
 103. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=050400596&n=1>
 104. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/2093111774304292>
 105. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=045200340&n=1>
 106. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=058500236&n=1>
 107. <https://ebird.org/checklist/S65895542>
 108. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=061100653&n=1>
 109. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=064500396&n=1>
 110. <https://www.inaturalist.org/observations/107092852>
 111. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=061101000&n=1>
 112. <https://www.inaturalist.org/observations/174278354>
 113. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067300943&n=1>
 114. <https://www.inaturalist.org/observations/253289911>
 116. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/3681890515426402/>
 117. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037800200&n=1>
 118. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/permalink/1691675441114596>
 119. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046600149&n=1>
 120. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/1876314825983989>
 121. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046600304&n=1>
 122. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=045200126&n=1>
 123. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/2193835294231939>
 124. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=061900002&n=1>
 125. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=045200348&n=1>
 126. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=063200244&n=1>
 127. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046600503&n=1>
 128. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=062500446&n=1>
 129. <https://ebird.org/checklist/S84904607>
 130. <https://www.inaturalist.org/observations/153616837>
 131. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067601951&n=1>
 132. <https://www.inaturalist.org/observations/154437669>
 133. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067602415&n=1>
 134. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067300990&n=1>
 135. https://t.me/big_kyiv/7639
 137. <https://ebird.org/checklist/S203649283>
 138. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046400199&n=1>
 139. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046400210&n=1>
 140. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046700013&n=1>
 141. <https://ebird.org/checklist/S34177310>
 142. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=061100125&n=1>
 143. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=052500424&n=1>
 144. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/2507271462888319/>
 145. <https://www.inaturalist.org/observations/154330074>
 146. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=050401085&n=1>
 147. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067600573&n=1>
 148. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067601410&n=1>
 149. <https://www.inaturalist.org/observations/153359681>
 150. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067601591&n=1>
 151. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=063500658&n=1>
 152. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067200244&n=1>
 153. <https://www.inaturalist.org/observations/210758165>
 154. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/2870265256588936>
 155. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=045200019&n=1>
 156. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046600255&n=1>
 157. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=1812303509060310&set=pcb.818176225041372>
 158. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037801063&n=1>
 159. <https://www.inaturalist.org/observations/137506761>
 160. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067600145&n=1>
 161. <https://ebird.org/checklist/S79018408>
 162. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=063500294&n=1>
 163. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=072200160&n=1>
 164. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=052301140&n=1>
 165. <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/1844642175728100>
 166. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=063200679&n=1>
 167. <https://www.inaturalist.org/observations/194264871>
 168. <https://www.inaturalist.org/observations/245094854>
 169. <https://www.inaturalist.org/observations/254539825>
 170. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037800864&n=1>
 171. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037800940&n=1>
 172. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=045200467&n=1>
 173. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046600526&n=1>
 174. <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/1499214896937498/>
 175. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=061100549&n=1>
 176. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067600341&n=1>
 177. <https://ebird.org/checklist/S71327265>
 178. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=063500229&n=1>
 179. <https://ebird.org/checklist/S85946140>
 180. <https://ebird.org/checklist/S97587130>
 181. <https://ebird.org/checklist/S108176966>
 182. <https://ebird.org/checklist/S154708745>
 183. <https://ebird.org/checklist/S166649782>
 184. <https://ebird.org/checklist/S168857104>
 185. <https://www.inaturalist.org/observations/253274673>
 186. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=1667022863588376&set=pcb.584976661694664>
 187. <https://www.inaturalist.org/observations/178442007>
 188. <https://www.inaturalist.org/observations/122648862>
 189. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=063500259&n=1>
 190. <https://www.inaturalist.org/observations/100939169>
 191. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=070000368&n=1>
 192. <https://www.inaturalist.org/observations/142011171>
 193. <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/permalink/2525029027689408/>
 194. <https://www.inaturalist.org/observations/207457968>
 195. <https://ebird.org/checklist/S202663241>
 196. <https://www.inaturalist.org/observations/253846732>
 197. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037800540&n=1>
 198. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=045702124&n=1>
 199. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046600155&n=1>
 200. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=045200030&n=1>
 201. <https://www.facebook.com/domashevsky/posts/pfbid02qzXYrWnUHLJ47EojyFai9tWE4cayf5wKoJTrKrVpuHGSkBUM39PdY59uR5AtnSBsl>
 202. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=069300282&n=1>
 203. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046600684&n=1>

204. <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/1954528738072776/>
205. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=063200684&n=1>
206. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067601497&n=1>
207. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=063200688&n=1>
208. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067601512&n=1>
209. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=075300002&n=1>
210. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067601969&n=1>
211. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067602420&n=1>
212. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=077200850&n=1>
213. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=069400686&n=1>
214. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=075300751&n=1>
215. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067300997&n=1>
216. <https://ebird.org/checklist/S202982733>
217. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046400354&n=1>
218. <https://ebird.org/checklist/S33285119>
219. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=055300002&n=1>
220. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=045200031&n=1>
221. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=050400538&n=1>
222. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=061100394&n=1>
223. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=069300277&n=1>
224. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046700122&n=1>
225. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=070000004&n=1>
226. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067601458&n=1>
227. <https://ebird.org/checklist/S145910042>
228. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067601511&n=1>
229. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=069400378&n=1>
230. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067602426&n=1>
231. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=063201058&n=1>
232. <https://www.inaturalist.org/observations/122665038>
233. <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=2299748626970783&set=pb.100008070049333.-2207520000&type=3>
234. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=072000002&n=1>
235. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=072000028&n=1>
236. <https://www.inaturalist.org/observations/128785555>
237. <https://www.inaturalist.org/observations/178558432>
238. <https://ebird.org/checklist/S167499163>
239. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=063200878&n=1>
240. <https://www.inaturalist.org/observations/253265185>
241. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=1667022843588378&set=pcb.584976661694664>
242. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=052300096&n=1>
243. <https://ebird.org/checklist/S32778089>
244. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037800623&n=1>
245. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=050400506&n=1>
246. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=052300421&n=1>
247. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037801397&n=1>
248. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=045200298&n=1>
249. <https://www.facebook.com/photo?fbid=2126862517604406&set=pcb.1157323714459953>
250. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=061100325&n=1>
251. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046600403&n=1>
252. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=2274329429524380&set=pcb.1328044420721214>
253. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=052500541&n=1>
254. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067600580&n=1>
255. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=052301013&n=1>
256. <https://ebird.org/checklist/S75082338>
257. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067601409&n=1>
258. <https://ebird.org/checklist/S96274534>
259. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067601461&n=1>
260. <https://ebird.org/checklist/S98490661>
261. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067601615&n=1>
262. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067601733&n=1>
263. <https://ebird.org/checklist/S121257028>
264. <https://ebird.org/checklist/S121522286>
265. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067601970&n=1>
266. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067602152&n=1>
267. <https://ebird.org/view/checklist/S153898250>
268. <https://www.inaturalist.org/observations/193605197>
269. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=045200508&n=1>
270. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=069400679&n=1>
271. <https://www.inaturalist.org/observations/253277228>
272. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=081200146&n=1>
273. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=063200882&n=1>
274. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=050400260&n=1>
275. <https://ebird.org/checklist/S33777777>
276. <https://www.facebook.com/photo?fbid=1720385528252109&set=pcb.674341346091528>
277. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037800624&n=1>
278. <https://ebird.org/checklist/S34927366>
279. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/2044562529159217/>
280. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/2093111774304292>
281. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=064500350&n=1>
282. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=052301110&n=1>
283. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067601971&n=1>
284. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067601934&n=1>
285. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=078300026&n=1>
286. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=080300003&n=1>
287. <https://ebird.org/checklist/S196036981>
288. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=063200879&n=1>
289. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037800296&n=1>
290. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=1667022810255048&set=pcb.584976661694664>
291. <https://ebird.org/checklist/S133215647>
292. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046600329&n=1>
293. <https://www.facebook.com/photo?fbid=1909412849349375&set=pcb.923960431129617>
294. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=052300466&n=1>
295. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=045200335&n=1>
296. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/2439083153040484>
297. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=2424708851153103&set=pcb.1504908906368097>
298. <https://www.facebook.com/domashevsky/posts/pfbid09CpU1YcfNccA6wQDASsMLLo8ptQUUQU2gvMQwNTkrRNrQgngR Bj5jqw6FA6SbCMbl>
299. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=069300263&n=1>
300. <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/1667586970100289/>
301. <https://ebird.org/view/checklist/S75139066>
302. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=061100728&n=1>
303. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067601487&n=1>
304. <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/1972125616313088/>
305. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067601509&n=1>
306. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=050401435&n=1>
307. <https://www.inaturalist.org/observations/140684658>
308. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=069400382&n=1>
309. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=078100083&n=1>
310. <https://www.inaturalist.org/observations/188776676>
311. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067602417&n=1>
312. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=050401597&n=1>
313. <https://www.inaturalist.org/observations/191035964>
314. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=064500772&n=1>
315. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=080300214&n=1>
316. <https://www.inaturalist.org/observations/249549201>
317. <https://www.inaturalist.org/observations/249798752>
318. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=079500308&n=1>
320. <https://ebird.org/checklist/S60919986>

321. <https://ebird.org/checklist/S84266342>
322. <https://www.facebook.com/domashevsky/posts/pfbid02zY7mNATRJqeYR3zigi9fAHYSMVvYqKo5nmXwzB1WdCTPiDZpMkddn9znrEDJP6a41>
323. <https://www.facebook.com/domashevsky/posts/pfbid02dysTHe1pJEVNu2bQ2fiPuU2at9NsiSSxyE9z4tWMNppGXSHAgPFmVPcfXN9e3e1fl>
324. [https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/2243645782494402/?__cft__\[0\]=AZUfpayGIMJLsuij5PRI9tNOG6HTIEeyYLq3Cv3tuL4dCioNmYnn9dynKiWS6vp715s5UQEwEI5nWar_k9hdTSFoahO4ivFhMJM-https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/2243645782494402/](https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/2243645782494402/?__cft__[0]=AZUfpayGIMJLsuij5PRI9tNOG6HTIEeyYLq3Cv3tuL4dCioNmYnn9dynKiWS6vp715s5UQEwEI5nWar_k9hdTSFoahO4ivFhMJM-https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/2243645782494402/)
325. <https://www.inaturalist.org/observations/154537396>
326. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=080900003&n=1>
327. <https://ebird.org/checklist/S153459438>
328. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/3830974103851375/>
329. <https://raptors.org.ua/1955>
330. <https://raptors.org.ua/6451>
331. <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/1830231573835827/>
332. <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/1988044378054545/>
333. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067300965&n=1>
334. <https://www.facebook.com/groups/949508959909420/posts/1032249448302037/>
335. <https://www.inaturalist.org/observations/211128001>
336. <https://www.inaturalist.org/observations/253770129>
337. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037801511&n=1>
338. <https://www.facebook.com/domashevsky/posts/pfbid02ZKubLzhwmJG4fPobHvtMhqns82QAt3qA8SVkY5n4eJT6Z8UGfY5fKn5xkNvWqh8L1>
339. <https://ebird.org/checklist/S62421201>
340. <https://ebird.org/checklist/S101070115>
341. <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/1319903601535296/>
342. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046800031&n=1>
343. <https://ebird.org/checklist/S72863041>
344. <https://ebird.org/checklist/S141413308>
346. <https://ebird.org/checklist/S84736690>
347. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=052301209&n=1>
348. <https://www.inaturalist.org/observations/153601680>
349. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/3276759449272846/>
350. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=078100066&n=1>
351. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=050401537&n=1>
352. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=061101135&n=1>
353. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037802707&n=1>
354. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067602390&n=1>
355. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067300802&n=1>
356. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=069400571&n=1>
357. <https://ebird.org/checklist/S153917351>
358. <https://ebird.org/checklist/S167275320>
359. <https://www.facebook.com/valery.dombrovski/posts/pfbid0261vkdP9ZQegxWqqvzvcGjXF3H1vdPsbDGiASMaEE5JXxzEtwXfws5eyLUCuZkrZgl>
360. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/3830974103851375/>
361. <https://www.inaturalist.org/observations/248097562>
362. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037800374&n=1>
363. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=050400190&n=1>
364. <https://www.inaturalist.org/observations/242048616>
365. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=2698072230483429&set=pcb.1830231573835827>
366. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=063500490&n=1>
368. <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/1871073013085016/>
369. <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/1896330903892560/>
370. <https://ebird.org/checklist/S92697876>
371. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=066500324&n=1>
372. <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/2177472065778441/>
373. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=045200501&n=1>
374. <https://www.inaturalist.org/observations/170164886>
375. <https://www.inaturalist.org/observations/165383626>
376. <https://www.inaturalist.org/observations/237695972>
377. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=079500257&n=1>
378. <https://ebird.org/checklist/S193224956>
379. <https://www.facebook.com/groups/1440533999510426/posts/3433956030168203/>
380. <https://www.inaturalist.org/projects/ptahi-kiyivschini/journal/81545-stepovyi-orel-aquila-nipalensis>
382. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046600270&n=1>
383. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037800813&n=1>
384. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037801273&n=1>
385. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=045200354&n=1>
386. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046600622&n=1>
387. <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/1830975423761442/>
388. <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/1847049948820656/>
390. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067601988&n=1>
391. <https://www.inaturalist.org/observations/147960603>
392. <https://www.inaturalist.org/observations/148770385>
393. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=063200766&n=1>
394. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=045200507&n=1>
395. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/1801829173432555/>
396. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=051800109&n=1>
397. <https://ebird.org/checklist/S38916466>
398. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/2187007118248090>
399. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/2189478514667617>
400. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046600399&n=1>
401. <https://www.inaturalist.org/observations/196434081>
402. <https://www.inaturalist.org/observations/85955349>
403. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=064500078&n=1>
404. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=062500434&n=1>
405. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=063500380&n=1>
406. <https://ebird.org/checklist/S107871379>
407. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046600701&n=1>
408. <https://www.inaturalist.org/observations/158230745>
409. <https://www.inaturalist.org/observations/178824269>
410. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=075300533&n=1>
411. <https://www.inaturalist.org/observations/241556908>
412. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=075300647&n=1>
413. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=063200808&n=1>
414. <https://www.inaturalist.org/observations/240272423>
415. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/3801414330140686/>
416. <https://www.inaturalist.org/observations/127646160>
417. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046600643&n=1>
418. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=080900002&n=1>
419. <https://www.inaturalist.org/observations/205387129>
420. <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/2692975627561413/>
421. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=052800018&n=1>
422. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/2701348080147322/>
423. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046400213&n=1>
424. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046600158&n=1>

425. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=1178177142265289&set=pcb.1825501071065365>
426. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037800561&n=1>
427. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=1851452248478769&set=pcb.859872807538380>
428. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=1865934787030515&set=pcb.875529792639348>
429. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=045200070&n=1>
430. <https://ebird.org/checklist/S60472853>
431. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=052300737&n=1>
432. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=058500354&n=1>
433. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=063500028&n=1>
434. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=061100385&n=1>
435. <https://ebird.org/checklist/S75082338>
436. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=063500233&n=1>
437. <https://ebird.org/checklist/S75824654>
438. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=2750504831895158&set=pcb.2750505408561767>
439. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=061100679&n=1>
440. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=063500261&n=1>
441. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046401017&n=1>
442. <https://ebird.org/checklist/S79212581>
443. <https://ebird.org/checklist/S144257049>
444. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=063500316&n=1>
445. <https://www.inaturalist.org/observations/85957174>
446. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=064500295&n=1>
447. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046700218&n=1>
448. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=070000187&n=1>
449. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=2759619697662015&set=pcb.1897179137141070>
450. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046700377&n=1>
451. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=063500602&n=1>
452. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=064500614&n=1>
453. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=069400242&n=1>
454. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=069300338&n=1>
455. <https://www.inaturalist.org/observations/191958198>
456. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=080300002&n=1>
457. <https://ebird.org/checklist/S160324424>
458. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=078300312&n=1>
459. <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/2561522330706744/>
460. <https://www.inaturalist.org/observations/199921849>
461. <https://www.inaturalist.org/observations/202140099>
462. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=080900007&n=1>
463. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=080300193&n=1>
465. <https://www.facebook.com/zapovidnyk2018/posts/pfbid0fe3tv97SSrb9dLYDYdbTbrSt4S2NgkUd3pcgnxPxLQ8Jf7E5nKKSgW1YjYj7KKA1>
466. <https://www.facebook.com/domashevsky/posts/pfbid02WyGwlpBUDySTMyYlB77nFNGzPfSoKrCZspiykted1r99tnoq48WQ69RPMvfiF5nH1>
467. <https://www.facebook.com/domashevsky/posts/pfbid02qPZwcJzsXzobQMDi1PQoMEHeTjzpj3M2SgPBnJvFNsn2ndJVnnVLgxJPYPc8Hi721>
469. <https://www.inaturalist.org/observations/239655229>
470. <https://www.inaturalist.org/observations/239657862>
471. <https://www.facebook.com/groups/ukrb.in.info/posts/2494412020606819/>
472. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=1233009616899376&set=pcb.2500536056895193>
473. <https://www.inaturalist.org/observations/187894201>
476. <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/1756968134495505/>
477. <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/1783748548484130/>
478. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/3311368985811892/>
480. <https://www.facebook.com/domashevsky/posts/pfbid02bjuVxsquJVvBwjRxRyivh8PcYEEY2TdgYGfR5RTSioYTmYUKWwcdpvXXS8RXXgbQnl>
483. <https://www.facebook.com/groups/949508959909420/posts/1027160558810926/>
484. <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/1844929279032723>
485. <https://www.inaturalist.org/observations/233481687>
487. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037800622&n=1>
490. <https://www.facebook.com/anna.chernobay.73/posts/pfbid02EoWQtKhNwHY8meeY2HPsLmkFFACKpfADNWKJiNejm5NVXVxjzSUWC4Mf2n1Eta5E1>
491. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=063500943&n=1>
492. <https://ebird.org/checklist/S154767629>
494. <https://www.inaturalist.org/observations/98097372>
495. <https://www.inaturalist.org/observations/225066642>
496. <https://www.facebook.com/domashevsky/posts/pfbid0evaeKaMrmgDFahiKDutSVaDhVG47pKFhMawxpsyQExDQoyh8BEsftFkFnogeFdpBl>
497. <https://www.inaturalist.org/observations/249143937>
498. <https://www.inaturalist.org/observations/239131553>
499. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=1909413236016003&set=pcb.923960431129617>
500. <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/1504908906368097>
501. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=2424709171153071&set=pcb.1504908906368097>
502. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/1697666743848799>
503. <https://www.inaturalist.org/observations/230170758>
504. <https://www.facebook.com/domashevsky/posts/pfbid022vvrAZfEw7z7khkAzTDJH1pjeUt6nqHX6PzmZctf4gQF6sbU3Hw3fd5oW565qTPnl>
505. <https://www.facebook.com/domashevsky/posts/pfbid05Xe4UETHgDhtkC4YzpU8DeBfdEenoKTiPYWgDpUzU2Q61cXSuDSknXmChewQt1pLl>
506. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/permalink/2283430595272408/>
507. <https://www.inaturalist.org/observations/97419275>
508. <https://ebird.org/checklist/S84246491>
509. <https://ebird.org/checklist/S94573452>
510. <https://www.inaturalist.org/observations/136314336>
511. <https://www.inaturalist.org/observations/189791453>
512. <https://www.facebook.com/domashevsky/posts/pfbid02xJok2utrNJo1wyEcAga6XQKAS8EBo5zUx2MQCZbZNaTcSHbipdwFEf6PT1rruCTv1>
513. <https://ebird.org/checklist/S32676877>
514. <https://ebird.org/checklist/S100999518>
515. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=045702474&n=1>
516. <https://raptors.org.ua/1355>
517. <https://raptors.org.ua/1372>
518. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=058500240&n=1>
519. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037801586&n=1>
520. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037801958&n=1>
521. <https://ebird.org/checklist/S94539896>
522. <https://www.inaturalist.org/observations/102762210>
523. <https://www.inaturalist.org/observations/227813733>
524. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037801341&n=1>
525. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046600519&n=1>
526. <https://ebird.org/checklist/S66682193>
527. <https://ebird.org/checklist/S74474423>
528. <https://ebird.org/checklist/S76976565>
529. <https://www.inaturalist.org/observations/137429994>

530. <https://ebird.org/checklist/S134624769>
 531. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/3802192660062853/>
 532. <https://www.inaturalist.org/observations/253266087>
 533. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037800518&n=1>
 534. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037800530&n=1>
 535. <https://ebird.org/checklist/S40953678>
 536. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/2187007118248090>
 537. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037801615&n=1>
 538. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046700176&n=1>
 539. <https://ebird.org/checklist/S119743886>
 540. <https://www.inaturalist.org/observations/241150019>
 541. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/3802788900003229/>
 542. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/3802788900003229/>
 543. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037800767&n=1>
 544. <https://ebird.org/checklist/S37418893>
 545. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037800863&n=1>
 546. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=053300142&n=1>
 547. <https://www.inaturalist.org/observations/194801265>
 548. <https://www.inaturalist.org/observations/107029936>
 549. <https://www.inaturalist.org/observations/193718858>
 550. <https://www.inaturalist.org/observations/200801069>
 551. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/2128982324050570>
 552. <https://ebird.org/checklist/S47501209>
 553. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037801601&n=1>
 554. <https://www.inaturalist.org/observations/165698710>
 555. <https://www.inaturalist.org/observations/154872578>
 556. <https://www.inaturalist.org/observations/154622720>
 557. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=072000004&n=1>
 558. <https://www.inaturalist.org/observations/156323400>
 559. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=2718691018421550&set=pcb.1852113248314326>
 560. <https://www.inaturalist.org/observations/178442303>
 561. <https://www.inaturalist.org/observations/155172097>
 562. <https://www.inaturalist.org/observations/160949028>
 563. <https://www.inaturalist.org/observations/213972222>
 564. <https://www.inaturalist.org/observations/225468911>
 565. <https://ebird.org/checklist/S173638592>
 566. <https://ebird.org/checklist/S181175388>
 567. <https://ebird.org/checklist/S181342685>
 568. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=050400395&n=1>
 569. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=052300721&n=1>
 570. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=045703360&n=1>
 571. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037801253&n=1>
 572. <https://ebird.org/checklist/S152841108>
 573. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=061100337&n=1>
 574. <https://ebird.org/checklist/S59121745>
 575. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067600002&n=1>
 576. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=050401074&n=1>
 577. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=061100568&n=1>
 578. <https://ebird.org/checklist/S72033374>
 579. <https://ebird.org/checklist/S85946140>
 580. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=069400483&n=1>
 581. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067300723&n=1>
 582. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=078100201&n=1>
 583. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037800473&n=1>
 584. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037801856&n=1>
 585. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=060100169&n=1>
 586. <https://www.inaturalist.org/observations/239473351>
 587. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=052300596&n=1>
 588. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=061100296&n=1>
 589. <https://www.inaturalist.org/observations/165680704>
 590. <https://ebird.org/checklist/S59057051>
 591. <https://ebird.org/checklist/S59121745>
 592. <https://ebird.org/checklist/S59454959>
 593. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067600123&n=1>
 594. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=072000005&n=1>
 595. <https://www.facebook.com/domashevsky/posts/pfbid02zkFCwxBp7R8jHUGjhd3UYsbbQLXUjxJGpDHA1QgCxYL2jfC2ZB7nR1fGgRrgW1wPl>
 596. <https://www.inaturalist.org/observations/156323406>
 597. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=069800007&n=1>
 598. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037802054&n=1>
 599. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=070000230&n=1>
 600. <https://ebird.org/checklist/S86551249>
 601. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037802233&n=1>
 602. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=061100899&n=1>
 603. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067601784&n=1>
 604. <https://www.inaturalist.org/observations/241233548>
 605. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067601899&n=1>
 606. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=069400372&n=1>
 607. <https://www.inaturalist.org/observations/137430587>
 608. <https://www.inaturalist.org/observations/158230774>
 609. <https://ebird.org/checklist/S141791897>
 610. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=075300505&n=1>
 611. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=063500925&n=1>
 612. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067300946&n=1>
 613. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=064500797&n=1>
 614. <https://ebird.org/checklist/S181175388>
 615. <https://ebird.org/checklist/S189009536>
 616. <https://www.inaturalist.org/observations/241492494>
 617. <https://ebird.org/checklist/S194912851>
 618. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=045701969&n=1>
 619. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037800775&n=1>
 620. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046600263&n=1>
 621. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/1963019527313518>
 622. <https://www.inaturalist.org/observations/107026300>
 623. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=058500329&n=1>
 624. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=061100574&n=1>
 625. <https://www.inaturalist.org/observations/241149391>
 626. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=061100355&n=1>
 627. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=072000180&n=1>
 628. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/1965001810448623/>
 629. <https://www.facebook.com/domashevsky/posts/pfbid0jGsEucnmHvzz9CQ3MZvuhTydPSGcGNPzxB3eWb6gEm5o49km1LV58mvfvwxmACGWI>
 630. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046700174&n=1>
 631. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=052301210&n=1>
 632. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=063200729&n=1>
 633. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/1967766996838771>
 634. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=061100317&n=1>
 635. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067600511&n=1>
 636. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=072000181&n=1>
 637. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067601924&n=1>
 638. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/3789480974667355/>
 639. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037801255&n=1>
 640. <https://www.inaturalist.org/observations/239473332>
 641. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037801620&n=1>
 642. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=061100339&n=1>
 643. <https://www.inaturalist.org/observations/70942679>
 644. <https://ebird.org/checklist/S72396601>
 645. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067601088&n=1>
 646. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067601758&n=1>
 647. <https://ebird.org/checklist/S110543789>

648. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067601894&n=1>
649. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=069400365&n=1>
650. <https://ebird.org/checklist/S135149734>
651. <https://www.inaturalist.org/observations/160948229>
652. <https://www.inaturalist.org/observations/225300335>
653. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=079500273&n=1>
654. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=045701974&n=1>
655. <https://ebird.org/checklist/S37418893>
656. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=050400382&n=1>
657. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046600548&n=1>
658. <https://www.inaturalist.org/observations/85830958>
659. <https://ebird.org/checklist/S89082192>
660. <https://www.inaturalist.org/observations/134086097>
661. <https://www.inaturalist.org/observations/160413433>
662. <https://www.inaturalist.org/observations/178170670>
663. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=079500250&n=1>
664. <https://ebird.org/checklist/S172767593>
665. <https://ebird.org/checklist/S191488729>
666. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=058500020&n=1>
667. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046600391&n=1>
668. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=2144877545802903&set=pcb.1178936925631965>
669. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=045200399&n=1>
670. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046600530&n=1>
671. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=058500453&n=1>
672. <https://ebird.org/checklist/S73824301>
673. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=066000016&n=1>
674. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=063500313&n=1>
676. <https://ebird.org/checklist/S79683559>
677. <https://ebird.org/checklist/S85254836>
678. <https://www.inaturalist.org/observations/85830627>
679. <https://ebird.org/checklist/S96421119>
680. <https://www.inaturalist.org/observations/137571050>
681. <https://ebird.org/checklist/S121258085>
682. <https://www.inaturalist.org/observations/159271288>
683. <https://www.inaturalist.org/observations/163279422>
684. <https://www.inaturalist.org/observations/206380713>
685. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067300932&n=1>
686. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037800892&n=1>
687. <https://www.inaturalist.org/observations/85831419>
688. <https://ebird.org/checklist/S145763526>
689. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=052100014&n=1>
690. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=064500502&n=1>
691. <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/1919471938245123/>
692. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067300702&n=1>
693. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=078000251&n=1>
694. <https://ebird.org/checklist/S150399456>
695. <https://www.inaturalist.org/observations/205398417>
696. <https://ebird.org/checklist/S167564561>
697. <https://ebird.org/checklist/S191488729>
698. <https://www.inaturalist.org/observations/241307992>
699. <https://www.inaturalist.org/observations/194502854>
700. <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/1830231573835827/>
701. <https://www.inaturalist.org/observations/155632639>
702. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/3675783529370434/>
703. <https://ebird.org/checklist/S168857104>
704. <https://www.inaturalist.org/observations/94442536>
705. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=080300192&n=1>
706. <https://ebird.org/checklist/S37418893>
707. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/3696403550641765/>
708. <https://ebird.org/checklist/S189691375>
709. <https://www.inaturalist.org/observations/85521477>
710. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=061100915&n=1>
711. <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/1965818043610512/>
712. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046700370&n=1>
713. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/3797242747224511/>
714. <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/2710579425801033>
715. <https://www.facebook.com/groups/europeangulls/posts/2564216617044252/>
716. <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/2356357757889870/>
717. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=052300867&n=1>
718. <https://www.inaturalist.org/observations/85520719>
719. <https://www.inaturalist.org/observations/135381936>
720. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037800476&n=1>
721. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046400329&n=1>
722. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037800743&n=1>
723. <https://ebird.org/checklist/S39154066>
724. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=052500260&n=1>
725. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037801216&n=1>
726. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=050400687&n=1>
727. <https://ebird.org/checklist/S47284683>
728. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=061100294&n=1>
729. <https://ebird.org/view/checklist/S56217163>
730. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=052300932&n=1>
731. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=061100517&n=1>
732. <https://www.inaturalist.org/observations/154872579>
733. <https://www.inaturalist.org/observations/156636469>
734. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=070000355&n=1>
735. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=063200666&n=1>
736. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=069400519&n=1>
737. <https://www.inaturalist.org/observations/133389158>
738. <https://www.inaturalist.org/observations/133665129>
739. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=064500654&n=1>
740. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067602211&n=1>
741. <https://www.inaturalist.org/observations/175242169>
742. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=078000284&n=1>
743. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=079500307&n=1>
744. <https://www.inaturalist.org/observations/225300493>
745. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=080300140&n=1>
746. <https://www.inaturalist.org/observations/252711730>
747. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046000201&n=1>
748. <https://ebird.org/checklist/S99979274>
749. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046600312&n=1>
750. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=045200106&n=1>
751. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046400539&n=1>
752. <https://www.inaturalist.org/observations/85518328>
753. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067601501&n=1>
754. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=052800019&n=1>
755. <https://www.inaturalist.org/observations/133359647>
756. <https://www.inaturalist.org/observations/123080889>
757. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=063500793&n=1>
758. <https://www.inaturalist.org/observations/148769322>
759. <https://ebird.org/checklist/S155823669>
760. <https://www.inaturalist.org/observations/208475768>
761. <https://ebird.org/checklist/S158617259>
762. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=079500204&n=1>
763. <https://www.inaturalist.org/observations/204951672>
764. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=054601039&n=1>
765. <https://www.myslenedrevo.com.ua/uk/Sci/Kyiv/Islands/Nature/1-10-Fauna/fauna-doliny-dnipra-kyiv/Larusmelanocephalus.html>
766. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=050700003&n=1>
767. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067600133&n=1>
768. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=061100649&n=1>

769. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=061100910&n=1>
 770. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046700373&n=1>
 771. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067601914&n=1>
 772. <https://www.inaturalist.org/observations/138527961>
 773. <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/2710579425801033>
 774. <https://www.inaturalist.org/observations/248601225>
 775. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=061100238&n=1>
 776. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067601814&n=1>
 777. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067601910&n=1>
 778. <https://www.inaturalist.org/observations/148467149>
 779. <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/2383385658520413/>
 780. <https://www.inaturalist.org/observations/99095829>
 781. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=050401480&n=1>
 782. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=063200826&n=1>
 783. <https://ebird.org/checklist/S203558197>
 784. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046600321&n=1>
 785. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=072200149&n=1>
 786. <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/1821381581387493/>
 787. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=064500495&n=1>
 788. <https://www.inaturalist.org/observations/115910599>
 789. <https://www.inaturalist.org/observations/132603739>
 790. <https://www.inaturalist.org/observations/154139971>
 791. <https://www.inaturalist.org/observations/155968534>
 792. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=078100209&n=1>
 793. <https://ebird.org/checklist/S172868791>
 794. <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/2688027981389511/>
 795. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=052100013&n=1>
 796. <https://www.facebook.com/birdingbelarus/posts/pfbid023Epqb3KxUqc5xXmuMdhVZP3qxbbD8T5huZ3s7BFWkWB3JLVb9GxrcSG57TfxHeCbl>
 797. <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/user/100024891243143/>
 798. <https://www.facebook.com/groups/Lvitsa/posts/1168708187363326/>
 799. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037802082&n=1>
 800. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037802244&n=1>
 801. <https://www.facebook.com/domashevsky/posts/pfbid02qPZwcJzsXzobQMDi1PQoMEHeTjzpz3M2SgPBnJvFnsn2ndVnnVLgxJPYPc8Hi72l>
 802. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=050700004&n=1>
 803. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=068900002&n=1>
 804. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=047800014&n=1>
 805. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=045200109&n=1>
 806. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037801319&n=1>
 807. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/2210975749184560/>
 808. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/2268303963451738/>
 809. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037801654&n=1>
 810. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/2569787506636714>
 811. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037801840&n=1>
 812. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037802135&n=1>
 813. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037802141&n=1>
 814. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/3579869132295208/>
 816. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=080300174&n=1>
 817. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037802819&n=1>
 820. <https://www.facebook.com/reel/3865696263495543>
 821. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037800566&n=1>
 822. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=045200049&n=1>
 823. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=061100126&n=1>
 824. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=061900003&n=1>
 825. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/2509041009378031/>
 826. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067600767&n=1>
 827. <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/permalink/1754974921361493/>
 828. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=069400116&n=1>
 829. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=063500663&n=1>
 830. <https://www.inaturalist.org/observations/150952455>
 831. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=069400585&n=1>
 832. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=063500663&n=1>
 833. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/1735377923411014/>
 834. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046600256&n=1>
 835. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=050400467&n=1>
 836. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037800787&n=1>
 837. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037801269&n=1>
 838. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=045200213&n=1>
 839. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046400577&n=1>
 840. <https://www.inaturalist.org/observations/239473334>
 841. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=045200386&n=1>
 842. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=063200090&n=1>
 843. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037801612&n=1>
 844. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=060100365&n=1>
 845. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=069300084&n=1>
 846. <https://ebird.org/checklist/S67114828>
 847. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=050401073&n=1>
 848. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046600593&n=1>
 849. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=062500348&n=1>
 850. <https://www.inaturalist.org/observations/66710784>
 851. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=061100554&n=1>
 852. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037802217&n=1>
 853. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=072200150&n=1>
 854. <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/1820674638124854/>
 855. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=064500385&n=1>
 856. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=063500424&n=1>
 857. <https://ebird.org/checklist/S87685382>
 858. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046700508&n=1>
 859. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046700495&n=1>
 860. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=069400343&n=1>
 861. <https://ebird.org/checklist/S113102108>
 862. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=078100086&n=1>
 863. <https://ebird.org/checklist/S139563660>
 864. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=079500107&n=1>
 865. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067300772&n=1>
 866. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=075300645&n=1>
 867. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=081400067&n=1>
 868. <https://www.inaturalist.org/observations/211548890>
 869. <https://www.inaturalist.org/observations/219089376>
 870. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=079500260&n=1>
 871. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=080300120&n=1>
 872. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=060200002&n=1>
 873. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=075300270&n=1>
 874. <https://ebird.org/checklist/S88372694>
 875. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/2187007118248090>
 876. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/2197379243877544/>
 877. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=052300467&n=1>
 878. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037801321&n=1>
 880. <https://ebird.org/checklist/S49752139>
 881. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=062700002&n=1>
 882. <https://ebird.org/checklist/S144203898>
 883. <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/1178936925631965/>

884. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037801510&n=1>
885. <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/1307507716108218/>
886. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046700768&n=1>
887. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037802287&n=1>
888. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037802617&n=1>
889. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037802641&n=1>
890. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=072200525&n=1>
891. <https://ebird.org/checklist/S157044437>
892. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046700136&n=1>
893. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=061100112&n=1>
894. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=062500201&n=1>
895. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=052300756&n=1>
896. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067600004&n=1>
897. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=063200307&n=1>
898. <https://www.facebook.com/domashevsky/posts/pfbid02zkFCwxBp7R8jHUGjhd3UYsbbQLXUjxJGpDHA1QgCxYL2jfC2ZB7nR1fGgRgW1wPl>
899. <https://ebird.org/checklist/S77240045>
900. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067300240&n=1>
901. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/2824262867855842/>
902. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=063500335&n=1>
903. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=061100778&n=1>
904. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037802350&n=1>
905. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046700421&n=1>
906. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=069400199&n=1>
907. <https://www.inaturalist.org/observations/153616831>
908. <https://www.inaturalist.org/observations/162617839>
909. <https://www.inaturalist.org/observations/152409874>
910. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=070200202&n=1>
911. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=069400464&n=1>
912. <https://ebird.org/checklist/S132315223>
913. <https://ebird.org/checklist/S151677207>
914. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=066500336&n=1>
915. <https://ebird.org/checklist/S152800461>
916. <https://ebird.org/checklist/S152992150>
917. <https://ebird.org/checklist/S153316271>
918. <https://ebird.org/checklist/S154112365>
919. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=079500160&n=1>
920. <https://www.inaturalist.org/observations/205110247>
921. <https://www.inaturalist.org/observations/208473123>
922. <https://ebird.org/checklist/S162427642>
923. <https://www.inaturalist.org/observations/246670362>
924. <https://www.inaturalist.org/observations/247981399>
925. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=079500317&n=1>
926. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067300989&n=1>
927. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=080300234&n=1>
929. <https://ebird.org/checklist/S34378013>
930. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046600266&n=1>
931. <https://ebird.org/checklist/S69191843>
932. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=075300702&n=1>
934. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=045701959&n=1>
935. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=064500172&n=1>
936. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=045703019&n=1>
937. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046600352&n=1>
938. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=045200449&n=1>
939. <https://www.inaturalist.org/observations/87173436>
940. <https://ebird.org/checklist/S177169190>
941. <https://ebird.org/checklist/S37066636>
942. <https://ebird.org/checklist/S69402793>
943. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067300157&n=1>
944. <https://www.inaturalist.org/observations/87180322>
945. <https://ebird.org/checklist/S178834300>
946. <https://www.inaturalist.org/observations/86886096>
947. <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/1182537238605267/>
948. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/2736713813277415/>
949. <https://www.inaturalist.org/observations/153083757>
950. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=063500833&n=1>
951. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/3418963285052461/>
952. <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/2486373381554973/>
953. <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/2596614657197511/>
954. <https://ebird.org/checklist/S167839706>
955. <https://www.facebook.com/anna.chernobay.73/posts/pfbid02BHDXBDU3ca76DCEhLsKrBpims7LtCYNbdCd6siekUchZ3Di4n3uNkx99SCuhGRI>
956. <https://www.facebook.com/domashevsky/posts/pfbid02gF4Vd2wzMpQvAzWZJZBdSvdniUProST9Qdgaj7sMDHeP5m9NNqVZ6kPnvTiGLLBR1>
957. <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/2610820342443609/>
958. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=075300703&n=1>
959. <https://www.facebook.com/reel/567186922678815>
960. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=050401683&n=1>
961. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=080300221&n=1>
962. <https://www.facebook.com/reel/567186922678815>
963. <https://www.inaturalist.org/observations/252405763>
964. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=045200497&n=1>
965. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/1813563588925780/>
966. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037801018&n=1>
967. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=2037691483188177&set=pcb.1058688400990152>
968. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=062000002&n=1>
969. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=060200003&n=1>
970. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/2267665173515617>
971. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=2109494082674583&set=pcb.1137457959779862>
972. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=061900004&n=1>
973. <https://ebird.org/checklist/S64635106>
974. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037801842&n=1>
975. <https://ebird.org/checklist/S75082338>
976. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067300262&n=1>
977. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=072200527&n=1>
978. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067602410&n=2>
979. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=6713718108711137&set=pcb.3575556729393115>
980. <https://ebird.org/checklist/S153972810>
981. <https://ebird.org/hotspot/L24560390>
982. <https://www.inaturalist.org/observations/194026503>
983. <https://ebird.org/checklist/S161972790>
984. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=046600706&n=1>
985. <https://ebird.org/checklist/S163157429>
986. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037800256&n=1>
987. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=045200032&n=1>
988. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067600815&n=1>
989. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=045200498&n=1>
990. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037802153&n=1>
991. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=072000007&n=1>
992. <https://ebird.org/checklist/S82150987>
993. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=045200011&n=1>
994. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=045200081&n=1>
995. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=058500013&n=1>
996. <https://www.facebook.com/domashevsky/posts/pfbid0ZXvuDE9bpgsy5UbJAPwnw9YqcgrE21ZqMTTHVHcdMpqZG49q2GC3yxQ2cHJ7PEGI>
997. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=072000221&n=1>

998. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=064500262&n=1>
 999. <https://ebird.org/checklist/S75824654>
 1000. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067600807&n=1>
 1001. <https://ebird.org/checklist/S80298821>
 1002. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067600842&n=1>
 1003. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=070200161&n=1>
 1004. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037802280&n=1>
 1005. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067601516&n=1>
 1006. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=069300340&n=1>
 1007. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=037802377&n=1>

ЛІТЕРАТУРА

- Архипов О.М., Фесенко Г.В. (2022): Перше виявлення тинівки чорногорлої (*Prunella atrogularis*) й нова поява тинівки сибірської (*Prunella montanella*) в Україні та їх можлива причина. - Бранта. 24: 5-14.
- Бусел В.А. (2016): Гнездящіся птаці Національного природного парку «Великий Луг». - Беркут. 25 (1): 1-14.
- Ветров В.В. (2009): Яструб коротконогий. - Червона книга України. Тваринний світ. К.: Глобалконсалтинг. 423.
- Вітер С.Г. (2021) Орнітофауна околиць м. Ржищів та Ржищівської МОТГ: період осінньої міграції. - Наук. праці Екологічної дослідницької станції «Глибокі Балики». Біорізноманіття Ржищівської міської об'єднаної територіальної громади. Чернівці: Друк Арт. 1: 324-339.
- Гаврилюк М.Н. (2003): Встречи розовых скворцов (*Sturnus roseus*) в Центральной и Северной Украине. - Бранта. 6: 199-201.
- Гаврилюк М.Н., Грищенко В.М., Ілюха О.В., Борисенко М.М., Яблонівська-Грищенко Є.Д. (2014): Нові дані по зимовій орнітофауні Східної Черкащини та сусідніх районів. - Беркут. 23 (1): 1-10.
- Гаврилюк М.Н., Домашевський С.В., Ілюха А.В., Давиденко І.В., Борисенко Н.Н. (2013): Встречи морской чайки (*Larus marinus*) на среднем Днепре. - Беркут. 22 (2): 171-172.
- Гаврилюк М.Н., Ілюха А.В. (2013): Гнездование ходулочника (*Himantopus himantopus*) и шилокловки (*Recurvirostra avosetta*) в Черкасской области. - Беркут. 22 (2): 169-171.
- Гаврилюк М.Н., Костюшин В.А., Причеп М.В. (2023): Нові дані про птахів Ржищівської МОТГ у гніздовий період. - Наук. праці Екологічної дослідницької станції «Глибокі Балики». Біорізноманіття Ржищівської міської об'єднаної територіальної громади. Чернівці: Друк Арт. 2: 377-390.
- Гаврилюк М., Осипова О., Рожко О., Снопко І., Срібна Ж., Чернобай А. (2024): Заліт білоголового сила на Київщині. - Український центр досліджень хижих птахів <https://raptors.org.ua/6929>.
- Гаврись Г.Г. (2009): Баранець великий (дупель). - Червона книга України. Тваринний світ. К.: Глобалконсалтинг. 453.
- Гащак С.П. (2002): Нотатки про деяких рідкісних птахів з території Чорнобильської зони відчуження. - Беркут. 11 (2): 141-147.
- Гащак С.П., Ястремський А.В. (2019): Глухарь (*Tetrao urogallus*) в Чорнобильській зоні відчуження: первые сведения. - Беркут. 28 (1-2): 39-43.
- Глеба В.М. (2020): Спостереження рідкісних видів птахів у Закарпатській області в 2017–2018 роках. - Troglodytes. 9-10: 122-128.
- Горбань І.М. (1999): Попугай Крамера – новый вид фауны Украины. - Вестн. зоол. 33 (4-5): 86.
- Гриб О.В. (2017): Спостереження рідкісних та маловивчених видів птахів у Житомирській та Хмельницькій областях у 2009–2017 рр. - Беркут. 26 (2): 83-89.
- Грищенко В.Н. (2002): Авифаунистические находки в Киевской области. - Беркут. 11 (2): 180.
- Грищенко В.М. (2013): Зустрічі плоскодзьобого плавунця (*Phalaropus fulicarius*) на території України. - Беркут. 22 (2): 107-112.
- Грищенко В.М. (2020): Рідкісні птахи Канівщини. Канів. 1-52.
- Грищенко В.Н., Дзюбенко Н.В., Бокотей А.А., Яблонівська-Грищенко Е.Д. (2010): Гнездование колпицы на западе Украины. - Орнитология в Северной Евразии. Мат-лы XIII Международной орнитологической конференции Северной Евразии. Оренбург. 109.
- Домашевський С.В. (2004): Новые данные по редким видам хищных птиц Киевской области (Украина). - Стрепет. 2 (2): 5-27.
- Домашевський С.В. (2017): Встречи воробьиного сыщика (*Glaucidium passerinum*) в Чернобыльской зоне отчуждения (Украина). - Беркут. 26 (1): 73-74.
1008. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067601953&n=1>
 1009. <https://ebird.org/checklist/S153504838>
 1010. <https://www.inaturalist.org/observations/189791457>
 1011. <https://ebird.org/checklist/S154493914>
 1012. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=067602434&n=1>
 1013. <https://www.inaturalist.org/observations/204954776>
 1014. <https://www.facebook.com/groups/birdwatching.ua/posts/3842390356043083/>
 1015. <https://uabirds.org/v2photo.php?s=080300248&n=1>
- Домашевський С.В., Гащак С.П., Чижевський І.В. (2012): Дневные хищные птицы и совы Чернобыльской зоны отчуждения (Украина). - Беркут. 21 (1-2): 64-81.
- Домашевський С.В., Костюшин В.А. (2001): Встреча курганника (*Buteo rufinus*) на зимовке в северной части Украины. - Вестн. зоол. 35 (3): 88.
- Домашевський С.В. (2008): Спостереження у 1992–2006 рр. деяких видів птахів, занесених до Червоної книги України. - Знахідки тварин Червоної книги України. Київ. 76-83.
- Домашевський С.В. (2009): Шуліка рудий. - Червона книга України. Тваринний світ. К.: Глобалконсалтинг. 418.
- Домашевський С.В. (2021): Соколоподібні птахи (Falconiformes) Центрального Полісся України (сучасний стан, біологія та питання охорони). - Дис. ... канд. біол. наук. 1-203
- Домашевський С.В. (2023): Сучасний стан популяції пугача в Чорнобильській зоні відчуження. - Український центр досліджень хижих птахів. <https://raptors.org.ua/6774>.
- Енциклопедія мігруючих видів диких тварин України / Під заг. ред. А.М. Полуди. К., 2018 1-694.
- Загороднюк І.В. (2013): Зелена бджолоїдка (*Merops persicus*) в Україні. - Беркут. 22 (1): 61-64.
- Золотов О.В., Кіпіані В.Т., Комаровський О.Є. (2019): Зустріч зеленої бджолоїдки (*Merops persicus*) у Київській області. - Беркут. 28 (1): 43.
- Зубаровський В.М. (1977): Фауна України. Т. 5. Птахи. Вип. 2. Хижі птахи. К.: Наукова думка. 1-332.
- Казанник В.В., Мороз В.О., Bijlmakers P. (2015): Заліт білощокої казарки (*Branta leucopsis*) у Київську область. - Авіфауна України. 6: 48-50.
- Кістківський О.Б. (1957): Фауна України. Т. 4. Птахи. К.: АН УРСР. 1-432.
- Коваленко Ю.О., Причеп М.В., Любченко С.С. (2023): Нові дані про рідкісних та маловивчених птахів Києва (рибне господарство «Нивка»). - Беркут. 32 (1-2): 64-66.
- Кратюк О.Л. (2009а): Тетерук. - Червона книга України. Тваринний світ. К.: Глобалконсалтинг. 439.
- Кратюк О.Л. (2009б): Орябок. - Червона книга України. Тваринний світ. К.: Глобалконсалтинг. 441.
- Кузьменко Ю.В. (2021): Совоподібні (Strigiformes) Центрального та Східного Полісся України. - Дис. ... канд. біол. наук. К. 1-222.
- Лысенко В.И. (1991): Фауна Украины. Т. 5. Птицы. Вып. 3. Гусеобразные. К.: Наукова думка. 1-208.
- Лисенко В.І. (2009): Огар. - Червона книга України. Тваринний світ. К.: Глобалконсалтинг. 409.
- Любченко С.С. (2021): Спостереження великого поморника (*Stercorarius skua*) в Київській області. - Беркут. 30 (1): 19.
- Мороз В.О., Казанник В.В., Домашевський С.В., Bijlmakers P., Сімон А.О. (2015): Нові дані по рідкісних та маловивчених видах птахів Київської області. - Беркут. 24 (2): 87-92.
- Пекло А.М. (1997): Каталог коллекций Зоологического музея ННПМ НАН Украины. Птицы. Вып. 1. Неворобьиные – Non-Passeriformes (Пингвинообразные Sphenisciformes – Журавлеобразные Gruiformes). К.: ННПМ. 1-156.
- Пекло А.М. (2014): Новые находки редких и малоизученных видов птиц в Киевской области и на сопредельных территориях. - Беркут. 23 (2): 11-12.
- Полуда А.М. (2007): Зимовка малого лебедя, *Cygnus bewickii* (Aves, Anseriformes), в Киевской обл. - Вестн. зоол. 41 (4): 376.
- Полуда А.М. (2009): Гнездовые группировки верглявой камышевки в Украине и их природоохранный статус. - Беркут. 18 (1-2): 143-163.
- Полуда А.М., Макаренко А.Д., Крохмаль А.И. (1986): Редкие мигрирующие птицы Киевского водохранилища. - Вестн. зоол. 20 (1): 87.

- Полуда А., Химин М., Глюха О., Корх Ю. (2018): Моніторинг гніздових угруповань очеретянки прудкої *Acrocephalus paludicola* (Vieillot, 1817) в Україні у 2018 р. - Наук. вісник Нац. природного парку «Прип'ять-Стохід». 6 (2): 1-49.
- Причепка М.В. (2019): Нові дані про рідкісних птахів Білоцерківського району (Київська область). - Бранта. 22: 110-118.
- Протасов М.В. (2024): Орел-карлик яструбиний (*Aquila fasciata*). <https://www.inaturalist.org/observations/252903578>.
- Рединов К.А., Панченко П.С., Форманюк О.А., Петрович З.О. (2014): Большой поморник (*Stercorarius skua*) в Украине. - Беркут. 23 (1): 19-23.
- Скирпан М., Франчук М., Literák I., Škrábal J. (2021): Історія мандрів гібридного пташеня шуліки рудого та чорного із Львівської області за даними GSM-передавача. - Український центр досліджень хижих птахів. <https://raptors.org.ua/5690>.
- Смогоржевський Л.А. (1970): Пролет чеграв на території України. - Вестн. зоол. 4: 86-87.
- Смогоржевський Л.О. (1979): Фауна України. 5. Птахи. К.: Наукова думка. 1: 1-188.
- Топішко О.А., Матус А.А. (1998): Спостереження бородатої сови в Києві. - Беркут. 7 (1-2): 49.
- Фалько О.М., Андрущенко Ю.О. (2022): Про гніздування мандаринки (*Aix galericulata*) на півдні України. - Беркут. 32 (1-2): 69-71.
- Фесенко Г.В. (1984): Гнездование малой белой цапли в Киевской области (*Egretta garzetta* L.). - Вестн. зоол. 2. 88.
- Фесенко Г.В. (2016): Папуга нашої фауни і «кабуби». <https://pryroda.in.ua/fesenko/papuha-nashoyi-fauny-i-kabuby/>.
- Фесенко Г.В. (2022): Різноманіття сучасної орнітофауни України. К.: Академперіодика. 1-184.
- Фесенко Г.В., Пекло О.М., Полуда А.М., Шибанов С.Ю. (2017): Розгляд згадувань і реєстрацій тинівки сибірської (*Prunella montanella* (Pallas, 1776) в Україні. - Бранта. 20: 17-21.
- Франчук М.В., Літерак І., Скирпан М.В., Мадерич Б., Хрган Е., Шкробал Я., Крейчі Ш., Добринський О.В. (2021): Нові випадки гніздування рудого шуліки (*Milvus milvus*) в Україні. - Беркут. 30 (2): 102-104.
- Цвельх А.Н., Аппак Б.А., Бескаравайный М.М., Костин С.Ю., Осипова М.А. (2018): Грифовые птицы фауны Украины. К.: Фитосоциос-центр. 1-188.
- Шарлеман Э.В. (1909): Список птиц окрестностей Киева. - Зап. Киев. об-ва естествоиспыт. 21 (1): 183-211.
- Шарлеман Э.В. (1913): Заметки о некоторых чайковых (Lariformes) окрестностей Киева. - Птицеведение и птицеводство. 4 (3): 159-168.
- Шарлемань М.В. (1938): Птахи УРСР. К.: АН УРСР. 1-266.
- Шевцов А.О., Санжаровський Ю.О., Соріш Р.В., Єфремов В.Л. (2004): Нові, рідкісні та малочисельні птахи Кіровоградської області. - Беркут. 13 (1): 13-17.
- Яковлев М. (2023): Про заліт чорного грифа на територію України в зимово-весняний період 2022 року. - Український центр досліджень хижих птахів. <https://raptors.org.ua/6451>.
- Chovan A.A., Kazannik V.V. (2015): The present status of Bewick's Swans *Cygnus columbianus bewickii* in Ukraine. - Wildfowl. 65: 143-153.
- Danilowitsch A.P. (1932): Zum Nisten des *Himantopus himantopus* L. in der Ukraine. - Orn. Monatsberichte. 40 (6): 177.
- Grishchenko V. (2004): Checklist of the birds of Ukraine. - Berkut. 13 (2): 141-154.
- Marin S., Влащенко А., Роздольська І., Бучко В., Гаврилук М. (2020): Заліт чорного грифа в континентальну частину України. - Український центр досліджень хижих птахів. <https://raptors.org.ua/1955>.
- Nordmann A. (1840): Observations sur la faune pontique. Voyage dans la Russie meridionale et la Crimée, execute en 1837 par A. de Demidoff. Paris. 3: 1-756.
- Olsen K.M., Larsson H. (2003): Gulls of North America, Europe, and Asia. Princeton and Oxford: Princeton Univ. Press. 1-608.
- Stawarczyk T., Cofta T., Kajzer Z., Lontkowski J., Sikora A. (2017): Rzadkie ptaki Polski. Sosnowiec: Studio B&W Wojciech Janiecki. 1-512.

Замітки	Беркут	33	Вип. 1-2	2024	57
---------	--------	----	----------	------	----

НОВА РЕЄСТРАЦІЯ КОРОВАЙКИ (*PLEGADIS FALCINELLUS*) НА РІВНЕНЩИНІ

New registration of Glossy Ibis (*Plegadis falcinellus*) in Rivne region. - [O.M. Sapuha]. - Berkut. 33 (1-2). 2024. - Glossy Ibis is a rare vagrant species for West Ukraine. I observed and photographed 6 birds in the village of Nova Ukrainka (Rivne district) on 16.05.2024. This is the first documented record for the region. [Ukrainian].

Коровайка (*Plegadis falcinellus*) – нечисленний гніздовий вид на півдні України (Кузьменко та ін., 2021; Фесенко, 2022), занесена до Червоної книги як вразливий вид (Русев, 2009; Список до IV видання*). Для заходу України у XX ст. це був рідкісний залітний птах (Страутман, 1963). Зокрема, відмічалися зальоти у Львівську та Рівненську області (Новак, Савчук, 1992; Матеріали..., 1995). На Рівненщині одну особину виявили на р. Случ у колишньому Березнівському (зараз Рівненському) районі навесні 1990 р. (Новак, 1992). Однак, за словами автора, про цю реєстрацію в усній формі повідомив місцевий житель, і вона потребувала уточнення.

Мною 16.05.2024 р. коровайку виявлено в с. Нова Українка Рівненського району. О 18⁰⁰ клін із 6 ос. пролетів

досить високо над селом у західному напрямку. Вдалося здійснити фотофіксацію цього спостереження, що дозволяє говорити про першу документовану реєстрацію виду на Рівненщині.

Висловлюю щирю подяку В.П. Ільчуку за сприяння в підготовці цієї замітки.

ЛІТЕРАТУРА

- Кузьменко Т.М., Струс Ю.М., Бронсков О.І. та ін. (2021): Атлас гніздових птахів України. К.: Українське товариство охорони птахів. 1-296.
- Матеріали орнітологічних спостережень, затверджені Українською орнітофауністичною комісією (УОФК) у 1991–1994 роках. - Troglodytes. Луцьк, 1995. 5: 6-16.
- Новак В.О. (1992): Чисельність та поширення рідкісних видів птахів Рівненської області та проблеми їх охорони. - Дипл. робота. Львів. 1-50. (Рукопис).
- Новак В.О., Савчук О.В. (1992): Птахи Рівненської області (фауністична характеристика). Рівне. 1-36.
- Русев І.Т. (2009): Коровайка. - Червона книга України. Тваринний світ. К.: Глобалконсалтинг. 404.
- Страутман Ф.И. (1963): Птицы западных областей УССР. Львов: Изд-во ЛГУ. 1: 1-199.
- Фесенко Г.В. (2022): Різноманіття сучасної орнітофауни України. К.: Академперіодика. 1-184.

О.М. Сапуга

* Затверджений наказом № 29 Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України 29.01.2021 р.

Від редакції. Олексій Сапуга 30.07.2024 р. загинув, захищаючи Україну від російських загарбників.

DISTRIBUTION AND ABUNDANCE OF RAPTORS IN AN ACACIA SAVANNA, NORTH-CENTRAL NAMIBIA

Grzegorz Kopij

Department of Vertebrate Ecology, Wrocław University of Environmental & Life Sciences; ul. Kozuchowska 5b, 51-631 Wrocław, Poland

✉ gregorius.kopijus@gmail.com; Grzegorz Kopij <https://orcid.org/0000-0001-7614-1983>

Поширення та чисельність хижих птахів в акацієвій савані в Північно-Центральній Намібії. - Г. Копій. - Беркут. 33 (1-2). 2024. - Вивчалася густина населення 5 видів денних хижих птахів і 3 видів сов шляхом картування в акацієвій савані на півночі Намібії (400 га). Близько 30% досліджуваної території було змінено людиною на оброблені поля, сади, спортивні майданчики та людські поселення. Дослідження проводилися у 2017 і 2020 рр. Загальна густина населення всіх 8 видів становила 32,5 пар/1000 га у 2017 р. і 35,0 пар/1000 га у 2020 р. Більшість видів денних хижих птахів і сов, які мешкали на досліджуваній ділянці, не уникали змінених людиною частин савани. Сірий борівітер, африканська вухата сова, савановий сичик-горобець віддавали перевагу натуральним біотопам, а не трансформованій савані. Такі види як силуха, сіра сплюшка, савановий яструб, ланер і жовтодзьобий шуліка могли частіше зустрічатися в перетвореній савані, ніж у природній, головним чином через наявність відповідних місць для гніздування. І сови, і денні хижаки показали високий територіальний консерватизм. Щільність населення, зареєстровану в цьому дослідженні, порівнювали з даними для інших районів Намібії.

Ключові слова: денні хижі птахи, сови, густина населення, біотоп, акацієва савана.

Abstract. Population densities of five species of diurnal birds of prey and three species of owls were studied by means of the territory mapping method in an acacia savanna in northern Namibia (400 ha). About 30% of the study area was modified by man into cultivated fields, orchards, sport fields and human settlements. The study was conducted in 2017 and 2020. The overall population density of all eight species was 32.5 pairs/1000 ha in 2017, and 35.0 pairs /1000 ha in 2020. Most diurnal and owl species resident in the study plot do not avoid man-modified parts of savanna. The Grey Kestrel, Marsh Owl, and Pearl-spotted Owllet appear to prefer natural rather than transformed savanna. Species such as the Barn Owl, Southern White-faced Owl, Little Sparrowhawk, Lanner Falcon and Yellow-billed Kite may prefer transformed savanna over natural one, mainly for the presence of suitable nesting sites. Both the owls and diurnal raptors showed high site fidelity. The population densities recorded in this study were compared to those recorded in other areas in Namibia.

Key words: diurnal birds of prey, owls, population density, habitat, acacia savanna.

Introduction

As top predators, raptors play an important role in ecosystems functioning, controlling population size of various animal species, such as rodents, rabbits, columbids or grasshoppers. Some raptor species, such as eagles and falcons being prone to habitat modifications, decline or disappear under expanding agriculture, urbanization or industrialization. Some others may, however, adopt the modified environment and may live in both farmlands and urbanized habitats. Few of them, e.g. Common Kestrel (*Falco tinnunculus*), Common Buzzard (*Buteo buteo*), Montagu's Harrier (*Circus pygargus*), may even thrive under such conditions (Boal, Dykstra, 2018; Kopij, 2018d). In southern Africa, the adaptation of raptors to human-modified environment appear to be an ongoing process. In South African Highveld, the Rock Kestrel (*Falco rupicolus*) is not adopted to urbanized environment, while the Black-winged Kite (*Elanus caeruleus*) thrive in farmlands (e.g. Kopij, 1996, 2001a, 2001b, 2006, 2015, 2018c, 2019b; Hockey et al., 2005). In northern Namibia, the Yellow-billed Kite (*Milvus aegyptius*) thrive in urbanized environment, but the Rock Kestrel still avoid towns (Kopij, 2019a, 2020a, 2020b, 2021a, 2021b). In the coastal towns of Namibia, the Rock Kestrel is however adopted to urbanized environment (Kopij, 2018a, 2022a). The adaptation of raptors to human-modified environment in Namibia, as well as in other Africa countries is, in general, a poorly studied issue (Brown et al., 1982; Steyn, 1982; Hockey et al., 2005). Since raptors have often high conservation priority, this merits intense investigation.

The aim of the study is to estimate population densities of raptors living in a modified savanna in northern Namibia and compare these figures with those obtained in other areas in this country.

Study area

The study area was located on the University of Namibia (UNAM) Ogongo campus. It is situated in the BIOTA Observatory 'Ogongo' within the Cuvelai Drainage System, c. 50 km NW of Oshakati, Outapi district, Omusati region, North-Central Namibia (17.70° S, 15.31° E).

The Cuvelai Drainage System, where the study area is situated, is a unique ecosystem comprising a network of water canals (oshanas), mopane and acacia savannas (Mendelsohn, Weber, 2011). The study area is, however, devoid of these canals, and the natural vegetation comprises acacia savanna composed mainly of *Acacia erioloba*, *A. nilotica*, *A. fleckii*, *A. mellifera*, *Albizia anthelmintica*, *Boscia albitrunca*, *Dichrostachys cinerea*, *Colophospermum mopane*, *Combretum* spp., *Commiphora* spp., *Ficus sycomorus*, *Grewia* spp., *Hyphaene petersiana*, *Sclerocarya birrea*, *Terminalia sericea*, *Zyzyphus mucronata* (Kangombe, 2007). There is only small part of mopane savanna (composed almost entirely of young *Colophospermum mopane* shrubs) in the north-easter corner of the study area. Both savannas are utilized as a pasture for cattle, sheep and goats.

The total surface of the study area is 400 ha. Most of it (70%) constitutes natural acacia savanna, the remaining is converted into yards with buildings (17.5%), arable fields (7.5%), orchards (2.5%) and sport fields (0.5%). There are also numerous exotic trees planted in and around human settlements, such as *Kigelia africana*, *Moringa oleifera*, *Melia azedarach*, *Dodonaea viscosa*, *Eucalyptus camelduensis*. There are several permanent water bodies with standing water, and the area borders with an artificial water canal to the north and an extensive oshana (natural grassy depression filled with water in the rainy season) to the east (Photo 1).

Photo 1. Habitats in the Ogongo study area: Acacia savanna (A) and Eucalypt hedges (B).
 Фото 1. Біотопи в районі досліджень: акацієва савана (А) та евкаліптові живоплоти (В).

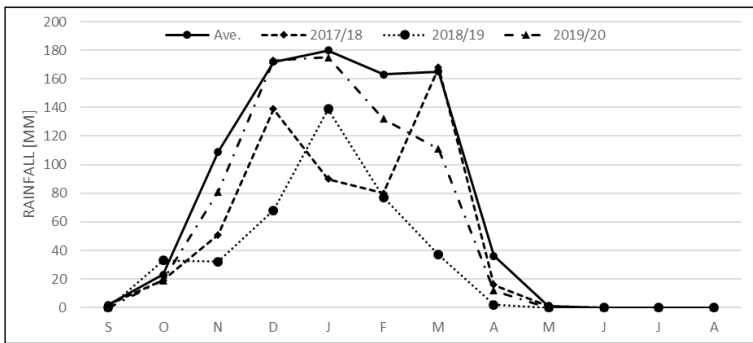

Fig. 1. Rainfall in Onguadiva in 2017–2020 with a long-term average.
 Рис. 1. Опадів в районі досліджень у 2017–2020 рр. з середнім багаторічним значенням.

Ogongo has semi-arid climate. The summers are sweltering and partly cloudy; the winters are short, comfortable, and clear (Mendelsohn, Weber, 2011). In 2019/2020 rainy season (September – April) the total amount of rain in nearby Onguadiva was 702 mm, in the previous rainy season – 388 mm; the long-term annual average is 724 mm (Fig. 1).*

Methods

Studies were conducted in 2017 and 2020. A territory mapping method (Bibby et al., 2012) has been applied to assess the population densities of all raptor species breeding in the study plot.

Six surveys of the whole area were conducted in 2017 (February, first half of March, second half of March, August, November, December), and nine surveys in 2020 (February, first half of March, second half of March, first half of April, second half of April, first half of May, second half of May, first half of June, second half of June). Each survey consisted 4–5 counts conducted on different days in a fragment of the study area, as to cover the whole study area.

All raptors seen or heard (especially important in the case of owls) were plotted on the map. Special attention was paid to birds showing territorial or breeding behaviour (breeding courtship, nesting material transportation, occupied nest, fledged nestlings with parents). Caution was taken to not register the same individuals by noting their movements. At least two records in a clump were required to distinguish an occupied territory (Bibby et al., 2012).

Population densities are expressed as the number of breeding pairs recorded per 1000 ha. Nomenclature of birds follow that in Hockey et al. (2005).

Table 1

Population densities of raptors in acacia savanna in Ogongo (400 ha) in 2017 and 2020
 Густота населення хижих птахів в акацієвій савані в Огонго (400 га) у 2017 і 2020 рр.

Species	2017		2020	
	N	D	N	D
ACCIPITRIDAE				
<i>Milvus aegyptius</i>	3	7.5	3	7.5
<i>Accipiter minullus</i>	1	2.5	3	7.5
FALCONIDAE				
<i>Falco ardosiaceus</i>	0	0	2	5.0
<i>F. biarmicus</i>	1	2.5	0	0
STRIGIFORMES				
<i>Tyto alba</i>	3	7.5	4	10.0
<i>Asio capensis</i>	0	0	0.5	1.3
<i>Ptilopsis granti</i>	3	7.5	3	7.5
<i>Glaucidium perlatum</i>	2	5.0	2.5	6.3
Total	13	32.5	18	45

N – number of breeding pairs, D – population density (pairs/1000 ha).

* <https://weatherandclimate.com/namibia/oshana/ongwediva>

Results and discussion

Table 2

In 2017 and 2020, four diurnal raptor and four owl species were recorded as breeding residents in the modified savanna in Ogongo (Fig. 2–3). None of these species reached a density higher than 1 pair/1000 ha (Table 1). While owl species showed the similar densities in 2017 and 2020, among diurnal raptors, such stability was recorded only in the Yellow-billed Kite.

Most diurnal raptor and owl species resident in the study area do not avoid man-modified parts of savanna. The Grey Kestrel (*Falco ardosiaceus*) (Photo 2), Marsh Owl (*Asio capensis*), and Pearl-spotted Owlet (*Glaucidium perlatum*) appear to prefer natural rather than transformed savanna. However, the Barn Owl (*Tyto alba*), White-faced Owl (*Ptilopsis granti*) (Photo 3), Lanner Falcon (*Falco biarmicus*), Little Sparrowhawk (*Accipiter minullus*) (Photo 4), and Yellow-billed Kite prefer transformed savanna over the natural one, mainly for the presence of suitable nesting sites (old tall buildings and large exotic trees).

Both owls and diurnal raptors showed high site fidelity (Fig. 2–3). All sites occupied in 2017 were either reoccupied in 2020 or abandoned (if the number of occupied territories in 2020 was lower than in 2017).

The population densities recorded in Ogongo were comparable with those recorded in other areas in Namibia (Table 2). In urbanized environment, overall raptor density varies regionally. While in Windhoek and coastal towns it is low, in Katima Mulilo it is high. In the Cuvelai Drainage System in the north-central Namibia, the overall density appears to be between the two extremes (Table 2). In the Ogongo area, the overall density of raptors is more than three times higher in the partly transformed acacia savanna, than in the neighbouring natural mopane savanna (Table 2).

In Oshakati-Onguadiva-Ondangua con-urbanization, the Yellow-billed Kite population alone has been roughly assessed at 20–40 breeding pairs (G. Kopij, own observ.). This species appears to be well-adopted to urbanized and rural environment in Namibia, as it feed on carcasses (Photo 5) and select tall exotic trees for nesting sites, which are common in urbanized areas (G. Kopij, own observ.). There are also other raptor species well-adopted to urbanized environment in Namibia, namely the Little Sparrowhawk, Barn Owl and Pearl-spotted Owlet. They might be

Population densities (pairs/1000 ha) of raptors in various habitats in Namibia
Густота населення (пар/1000 га) хижих птахів у різних біотопах у Намібії

Species	A	B	C	D	E	F	G	H
Surface area (ha)	400	1000	130	300	5000	1020	280	476
ACCIPITRIDAE								
<i>Milvulus aegyptius</i>	7.5	4.0	8.0	–	0.2	–	3.6	20.0
<i>Accipiter minullus</i>	7.5	1.0	–	–	0.2	–	0	3.2
<i>A. tachiro</i>	–	–	–	–	–	–	3.6	2.1
<i>A. badius</i>	–	–	–	–	–	–	–	2.1
<i>Micronisus gabar</i>	–	–	–	6.7	0.4	–	–	2.1
<i>Melierax canorus</i>	–	–	–	–	0.2	1.0?	–	–
<i>Circus cinerascens</i>	–	–	–	–	–	–	3.6	–
<i>Polyboroides typus</i>	–	–	–	–	–	–	3.6	1.1
<i>Macheiramphus alcinus</i>	–	–	–	–	0.2*	–	–	–
<i>Haliaeetus vocifer</i>	–	–	–	–	–	–	7.1	2.1*
FALCONIDAE								
<i>Falco ardosiaceus</i>	5.0	1.0	–	–	–	–	0	–
<i>F. dickinsoni</i>	–	–	–	–	–	–	–	2.1
<i>F. biarmicus</i>	2.5	0	–	–	–	1.0	0	1.1
<i>F. peregrinus</i>	–	–	–	–	–	1.0	0	2.1
<i>F. rupicolus</i>	–	–	–	–	0.8	2.0	0	–
STRIGIFORMES								
<i>Tyto alba</i>	7.5	5.0	–	3.3	>0.2	2.0?	14.3	2.1
<i>Asio capensis</i>	1.3	1.0	–	–	–	–	0	–
<i>Ptilopsis granti</i>	7.5	0	8.0	–	–	–	0	–
<i>Glaucidium perlatum</i>	6.3	2.0	8.0	10.0	>0.6	–	3.6	8.4
<i>Otus senegalensis</i>	–	–	–	6.7	–	–	1.8*	4.2*
<i>Strix woodfordii</i>	–	–	–	–	–	–	10.7	2.1
<i>Bubo africanus</i>	–	–	–	–	–	–	1.4*	1.1
Overall density	45	14	24	26.7	2.8	6	51.9	55.9
Number of species	8	6	3	4	8	5	9	15

The asterisk (*) denotes values modified as a result of further studies.

Sources:

- A – Ogongo campus, Acacia savanna, this study;
 B – Ogongo Game Park, Mopane sananna, Kopij (2023b);
 C – Outapi, 2017, urbanized habitat, Kopij (2021a);
 D – Tsummeb, 2017–19, urbanized habitat, Kopij (2021b);
 E – Windhoek, urbanized habitat, Kopij (2022b);
 F – coastal towns, urbanized habitat (data from three towns pooled: Walvis Bay-Swakopmund-Hentjes Bay), Kopij (2018a, 2022a, 2023a);
 G – Zambezi riparian forests near Katima Mulilo, Kopij (2018c);
 H – Katima Mulilo, urbanized habitat (data pooled from 4 study plots, 476 ha), Kopij (2019c, 2020a, 2020b).

attracted to the urbanized habitats by the abundance of food such as rodents, small passerines, carcasses scraps and by suitable nesting sites (large tress, such as gums *Eucalyptus* spp., Marula *Sclerocarya birrea* or palms *Hyphaene petersiana*; and tall buildings). Also Gabar, Shikra, Lanner Falcon and Rock Kestrel are recorded as nesting in urbanized habitats in Namibia (Table 2). The latter species is closely related to the Palearctic Common Kestrel and for long was even regarded as the same species (Hockey et al., 2005). The Common Kestrel

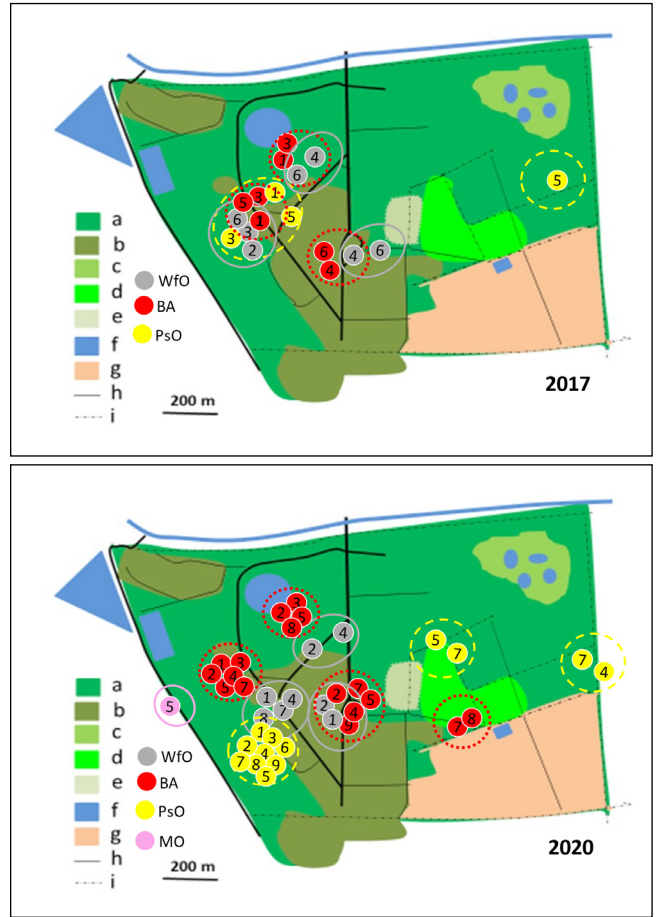
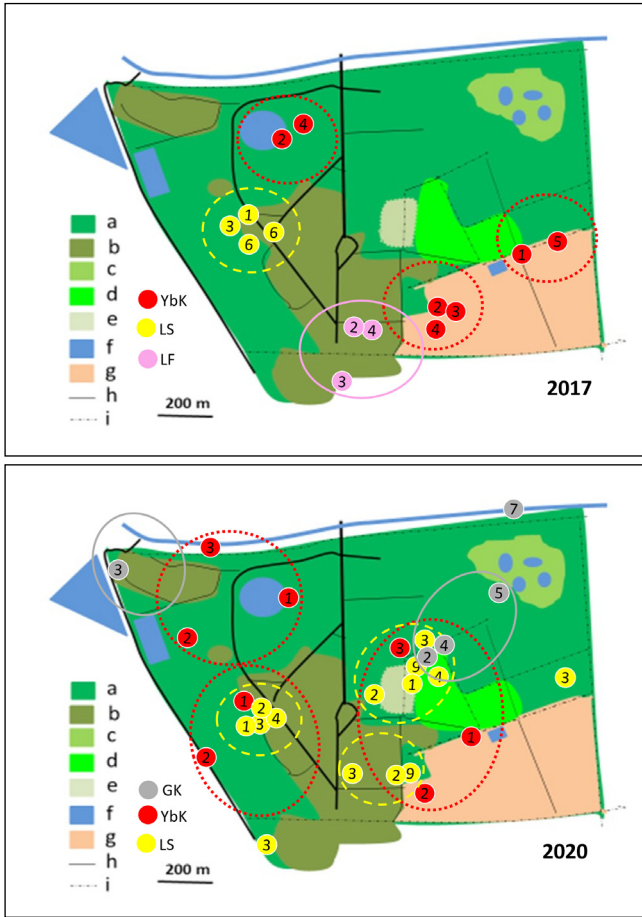

Fig. 2. Distribution of occupied territories of diurnal raptors in 2017 (above) and 2020 (below).

Рис. 2. Розміщення територій, зайнятих денними хижими птахами, у 2017 р. (зверху) та 2020 р. (знизу).

YbK – Yellow-billed Kite, LS – Little Sparrowhawk, LF – Lanner Falcon, GK – Grey Kestrel. 1, 2, 3, 4... – records of birds during survey 1, 2, 3, 4... Occupied territories are encircled. Habitats (land uses): a – acacia savanna, b – built-up area, c – acacia savanna in area around sand-pits, d – orchard, e – sport field, f – water canals, dams and sand-pits, g – arable ground, h – roads, i – fences.

Fig. 3. Distribution of occupied territories of owls in 2017 (above) and 2020 (below).

Рис. 3. Розміщення територій, зайнятих совами, у 2017 р. (зверху) та 2020 р. (знизу).

WfO – Southern White-faced Owl, BA – Barn Owl, PsO – Pearl-spotted Owl, MO – Marsh Owl. For other explanations see Fig. 2.

Photo 2. Grey Kestrel.

Фото 2. Сірий борвітер.

Photo 3. Southern White-faced Owl.

Фото 3. Сіра сплюшка.

Photo 4. Little Sparrowhawk. Фото 4. Савановий яструб.

breeds often in high densities in European cities and towns (e.g. Kopij et al., 2009), while the Rock Kestrel was found to nest in low numbers in Windhoek and coastal towns (Kopij, 2018a, 2022a, 2022b, 2023a), and was not recorded at all in towns laying further north in this country (Kopij, 2014, 2019a, 2019c, 2020a, 2020b, 2021a, 2021b), and in northern Botswana (Kopij, 2018b). Also in South African Highveld the Rock Kestrel was not recorded in urbanised areas (Kopij, 1997, 2000, 2001a, 2001b, 2006, 2015, 2019b). In general, it is still not well-adapted to urbanized environment in southern Africa, perhaps due to a competition with other raptor species.

It appears that raptors may reach in some urbanized areas in southern Africa high densities, comparable to those in the neighbouring natural areas (e.g. in forest and savanna zone), but in other areas (e.g. grasslands, semideserts), their population densities in urbanized habitats are much lower than in nearby natural areas. This interesting relationship between precipitation and relative abundance of raptors in urbanized vs. natural environment merits further investigation.

REFERENCES

- Bibby C.J., Burgess N.D., Hill D.A. (2012): Bird censuses techniques. London: Academic Press.
- Boal C.L., Dykstra C.R. (2018): Urban raptors. Ecology and conservation of birds of prey in cities. Washington: Island Press.
- Brown L.H., Urban E.K., Newman K.B. (1982): The Birds of Africa. Vol. 1. Cambridge: Academic Press.
- Hockey P.A.R., Dean W.R.J., Ryan P.G., Maree S. (eds.) (2005): Roberts' birds of southern Africa. Cape Town: John Voelcker Bird Book Fund.
- Kangombe F.N. (2007): Vegetation description and mapping of Ogongo Agricultural College and the surrounds with the aid of satellite imagery. B.Sc. thesis. Pretoria: University of Pretoria.
- Kopij G. (1996): Distribution and abundance of diurnal raptors in the Cold Highveld Grassland of South Africa. - J. African Raptor Biology. 11 (1-2): 7-10.
- Kopij G. (1997): Birds of Bethlehem, Free State province, South Africa. - Mirafra. 14 (3-4): 5-12.
- Kopij G. (2000): Birds of Maseru. - NUL Journal of Research (Roma, Lesotho). 8: 104-151.

Photo 5. Yellow-billed Kite foraging on donkey carcass. Фото 5. Жовтодзьобі шуліки годуються на туші осла.

- Kopij G. (2001a): Atlas of Birds of Bloemfontein. Roma. (Lesotho)/Bloemfontein (RSA): Department of Biology, National University of Lesotho/Free State Bird Club.
- Kopij G. (2001b): Birds of Roma Valley, Lesotho. Roma (Lesotho): Department of Biology, National University of Lesotho.
- Kopij G. (2006): The Structure of Assemblages and Dietary Relationships in Birds in South African Grasslands. Wrocław Wyd. Akademii Rolniczej we Wrocławiu.
- Kopij G. (2014): Avian Assemblages in Urban Habitats in North-central Namibia. - Intern. Science & Technology J. of Namibia (Windhoek). 3 (1): 64-81.
- Kopij G. (2015): Avian diversity in an urbanized South African grassland. - Zoology & Ecology. 25 (2): 87-100.
- Kopij G. (2018a): Provisional atlas of breeding birds of Swakopmund in the coastal Namib Desert. - Laniocturus. 51 (2): 2-12.
- Kopij G. (2018b): Atlas of breeding birds of Kasane. - Babbler. 64: 3-15.
- Kopij G. (2018c): Distribution and population densities of diurnal raptors and owls in riparian forest, Zambezi region, NE Namibia. - Berkut. 27 (2): 77-80.
- Kopij G. (2018d): Ecological distribution and population densities of raptors in the inner and outer zone of a Central European city. - Ukr. J. Ecology. 8 (1): 21-32.
- Kopij G. (2019a): Population density and structure of birds breeding in an urban habitat dominated by large baobabs (*Adansonia digitata*), Northern Namibia. - Biosystem Diversity. 27 (4): 354-360.
- Kopij G. (2019b): Birds of Bloemfontein area, Free State Province, South Africa, during the years 1977–2000: an overview. - Acta Zool. Cracov. 62 (2): 41-76.
- Kopij G. (2019c): Structure of avian communities in a mosaic of built-up and semi-natural urbanised habitats in Katima Mulilo town, Namibia. - Welwitschia Intern. J. Agricultural Sciences. 1: 68-75.
- Kopij G. (2020a): Structure of breeding bird community along the urban gradient in a town on Zambezi River, northeastern Namibia. - Biologija. 66 (1): 1-9.
- Kopij G. (2020b): Changes in the structure of avian community along a moisture gradient in an urbanized tropical riparian forest. - Polish J. Ecology. 68 (3): 251-262.
- Kopij G. (2021a): Population density and structure of a breeding bird community in a suburban habitat in the Cuvelai drainage system, northern Namibia. - Arxius de Miscel·lània Zoològica. 19: 313-320.
- Kopij G. (2021b): Seasonal changes in the structure of an avian community in an urban habitat in northern Namibia. - Biologija. 67 (4): 197-204.
- Kopij G. (2022a): Provisional atlas of breeding birds of Hentjes Bay in the coastal Namib Desert. - Namibian J. Environment. 6C: 1-6.
- Kopij G. (2022b): Population densities of selected bird species in the city of Windhoek, Namibia. - Berkut. 31 (1-2): 40-47.
- Kopij G. (2023a): Provisional atlas of breeding birds of Walvis Bay in the coastal Namib Desert. - Biologija. 69 (4): 151-160.
- Kopij G. (2023b): Status, distribution and numbers of birds in the Ogongo Game Park, north-central Namibia. - Namibian J. Environment. 7B: 9-20.
- Kopij G., Niżyńska-Bubel J., Spurek P. (2009): Zur Verbreitung, den Beständen und den Habitaten des Turmfalken *Falco tinnunculus* in Wrocław/Breslau in den Jahren 2005 bis 2007. - Orn. Mitt. 61 (7): 233-237.
- Mendelsohn J., Weber B. (2011): The Cuvelai Basin, its water and people in Angola and Namibia. Occasional Paper no. 8. Development Workshop, Luanda.
- Steyn P. (1982): Birds of prey of Southern Africa. Cape Town: David Phillip.

ЧИСЕЛЬНІСТЬ І ОСОБЛИВОСТІ РОЗПОДІЛУ ГНІЗД БІЛОГО ЛЕЛЕКИ (*CICONIA CICONIA*) В ЦЕНТРАЛЬНІЙ ЧАСТИНІ УКРАЇНИ У 2024 Р.

В.М. Грищенко, Є.Д. Яблоновська-Грищенко

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, ННЦ «Інститут біології та медицини», Канівський природний заповідник;
вул. Шевченка, 108, м. Канів, Черкаська обл., 19003, Україна

National Taras Shevchenko University of Kyiv, Institute of Biology and Medicine, Kaniv Nature Reserve; Shevchenko str. 108, Kaniv, 19003, Ukraine

✉ В.М. Грищенко (V.N. Grishchenko), e-mail: aetos.ua@gmail.com; Vitaly Grishchenko <https://orcid.org/0000-0002-0872-3444>;

 Eugenia Yablouovska-Grishchenko <https://orcid.org/0000-0002-2594-4943>

Number and distribution patterns of White Stork (*Ciconia ciconia*) nests in the central part of Ukraine in 2024. - V.N. Grishchenko, E.D. Yablouovska-Grishchenko. - *Berkut*. 33 (1-2). 2024. - In 2024, we repeated the complete survey of part of the territory where stork censuses were conducted in 2014–2017. Study area is located within Obukhiv and Boryspil districts of Kyiv region and Cherkasy and Zolotonosha districts of Cherkasy region. In total, we surveyed 240 settlements and grounds between them over an area of 5.25 thousand km² where found 498 occupied nests of the White Stork. Of these, only 2 nests were located outside of populated localities. Moreover, 40 unoccupied nests were registered. The overall population density made 9.5 breeding pairs/100 km². The general pattern of nest distribution is related to landscape features. The least of them located in the hilly terrain cut by ravines on the right bank of the Dnipro river: in the most villages there were no nests at all, in others – only 1–2 ones. On the flat left bank, the number of storks was much higher. Five villages here had more than 10 inhabited nests, while on the right bank there was only one. The number of storks in the study area increased by 5.5% from 2014 to 2024. But annual observations on monitoring plots showed that changes over this period have been non-linear. The population first declined for a long time, the continuous recovery began in 2021. The initial number was exceeded only in 2024. During 10 years, a noticeable redistribution of nests happened. Two main trends: concentration in the most favourable locations and dispersal to reduce competition. Three villages have turned out to be a kind of «oases» for storks. They now have over 10 nests, and their numbers have more than doubled. Dispersal was practically not evident in villages where there were few nests (1–5), but in villages with high numbers (6–14) the number of nests decreased. Moreover, the decrease in numbers was all the greater, the higher it was in 2014. The reason for the described changes is primarily the deterioration of the storks' food supply due to the total plowing of grasslands and the decline of livestock farming. The tendency to dispersal may have been enhanced by severe drought in 2015–2020, which led to a reduction in food supplies and increased competition for it. The number of stork nests on pillars, especially power line poles, continues to grow rapidly. In the study area, their share has already reached 88.0%. Only 7.6% of nests remained on trees, and they became at all rare on other types of supports. 17.1% of nests were built on artificial nesting platforms arranged by people. Breeding success of the White Stork in the study area in 2024 was mediocre. On 16 monitoring plots, birds raised 679 storklings, an average of 2.49 ± 0.11 fledglings per nesting pair and 2.76 ± 0.11 fledglings per successful pair. The proportion of unsuccessful pairs was 9.7 ± 1.9%. These parameters are close to the average long-term values for the Middle Dnipro Area. On the left-bank part of the study area, breeding productivity was higher than on the right-bank part. [Ukrainian].

Key words: monitoring, number dynamics, population density, nest site selection, breeding success, number of fledglings.

У 2024 р. ми провели повторне повне обстеження частини території, де проводилися обліки лелек у 2014–2017 рр. Дослідження проводилися в межах Обухівського та Бориспільського районів Київської області й Черкаського та Золотоніського районів Черкаської області. Загалом обстежено 240 населених пунктів і місцевість між ними на площі 5,25 тис. км². Виявлено 498 заселених гнізд білого лелеки. З них лише 2 розташовані за межами населених пунктів. Незаселених гнізд знайдено всього 40. Густота населення становить 9,5 гніздових пар/100 км². Загальний характер розподілу гнізд пов'язаний з особливостями ландшафту. Найменше їх на горбистій порізаний ярами місцевості на правому березі Дніпра: у більшості сіл гнізд нема взагалі, в інших – лише по 1–2. На рівнинному лівобережжі чисельність лелек значно вища. У 5 селах тут налічувалося більше 10 заселених гнізд, на правобережжі – лише в одному. Чисельність білого лелеки в районі досліджень з 2014 р. до 2024 р. виросла на 5,5%. Але щорічні спостереження на моніторингових ділянках показують, що зміни протягом цього періоду йшли нелінійно. Чисельність спочатку протягом тривалого часу скорочувалась, безперервне відновлення популяції почалося з 2021 р. Початкова чисельність була перевищена лише у 2024 р. За 10 років відбувся помітний перерозподіл гнізд. Дві основні тенденції – концентрація їх у найбільш сприятливих місцях і розосередження для зменшення конкуренції. З села виявилися своєрідними «оазами» для лелек. У них зараз понад 10 гнізд, чисельність зросла більш як удвічі. Розосередження практично не проявилось в селах, де гнізд було мало (1–5), але в селах із високою чисельністю (6–14) кількість гнізд зменшилась. Причому зниження чисельності виявилось тим більшим, чим вищою вона була у 2014 р. Причина описаних змін – перш за все погіршення кормової бази для лелек внаслідок тотального розорювання луків і пасовищ та занепаду тваринництва. Тенденція до розосередження могла посилюватися впливом сильної посухи, яка приводила до зменшення кількості їжі та зростання конкуренції за неї. Продовжується швидке зростання кількості лелечих гнізд на стовпах, передусім – стовпах електричних. У районі досліджень частка їх досягла вже 88,0%. Гнізд на деревах залишилося всього 7,6%, на інших типах опор вони взагалі стали рідкістю. На штучних гніздівлях було збудовано 17,1% гнізд. Успішність розмноження білого лелеки в районі досліджень у 2024 р. була посередньою. На 16 моніторингових ділянках птахи виростили 679 лелечат, у середньому 2,49 ± 0,11 пташенят на гніздову пару і 2,76 ± 0,11 – на успішну, неуспішних пар було 9,7 ± 1,9%. Ці параметри близькі до середніх багаторічних показників для регіону Середнього Придніпров'я. На лівобережній частині району досліджень продуктивність розмноження була вищою, ніж на правобережній.

Ключові слова: моніторинг, динаміка чисельності, густота населення, розміщення гнізд, успішність розмноження, кількість пташенят.

У 2014–2017 рр. ми провели повний облік гнізд білого лелеки (*Ciconia ciconia*) в центральній частині Лісостепу України на площі 21,2 тис. км² у межах 39 районів 5 областей (Київська, Кіровоградська, Полтавська, Черкаська, Чернігівська). Були обстежені всі без виключення населені пункти (954) на цій території (Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2017). Це дало змогу визначити густоту населення, проаналізувати деякі особливості гніздування та розподілу гнізд. На основі зібраних даних був проведений розрахунок чисельності популяції білого лелеки в Україні

станом на 2014 р. У 2024 р. в рамках VIII Міжнародного обліку білого лелеки ми провели повторний перепис гнізд на частині цієї території. Аналізу отриманих результатів і виявлених змін і присвячена дана стаття.

Матеріал і методика

Дослідження проводилися в межах Обухівського та Бориспільського районів Київської області й Черкаського та Золотоніського районів Черкаської області (рис. 1).

Рис. 1. Район досліджень на карті України.

Тонкі лінії – межі адміністративних областей, товсті лінії – межі природних зон.

Fig. 1. Study area on the map of Ukraine.

Thin lines – borders of administrative regions, thick lines – borders of physiographic zones.

До реформи адміністративно-територіального устрою 2020 р. ця територія входила до складу 10 районів: Богуславський, Кагарлицький, Миронівський, Переяславський і Яготинський райони Київської області; Канівський, Корсунь-Шевченківський, Черкаський, Золотоніський і Драбівський райони Черкаської області. Загалом обстежено 240 населених пунктів і місцевість між ними на площі 5,25 тис. км² (табл. 1). З них 153 населених пункти на площі 2,80 тис. км² – на правому березі Дніпра і 89 на площі 2,45 тис. км² – на лівобережжі. Акваторія Дніпра й водосховищ до району досліджень не входить.

За фізико-географічним поділом України (Маринич, 2005; Маринич, Шищенко, 2005), територія досліджень лежить повністю в межах Лісостепової зони. Правобережна частина – у Дністровсько-Дніпровському (Подільсько-Придніпровському) лісостеповому краї, лівобережна – в

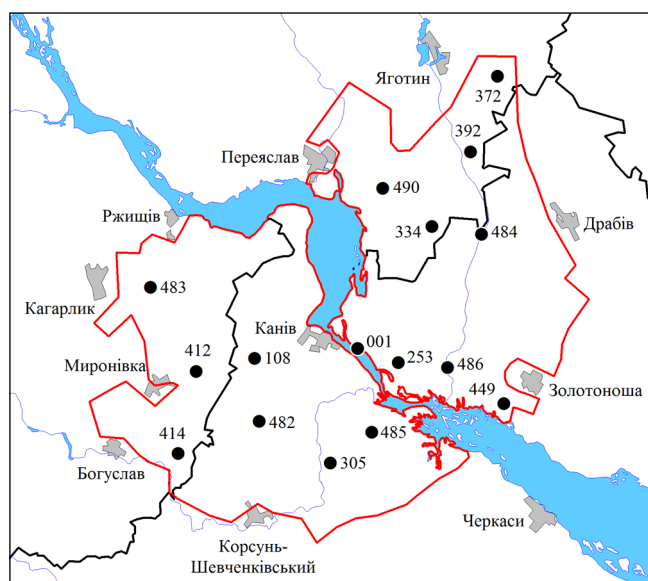

Рис. 2. Розміщення моніторингових ділянок у районі досліджень.

Fig. 2. Location of monitoring plots in the study area.

Лівобережно-Дніпровського лісостеповому краї. Детальний опис регіону досліджень наведений у попередній статті (Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2017).

Всі населені пункти обстежувалися повністю, незалежно від наявності гнізд, за виключенням трьох міст, де обліки проведені лише на частині території. В м. Переяслав – це відокремлений район Трубайлівка, який знаходиться південніше автоtrasи Н-08 Бориспіль – Дніпро біля гирла р. Трубіж. У м. Корсунь-Шевченківський – довга вулиця Павла Чубинського, що тягнеться вздовж р. Фоса й виходить до с. Саморідня. У м. Миронівка – північно-східна частина на лівому березі р. Росава. При аналізі даних ці частини міст прирівнювалися до окремих населених пунктів. Обліки проводилися з середини травня до початку вересня (16.05–7.09). Використані також деякі спостереження на цій території М.Н. Гаврилюка та В.С. Олексенка.

Польові дослідження проводилися за такою ж методикою, що й у 2014–2017 р. (див. Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2017, 2023). Територію обстежували за допомогою автомобіля. При цьому використовували як особистий ретельний огляд місцевості, так і опитування місцевого населення.

При обліках реально рахуються заселені гнізда, але чисельність лелек виражається у гніздових парах. Зазвичай кількість їх співпадає, але коли птахи замість втраченого гнізда в тому ж сезоні будують нове, це вважається одна пара, а не два гнізда. Розпочаті, але не добудовані гнізда, враховувалися окремо й не включалися в загальні показники. Частіше всього такі спроби гніздування роблять молоді птахи, у яких уже прокидається інстинкт розмноження.

Гнізда лелек картували за допомогою GPS-навігаторів і програми для смартфонів SMART Mobile платформи SMART (Spatial Monitoring and Reporting Tool), яка має набір програмного забезпечення та інструментів аналізу, розроблених для допомоги в підвищенні ефективності зусиль по збереженню дикої природи.*

Дані про успішності розмноження лелек збиралися на постійних пробних ділянках програми моніторингу популяції білого лелеки в Україні (див. Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2023). У межах району досліджень їх було 16 (рис. 2) загальною площею 1920 км², що становить 36,6% всієї території. Гнізда на моніторингових ділянках у більшості випадків обстежували двічі: у другій половині травня – на початку червня та в кінці червня – липні. На деяких – лише в липні.

Статистичні розрахунки проводилися загальноживими методами. Середні значення вибірок порівнювали за t-критерієм Стьюдента, а у випадках ненормальності розподілу або нерівності дисперсій – за U-критерієм Манна-Уїтні. Рівність дисперсій перевірялася за F-критерієм Фішера. Середні значення в усіх випадках подані зі стандартною похибкою.

VIII Міжнародний облік білого лелеки в Україні був організований Українським товариством охорони птахів за фінансової підтримки німецької природоохоронної організації Naturschutzbund Deutschland (NABU).

* <https://smartconservationtools.org/>

Кількість гнізд білого лелеки в районі досліджень у 2014 і 2024 рр.

Number of nests of the White Stork in the study area in 2014 and 2024

Місце	2014		2024		Місце	2014		2024	
	НРа	НО	НРа	НО		НРа	НО	НРа	НО
КИЇВСЬКА ОБЛАСТЬ					с. Горобіївка	1	0	2	0
Бориспільський район					с. Грушів	1	0	1	0
м. Переяслав (Трубайлівка)	4	1	6	0	с. Гулі	0	0	0	0
с. Велика Каратуль ¹	6	1	14	3	с. Дібрівка	0	0	0	0
с. Виповзки	7	1	3	0	с. Дударі	0	0	0	0
с. Вінниці	4	0	2	0	с. Ємчиха	1	0	1	0
с. Воскресенське	2	0	2	0	с. Зорівка	1	0	0	0
с. Гайшин	8	1	7	1	с. Іванівка	7	1	6	1
с. Гланишів	3	0	1	0	с. Кадомка	2	1	1	0
с. Горбані	5	0	6	0	с. Калинівка (Богуславської ОТГ)	1	0	1	0
с. Гребля	1	0	0	0	с. Калинівка (Кагарлицької ОТГ)	1	0	0	1
с. Дениси	3	0	3	0	с. Карандинці	1	0	0	0
с. Добраничівка	2	0	4	0	с. Кип'ячка	3	0	2	0
с. Капустинці	9	2	5	0	с. Козин	2	0	3	0
с. Коптевичівка	4	0	4	1	с. Коритище	1	0	1	0
с. Лецьки	11	2	7	1	с. Кулешів	1	0	0	0
с. Мала Каратуль	2	0	4	1	с. Кутелів	1	0	1	0
с. Мар'янівка	1	0	0	0	с. Липовець	2	1	2	0
с. Плєскачі	0	0	0	0	с. Липовий Ріг	1	0	1	0
с. Плужники	2	0	2	0	с. Македони	3	0	2	0
с. Пологи-Вергуни	14	3	11	2	с. Малий Букрин	0	0	0	0
с. Пологи-Чобітки	3	0	3	0	с. Малі Прицьки	0	0	0	0
с. Пологи-Яненки	7	0	9	2	с. Маслівка	5	1	3	0
с. Положаї	2	0	3	0	с. Микитяни	0	0	0	0
с. Світанок	1	0	1	0	с. Михайлівка	1	0	1	0
с. Строкова	6	2	7	2	с. Москаленки	1	1	1	1
с. Тарасівка	10	0	11	1	с. Нова Миронівка (П'ятирічка)	0	0	0	0
с. Ташань	5	0	5	0	с. Нова Олександрівка	1	0	0	0
с. Травневе	0	1	0	0	с. Олексіївка	1	0	1	0
с. Улянівка	6	1	5	0	с. Онацьки	1	0	0	0
с. Фарбоване	2	0	2	0	с. Очеретяне	1	0	0	0
с. Хоцьки	0	0	3	0	с. Півці	0	0	0	0
с. Циблі	1	0	1	0	с. Пії	1	0	1	1
с. Черняхівка	10	1	5	2	с. Половецьке	1	0	2	0
с. Чирське	2	0	3	0	с. Польове	0	0	0	0
с. Чопилки	4	0	4	1	с. Потік	5	0	4	0
с. Шевченкове	1	0	0	0	с. П'ятихатка	1	0	1	0
Обухівський район					с. Ромашки	0	0	0	0
м. Миронівка (пн-сх частина)	1	0	1	0	с. Салів	0	0	1	0
с. Андріївка	0	0	0	0	с. Світле	0	0	0	0
с. Балико-Щучинка	2	0	1	0	с. Семигори	1	0	0	1
с. Бурти	4	1	5	0	с. Тарасівка	1	0	0	0
с. Вахутинці	0	0	0	0	с. Тептіївка	0	0	1	0
с. Ведмедівка	0	0	1	0	с. Тулинці	0	0	0	0
с. Великий Букрин	0	0	0	0	с. Туники	0	0	0	0
с. Великі Прицьки	0	0	0	0	с. Уляники	0	0	1	0
с. Виселкове (Петрівське)	0	0	0	0	с. Ходорів	0	0	0	0
с. Вільховець	0	0	1	1	с. Центральне	0	0	0	0
с. Владиславка	2	0	2	0	с. Шандра	2	1	2	0

Продовження таблиці 1

Continuation of the Table 1

Місце	2014		2024		Місце	2014		2024	
	НРа	НО	НРа	НО		НРа	НО	НРа	НО
с. Шупики	0	1	0	0	с. Софіївка	0	0	0	0
с. Юхни	1	0	1	0	с. Тополі	0	1	1	0
с. Яблунівка	1	0	1	0	с. Шабельники	9	1	5	0
с. Яхни	1	0	1	0	с. Шкодунівка	1	0	0	0
ЧЕРКАСЬКА ОБЛАСТЬ					с-ще Степове (Петровського)	0	0	0	0
Золотоніський район					Черкаський район				
долина Дніпра (ур. Склярове) південніше с. Бубнівська Слобідка	0	1	1	0	долина Росі біля гирла р. Росави південніше с. Кононча	0	0	1	0
с. Антипівка	4	1	0	1	м. Канів	0	0	0	0
с. Ашанівка	0	0	0	0	м. Корсунь-Шевченківський (вул. Павла Чубинського)	1	0	1	0
с. Безбородьки	3	0	1	1	с. Бабичі	0	0	0	0
с. Безпальче	8	0	8	2	с. Байбузи	2	3	5	0
с. Богдани	3	0	5	1	с. Березняки	4	0	3	0
с. Броварки	2	1	3	0	с. Бересняги	0	0	0	0
с. Бубнівська Слобідка	10	2	7	1	с. Беркозівка	2	0	1	0
с. Великий Хутір	4	0	3	0	с. Бобрися	0	0	1	0
с. Вільхи ^{2,3}	1	0	2	0	с. Бровахи	0	0	1	0
с. Гельмязів	6	1	9	0	с. Буда-Бровахівська	0	0	0	0
с. Гладківщина	1	0	0	0	с. Буда-Горобіївська	0	0	0	0
с. Демки	2	0	0	0	с. Будище	3	0	3	0
с. Дібрівка ³	1	0	1	0	с. Бучак	0	0	0	0
с. Дмитрівка	11	2	10	0	с. Виграїв	1	0	1	0
с. Домантове	2	0	3	0	с. Гамарня	2	0	3	0
с. Драбівці	0	0	0	0	с. Гарбузин	4	1	5	1
с. Жилівка	0	0	0	0	с. Глинча	0	0	0	0
с. Жорнокльови	3	0	5	1	с. Горобіївка	0	0	0	0
с. Каленики	4	0	4	0	с. Григорівка	0	0	0	0
с. Коврай	4	0	5	0	с. Грищенці	0	0	1	0
с. Коврайські Хутори	1	0	2	0	с. Гута-Межиріцька	0	0	0	0
с. Ковтуни	2	0	2	0	с. Гута-Станіславчицька	0	0	0	0
с. Ковтунівка	1	0	1	0	с. Деренківець	5	0	4	0
с. Комарівка ^{2,3}	5	0	4	0	с. Драбівка	1	1	5	0
с. Коробівка ^{2,3}	4	2	2	0	с. Єлизаветівка	0	0	0	0
с. Левченкове	2	0	0	1	с. Зелена Діброва	0	0	0	0
с. Львівка	1	0	0	0	с. Іваньків	0	0	0	0
с. Малиновщина	1	0	1	0	с. Келеберда	7	1	12	0
с. Маркізівка	0	0	0	0	с. Кичинці	1	0	2	0
с. Матвіївка	3	0	1	0	с. Ковалі	0	0	0	0
с. Мицалівка	1	0	0	0	с. Козарівка	2	0	2	0
с. Нехайки	6	0	6	1	с. Кононча	0	0	1	0
с. Нова Гребля	8	1	3	0	с. Копіювата	1	0	1	0
с. Новомиколаївка	2	0	2	0	с. Корнилівка (Кірове)	0	0	1	0
с. Підставки	5	0	8	0	с. Кумейки	4	1	1	1
с. Піщане	12	1	25	1	с. Курилівка	0	0	1	0
с. Плешкані	3	0	2	1	с. Лазирці	1	0	1	0
с. Подільське	0	0	0	0	с. Литвинець	0	0	1	0
с. Привітне (Вознесенської ОТГ)	0	0	0	0	с. Лізки	1	0	1	0
с. Привітне (Петровського)	1	0	1	0	с. Ліпляве	3	0	4	0
с. Рецюківщина	2	0	0	0	с. Лозівок ⁴	0	0	1	0
с. Сеньківці	0	0	0	0	с. Лука	3	0	3	0
с. Скориківка	0	0	1	0					

Закінчення таблиці 1

End of the Table 1

Місце	2014		2024		Місце	2014		2024	
	НРа	НО	НРа	НО		НРа	НО	НРа	НО
с. Малий Ржавець	0	0	1	0	с. Саморідня	2	0	2	0
с. Мартинівка	3	0	4	0	с. Сахнівка	7	2	5	0
с. Межиріч	3	1	4	1	с. Сахнівське	0	0	0	0
с. Мельники	1	0	1	0	с. Синявка	3	0	2	0
с. Михайлівка	1	1	1	0	с. Ситники	0	0	0	0
с. Мірошниківка	0	0	0	0	с. Сотники	1	0	1	0
с. Моринці	0	0	0	0	с. Софіївка	2	0	2	1
с. Мошни	8	1	7	0	с. Станіславчик	1	0	1	0
с. Набутів	2	0	2	0	с. Степанецьке	0	0	0	0
с. Нетеребка	3	1	14	1	с. Степанці	7	0	6	0
с. Нехворощ	1	0	1	0	с. Студенець	0	0	0	0
с. Новоукраїнка	1	0	1	0	с. Сушки	4	0	6	0
с. Озерище	1	0	1	0	с. Таганча	1	0	2	0
с. Орловець	0	0	0	0	с. Тростянець	0	0	0	0
с. Павлівка	0	0	0	0	с. Трошин	1	0	0	0
с. Паськів	0	0	0	0	с. Тубільці	3	1	5	0
с. Пекарі	0	0	1	0	с. Хмільна	0	0	1	0
с. Первомайське	2	0	3	0	с. Хрещатик	2	0	1	0
с. Пищальники	0	0	0	0	с. Хугір-Хмільна	1	0	1	0
с. Пішки	0	0	0	0	с. Червоне	1	1	1	0
с. Полствин	2	1	3	0	с. Черниші	0	0	0	0
с. Попівка	0	1	1	0	с. Шелепухи	3	0	6	0
с. Потапці ⁵	1	0	0	0	с. Яблунів	0	0	0	0
с. Прохорівка	1	0	3	0	с. Яснозір'я ⁶	3	1	7	1
с. Пшеничники	0	0	0	0	с-ще Копіювате	0	0	0	0
с. Райок	0	0	0	0	Всього:	472	58	498	40

Примітка. Старі назви сіл, змінені в результаті декомунізації у 2016 р., наведені в дужках.

¹ за 2014 р. дані Н.М. Овсієнко,

² за 2014 р. дані М.М. Борисенка,

³ за 2024 р. дані В.Є. Олексенка,

⁴ за 2024 р. дані М.Н. Гаврилюка,

⁵ за 2014 р. дані О.М. Канівець,

⁶ за 2014 р. дані авторів і Д.З. Пруденка.

У цій статті ми використовуємо умовні позначення, традиційні для робіт по білому лелеці (Schüz, 1952; Якубец, Самусенко, 1992; Kaatz et al., 2017):

НРа – кількість гніздових пар;

НРм – кількість успішних пар;

НРо – кількість неуспішних пар;

НРх – кількість пар з невідомим результатом гніздування;

JZG – загальна кількість пташенят, що виростили;

JZa – середня кількість пташенят на гніздову пару з відомим результатом гніздування ($JZG/(НРм+НРо)$);

JZm – середня кількість пташенят на успішну пару ($JZG/НРм$);

%НРо – частка неуспішних пар у процентах;

НО – кількість незаселених гнізд.

Результати та обговорення

Зібрані нами дані дають можливість порівнювати зміни як чисельності та розподілу гнізд, так і деяких аспектів екології білого лелеки. Для порівняння за 2014 р. ми ви-

користуємо ту частину території, де проводилися дослідження у 2024 р. (табл. 1). 96,7% населених пунктів тут були обстежені у 2014 р. і лише кілька – у 2015–2016 рр.

Чисельність і густота населення

Загалом на обстеженій території було виявлено 498 заселених гнізд білого лелеки (табл. 1, рис. 3). З них лише 2 розташовані за межами населених пунктів: у долині Росі біля с. Кононча Черкаського району та на луках лівобережжя Дніпра південніше с. Бубнівська Слобідка Золотоніського району (ур. Склярове). Але в обох випадках неподалік від гнізд були будівлі: стара насосна станція біля Росі (фото 1) та мисливська база в околицях с. Бубнівська Слобідка. Це загальна закономірність для центральної частини Лісостепу України. У 2014–2017 рр. у всьому регіоні досліджень теж були виявлені лише поодинокі випадки гніздування лелек за межами населених пунктів, причому майже всі поблизу від будівель – на польових станах, біля автозаправки при дорозі і т.п. (Грищенко, Яблонівська-Грищенко, 2017). Ще в кінці 1990-х рр. у сосновому лісі на луках південніше

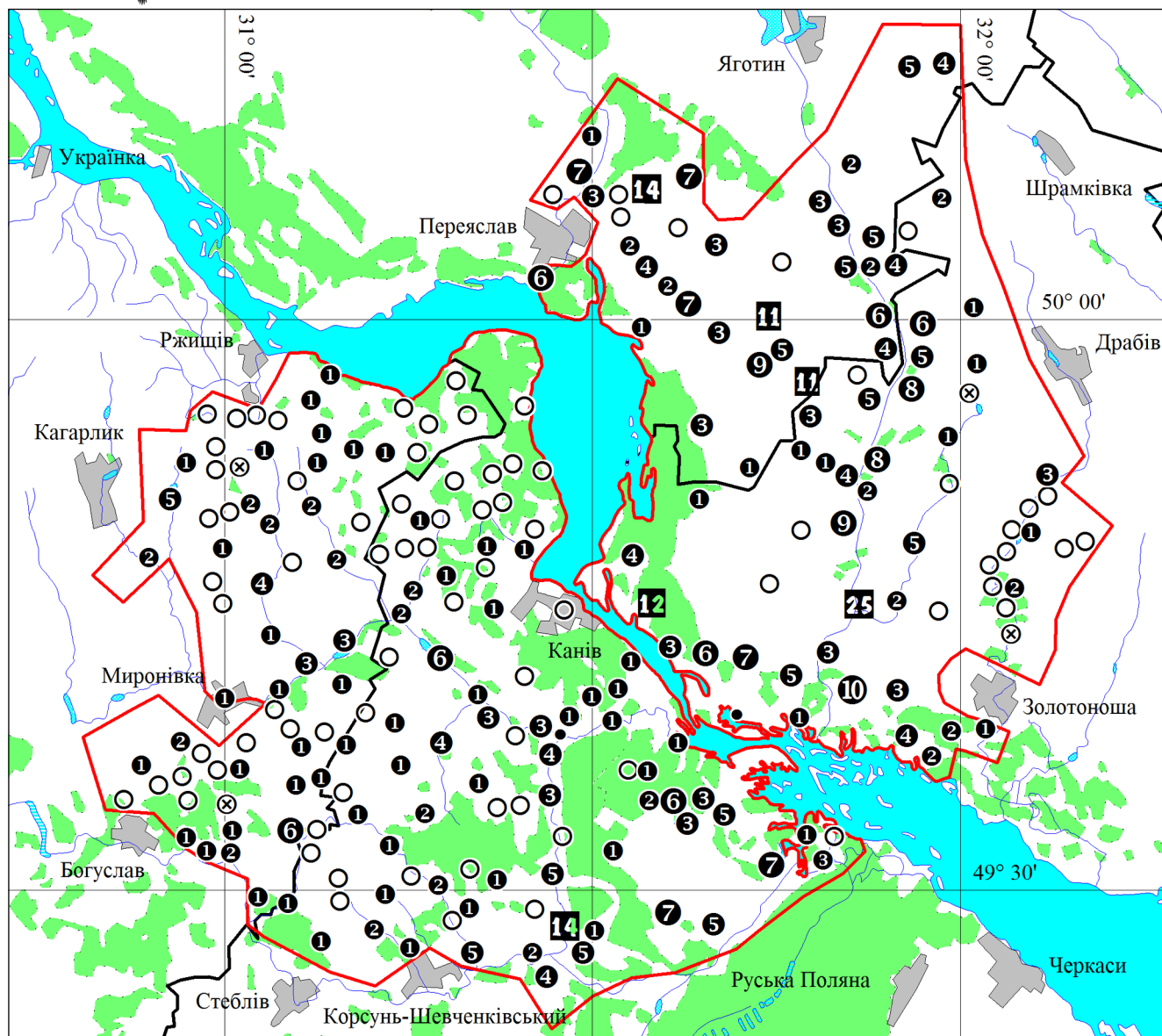

Рис. 3. Розподіл гнізд білого лелеки в районі досліджень.

● 1 2 12 – населені пункти з гніздами (число означає кількість заселених гнізд, розмір значка пропорційний чисельності лелек, квадратами позначені села, в яких більше 10 гнізд); ○ – населені пункти без гнізд; ⊗ – населені пункти, в яких є тільки незаселені гнізда; • – заселені гнізда за межами населених пунктів; — – межі областей; — — межі району досліджень; зеленим кольором позначені ліси.

Fig. 3. Distribution of the White Stork nests in the study area.

● 1 2 12 – settlement with nests (number means the amount of occupied nests, size of sign is proportional to the number of storks, villages with more than 10 nests are marked by squares); ○ – settlements without nests; ⊗ – settlements with only unoccupied nests; • – occupied nests outside of settlements; — – borders of regions; — — limits of the study area; forests are marked by green colour.

с. Бубнівська Слобідка була невелика колонія лелек. У 1998 р. тут налічувалося 8 заселених гнізд, у 1999 р. – 7. Птахи гніздилися на старих соснах зі зламаними верхівками. Але згодом ці дерева впали чи були зрізані, колонія зникла. Лелеки переселилися на навколишні території. Гніздо на луках біля Бубнівської Слобідки – очевидно, один із залишків тієї колонії. Воно з'явилося вже після її зникнення. У 2014 р. це гніздо стояло порожнім, а гнізда біля с. Кононча ще взагалі не було.

Незаселених гнізд знайдено всього 40, що досить небагато для такої значної площі – лише 7,4% від загальної кількості ($n = 538$). Причому частина з них стоять порожні

вже багато років і напівзруйновані. У 2014 р. частка їх була дещо вищою – 10,9% ($n = 530$). На лівобережжі незайнятих гнізд виявлено більше – 28 (8,5%), ніж у правобережній частині – 12 (5,8%). У 81,8% випадків у населеному пункті було лише одне порожнє гніздо, 15,2% – два й лише в одному селі – 3 (3,0%). У 4 селах крім поодиноких незаселених гнізд інших ми не виявили (рис. 3).

Загальний характер розподілу гнізд у районі досліджень такий же, як у 2014 р., що пов'язано з особливостями ландшафту (детальний аналіз див. Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2017). Найменше лелек на горбистій порізаний ярами місцевості на правому березі Дніпра. Це

північна частина Черкаського району та південно-східна частина Обухівського. У більшості сіл тут взагалі нема гнізд, в інших – лише по 1–2 (рис. 3). Зростання чисельності лелек на правобережжі починається з долин річок Рось, Росава й Потік. Мало гнізд також у підвищених ландшафтах біля Богуслава й Корсуня-Шевченківського. На рівнинному лівобережжі чисельність лелек значно вища (табл. 2, рис. 3). У межах обстеженої території багато сіл без гнізд лише між Золотоношею і Драбовом (рис. 3). У лівобережній частині району досліджень густота населення лелек майже вдвічі вища, більша як середня, так і максимальна кількість гнізд на населений пункт (табл. 3). Різниця між показниками середньої кількості гнізд статистично достовірна при $p < 0,001$. На лівобережжі у 5 селах налічувалося більше 10 заселених гнізд, на правобережжі – лише в одному. Як показали наші попередні дослідження (Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2017), і середня, і максимальна кількість гнізд на населений пункт тісно корелюють із густиною населення лелек у даній місцевості. Причому цей зв'язок має добре виражений лінійний характер.

У правобережній частині району досліджень три чверті населених пунктів мають тільки одне лелече гніздо, або їх там нема зовсім (табл. 3). На лівобережжі ж таких лише 38,6%. Тут найчастіше в селах від 2 до 5 гнізд – 40,9%. На правобережжі таких населених пунктів удвічі менше – 21,1%. Найбільші відмінності між двома частинами району досліджень у кількості населених пунктів з великим числом гнізд. Частки їх відрізняються в кілька разів.

Загальна кількість заселених гнізд білого лелеки в районі досліджень за 10 років виросла на 5,5%. Проте зміни, які відбулися, виявилися нерівномірними. Всю обстежену територію можна розбити на 4 ділянки по обидва боки Дніпра в межах Київської й Черкаської областей (табл. 2). Видно, що на лівобережній частині району досліджень істотних змін чисельності не було. На обох ділянках вона коливалась у незначних межах, а загалом приріст дорівнює нулю. На правобережжі ж картина зовсім інша. На київській ділянці чисельність скоротилась на 12,3%, а на черкаській зросла майже на третину. Тобто за 10 років відбувся помітний перерозподіл гнізд. Чисельність лелек у районі досліджень зросла за рахунок збільшення

Фото 1. Гніздо білого лелеки біля Росі в околицях с. Контонча Черкаського району. 18.05.2024 р.

Тут і далі фото В.М. Грищенка.

Photo 1. A nest of the White Stork outside the village.

кількості гнізд у межах Черкаської області, перш за все її правобережної частини.

Про це ж говорить і співвідношення пунктів обліку (тобто включно з двома точками за межами сіл), де кількість гнізд за 10 років збільшилась або зменшилась. Якщо в цілому для району досліджень і для лівобережної території частки їх практично однакові, то на правобережжі вони істотно відрізняються між київською й черкаською ділянками (табл. 2).

Найменше незаселених гнізд було там, де йшов ріст чисельності. У межах Черкаської області їх частка становила 5,1% від загальної кількості, а в Київській – 10,3%.

Про перерозподіл гнізд у районі досліджень свідчить і зміна цілого ряду параметрів (табл. 3). Густина населення лелек дещо зросла відповідно до змін чисельності. При цьому середня кількість зайнятих гнізд на населений пункт залишилась практично незмінною, а от їх максимальна кількість істотно збільшилась. Якщо у 2014 р. це було 14 гнізд (с. Пологи-Вергуни, зараз Бориспільського району), то у 2024 р. – вже 25 (с. Піщане Золотоніського району). На правобережжі найбільше гнізд було в с. Мош-

Таблиця 2

Чисельність білого лелеки в районі досліджень та її зміни

Number of White Stork in the study area and its dynamics

Частина	Область	Площа, км ²	К-ть пунктів обліку	К-ть заселених гнізд		Зміни чисельності, %		
				2014	2024	всього	+	-
Правобережна	Київська	1050	64	65	57	-12,3	14,1	25,0
	Черкаська	1750	89	104	138	+32,7	30,3	12,4
	Всього	2800	153	169	195	+15,4	23,5	17,6
Лівобережна	Київська	956	35	148	143	-3,4	31,4	34,3
	Черкаська	1494	54	155	160	+3,2	31,5	33,3
	Всього	2450	89	303	303	0,0	31,5	33,7
В цілому район досліджень		5250	242	472	498	+5,5	26,4	23,6

+ – частка пунктів обліку, де кількість гнізд зросла.

-- частка пунктів обліку, де кількість гнізд зменшилась.

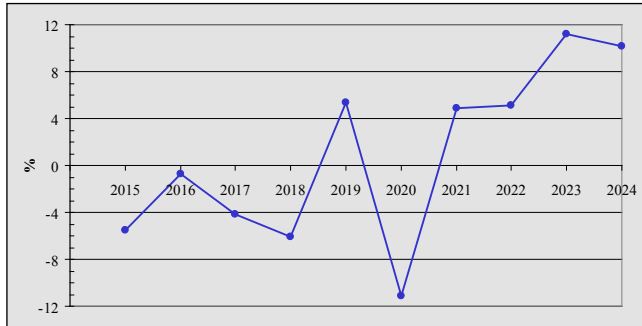

Рис. 4. Динаміка середнього приросту чисельності білого лелеки в районі досліджень у 2015–2024 рр.

Fig. 4. Dynamics of mean growth rate of the White Stork number in the study area in 2015–2024.

ни (Черкаський район) – 8, зараз – у с. Нетеребка (нинішній Черкаський район) – 14. Частка населених пунктів без заселених гнізд загалом практично не змінилась, на правобережжі вона трохи зменшилась, на лівобережжі – дещо збільшилась. Проте зросла концентрація гнізд. У лівобережній частині у 2014 р. в 4 селах було більше 10 гнізд, разом – 48. У 2024 р. таких сіл було вже 5, у яких налічувалося 73 гнізда.

Незначні відмінності загальної чисельності лелек у 2014 і 2024 рр. ще не означають, що за ці 10 років із популяцією нічого не відбувалося. Суттєвий недолік разових обліків через великі проміжки часу в тому, що ми отримуємо лише кінцевий результат, а яким чином він був досягнутий, залишається невідомим. Компенсувати цю ваду допомагають регулярні моніторингові спостереження. Для 6 наших пробних ділянок у районі досліджень (рис. 2) є дані по чисельності лелек за весь період 2014–2024 рр., для однієї – за останні 6 років, для однієї – за останні 5 років і ще для трьох – за 2023–2024 рр. За ними можна розрахувати середні показники приросту чисельності за рік, які характеризують її зміни на всій території досліджень (рис. 4). Видно, що у 2015–2018 рр. гніздове угруповання лелек тут перебувало у пригніченому стані, чисельність щороку потроху знижувалась – на 0,7–6,1%. У 2019 р. вона

дещо зросла – на 5,4%, але у 2020 р. настав різкий спад: кількість заселених гнізд зменшилася на 11,2%. З 2021 р. починається поступове відновлення популяції. Найвищі темпи приросту відмічені у 2023–2024 рр. Якраз у цей час у селах в околицях Канева з'явилося найбільше нових гнізд. Тобто відновлення початкової чисельності після її зниження було досягнуто саме завдяки швидкому росту в ці роки. Розрахунки показують, що перевищення її відбулося лише у 2024 р.

Ця картина загалом відповідає характеру динаміки чисельності лелек у регіоні Середнього Придніпров'я та Україні в цілому: депресія популяції у 2015–2019 рр., викликана сильною й широкомасштабною посухою, стрімкий спад у 2020 р. і відновлення у 2021 р. (Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2016; Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2023). «Провал» чисельності гніздової популяції у 2020 р. пов'язаний із вкрай несприятливими умовами, близько 10% українських лелек того року взагалі не гніздилися (Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2021; Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2023). Це ж ми бачимо й на графіку для району досліджень (рис. 4). Вже у 2021 р. лелеки повернулися до гнізд, і загальна чисельність гніздової популяції в Україні відновились (Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2022, 2023). В окремих регіонах це відновлення проходило дещо по-різному. В Середньому Придніпров'ї загалом і районі досліджень зокрема воно завершилося лише на третій рік після спаду.

Зібрані дані дають можливість також перевірити адекватність оцінки динаміки чисельності лелек за змінами її на моніторингових ділянках. Розрахунок, виходячи з початкової чисельності у 2014 р. і щорічних показників приросту, дає для 2024 р. 504 гнізда, що мало відрізняється від реальної чисельності. Похибка становить лише 1,2%. Звичайно, для такої точності треба мати велику кількість моніторингових ділянок у різноманітних умовах.

Нерівномірність розподілу гнізд у районі досліджень можна показати ще одним способом. Якщо всі 240 населених пунктів ранжувати по зростанню кількості гнізд і розбити їх на 5 рівних груп по 48, то виявляється, що в першій із них гнізд нема взагалі – туди потрапляють

Таблиця 3

Деякі параметри, що характеризують розподіл заселених гнізд
Some parameters characterising the distribution of occupied nests

Параметр	2014			2024		
	Загалом	П	Л	Загалом	П	Л
Густота населення, пар/100 км ²	8,99	6,04	12,37	9,49	6,96	12,37
Середня кількість гнізд на населений пункт*	2,0 ± 0,2	1,1 ± 0,1	3,4 ± 0,3	2,1 ± 0,2	1,3 ± 0,2	3,4 ± 0,4
Максимальна кількість гнізд	14	8	14	25	14	25
Частка населених пунктів без гнізд, %*	35,0	46,1	15,9	35,8	42,1	25,0
Частка населених пунктів з 1 гніздом, %*	25,4	28,9	19,3	25,8	32,9	13,6
Частка населених пунктів, де є 2–5 гнізд, %*	29,6	22,4	42,0	28,3	21,1	40,9
Частка населених пунктів, де є 6–10 гнізд, %*	8,3	2,6	18,2	7,5	3,3	14,7
Частка нас. пунктів, де є більше 10 гнізд, %*	1,7	0,0	4,5	2,5	0,7	5,7

* Два гнізда, розташовані за межами населених пунктів, при розрахунках не враховані.

П – правобережна частина, Л – лівобережна частина.

тільки «нульові» села, а на останню припадає майже дві третини їх – 65,5% (від 4 до 25 гнізд). У правобережній частині при розбивці на 4 групи в першій із них гнізд також нема, у четвертій – 74,2%, на лівобережжі – відповідно 0 і 62,6%. Власне, таке групування – перший етап розрахунку коефіцієнта Джині, який використовується в економічних і соціологічних дослідженнях для оцінки нерівності розподілу певної величини (див., наприклад, Повідайчик, Повідайчик, 2018). Він показує наскільки фактичний розподіл відрізняється від рівномірного. Величина його змінюється від 0 (повна рівність) до 1 (повна нерівність). Коефіцієнт Джині можна застосувати і для характеристики розподілу кількості лелечих гнізд. Для району досліджень у 2024 р. він становить 0,608. На правобережній частині його значення дещо більше, ніж на лівобережжі – 0,590 і 0,515.

Перерозподіл гнізд

Розподіл гнізд на певній території формується під дією двох протилежних тенденцій: концентрації їх у найбільш сприятливих місцях і розосередження для зменшення конкуренції (Грищенко, Яблонівська-Грищенко, 2017). Вони можуть посилюватися чи послаблюватися, в залежності від конкретних умов, що приводить до перерозподілу. Як проходить цей процес, видно на прикладі району наших досліджень.

Добре виражена концентрація відбулась у 3 селах (табл. 1). Це Нетеребка Черкаського району (було 3 гнізда, стало 14), Велика Каратуль Бориспільського району (6 і 14) та Піщане Золотоніського району (12 і 25). У них зараз понад 10 гнізд, чисельність зросла більш як удвічі. Причина такої концентрації – сприятливі умови. Тут лелеки поки що знаходять вдосталь їжі. Так, у Піщаному справжнє мереживо вулиць і різноманітних лучних ділянок біля них. Через село протікає річка Супій з широкою смугою луків, у нього впадає невеличка притока Ковраєць, та ще й луки посмуговані численними меліоративними каналами. У цих каналах лелеки можуть знаходити і воду, і їжу. До того ж у селі збереглося тваринництво. На луках пасуть корів і косять сіно. А наявність пасовищ і сіножатей – важливі передумови для успішного гніздування лелек (детальніше про це див. Грищенко, Яблонівська-Грищенко, 2017, 2023). Частина луків, як і скрізь, розорана, але кормових біотопів для цих птахів поки що вистачає. То ж не дивно, що саме в Піщаному виявлена найбільша кількість гнізд у районі досліджень.

Ще більш яскравий приклад є за межами цієї території. У с. Підгірці біля південної околиці Києва у 2021 р. налічувалося 18 заселених гнізд, у 2023 р. їх було вже 30, а у 2024 р. – 45. Тобто за три роки чисельність виросла у 2,5 раза, а за рік – на 50%. На деяких вулицях зараз гнізда є майже на кожному стовпі (фото 2). І це не Волинь чи долина Десни, а околиця великого міста, де природні біотопи повсюди дуже змінені. Причина такого «дива» проста – поблизу від Підгірців знаходиться найбільше в Україні сміттєзвалище. Тут лелеки знаходять практично необмежену

Фото 2. Одна з вулиць с. Підгірці Обухівського району. 8.07.2024 р.

Photo 2. A street in the village of Pidhirtsi near Kyiv.

кількість їжі. Продуктивність розмноження їх у селі дуже висока. У 2024 р. в багатьох гніздах налічувалося по 4–5 пташенят, хоча загалом цей рік для білого лелеки в Україні був не дуже сприятливий, і такі великі виводки траплялися не часто (Грищенко, 2024). У Підгірцях ми виявили 27,5% виводків із 4 пташенят і 22,5% – із 5. Порівняйте це з даними, наведеними далі в таблиці 5. На сміттєзвалищі біля Підгірців годуються великі літні бродячі зграї лелек, деяка кількість птахів кожного року тут зимує.

Сміттєзвалища як кормовий біотоп білі лелеки освоюють уже по всьому ареалу. Великі зграї їх на полігонах побутових відходів стали звичним явищем у багатьох країнах Європи. Так, у Польщі лелеки були виявлені на всіх звалищах, де проводилися спостереження (Bialas et al., 2021). В Іспанії птахи, що гніздилися поруч зі сміттєзвалищами, виводили в середньому більше пташенят. Частина лелек залишалася тут зимувати (Tortosa et al., 2002). Все це сприяє росту чисельності – приводить не тільки до збільшення продуктивності, а і зменшення смертності. Дослідження в різних країнах показали, що зимівля лелек у межах Європи істотно знижує смертність

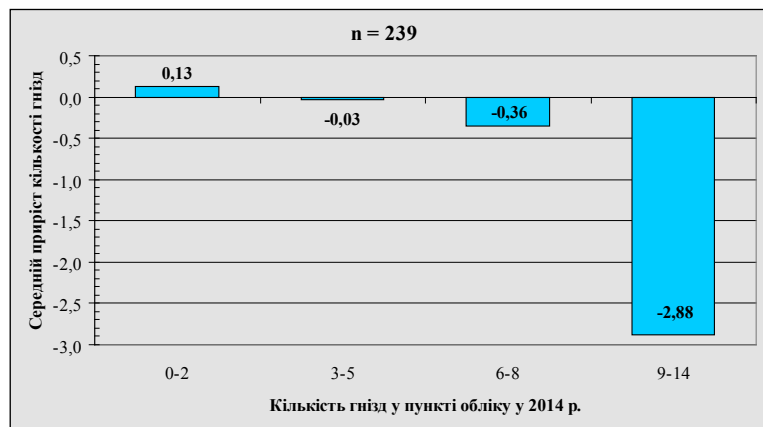

Рис. 5. Залежність змін кількості гнізд від початкової чисельності. Fig. 5. Dependence of changes in the number of nests on their initial number.

Фото 3. Гніздо на штучній гніздівлі в с. Прохорівка Черкаського району. 1.07.2024 р.

Fig. 3. A nest on an artificial nesting site in the village of Prokhorivka. Storks have been nesting there for over 50 years.

молодих птахів, адже значна частина їх гине вже під час першої міграції до Африки (Rotics et al., 2017; Cheng et al., 2019). Причому лелечата, яким дорослі птахи приносили їжу зі звалищ, виявилися добре вгодованими й цілком здоровими (Pineda-Pampliega et al., 2021). Тому висока частка великих виводків у Підгірцях цілком закономірна. Як показує простежування птахів із передавачами, навіть на місцях зимівлі в Африці білі лелеки чимало часу проводять на сміттєзвалищах.* Іспанські орнітологи навіть прогнозують скорочення чисельності лелек у країні внаслідок закриття сміттєзвалищ відповідно до директиви ЄС (López-García et al., 2023; Osorio et al., in press).

Протилежний процес – розосередження гнізд – стає добре помітним, якщо провести аналіз змін їх кількості в залежності від початкової чисельності. У 86 пунктах обліку у 2014 р. гнізд не було виявлено, у 2024 р. вони з'явилися у 22 із них (25,6%) – зареєстровано вже від 1 до 3 гнізд. Там, де було лише одне гніздо (61 пункт), у 13,1% випадків їх кількість збільшилась (додалося від 1 до 4 гнізд), у 57,4% залишилася без змін і у 29,5% гнізда зникли зовсім. А от там, де гнізд було багато, кількість їх переважно зменшилась. У селах, де налічувалося 10–14 гнізд (7), чисельність лелек знизилась у 71,4% випадків, зросла лише у двох селах. Причому одне з них – це згадане

вище Піщане, де відмічена значна концентрація гнізд. Там, де було від 5 до 9 гнізд (24), зменшення їх кількості відмічене у 54,2% випадків. У селах, де було від 2 до 4 гнізд (64), тенденції виявилися практично рівнозначними: у 31,3% випадків чисельність зменшилась, 29,7% – залишилася без змін, 39,1% – збільшилась.

Статистичний аналіз показує чітку закономірність динаміки чисельності на обстеженій території за 10 років. При цьому з розрахунків ми виключаємо три згадані раніше села, які виявилися своєрідними «оазами» для лелек, і де число гнізд різко збільшилось. Середня величина зміни кількості гнізд у пунктах обліку тісно корелює з початковою чисельністю цих птахів у 2014 р. (від 0 до 14 гнізд, $n = 239$). Ранговий коефіцієнт кореляції Спірмена $r_s = -0,79$ ($p < 0,001$). Відмінності в характері змін стають добре помітними і якщо об'єднати дані у групи з різним початковим числом гнізд (рис. 5). Там, де їх налічувалося найменше – не було взагалі або лише 1–2, кількість виросла в середньому на 0,13. У пунктах, де було 3–5 гнізд, середня чисельність залишилася практично без змін. А от у селах, де гнізд було багато, кількість їх зменшилась. Причому зниження чисельності виявилось тим більшим, чим вищою вона була у 2014 р. У селах, де налічувалося 9–14 гнізд, їх стало менше в середньому на 2,88. У деяких випадках чисельність зменшилась у 2–3 рази. Достовірність відмінностей між цими групами підтверджує ранговий дисперсійний аналіз: критерій Краскела-Уолліса $H = 17,68$ ($p < 0,001$). Цю тенденцію підтверджують і дані по інших регіонах України. Для 427 населених пунктів із 23 областей, для яких є інформація за 2014 і 2024 рр., зменшення кількості гнізд виявилось тим більшим, чим вищою була початкова чисельність (Грищенко, 2024).

Причина описаних змін – перш за все погіршення кормової бази для лелек. До цього приводить тотальне розорювання луків і пасовищ, занепад тваринництва, значне переважання на полях кукурудзи й соняшника. Плюс зловживання отрутохімікатами. Лелеки змушені або концентруватися там, де їжі вистачає, або розосереджуватися й шукати нові місця гніздування. Зниження чисельності там, де вона дуже висока, приводить до зменшення конкуренції за кормові ресурси. Гнізда білого лелеки з'явилися подекуди й у селах, де їх багато років не було. Вони розташовані в ландшафтах, які ці птахи не дуже любляють – порізана ярами горбиста місцевість, суцільні поля навколо і т.п. Так, в околицях Канева багато років не було гнізд білого лелеки в селах Грищенці, Курилівка, Литвинець, а зараз там є по одному гнізду. Тенденція до розосередження могла посилюватися впливом сильної посухи у 2015–2020 рр., яка приводила до зменшення кількості їжі та зростання конкуренції за неї. Дослідження в багатьох країнах показали, що при пошуках їжі лелеки віддають перевагу трав'янистим ділянкам із невисокою рослинністю, передусім це луки, де випасають худобу чи косять сіно (Dziewiaty, Eggert, 2017).

Перерозподіл гнізд, викликаний збідненням кормової бази навколо них, можна помітити й у межах одного населеного пункту. Принаймні в деяких випадках лелеки переселилися ближче до вологих біотопів, де легше знайти їжу.

* <https://www.facebook.com/groups/492816887397863/posts/9398924070120389/>

Розміщення гнізд

Помітних змін у районі досліджень зазнало розміщення гнізд білого лелеки. Продовжується швидке зростання частки їх на стовпах. Передусім це стовпи електроліній, хоча поступово збільшується кількість і тих, що спеціально вкопані для лелек зі штучними гніздівлями, або залишені їм із відключеними проводами. На одному з таких вкопаних стовпів із капітальною штучною гніздівлею в с. Прохорівка Черкаського району птахи гніздяться вже більше 50 років (фото 3). Частка гнізд на стовпах зросла до 88,0%, у 2014 р. на цій же території вона була значно меншою – 70,1% (табл. 4). Ще трохи збільшення їх кількості такими темпами, і гнізд на інших опорах практично не залишиться. Вже й зараз гнізда на деревах стали рідкістю, частка їх за 10 років скоротилася більш як удвічі. Ще рідше зустрічаються гнізда на будівлях і водонапірних баштах.

Гнізда на будівлях протягом тривалого часу переважали майже в усіх областях України. На території сучасної Черкащини в 1930-х рр. їх частка становила 88,9% (Грищенко, 2007). У центральній частині України значною вона була до 1970-х рр. Так, у 1973 р. в Кіровоградській області на будівлях налічувалося 76,3% лелечих гнізд (Козлова, Ярмоленко, 1977), у Вінницькій – 76,8% (Жилин, Лебедева, 1975). Зараз же в районі досліджень залишилися лічені одиниці. У 2024 р. були лише 4 гнізда (0,8%) на житлових і господарських будівлях (фото 4), ще два стояли незайнятими.

Значна частина гнізд на деревах збудовані на сухих стовбурах зі зрізаними верхівками, залишених лелекам (фото 5). На жаль, такі гнізда недовговічні. Рано чи пізно сухий стовбур падає, а лелеки переселяються найчастіше на стовп електролінії десь поблизу.

Зниження відсотка гнізд на водонапірних баштах пов'язане із занепадом тваринництва та зменшенням кількості їх самих, перш за все – башт Рожновського (фото 6), ще недавно найбільш поширених на тваринницьких фермах. Зазвичай з демонтованих башт лелеки теж переселяються на розташовані поблизу стовпи електроліній.

Інші варіанти розміщення гнізд, окрім 4 основних, це переважно металеві ажурні опори ЛЕП, пам'ятники та спеціально влаштовані для лелек металеві або дерев'яні конструкції. Кількість лелечих гнізд на штучних гніздівлях поступово збільшується, хоч і повільними темпами. Частіше всього штучні платформи для гніздування лелек влаштовують на стовпах, рідше – на деревах, зовсім рідко – на дахах будівель. Трапляються і спеціальні конструкції, влаштовані для гніздування лелек – платформи на вкопаних металевих трубах, ажурних щоглах, дерев'яних пірамідах із жердин і т.п.

Фото 4. Гніздо на старому вітряку в с. Бубнівська Слобідка Золотоніського району. 24.06.2023 р.
Photo 4. Nest on an old windmill.

Нові дані підтверджують зроблений раніше висновок про тенденцію до неухильного зростання в Україні кількості гнізд білого лелеки на стовпах електроліній (Грищенко, 2007). Це показали вже подальші дослідження (Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2017). Причому «електрифікація» популяції йде дуже швидкими темпами. У центральній частині Лісостепу України – регіоні, де ми проводили обліки у 2014–2017 рр., ще в 1994 р. частка гнізд на стовпах була меншою, ніж на деревах – відповідно 32,5% і 35,2%. До 2004 р. вона вже перевищила половину – 50,4%, а ще через 10 років досягла 72,1% (Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2017). Загалом по Україні у 2024 р. відсоток гнізд на стовпах становив 79,8%, а за 30 років до цього – лише третину (Грищенко, 2024).

Розміщення порожніх і заселених гнізд дещо відрізняється. Незайняті гнізда були на стовпах у 67,5% випадків, на деревах – 7,5%, на будівлях – 5,0%, на водонапірних баштах – 20,0% (n = 40). Ці дані ілюструють поступовий перехід лелек до все частішого гніздування на стовпах. Залишивши гнізда на інших типах опор, птахи здебільшого будують нові саме на них. Звертає на себе увагу

Таблиця 4

Розміщення гнізд білого лелеки в районі досліджень у відсотках від їх загальної кількості
Location of nests of the White Stork in the study area as a percentage of their total number

Рік	Всього гнізд	На деревах	На стовпах	На будівлях	На водонапірних баштах	В інших місцях	З них на штучних гніздівлях
2014	472	16,9	70,1	1,1	10,4	1,5	14,2
2024	498	7,6	88,0	0,8	2,4	1,2	17,1

Фото 5. Гніздо на сухому стовбурі дерева в с. Шелепухи Черкаського району. 3.06.2024 р.

Photo 5. Nest on a dry tree trunk.

також непропорційно велика частка покинутих гнізд на водонапірних баштах. Відсоток гнізд на них ніколи не був таким високим ні в Київській, ні в Черкаській областях (Грищенко, 2007). Тобто цей тип гніздування зараз зазнає найбільших втрат. Частка гнізд на водонапірних баштах у районі досліджень за 10 років скоротилася більш як у 4 рази, і серед покинутих їх дуже багато. Кількість гнізд на деревах і будівлях радикально скоротилася ще раніше. При цьому відсоток їх на водонапірних баштах у різних областях України протягом кількох десятиліть залишався більш-менш стабільним або навіть зростав (Грищенко, 2007). Зменшення їх кількості стало помітним лише у 2010-х рр. (Грищенко, 2024).

Можна провести інший підрахунок – яка частина з усіх гнізд на різних типах опор не зайнята птахами. На водонапірних баштах – 8 із 20 (40,0%), на будівлях – 33,3%, на деревах – 7,3%, на стовпах – 5,8%. Тобто є чітко виражена тенденція до переселення лелек із водонапірних башт і будівель на інші типи опор для гнізд. Хоча, з іншого боку, в с. Підгірці біля Києва у 2024 р. з 45 гнізд 4 (8,9%) були розміщені на будівлях. У 2023 р. – 2 із 30 (6,7%). Тобто два з 15 (13,3%) нових гнізд з'явилися на будівлях. При швидкому рості чисельності в місцях із високою густиною населення лелек виникає гостра потреба в нових місцях гніздування, і птахи використовують для цього різні можливі варіанти. Це ж ми спостерігали й на р. Сейм у Сумській області в 1990-х рр. (Грищенко, 1998). Там же, де такої гострої потреби нема, переважний стереотип гніздування може бути виражений набагато сильніше, що ми й бачимо в районі наших досліджень.

Швидке зростання частки гнізд білого лелеки на стовпах до кінця ХХ ст. охопило практично весь ареал виду. Строки початку й темпи розвитку цього процесу залежали від ступеня електрифікації країни чи регіону й доступності традиційних місць їх розміщення (Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2023). У промислово розвинутих країнах Європи випадки гніздування лелек на телеграфних та електричних стовпах зареєстровані ще в перші десятиліття ХХ ст. (Brinkmann, 1935; Creutz, 1988; Skov, 1999).

В Україні перші гнізда на стовпах знайдені в 1964 р. в Полтавській області (Гавриленко, 1968). Спочатку такий спосіб гніздування був досить рідкісним явищем, але ситуація швидко змінювалася. Вже наприкінці ХХ ст. – на початку ХХІ ст. стрімке зростання кількості лелечих гнізд на електроопорах відзначали практично повсюди, причому в обох підвидів (Kasprzykowski, Gołowski, 1998; Guziak, Jakubiec, 1999; Janaus, Stępniece, 1999; Pelle, 1999; Petrov et al., 1999; Rosa et al., 1999; Shernazarov, 1999; Lovász, 2001; Daniluk et al., 2006; Ots, 2009; Denac, 2010; Gyalus et al., 2018; Siekiera et al., 2023 та ін.). Така «прихильність» лелек до стовпів електроліній пояснюється тим, що вони дають практично необмежену можливість для гніздування (Грищенко, 2007). Зрештою, як бачимо, частка гнізд на стовпах у багатьох регіонах стала наближатися до 100%.

Разом із цим збільшується й число нещасних випадків – загибель лелек на ЛЕП, загорання гнізд, короткі замикання і т.п. Є ще одна проблема. Стовп електролінії – не найбільш надійна опора для гнізда білого лелеки. Нерідко гнізда на них за зиму перекошуються, сповзають, а іноді й зовсім падають. Такі перекошені оселі лелеки навесні надбудовують і вирівнюють. А буває й так, що птахи не розмінюються на «дрібний ремонт», а використовують старі перехняблені гнізда як основу для нової будівлі. Гнізда можуть надбудовуватися неодноразово і зрештою ставати «багатошаровими» (фото 7). Падати гнізда зі

Фото 6. Лелечих гнізд на водонапірних баштах стає все менше, с. Безпальче Золотоніського району. 26.06.2024 р.

Photo 6. Stork nests on water towers are becoming fewer.

Фото 7. «Багатошарове» гніздо в с. Мартинівка Черкаського району. 25.05.2024 р.

Photo 7. «Multi-layered» nest in the village of Martynivka.

стовпів можуть і в період розмноження, що приводить до загибелі кладок чи пташенят або їх травмування. Так, у с. Таганча Черкаського району між двома обліками 26.05 і 28.06 зникло одне з гнізд на стовпі на центральній вулиці. Гнізда падають частіше всього під час негоди, передусім внаслідок сильних вітрів чи накопичення снігу взимку, можуть їх скидати й люди.

Зменшити гостроту проблеми можна тільки одним способом – побудовою штучних гніздівель (Грищенко, 2007). Поки що їх частка не така вже й велика: в районі досліджень – 17,1%, а в цілому по Україні – 13,5% (Грищенко, 2024). Тому серед заходів по охороні білого лелеки цей напрямок роботи можна вважати одним із пріоритетних. Тим більше, що приваблювання його на гніздування – давня народна традиція, треба всіляко сприяти її відродженню. Методики побудови штучних гніздівель для цих птахів детально описані (Грищенко, 1996, 1999, 2005; Бокотей та ін., 2011 та ін.). Один із варіантів вирішення проблеми – підняття гнізд на електроопорах над дротами на спеціально встановлені платформи (фото 8). Цим займаються працівники енергокомпаній у багатьох областях України, але поки що, на жаль, таких гніздівель занадто мало.

Успішність розмноження

Дані по успішності розмноження білого лелеки в районі досліджень у 2024 р. зібрані на 16 моніторингових ділянках. 7 із них розміщені у правобережній частині,

Фото 8. Гніздо на платформі над дротами в с. Шандра Обухівського району. 18.06.2024 р.

Photo 8. Nest on the platform above wires in a village.

8 – у лівобережній, 1 – на Дніпрі на обох його берегах (рис. 2).

На цих ділянках було 284 заселених гнізда (57,0% від загальної їх кількості в районі досліджень). У 252 із них гніздування було успішним, у 32 – неуспішним (11,3%). Лелеки загалом виростили 679 пташенят. У середньому по 16 ділянках це становить $2,49 \pm 0,11$ пташенят на гніздову пару і $2,76 \pm 0,11$ пташенят на успішну пару, $9,7 \pm 1,9\%$ неуспішних пар (табл. 5). Ці параметри близькі до середніх багаторічних показників для регіону Середнього Придніпров'я (Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2023), статистично достовірних відмінностей нема. Тобто результати гніздування лелек у 2024 р. на обстеженій території були посередніми.

У гніздах значно переважали виводки із 2 і 3 лелечат (табл. 5), що також характерно для років із посередньою успішністю розмноження. Частки виводків меншого й більшого розмірів були невеликими. По 5 пташенят лелеки виростили лише в 6 гніздах на 5 ділянках, причому тільки на одній із них таких виводків було два (с. Бубнівська Слобідка Золотоніського району й околиці). 4 з цих ділянок розташовані на Лівобережжі. 6 пташенят у гнізді знайшли всього двічі в лівобережній частині обстеженої території: в с. Вінниці Бориспільського району (фото 9) і с. Нова Гребля Золотоніського району.

У попередньому дослідженні ми показали, що існують достовірні відмінності у продуктивності розмноження

Фото 9. Виводок із 6 пташенят у гнізді в с. Вінниці Бориспільського району. 22.07.2024 р.

Photo 9. Brood of 6 fledglings in a nest in the village of Vinnytsi.

лелек між правобережною й лівобережною частинами регіону, де проводилися обліки (Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2017). Ця різниця зберігається і для меншої території. У 2024 р. на 7 правобережних ділянках лелеки виростили в середньому $2,21 \pm 0,11$ пташенят на гніздову пару і $2,50 \pm 0,11$ – на успішну, на 8 лівобережних ділянках ці показники помітно більші – $2,77 \pm 0,15$ і $3,03 \pm 0,13$. Різниця статистично достовірна ($p < 0,02$ в обох випадках). Значущої різниці між частками неуспішних пар нема – $11,3 \pm 3,6\%$ і $8,8 \pm 2,3\%$.

Висновки

1. Чисельність білого лелеки в районі досліджень з 2014 р. до 2024 р. виросла на 5,5% – з 472 до 498 заселених гнізд. Незаселених гнізд у 2024 р. було всього 40, що становить 7,4% від загальної їх кількості. Спостереження на моніторингових ділянках свідчать, що зміни протягом 10-річного періоду йшли нелінійно. Чисельність спочатку протягом тривалого часу скорочувалась, безперервне відновлення популяції почалося з 2021 р. Як показують розрахунки, початкова чисельність була перевищена лише у 2024 р.

2. Загальний характер розподілу гнізд пов'язаний із особливостями ландшафту. Найменше їх на горбистій порізаний ярами місцевості на правому березі Дніпра. У більшості сіл гнізд тут нема взагалі, в інших – лише по 1–2. На рівнинному лівобережжі чисельність лелек значно вища.

3. За 10 років відбувся помітний перерозподіл гнізд – концентрація їх у найбільш сприятливих місцях і розосередження для зменшення конкуренції. З села виявилися своєрідними «оазами» для лелек. У них зараз понад 10 гнізд, чисельність зросла більш як удвічі. Розосередження практично не проявилось в селах, де гнізд було мало (1–5), але в селах із високою чисельністю (6–14) кількість гнізд зменшилася. Причому зниження чисельності виявилось тим більшим, чим вищою вона була у 2014 р.

4. Продовжується швидке зростання кількості лелечих гнізд на стовпах, передусім – стовпах електроліній. У районі досліджень частка їх досягла вже 88,0%. Гнізд на деревах залишилося всього 7,6%, на інших типах опор

Таблиця 5

Результати гніздування білого лелеки на моніторингових ділянках у районі досліджень у 2024 р.
Results of breeding of the White Stork on monitoring plots in the study area in 2024

№ ділянки	К-ть пар і пташенят					Репродуктивні показники			К-ть пташенят у виводках					
	HPa	HPm	HPo	HPx	JZG	JZa	JZm	%HPo	1	2	3	4	5	6
001	19	18	1	0	43	2,26	2,39	5,3	2	8	7	1	0	0
108	9	8	1	0	21	2,33	2,63	11,1	0	3	5	0	0	0
253	9	9	0	0	26	2,89	2,89	0,0	1	0	7	1	0	0
305	40	34	6	0	86	2,15	2,53	15,0	0	21	9	3	1	0
334	32	30	2	0	78	2,44	2,60	6,3	2	12	12	4	0	0
372	9	9	0	0	31	3,44	3,44	0,0	0	1	4	3	1	0
392	12	11	1	0	30	2,50	2,73	8,3	0	4	6	1	0	0
412	11	8	3	0	24	2,18	3,00	27,3	0	2	4	2	0	0
414	9	9	0	0	23	2,56	2,56	0,0	0	5	3	1	0	0
449*	9	8	1	0	28	3,11	3,50	11,1	0	2	1	4	1	0
482	12	10	2	0	20	1,67	2,00	16,7	3	5	1	1	0	0
483	13	13	0	0	31	2,38	2,38	0,0	2	6	3	2	0	0
484	53	44	9	0	114	2,15	2,59	17,0	2	16	24	2	0	0
485	11	10	1	0	24	2,18	2,40	9,1	1	6	1	2	0	0
486	16	14	2	0	47	2,94	3,36	12,5	1	2	6	2	2	1
490	20	17	3	0	53	2,65	3,12	15,0	2	2	8	3	1	1
Всього: n	284	252	32	0	679	$2,49 \pm 0,11$	$2,76 \pm 0,11$	$9,7 \pm 1,9$	16	95	101	32	6	2
%		88,7	11,3	0,0					6,3	37,7	40,1	12,7	2,4	0,8

* Дані В.Є. Олексенка.

вони взагалі стали рідкістю. На штучних гніздівлях було збудовано 17,1% гнізд.

5. Успішність розмноження білого лелеки в районі досліджень у 2024 р. була посередньою. Репродуктивні показники близькі до середніх багаторічних значень для регіону Середнього Придніпров'я. На лівобережній частині лелеки виростили більше пташенят, ніж на правобережній.

Подяки

Висловлюємо щиро вдячність співробітникам офісу Українського товариства охорони птахів О.І. Гірник і Т.В. Журій за підтримку наших досліджень, В.С. Олексенку – за участь у моніторингових спостереженнях. Ми вдячні також німецьким колегам із NABU за фінансову допомогу в обліках білого лелеки в Україні й усім, хто брав участь у цих обліках.

ЛІТЕРАТУРА

- Бокотей А., Дзюбенко Н., Перчук В. (2011): Лелеки, люди і енергетика: вирішення проблеми. Львів. 1-32.
- Гавриленко Н.И. (1968): Экологические заметки о птицах Украины. - Орнитология. Москва: МГУ. 9: 343.
- Грищенко В.М. (1996): Білий лелека. Чернівці. 1-127.
- Грищенко В.М. (1998): До екології білого лелеки в зоні росту чисельності. - Маг-ли III конфер. молодих орнітологів України. Чернівці. 31-34.
- Грищенко В.Н. (1999): Постройка и заселение искусственных гнездовых для белого аиста в Украине. - Беркут. 8 (2): 203-212.
- Грищенко В.М. (2005): Чарівний світ білого лелеки. Чернівці: Золоті литаври. 1-160.
- Грищенко В.Н. (2007): Изменения в выборе мест гнездования белым аистом в Украине. - Беркут. 16 (1): 52-74.
- Грищенко В.М. (2024): Білий лелека в Україні. Результати VIII Міжнародного обліку 2024 року. К.: Українське товариство охорони птахів 1-12.
- Грищенко В.Н., Яблоновская-Грищенко Е.Д. (2016): Успешность размножения и динамика численности белого аиста (*Ciconia ciconia*) в Украине в 2014–2016 гг. - Беркут. 25 (2): 109-129.
- Грищенко В.М., Яблоновська-Грищенко Є.Д. (2017): Чисельність і розподіл гнізд білого лелеки (*Ciconia ciconia*) в центральній частині Лісо-stepу України у 2014–2017 рр. - Беркут. 26 (1): 11-42.
- Грищенко В.Н., Яблоновская-Грищенко Е.Д. (2021): Популяция белого аиста (*Ciconia ciconia*) в Украине в 2020 г.: маятник стихии. - Беркут. 30 (2): 89-101.
- Грищенко В.М., Яблоновська-Грищенко Є.Д. (2022): Популяция білого лелеки (*Ciconia ciconia*) в Україні у 2021 р.: повернення до гнізд. - Беркут. 31 (1-2): 48-58.
- Грищенко В.М., Яблоновська-Грищенко Є.Д. (2023): Тридцять років моніторингу популяції білого лелеки в Україні (1992–2021). Чернівці: Друк Арт. 1-296.
- Жилин Е.И., Лебедева М.И. (1975): Перепись белых аистов. - Природа. 7: 29-31.
- Козлова А.З., Ярмоленко Б.Н. (1977): Распространение белого аиста в Кировоградской области. - VII Всесоюз. орнитол. конфер. Тез. докл. (Черкасы, 27–30 сентября 1977 г.). К.: Наук. думка. 1: 69-70.
- Маринич О.М. (2005): Фізико-географічне районування. - Комплексний атлас України. К.: Картографія. 46.
- Маринич О.М., Шищенко П.Г. (2005): Фізична географія України. К.: Знання. 1-511.
- Повідайчик О.С., Повідайчик М.М. (2018): Соціальна і демографічна статистика (розв'язування задач у редакторі електронних таблиць MS Excel): методичні рекомендації. Ужгород. 1-24.
- Якубец З., Самусенко И. (1992): Международная методика учета аистов и замечания о программе и направлениях дальнейших исследований. - Аисты: распр., экол., охрана. Минск: Наука и техника. 164-172.
- Bialas J.T., Dylewski L., Dylik A. et al. (2021): Impact of land cover and landfills on the breeding effect and nest occupancy of the white stork in Poland. - Sci Rep. 11: 7279.
- Brinkmann M. (1935): Der Bestand des weißen Storches (*Ciconia c. ciconia* L.) in Ober- und Niederschlesien nach der Zählung von 1934. - Ber. Ver. schles. Orn. 20 (3-4): 33-58.
- Cheng Y., Fiedler W., Wikelski M., Flack A. (2019): «Closer-to-home» strategy benefits juvenile survival in a longdistance migratory bird. - Ecology and Evolution. 9 (16): 8945-8952.
- Creutz G. (1988): Der Weißstorch. Neue Brehm-Bücherei. 375. Wittenberg Lutherstadt: A. Ziemsen Verlag. 1-236.
- Daniluk J., Korbal-Daniluk A., Mitrus C. (2006): Changes in population size, breeding success and nest location of a local White Stork *Ciconia ciconia* population in Eastern Poland. - The White Stork in Poland: studies in biology, ecology and conservation. Poznań: Bogucki Wyd. Naukowe. 15-21.
- Denac D. (2010): Population dynamics of the White Stork *Ciconia ciconia* in Slovenia between 1999 and 2010. - *Acrocephalus*. 31 (145-146): 101-114.
- Dziewiaty K., Eggers U. (2017): 10.2. Nahrungshabitate. - Der Weißstorch. Brehm-Bücherei. 682. Magdeburg: VerlagsKG Wolf. 309-324.
- Guziak R., Jakubiec Z. (1999): Der Weißstorch *Ciconia ciconia* in Polen im Jahr 1995 – Verbreitung, Bestand und Schutzstatus. - Weißstorch im Aufwind? – White Stork on the up? Proc. Intern. Symp. on the White Stork, Hamburg, 1996. Bonn: NABU. 171-187.
- Gyalus A., Végvári Z., Csörgő T. (2018): Changes in the nest sites of White Stork (*Ciconia ciconia*) in Hungary. - *Ornis Hungarica*. 26 (1): 65-88.
- Janaus M., Stūpniece A. (1999): The White Stork in Latvia: 1994-1995. - Weißstorch im Aufwind? – White Stork on the up? Proc. Intern. Symp. on the White Stork, Hamburg, 1996. Bonn: NABU. 253-264.
- Kaatz C., Wallschläger D., Dziewiaty K., Eggers U. (Hrsg.) (2017): Der Weißstorch. Brehm-Bücherei. 682. Magdeburg: VerlagsKG Wolf. 1-672.
- Kasprzykowski Z., Goławski A. (1998): Populacja bociana białego *Ciconia ciconia* na obszarze Podlaskiego Przełomu Bugu w latach 1984–1985 i 1994. - *Kulon*. 3 (2): 195-203.
- López-García A., Gil-Tapetado D., Aguirre J.I. (2023): Drastic reduction of the population distribution of White Storks predicted in absence of landfills. - *Orn. Appl.* 125 (3): duad021.
- Lovász P. (2001): Az MME fehérgólya-védelmi programjának munkája 2000-ben. - *Tűzok*. 6 (2): 63-66.
- Osorio L., López-García A., Colino-Freire I., Ramos-Elvira E., Aguirre J.I. (in press): Bird deterrent measures at a landfill decreased the productivity of a dependent population of White Stork (*Ciconia ciconia*). - *Ibis*.
- Ots M. (2009): The White Stork (*Ciconia ciconia*) in Estonia till year 2008. - *Hirundo*. 22: 33-43.
- Pelle Z. (1999): Status and biology of the White Stork in Yugoslavia. - Weißstorch im Aufwind? – White Stork on the up? Proc. Intern. Symp. on the White Stork, Hamburg, 1996. Bonn: NABU. 219-221.
- Petrov T., Iankov P., Georgiev D. (1999): Population status of the White Stork (*Ciconia ciconia*) in Bulgaria in the years 1994/95. - Weißstorch im Aufwind? – White Stork on the up? Proc. Intern. Symp. on the White Stork, Hamburg, 1996. Bonn: NABU. 241-247.
- Pineda-Pampliega J., Ramiro Y., Herrera-Dueñas A., Martínez-Haro M., Hernández J.M., Aguirre J.I., Höfle U. (2021): A multidisciplinary approach to the evaluation of the effects of foraging on landfills on white stork nestlings. - *Science of The Total Environment*. 775: 145197.
- Rosa G., Araujo A., Martins J.P. (1999): The present situation of the White Stork *Ciconia ciconia* in Portugal. - Weißstorch im Aufwind? – White Stork on the up? Proc. Intern. Symp. on the White Stork, Hamburg, 1996. Bonn: NABU. 49-59.
- Rotics S., Turjeman S., Kaatz M. et al. (2017): Wintering in Europe instead of Africa enhances juvenile survival in a long-distance migrant. - *Animal Behaviour*. 126: 79-88.
- Schüz E. (1952): Zur Methode der Storchforschung. - *Beitr. Vogelkunde*. 2: 287-298.
- Shernezarov E. (1999): Distribution and numbers of *Ciconia c. asiatica* in Central Asia. - Weißstorch im Aufwind? – White Stork on the up? Proc. Intern. Symp. on the White Stork, Hamburg, 1996. Bonn: NABU. 331-334.
- Siekiera J., Siekiera A., Profus P. (2023): Stulecie badań populacji bociana białego *Ciconia ciconia* na Górnym Śląsku. Część I: Zmiany liczebności, wskaźników reprodukcji oraz lokalizacji gniazd w województwie Opolskim w latach 1922–2023. - *Chrońmy Przyrodę Ojczystą*. 79 (3): 4-51.
- Skov H. (1999): The White Stork (*Ciconia ciconia*) in Denmark. - Weißstorch im Aufwind? – White Stork on the up? Proc. Intern. Symp. on the White Stork, Hamburg, 1996. Bonn: NABU. 111-131.
- Tortosa F.S., Caballero J.M., Reyes-López J. (2002): Effect of rubbish dumps on breeding success in the White Stork in Southern Spain. - *Waterbirds*. 25 (1): 39-43.

КУРОПОДІБНІ ПТАХИ В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

К.О. Редінов^{1,2}, З.О. Петрович¹

¹ Регіональний ландшафтний парк «Кінбурнська коса»; вул. Торгова, 23а, м. Очаків, Миколаївська обл., 57508, Україна
Regional Landscape Park «Kinburnska kosa»; Torhova str., 23a, Ochakiv, Mykolayiv region, 57508, Ukraine

² Національний природний парк «Білобережжя Святослава»; вул. Лоцманська, 18, м. Очаків, Миколаївська область, 57508, Україна
National Park «Biloberezhzha Svyatoslava»; Lotsmanska str., 18, Ochakiv, Mykolayiv region, 57508, Ukraine

✉ К.О. Редінов (K.A. Redinov), e-mail: brufinus@gmail.com; Konstantin Redinov <https://orcid.org/0000-0003-4903-3586>;

 Zinovii Petrovich <https://orcid.org/0000-0003-4700-5039>

Gallinaceous birds in Mykolaiv region (South Ukraine). - K.A. Redinov, Z.O. Petrovich. - *Berkut*. 33 (1-2). 2024. - We summarised our own (collected in 1990–2024) and literature data on distribution, abundance, nesting, feeding, limiting factors. 4 species of gallinaceous birds have been found in the territory of Mykolaiv region over the past 200 years. Black Grouse – disappeared in the first half of the 19th century, Pheasant – introduced in the middle of the 20th century, Grey Partridge and Quail nested here throughout this period. The problems of protecting these birds are discussed. [Ukrainian].

Key words: status, distribution, number, ecology, feeding, limiting factors.

Узагальнені власні (зібрані у 1990–2024 рр.) та літературні дані по поширенню, чисельності, гніздуванню, живленню, охороні куроподібних птахів. На території Миколаївської області протягом останніх 200 років виявлені 4 види. Тетерук – зник ще в першій половині XIX ст., фазан – інтродукований у середині XX ст., сіра куріпка й перепілка гніздяться тут протягом усього цього періоду. Обговорюються питання збереження цих птахів.

Ключові слова: статус, поширення, чисельність, екологія, живлення, лімітуючі фактори.

Куроподібні на території Миколаївської області вивчені слабо. Наявна інформація фрагментарна й розпорошена в часі (Подушкин, 1913; Назаренко, Гурский, 1963; Ермакова, 1969; Литус, 1986; Костюшин, Прокопенко, 1995; Костюшин, 1997; Костюшин, Редінов, 2004; Редінов, 2006, 2016а, 2016б; Яненко, Серебряков, 2015 та ін.). Спеціально представників цього ряду досліджували лише на території Чорноморського біосферного заповідника (БЗ), який частково розташований у межах Миколаївщини – ділянка «Волижин ліс» (Ардамацкая, 1970; Пирогов, 1995). Тому є потреба в узагальненні всіх наявних даних щодо статусу, чисельності, біології та екології представників цього ряду птахів.

Матеріал і методика

Миколаївська область (площа 24,58 тис. км²) розташована в межах Степової (93%) та Лісостепової (7%) зон. Лісистість території становить 4,9%, сільгоспугіддя займають 81,8% площі (Національна доповідь..., 2008).

Дані зібрано в 1990–2024 рр. шляхом стаціонарних досліджень та під час експедиційних виїздів, у тому числі у природному заповіднику (ПЗ) «Сланецький степ»; регіональних ландшафтних парках (РЛП) «Кінбурнська коса», «Тилігульський», «Гранітно-степове Побужжя», «Приінгульський»; національних природних парках (НПП) «Білобережжя Святослава» й «Бузький Гард» та ін. Опрацьовано літературу, що охоплює понад 200-річний період. Переглянуті газети обласного та районного рівня з метою пошуку інформації про інтродукцію фазана (*Phasianus colchicus*) на території Миколаївської області. Наведені також деякі літературні дані, повідомлення колег і власні спостереження, що стосуються прилеглих територій Одеської та Херсонської областей.

Усі дати до 31.01.1917 р. наведені за новим стилем. Статистична обробка матеріалу проведена на комп'ютері з допомогою програми «Excel» та пакета програм «SPSS

13.0 For Windows». Для вибірок (n) розраховані основні статистичні параметри: середнє значення (M), стандартна похибка (SE), стандартне відхилення (SD), медіана (Me), крайні значення (Lim).

У роботі використано назви населених пунктів і районів згідно нового адміністративно-територіального устрою. Назви районів, актуальні станом на 1.01.2020 р., наведені в дужках курсивом. При цьому враховано перейменування низки населених пунктів та адміністративних одиниць (станом на 1.09.2016 р.) у зв'язку з прийняттям закону № 317-VIII від 9.05.2015 р. «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки». Старі назви наведені в дужках після нових та виділені курсивом.

Наукові латинські назви наведені згідно з IOC World Bird List¹, а українські – згідно з працею В.М. Грищенка (Grishchenko, 2004).

Результати та обговорення

Тетерук (*Lyrurus tetrrix*). Зниклий вид.

Поширення. Ще на початку XIX ст. тетерук був розповсюджений на Правобережжі України до берегів Чорного моря, причому жив також і в безлісних степах (Мейер, 1794; Nordmann, 1840; Браунер, 1923, 1935; Кістяківський, 1957). Й.К. Пачоський (Пачоский, 1906) писав про мешкання виду в минулому в лісах північно-західної частини Херсонської губернії. Тетерук також раніше зустрічався в лісах пониззя Дніпра. За даними економічних приміток 1832 р., його перебування вказано для Збур'ївського ретраншементу, околиць міст Гола Пристань і Каховка та території на північ до сел. Верхній Рогачик (Херсонська область) (Кириков, 1983).

На підставі цих даних ми включаємо тетерука до складу фауни Миколаївської області.

¹ <http://www.worldbirdnames.org>

Лімітуючі фактори. Зникнення тетерука з півдня України пов'язують із полюванням (Браунер, 1923, 1935; Кістяківський, 1957 та ін.).

Сіра куріпка (*Perdix perdix*). Зустрічається протягом усього року.

Поширення. Як раніше, так і зараз широко розповсюджена в межах області (Nordmann, 1840; Сахно, 1938; Зябров, 1940; Селезньов, 1940; Тарашук, 1953; Ермакова, 1969; Костюшин, Прокопенко, 1995; Костюшин, Редінов, 2004; Редінов, 2008, 2015, 2016б; Кузьменко та ін., 2021; Redinov et al., 2023 та ін.). Д.О. Подушкін (Подушкин, 1913) відмічав її гніздування в балках біля м. Очаків і на Кінбурнському п-ові, де вона зустрічається й зараз (Редінов, Петрович, 2008). У Володимирівському лісі та прилеглих полезахисних лісосмугах гніздилося кілька десятків пар (Воронцов, 1940). Там птаха здобуто 9–10.10 (Пачоский, 1909). Звичайна вона була й на узліссях інших штучних лісів і в лісосмугах (Зябров, 1940; Тарашук, 1953). В обстежених у сучасний період лісових урочищах куріпка рідкісна (Редінов і др., 2020а, 2020б, 2022), або не знайдена (Редінов і др., 2017а, 2017б, 2020в та ін.).

Сіра куріпка мешкає на полях, перелогах, у лісосмугах, на степових ділянках балок і долин річок, берегів лиманів і моря. Окремі пари розмножуються на пустирях і балках у межах територій підприємств, баз відпочинку, населених пунктів, включаючи міста та селища. Наприклад, ми пари або виводки спостерігали в с. Покровка на Кінбурнському п-ові, в с. Широколанівка та с. Чорноморка Миколаївського (Очаківського) району та м. Очаків.

Чисельність. Чисельність птахів коливається по роках, зменшуючись після сніжних сурових зим. Наприклад, на маршруті по долині р. Березань на південь від с. Широколанівка 31.03.1995 р. (5 км) обліковано 9 пар, а 8.01.1996 р. – 108 ос. Зима 1995/1996 рр. була багатосніжною, птахів, що шукали поживу, спостерігали вдень у межах села. Наступна зима (1996/1997 рр.) теж була суворою. У 1997 р. (1.04) на тому ж маршруті обліковано лише 3 пари. Проведені взимку 2002/2003 рр. у цьому ж місці обліки показали низьку чисельність куріпок – обліковано лише 7 ос.

Згідно спостережень у різних частинах ареалу, куріпки після суворих зим відновлюють свою чисельність протягом кількох років (Потапов, 1987).

За даними егерів, чисельність куріпок у 1990-х рр. значно зменшилась у межах РЛП «Гранітно-степове Побужжя» (долина р. Південний Буг від с. Мигія до сел. Олександрівка), а в окремих місцях вони зникли зовсім (Домашевский, 2001). Сам автор птахів спостерігав лише

раз – 25.05.1999 р. пару біля сел. Олександрівка Вознесенського району.

Куріпок важко помітити у природній місцевості. Оперення та інстинкт залягання під час небезпеки їх гарно маскує. Під час випадання перших або глибоких снігів ці птахи злітаються до асфальтованих доріг. На них швидше тоне сніг, є доступна пожива – залишки зерна та іншого насіння, яке перевозилося транспортом, і бур'яни на узбіччі.

На територіях, де куріпка була малопомітною, після випадання снігу відбувається демаскування й концентрація птахів біля доріг. Уяву про чисельність виду в агроландшафтах півдня області дають обліки, проведені взимку 2009/2010 рр. під час снігу та ожеледиці, коли куріпки скупчилися біля доріг і були добре помітними на прилеглих полях. Від м. Очаків до с. Матросівка (19 км) 21.12.2009 р. обліковано 23 зграї (276 ос.), ще 11 зграй (98 ос.) виявлено попереднього дня на ділянці траси (12 км) від с. Кам'янка до повороту на с. Матросівка. Таким чином, нараховано 34 зграї, які з великою вірогідністю можна вважати виводками.

Весняні обліки, проведені у 2020–2021 рр. на моніторинговій ділянці серед агроландшафтів у районі сіл Благодатне, Острівка й Матросівка, показали чисельність виду у 20–25 пар на площі близько 100 км².

У ПЗ «Сланецький степ» гніздиться 10–15 пар, зокрема на маршруті довжиною 5 км 19.04.2000 р. зареєстровано 3 пари. За даними обліків на початку травня 2005 р., в заповіднику гніздилися не менше 5 пар (Редінов 2006).

На Кінбурнському п-ові сіра куріпка – малочисельний вид, наразі реєструються поодинокі пари (Редінов та ін., 2022).

Вірогідно, цей вид також потерпає від великого яструба (*Accipiter gentilis*), особливо в зимовий період (Редінов та ін., 2008; Редінов, Петрович, 2023).

Міграції. Спостереження в Європі свідчать про високий ступінь осілості сірої куріпки (Cramp, Simmons, 1980). Раніше на кілька десятків кілометрів углиб від Азово-Чорноморського узбережжя, між Доном та Дунаєм, у кінці жовтня – на початку грудня проходила масова міграція куріпок із Поволжя в напрямку зі сходу на захід, а весною – навпаки. Птахи летіли вночі та зимували в регіоні. На початку ХХ ст. цей переліт дуже послабшав і з часом зник (Браунер, 1923). За даними В.Л. Шершеневича (1882), чисельність місцевих та перелітних куріпок в околицях Одеси суттєво зменшилася після суворої зими 1873–1874 рр., перш за все через масовий промисел.

Розмноження. Розпад зимових зграй відбувається протягом лютого – першої половини березня. Навесні їх

Місяць	III		IV			V			VI			VII			VIII			IX			X	
Декада	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	
<i>Perdix perdix</i>																						
<i>Coturnix coturnix</i>																						
<i>Phasianus colchicus</i>																						

Фенологія відкладання яєць і насиджування куроподібними птахами в Миколаївській області та на прилеглий території.

Phenology of egg laying and incubation by gallinaceous birds in Mykolaiv region and the surrounding area.

Розмір зграй сірої куріпки в Миколаївській області та на прилеглий території (1990–2024 рр.)
Size of the Grey Partridge flocks in Mykolaiv region and the surrounding area (1990–2024)

Місяць	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	Всього
N, зграй	49	25	13	48	67	78	26	306
M, ос.	14,6	20,1	15,8	12,6	11,1	9,8	8,8	12,3
SE	1,3	2,5	2,4	1,7	1,0	0,5	1,2	0,5
SD	9,4	12,4	8,7	11,5	8,4	4,9	6,2	9,1
Me	15,0	18,0	15,0	11,0	9,0	9,0	7,0	10,0
Lim, ос.	1–39	1–50	6–35	1–70	2–45	1–30	1–21	1–70

найпізніше спостерігали: 8.03.2005 р. (8 ос.) – околиці с. Широколанівка, 1.03.2013 р. (20) – околиці сел. Братське, 20.03.2018 р. (7) – околиці м. Миколаїв, 7.03.2021 р. (7) – околиці с. Благодатне Миколаївського (Очаківського) району.

Пари зустрічали з середини лютого – початку березня: 29.02.1992 р., 22.02.1995 р., 28.02.1997 р., 28.02.1998 р., 8.03.2007 р. – захід області; 11.03.2000 р. – околиці ПЗ «Сланецький степ»; 14.03.2005 р., 8.03.2007 р., 14.02.2009 р., 21.02.2020 р. – околиці м. Очаків; 16.02.2017 р., 14.02.2021 р. – південь Херсонської області. Пари куріпок регулярно трапляються до II декади червня – 10.06 (2016 р.). Рідше – в липні та серпні, наприклад, 1.07.2008 р. та 30.08.2005 р. – околиці м. Очаків.

У Чорноморському БЗ пари найраніше спостерігали 1.03.1935 р. та 6.03.1947 р. (Клименко, 1950), а в ранні весни – з II декади лютого (Пирогов, 1995). Зграї розбиваються на пари поступово (Кістяківський, 1957; Потапов, 1987).

До відкладання яєць сірої куріпки можуть приступати з кінця березня. Для регіону найбільш ранньою фактично встановленою датою початку кладки є 31.03. В околицях с. Токарівка Херсонського (Бериславського) району Херсонської області 15.04.2020 р. знайдено незакінчену кладку з 16 яєць (М.С. Змієвський, особ. повід.). За нашими спостереженнями, кладки з'являються з початку квітня – у травні й пізніше (рис.). Найбільш ранній виводок із пташенятами приблизно 5–7-денного віку спостерігали 18.05.2009 р. біля с. Чорноморка. Відповідно, кладка була розпочата в I декаді квітня.² Спостереження виводків із пташенятами розміром із дорослих птахів (5.08.2006 р. – околиці с. Покровське на Кінбурнському п-ові та 14.08.2015 р. – околиці с. Кам'янка) також свідчать про відкладання яєць у першій половині квітня.

За даними М.Г. Пирогова (1995), перші кладки сірої куріпки в Чорноморському БЗ з'явилися з середини квітня.

Згідно зведення «Птицы СССР» (Потапов, 1987), найбільш ранній початок кладки у виду зафіксовано в тому

² Повідомлення про спостереження в лісосмугах Вознесенського району виводків 27.04 та 3.05.2013 р. (Петрович, 2014) ми не беремо до уваги, оскільки ці дати не відповідають фенології розмноження виду.

числі і в Україні – 3–4.04. Автор посилається на роботу О.І. Сеницького по птахів Криму (Сеницький, 1898). Наведена дата є умовною, оскільки в цитованій роботі написано, що гніздо куріпки з сильно насидженою кладкою з 25 яєць було знайдено 17.05.1895 р. Від цієї дати віднімаємо кількість яєць із розрахунку, що птахи відкладають по яйцю в день, отримуємо дату 22.04. Оскільки насиджування триває 23–25 діб і починається після відкладання останнього яйця (Cramp, Simmons, 1980), то можна стверджувати, що кладка дійсно була розпочата в першій половині квітня, але не якраз 3–4.04.

Заслуговує на увагу також знахідка 9.05.1903 р. кладки з 26 яєць на півночі сучасної Кіровоградської області (Пачоский, 1906). Від дати знахідки віднімаємо кількість яєць, отримуємо дату 13.04 – максимально пізня розрахункова дата відкладання першого яйця. Можна припустити, що самка почала кладку дещо раніше. Загалом кладки в першій половині квітня розглядаються як виняток (Cramp, Simmons, 1980).

У фондах Миколаївського обласного краєзнавчого музею зберігається кладка з 17 яєць, знайдена 18.05.1941 р. в околицях м. Миколаїв. На Кінбурнському п-ові в с. Покровка гніздо з 20 яйцями знайдено І.Т. Русевим (особ. повід.) 14.05.2005 р. Повторні (пізні) кладки з'являються навіть у III декаді червня – I декаді липня. Пташенят розміром із перепілку спостерігали: 11.08.1991 р. – околиці с. Широколанівка, 19.08.2002 р. – ПЗ «Сланецький степ», 9.08.2008 р. – околиці с. Чорноморка, 13.08.2009 р. – околиці с. Кам'янка. Зазначимо, що розміру дорослого птаха пташенята набувають у віці близько 100 діб, пурхати починають у віці 10 діб (Cramp, Simmons, 1980).

У колишньому Одеському повіті 1.07 виявлено гніздо з 13 насидженими яйцями (Браунер, 1923). У Чорноморському БЗ 25.05.1946 р. у гніздах виявлено по 7 яєць (Клименко, 1950). М.Г. Пирогов (1995) у заповіднику не насиджені кладки знайшов 5, 14 та 26.06, у виявленому 10.07 гнізді було 9 сильно насиджених яєць. Середній розмір кладки (n = 10) становив 13,6, а максимальний – 18 яєць.

У Європі розмір кладки становить 10–20 (4–29) яєць, є твердження, що кладки з 24 і більше яєць належать двом самкам, але, напевно, це не завжди так (Cramp, Simmons, 1980).

Розміри яєць однієї кладки (n = 16): 36,15 ± 0,17 (SD = 0,68; медіана – 36,0; lim: 34,9–37,4) × 25,79 ± 0,04 (SD = 0,17; медіана – 25,8; lim: 25,4–26,1) мм. Розміри яєць у Чорноморському БЗ: 36,2 (34,0–39,1) × 27,5 (26,1–28,8) (Пирогов, 1995).

Виводки з пташенятами віком до 20 діб спостерігали: 9.06.1991 р., 18.07.1991 р., 30.06.1999 р., 29.06.2002 р., 26.06.2004 р., 17.06.2006 р., 6.07.2006 р., 18.05.2009 р., 30.06.2019 р., 17.06.2020 р., 1–21.06.2020 р. (n = 6).

Звичайно виводок супроводжує пара дорослих птахів. Інколи виводки з пташенятами об'єднуються (Потапов,

1987). Ми також спостерігали: 22.08.2018 р. 26 пташенят віком близько 50 та 70 діб у супроводі 4 дорослих птахів; 21.06.2020 р. – 15 пташенят розміром з перепела, яких супроводжували 3 дорослих птахи; 21.06.2020 р. – 40 пташенят розміром зі звичайного шпака, яких супроводжувало 4 дорослих птахи; 17.08.2020 р. обліковано зграю з 30 майже дорослих пташенят та 4 дорослих птахів. Виводки в позагніздовий період об'єднуються частіше, що видно з розміру зграй (табл. 1).

Розмір виводку, який супроводжує пара птахів, звичайно не перевищує 20 пташенят. Відомі випадки зустрічей і більших виводків: 19 та 23.07.2020 р. – 2 дорослих та 25 пташенят віком близько 35 діб; 31.07.2020 р. – 2 дорослих та 31 пташеня віком близько 35 діб.

У Чорноморському БЗ перші виводки спостерігали у ІІІ декаді травня, а масову появу пташенят – у ІІ декаді червня. Середній розмір виводку коливався від 10,1 до 12,2 пташенят (Пирогов, 1995).

Позагніздовий період. Сірі куріпки тримаються поодинокі та зграями чисельністю до 70 ос. (табл. 1). Звичайно основу зграї становить виводок (Потапов, 1987). Середній розмір зграй був найбільшим у вересні, далі поступово зменшувався (табл. 1), що очікувано, оскільки відбувається елімінація птахів, у тому числі й під час полювання.

У Чорноморському БЗ на початку зими розмір зграй в середньому становив 9,9, а взимку – 14,2 ос. Зграй чисельністю до 30 птахів зустрічалися рідко (Пирогов, 1995).

У позагніздовий період зграй куріпок ночують у кущах терну (*Prunus spinosa*), бур'янах, на полях тощо. Інколи в місце ночівлі злітається кілька зграй. В околицях с. Широколанівка 16.01.1996 р. в балці, зарослій терном, зібралися на ночівлю близько 60 куріпок. Поблизу траси м. Очаків – с. Кам'янка в кущі терну серед поля увечері 21.12.2009 р. зібралося на ночівлю щонайменше 98 особин. При складних метеороумовах спостерігали, як куріпки збиралися у щільні групи й відпочивали та ночували на відкритому місці (поля), де були добре помітні на фоні снігу (фото 1). Як ми вже відмічали, під час різких похолодань (заметілі та ожеледиця) куріпки масово виходять на автошляхи та залітають у межі населених пунктів.

Живлення. Живляться куріпки тваринною та рослинною їжею (Кістяківський, 1957; Потапов, 1987). У птаха, здобутого у Володимирівському лісництві в жовтні, виявлено у волі кілька ягід пасльону чорного (*Solanum nigrum*), зерна і цілі колоски мишія зеленого (*Setaria viridis*), а у шлунку – зерна мишія та кілька зерен виткої гречки берізкової (*Polygonum convolvulus*) (Пачоский, 1906).

У період з 20.06 по 27.07.1936 р. на території Володимирівського лісництва³ було здобуто 12 птахів. У їх шлунках виявлено близько 30 видів комах, серед них: руда щитоноска (*Hypocassida subferruginea*), хлібна черепашка (*Eurygaster integriceps*), хлібний турун (*Zabrus*

Фото 1. Сірі куріпки збились у гурт. 15.12.2009 р., околиці м. Очаків.

Тут і далі фото З.О. Петровича.

Photo 1. Grey Partridges huddled together.

tenebrioides), піщаний мідляк (*Opatrum sabulosum*), го-строголовий щитник (*Aelia acuminata*), совки (Noctuidae) та інші комахи (Будниченко, 1950). У 16 волах та шлунках птахів, здобутих у Березовському (Іванівському) районі Одеської області, виявлено, крім залишків зеленого корму та насіння, також хлібну черепашку, чорного довгоносика (*Psallidium maxillosum*) та інших «шкідливих» комах (Назаренко, 1958).

Під час заметілі й ожеледиці птахи інколи прилітають на подвір'я. Також годуються на узбіччях доріг (фото 2) та біля скирт соломи.

Лімітуючі фактори. Сіра куріпка – мисливський птах. Фактори негативного впливу на вид, що діють у межах ареалу (Потапов, 1987), актуальні й на території Миколаївської області: інтенсифікація та зміни у веденні сільського господарства. Як відомо, куріпки є дуже чутливими до пестицидів (Потапов, 1987); загибель птахів та гнізд під час жнив і механізованого косіння сіна; тривалі періоди з ожеледицею, заметілями та посухами;

Фото 2. Сірі куріпки годуються на узбіччі дороги. 16.12.2009 р., околиці с. Острівка.

Photo 2. Grey Partridges feeding on the roadside.

³ Володимирівське лісництво включало Володимирівський ліс із прилеглими полезахисними смугами, котрі зараз адміністративно розташовані в Миколаївській області, та урочища Інгулецької дачі – нині в Херсонській області.

браконьєрство. На куріпок полюють хижі ссавці та птахи, зокрема лисиці (*Vulpes vulpes*) і великі яструби. Останній вид суттєво розселився по степовій зоні завдяки штучному залісненню й полює на куріпок цілий рік (Редінов та ін., 2008). В останні десятиріччя на півдні України, зокрема й у Миколаївській області, розселився шакал (*Canis aureus*) (Редінов, 2023), який також небезпечний для куріпок. Спостерігали полювання на них здичавілих і свійських собак. Відомі випадки загибелі птахів через зіткнення з автотранспортом.

Раніше в Херсонській губернії, до складу якої входила більша частина сучасної території Миколаївської області, куріпок ловили сітками (Шмідт, 1863) і масово здобували під час сніжних зим, коли птахи прилітали до житла (Пачоский, 1906). Уяву про масштаби знищення куріпок дає опис полювання в околицях м. Одеси (Шершеневич, 1882). В сувору зиму 1873/1874 рр. один із селян-мисливців разом із двома помічниками спіймав сіткою-шатром за 4 дні 1260 куріпок.

Розведенням сірих куріпок на спеціальній фермі займалось певний час Кінбурнське державне мисливське господарство⁴, але результати цієї діяльності нам невідомі.

Фазан (*Phasianus colchicus*). Інродукований вид. Зустрічається протягом усього року.

Поширення та чисельність. На Миколаївщині фазан з'явився в 1950-х рр. у результаті акліматизації в рамках виконання постанови Ради Міністрів УРСР № 3507 від 13.11.1950 р. «О мероприятиях по развитию охотничьего хозяйства Украинской ССР» (Боровская, 1963 з уточн.).⁵ Можна виділити три осередки, де проводилися перші спроби розселення виду:

1) *Урочище Катеринка*, Первомайський район. Вид випущено вперше в 1953 р., але деталі про це різняться. За даними О.Б. Кістяківського та О.Я. Агафонової (Кістяковский, Агафонова, 1954) біля м. Первомайськ 20.11.1953 р. було випущено партію туркестанських фазанів з Кизил-Ординської області: 51 самка та 63 самці (разом 114 ос.). Цю інформацію підтверджують та доповнюють Л.Ф. Назаренко та І.Г. Гурський. У листопаді 1953 р. випущено 114, а навесні 1954 р. – 14 ос. монгольських фазанів, привезених із Киргизії. Хоча зима 1953/1954 рр. була суворою, птахи прижились, і вже в 1959–1960 рр. чисельність їх тут оцінювалась у 1500 голів (Назаренко, Гурський, 1963). За даними Т.І. Боровської (1963), в кінці листопада 1953 р. з району Семиріччя (Казахстан) потягом привезли 114 фазанів, у 1964 р. випущено ще 30 ос.

М.І. Гаврилкін⁶ і П.І. Чурмаєв пишуть, що в 1953 р. в угіддя мисливського господарства «Катеринка» було випущено 140 семиріченських фазанів. З них 60 самок і 80 самців. У наступні роки птахів випускали в угіддя

додатково: березень 1963 р. – 26 ос., лютий 1964 р. – 45, жовтень 1965 р. – 81, 1966 р. – 55. Станом на 1.10.1971 р. чисельність виду оцінено в 6000 ос., а птахів спостерігали на відстані до 160 км від місця випуску (Гаврилкін, Чурмаєв, 1973).

І.Є. Літус (Литус, 1986) наводить ці ж дані, але з уточненнями. У 1953 р. з Казахстану завезено 140 семиріченських фазанів. Птахів везли понад місяць у потязі, тому половина їх загинула. Фазани були випущені без перетримки у вольєри. В наступні роки через «Зооцентр» у господарство «Катеринка» завозили семиріченських фазанів: 1963 р. – 26 ос., 1964 р. – 45, 1965 р. – 81, 1966 р. – 55. Звідси їх розселяли по колишнім Первомайському, Арбузинському, Доманівському, Врадівському та Кривоозерському районах. В ур. Катеринка птаха здобуто 31.10.1963 р. (Пекло, 1997).

2) *Володимирівське лісництво*, Баштанський (Казанківський) район. За даними І.Є. Літуса (1986), в лісове урочище Володимирівське в 1959 р. було випущено 100 фазанів. Крім того, в урочищах Інгулецької дачі⁷ (Херсонська область), що розташовані неподалік, випущено ще 200 птахів: у 1959 р. і 1960 р. по 100 особин. За даними Т. Боровської (1963), останні 200 особин були випущені в Недогірському лісі біля сел. Велика Олександрівка. У червні 1967 р. фазани виявлені на р. Інгулець у районі урочищ Інгулецької дачі (Волчанецкий и др., 1970), але не знайдені у Володимирівському лісі та прилеглих полежахисних смугах. Нарешті, в ур. Володимирівська дача в 1973 р. було випущено 346, а в 1975 р. та 1978 р. – ще по 300 ос. У 1980 р. тут мешкало 1450 ос. (Курочкин, 1982). Автор пише, що раніше їх було лише 20 ос.

3) *Кінбурнський півострів*, Миколаївський (Очаківський) район. У листопаді 1962 р. було привезено та випущено 12 самок і 8 самців у Волижиному лісі. Ще 19 самок і 10 самців випущено на Солонозерній ділянці Чорноморського БЗ. Оскільки зима 1962/1963 рр. була суворою, незважаючи на підгодівлю, птахи перезимували погано. Весною 1963 р. обліковано 4 самки та 2 самці, а в липні 1963 р. було лише два виводки. У 1965 р. фазани не виявлені, їх частково знищили хижакі і вони розлетілися на прилеглі території. У березні 1964 р. випущено ще 92 особини фазанів амудар'їнської форми, за межами Миколаївської області, на Солонозерній та Івано-Рибальчанській ділянках Чорноморського БЗ. Птахи прижились (Ардамацкая, 1970).

Восени 1971 р. на Кінбурнський п-ів (Миколаївська область) було завезено 200 птахів із Херсонської області з Кізомиського держрозплідника. Вже наступного року вони загібрилися. Це були польський та чехословацький гібриди звичайного фазана, сірого й чорного кольору з мідно-фіолетовим і чорно-бурым відливом (Прокофьев, 1972). За даними І.Є. Літуса (1986), в колишньому Очаківському районі в 1971 р. було випущено 200 фазанів, привезених із розплідника «Холодний Яр» (Крим). Можливо, мова йде про одних і тих же птахів. Наразі тут, як і загалом у Миколаївській області, мешкає гібридна форма – «мис-

⁴ Створене на початку 1970-х рр., ліквідоване в 1991 р. (Петрович, Редінов, 2022).

⁵ В околицях с. Баратівка Баштанського (Снігурівського) району у грудні 1927 р. здобуто самця. Тут же птахів спостерігали в 1920 р. Появу фазанів пов'язували з розльотом їх із плавнів Дніпра (Дорошенко, 1928).

⁶ Був головою Товариства мисливців та рибалок Миколаївської області.

⁷ Раніше входили до Володимирівського лісництва та до 1947 р. адміністративно належали Миколаївській області.

ливський» фазан (фото 3). У наступні роки фазанарій було створено на базі Кінбурнського державного мисливського господарства, неподалік Волижиного лісу. Він перестав діяти на початку 1990-х рр.

У подальшому фазанів також завозили з розплідників Криму та Молдови й різних областей і регіонів України. Вирощування молодняка було налагоджено і на Миколаївщині. В с. Стара Богданівка Вознесенського (Доманівського) району в 1976 р. отримано першу тисячу фазанят і закладено в інкубатори 5000 яєць (Славенко, 1976). М.В. Дворніков (Дворников, 1977) писав, що вживаються заходи для того, щоб фазанарій при Варварівській птахофабриці (м. Миколаїв) з 1978 р. вирощував 12–15 тис. фазанів на рік.

Наведемо факти розселення виду в деяких районах області:

1971 р. – в мисливські угіддя Баштанського (Ново-бузького) району випущено 260 фазанів (Литус, 1986). У 1985 р. біля с. Софіївка цього ж району випустили 150 молодих птахів, привезених із Криму (Новосели Софіївки, 1985);

1972 р. – активізувалася робота в Ольшанському мисливському господарстві⁸, випущено 390 ос. у співвідношенні 1 самець до 4 самок. У липні 1973 р. спостерігали виводки з 4–5 пташенятами, а в жовтні чисельність оцінено у 20 птахів на 100 га угідь. У 1973–1975 рр. випущено додатково 350, а в 1978–1979 рр. – ще 400 фазанів (Курочкин, 1982);

1975 р. – в околицях с. Агрономія Вознесенського (Арбузинського) району випустили 200 (червень) та 500 фазанів, птахи прижились (Гаврилкін, 1975);

1976 р. – у мисливських угіддях Миколаївського (Очаківського) району поблизу радгоспів «Дніпро» (с. Дмитрівка) та «Чорноморський» (с. Чорноморка) випущено близько 200 ос. (Євсєєв, 1976);

1980 р. – в угіддя Вознесенського (Веселинівського) району завезли з Молдови 2000 фазанів (Бойко, 1980). Автор замітки зазначає, що за цю п'ятирічку в угіддя Миколаївської області випущено загалом 5 тис. фазанів.

За даними М.В. Дворнікова (1977), у мисливські господарства області в 1971–1975 рр. випущено 55⁹, а в 1976–1977 рр. – 4649 ос. Станом на 1977 р. чисельність виду в мисливських угіддях оцінювалась у 14000 ос.

Наведена І.Є. Літусом (1986) динаміка чисельності та розселення фазана в Миколаївській області, на нашу думку, не відображає реальну картину¹⁰, але дає уяву про обсяги та успішність інтродукції виду. Станом на 1985 р. чисельність фазана оцінено в 17 500 ос.

У Миколаївському обласному краєзнавчому музеї зберігаються опудала фазанів, здобутих у 1977 р. (n = 2) в Ковалівському мисливському господарстві; 23.02.1980 р. – біля с. Катеринка Первомайського району та жовтні 1983 р. – на Кінбурнському п-ові.

⁸ Було розташоване на правобережжі Південного Бугу на території колишніх Миколаївського, Березанського, Веселинівського та Новоодеського районів на площі 130 074 га (Иоселев и др., 1982).

⁹ Що не відповідало дійсності.

¹⁰ Крім того, дані, наведені в таблиці, не співпадають з тими, що в тексті.

Фото 3. Фенотип самця «мисливського» фазана з Кінбурнського п-ова. 5.04.2010 р., околиці с. Покровка.

Photo 3. Phenotype of a male «hunting» Pheasant from the Kinburn Peninsula.

У наступні роки фазанів продовжували випускати в лісництвах та мисливських угіддях області. Так, із 2007 по 2013 рр. у мисливські угіддя Миколаївщини випущено 6440 ос., у 6 господарствах збудовано фазанарії (Івашко, 2013). Відомі факти розведення та випусків фазанів і в інших місцях області. Наприклад, у 2019 р. більше тисячі птахів було випущено в околицях с. Широколанівка та прилеглих сіл.

Протягом останніх десятиріч фазан є звичайним на всій території області у відповідних біотопах (Костюшин, 1994, 1997; Костюшин, Прокопенко, 1995; Домашевский, 2001; Костюшин, Редінов, 2004; Редінов, 2006, 2015, 2016б; Редінов та ін., 2017; Редінов, Панченко, 2017; Редінов и др., 2017а, 2017б, 2020а, 2020б, 2020в, 2022; Кузьменко та ін., 2021; Redinov et al., 2023 та ін.). У межах РЛП «Гранітно-степове Побужжя», долина р. Південний Буг від с. Мигія до сел. Олександрівка, на 7 км маршруту в 1999–2000 рр. обліковували до 7 токуючих самців (Домашевский, 2001). Присутність виду тут відома принаймні з 1978 р. (Абросімова та ін., 1981). У ПЗ «Сланецький степ» чисельність самців досягала 10 ос., наприклад, у травні 2007 р. обліковано 7 токуючих самців (Редінов, 2006). Мешкає вид там і зараз. На гніздуванні він виявлений у лісосмугах Вознесенського району (Петрович, 2014) тощо.

По балках, долинах річок, плавнях, насадженнях фазан потрапляє в межі населених пунктів. У м. Миколаїв він мешкає в паркових насадженнях біля р. Інгул (район парку Перемоги) (Т.Б. Троїцька, особ. повід.; наші дані), у мікрорайоні Кульбакине (Р. Степовий, особ. повід.), на півострові Аляуди (М. Самсара, особ. повід.), на Миколаївському некрополі (Т.Б. Троїцька, особ. повід.), на Центральному стадіоні й поряд із ним (І.Є. Моїсєєв, особ. повід.), у парку «Ліски» (J. Moffitt, особ. повід.), у заказнику «Балабанівка» та його околицях (Редінов и др., 2022) тощо. Протягом останніх 10 років географія зустрічей і чисельність виду в місті зростає. Фазан мешкає в курортній зоні м. Очаків (Редінов, Петрович, 2019), у селах Широколанівка, Чорноморка та ін.

На Кінбурнському п-ові вид поширений за межами соснового лісу. Токуючих самців спостерігали навіть у приморській зоні, в тому числі на шпильях Покровської коси та Кінбурнської стрілки – там, де закінчуються зарості маслинки вузьколистий (*Elaeagnus angustifolia*). За даними весняних обліків, на ділянці Чорноморського БЗ Волижин ліс у 1986–1990 рр. обліковували від 5 до 18 птахів (Пирогов, 1995).

Розмноження. Розпаданя зимових зграй відбувається протягом лютого – першої половини березня. Зграї найпізніше спостерігали 25.02.1996 р. (8 ос.) – околиці с. Широколанівка; 15.03.2015 р. (3 самці і 12 самок) – с. Покровка на Кінбурнському п-ові.

Полігамний вид – постійних пар не утворює (Кістяківський, 1957; Потапов, 1987). Шлюбні крики самців чули вже в січні, наприклад, 13.01.2004 р. – с. Покровка на Кінбурнському п-ові. Звичайно птахи починають токувати в лютому, наприклад, 14.02.2009 р. – с. Суходіл Миколаївського (*Березанського*) району.

На лісостепових ділянках Чорноморського БЗ початок шлюбної активності самців помічено з кінця лютого (Ардамацкая, 1970); I декади лютого (1989 р.) та другої половини березня (1987 р.) (Пирогов, 1995), що останній дослідник пов'язує з погодними умовами.

Самець обирає собі площадку для токування, де токує наодинці. Інколи між самцями відбуваються бійки. Активне токування самців чути до середини – кінця червня: 19.06.2001 р. – околиці ПЗ «Сланецький степ»; 15.06.2009 р. – с. Покровка; 25.06.2020 р. – «Михайлівський степ» – відділення ПЗ «Сланецький степ». Самок на токовищах самців спостерігали в березні – червні: 11.03 (2000 р.) – 25.06 (2020 р.) – ПЗ «Сланецький степ». Поряд із самцем зустрічали одночасно від 1 до 5 самок.

Неактивне токування самців чули й восени, наприклад, 22.10.2011 р. – Кінбурнська стрілка Кінбурнського п-ова.

До відкладання яєць фазани приступають, за нашими даними, в середині квітня – травні. Пізні та заміщаючі кладки з'являються протягом червня – I декади липня (рис.). Гнізда з кладками знайдено: 16.06.2000 р. (15 яєць) – перелог у ПЗ «Сланецький степ» (Редінов, 2006); 23.05.2004 р. (12, сильно насиджені) – присадибна ділянка в с. Покровка на Кінбурнському п-ові; 13.06.2007 р. (11) – молоде соснове насадження на схилі балки біля с. Широколанівка; 6.05.2016 р. (13, свіжі) – вирубка на схилі балки в Галицинівському лісі в Миколаївському районі; 27.05.2018 р. (10) – околиці с. Галицинівка; 15.05.2020 р. (10) – м. Миколаїв (Кульбакине) (фото, особ. повід. Р. Степового); 5.06.2020 р. (10 свіжі) – м. Миколаїв (п-ів Аляуди) (фото, особ. пов. М. Самсари); 19.05.2024 р. (13) – с. Новосергіївка Баштанського (*Березнегуватського*) району.

У Чорноморському БЗ перші кладки фазана знаходили з другої половини квітня: 23.04.1964 р. та 22.04.1966 р., звичайно птахи приступали до гніздування на початку травня. Нелітаючих пташенят із повторних кладок зустрічали в липні й навіть серпні (Ардамацкая, 1970). За даним М.Г. Пирогова (1995), ранній початок кладки в заповіднику зафіксовано 4.04.1989 р., звичайно масове гніздування спостерігали на початку травня. Пізні кладки він знаходив

у II декаді червня, а повторні – в липні. 16.06.1986 р. та 16.06.1988 р. ним знайдено два гнізда з 11 та 7 яйцями, відповідно. В першому з них самка насиджувала до 7.07, а наступного дня пташенята залишили гніздо. На Солонозерній ділянці заповідника 17.07.1987 р. знайдено гніздо з 5 сильно насидженими яйцями.

У Північно-Західному Причорномор'ї перші яйця фазани відклали після стабільного переходу температури повітря через відмітку +10 °С, а саме в першій половині квітня. До насиджування птахи приступали з початку II декади квітня до кінця II декади липня. З III декади квітня по II декаду червня до насиджування приступало 85,3% самок (Курочкин, 1991). В околицях с. Кучурган Роздільнянського району Одеської області О.М. Архипов (особ. повід.) 27.03.2021 р. під гніздом крука (*Corvus corax*) знайшов шкаралупу свіжого яйця фазана, що вказує на те, що птахи можуть приступати до відкладання яєць навіть у кінці березня. У Європі фазани починають кладки з середини – кінця березня до початку червня (Stamp, Simmons, 1980).

Гнізда в Чорноморському БЗ знайдено серед густої трав'янистої рослинності та в кущах терну. Вони були вистелені стеблами трави й мали розміри: внутрішній діаметр лотка – 245–255, глибина лотка – 46–54 мм (Ардамацкая, 1970). На думку М.Г. Пирогова (1995), важливою умовою вибору місця для гнізда є наявність поблизу водопою.

Середній розмір кладки в Миколаївській області (n = 8) – 11,75 ± 0,65 (SD = 1,83; медіана – 11,5; Lim 10–15) яєць. У Чорноморському БЗ у кладках було 10–16 яєць (Ардамацкая, 1970), середній розмір кладки становив 7,6 яйця (Пирогов, 1995). У Північно-Західному Причорномор'ї розмір кладки (n = 98) 10,0 ± 0,35 (4–22) яєць (Курочкин, 1991); у Західній Європі – 8–15 (2–23 й більше), кладки з понад 18 яєць певно завжди належать кільком самкам (Stamp, Simmons, 1980).

Розміри яєць (n = 24): 43,44 ± 0,22 (SD = 1,12; медіана – 43,75; Lim 41,0–45,0) × 34,17 ± 0,14 (SD = 0,69; медіана – 34,15; Lim 33,2–35,3) мм. Середні розміри яєць у Чорноморському БЗ: 44,2 × 34,2 мм, вага – 29,3 г (Ардамацкая, 1970).

Інтервал між відкладанням яєць – 1,5–2,5 дів (Курочкин, 1991). Насиджування починається після відкладання останнього яйця (Курочкин, 1983) та триває 23–26 дів (Ардамацкая, 1970), 24 ± 0,26 (n = 16, 23–26) дів (Курочкин, 1991). У виявленому 5.06.2020 р. гнізді з 10 яйцями пташенята вилупилися 26.06 (М. Самсара, особ. повід.).

У Північно-Західному Причорномор'ї вилуплення пташенят проходить із початку травня до середини серпня (Курочкин, 1991), що підтверджується й нашими спостереженнями. Виводки з поршками у віці 3–21 дів спостерігали: 31.05.2008 р. (2 виводки, пташенята приблизно у віці 14–21 доби), 8.08.2009 р. (5–7 дів) – Кінбурнський п-ів; 15.06.1999 р. (1 виводок), 18.06.2003 р. (1), 25.06.2004 р. (1), 25.06.2006 р. (1) – ПЗ «Сланецький степ» (Редінов, 2006); 15.06.1999 р. – околиці с. Широколанівка; 14.06.2009 р. – с. Чорноморка. У ПЗ «Сланецький степ» 4.07.2001 р. виявлено виводок з 11 пташенятами (Редінов, 2006), які щойно залишили гніздо. У Чорноморському БЗ

перші виводки спостерігали 25–28.05, а масово з перших чисел червня¹¹ (Ардамацкая, 1970).

Середній розмір виводка на лісостепових ділянках Чорноморського БЗ становив: 1986 р. – 10,5, 1989 р. – 7,5 (Пирогов, 1995), за спостереженнями Т.Б. Ардамацької (1970) – 5–16 пташенят. Виводки на гніздових територіях трималися близько трьох тижнів, а старші зустрічалися на відстані 1–3 км від гнізда. При виводках тримаються самки, а інколи й самці (Ардамацкая, 1970). Водіння виводка триває в середньому 10–11 тижнів (Cramp, Simmons, 1980; Курочкин, 1991), пташенята починають пурхати у віці 12 діб (Cramp, Simmons, 1980).

Позагніздовий період. Звичайно, фазани тримаються зграями. За спостереженнями в Чорноморському БЗ, у зимовий період частіше реєструвалися змішані групи з самців і самок (37,1%) та групи, що складалися лише з самців (45,3%). На частку груп, у які входили тільки самки, припадало 17,5%. Весною змішані скупчення розпадалися і складали всього 17,3%, а кількість зустрічей самок зменшувалась до 8,3%. Самці, навпаки, починали реєструватися частіше. Весною на їх частку припадало 51,3%, влітку – 74,4% зустрічей (Пирогов, 1995). Т.Б. Ардамацька (1970) з кінця липня спостерігала об'єднані виводки, які не утворювали постійних зграй.

Ночують птахи на деревах (групами), в гущі терну та очеретяних заростях (Ардамацкая, 1970), що підтверджується й нашими спостереженнями. Також фазани можуть утворювати групові ночівлі. Наприклад, біля с. Грибоносове Вознесенського (Доманівського) району в насадженні на схилі балки збиралося на ночівлю близько 200 фазанів (особ. повід. О.М. Гайдаша та Д.В. Радькова, 2011 р.).

Живлення. Фазан живиться різноманітною рослинною та тваринною їжею. На лісостепових ділянках Чорноморського БЗ рослинна їжа в живленні фазанів переважала в зимово-весняний період. Виявлено рослини 56 видів: злакові – 37,7%, плоди та насіння дерев і кущів – 19,5%, бобові – 17,8% та представники інших родин. Весною до рослинної їжі додається тваринна, остання відіграє важливу роль у літній період. У раціоні виявлено 45 видів тварин, серед яких переважають прямокрилі – 31,1%, твердокрилі – 24,4%, перетинчастокрилі – 8,8%. Серед об'єктів живлення трапляється також ящірки прудка (*Lacerta agilis*) та піщана (*Eremias arguta*) (Ардамацкая, 1970). У шлунку здобутого на Кінбурнському п-ові птаха знайдено навіть залишки степової гадюки (*Vipera ursinii*) (Зеркалов, Струнникова, 1998). Ми теж спостерігали, як фазан убив і з'їв степову гадюку на піщаній дорозі півострова. Також птахи вживають плоди маслинки вузько-листої, терну, глоду (*Crataegus* sp.), груші звичайної (*Pyrus communis*) тощо. Інколи годуються взимку на полях озимої пшениці, а влітку – на городах насінням гороху, плодами помідорів та інших рослин. Часто фазани годуються й на узбіччях доріг.

Лімітуючі фактори. Фазан – мисливський вид. Він потерпає від дії тих же чинників, що й сіра куріпка. Го-

ловним лімітуючим фактором для фазана є сніговий покрив, який демаскує птахів. За наявності небезпеки фазан інстинктивно припиняє і зливаючись із трав'яним покривом стає невидимим, але за силуетом на снігу його успішно виявляє й атакує великий яструб. Найчастіше залишки фазанів виявляються після сніжних періодів. На території Чорноморського БЗ (Пирогов, 1995) та загалом Кінбурнського п-ова головними ворогами фазана є лисиця, снотоподібний собака (*Nyctereutes procyonoides*), воронів, великий яструб та очеретяний лунь (*Circus aeruginosus*). Наприклад, ми спостерігали як яструби від місць гніздування в сосновому лісі біля с. Покровка вилітали полювати на фазанів до узбережжя моря. Позитивне значення для виду, на нашу думку, має заборона полювання та суттєве зниження рівня браконьєрства у зв'язку з введенням воєнного стану в лютому 2022 р.

Перепілка (*Coturnix coturnix*). Гніздовий, перелітний, пролітний та випадково зимуючий вид.

Поширення. Як раніше, так і зараз, перепілка широко розповсюджена в межах області (Сахно, 1938; Зябров, 1940; Ермакова, 1969; Костюшин, Прокопенко, 1995; Костюшин, Редінов, 2004; Редінов, 2015, 2016б; Редінов та ін., 2017; Кузьменко та ін., 2021; Redinov et al., 2023 та ін.) За даними Д.О. Подушкіна (Подушкин, 1913), перепілка гніздилась у степу біля Березанського лиману. М.І. Зябров (1940), котрий обстежував у 1938 р. урочища Лабіринт та Рацинська дача, писав наступне: «перепел всюди трапляється у великій кількості на полях, а також і в молодих запуцених лісонасадженнях і на луках». На пасовищах біля ставків в околицях м. Вознесенськ зустрічальність, за даними обліку 22–23.05.1966 р., становила 2,7 ос./год. маршруту (Ермакова, 1969). Таке ж поширення цього виду й зараз. Токуючих самців чули на полях ячменю та соняшника, луках і степових ділянках, у лісосуках тощо (Редінов, 2006; Яненко, Серебряков, 2015; наші дані) (табл. 2).

На Кінбурнському п-ові вірогідне гніздування перепілки не підтвержене (Редінов та ін., 2022). М.Г. Пирогову (1995) також не вдалося підтвердити гніздування виду на лісостепових ділянках Чорноморського БЗ.

Гніздування виду підтверджено на півночі, півдні та заході Миколаївської області.

Чисельність. Чисельність птахів, котрі беруть участь у розмноженні, коливається по роках і залежить від погодних умов і стану розвитку рослинності (Браунер, 1923; Потапов, 1987 та ін.).

Певну уяву про чисельність токуючих самців перепілок дають результати обліків, проведених у 2008–2009 рр. (Яненко, Серебряков, 2015) (табл. 2). Зазначимо, що ці обліки охоплюють період масової міграції птахів, тому, на нашу думку, не відображають реальну гніздову чисельність виду.

У межах РЛП «Гранітно-степове Побужжя» (долина р. Південний Буг від с. Мигія до сел. Олександрівка) на 10 км маршруту обліковували до 8 токуючих самців (Домашевский, 2001). У ПЗ «Сланецький степ» токувало до 10 самців (Редінов, 2006). В околицях с. Крутоярка Миколаївського (Березанського) району на маршруті

¹¹ Вказівка М.Г. Пирогова (1995) на появу перших виводків 15.04.1989 р. є технічною помилкою, оскільки відкладання яєць того року почалося, за його даними, 4.04.

Таблиця 2

Середня щільність «гніздової популяції»* перепілки у Миколаївській області (за: Яненко, Серебряков, 2015)
 Mean density of «breeding population»* of the Quail in Mykolayiv region (according to Yanenko, Serebryakov, 2015)

Район досліджень	Рік досліджень	Середня кількість токуючих самців у різних біотопах												Щільність (ос./км ²)	Число спостережень (n)		
		Зволожені луки	Агроценози										Суходільні луки				
			пшениця	жито	овес	люцерна	просо	ячмінь	тригале	землі під паром	виноградники	ріпак				гречка	соя
с. Бузьке Вознесенський (Арбузинський) р-н	2008	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	12	3,7	3
	2008	13	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	4,6	4
	2009	15	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	5	3
с. Солончаки Миколаївський (Очаківський) р-н	2009	12	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	5	2	
с. Дніпровське, Миколаївський (Очаківський) р-н	2009	–	27	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	13	3	
	2009	–	–	–	–	–	23	–	–	–	–	–	–	–	11	3	
	2009	–	–	–	–	–	–	22	–	–	–	–	–	–	10	2	
	2009	–	–	–	–	–	–	–	–	23	–	–	–	–	9	3	
с. Дмитрівка – с. Яселка, Миколаївський (Очаківський) р-н	2009	–	23	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	10	2	
	2009	–	–	–	–	–	25	–	–	–	–	–	–	–	13	3	
	2009	–	–	–	–	–	–	13	–	–	–	–	–	–	6	4	
	2009	–	–	–	–	–	–	–	22	–	–	–	–	–	9	5	
	2009	–	–	–	–	–	–	–	–	23	–	–	–	–	6,1	2	
с. Бузьке, Вознесенський р-н	2009	15	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	4,3	4		
с. Олександрівка, Вознесенський р-н	2009	–	23	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	14	3	
	2009	–	–	21	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	7	4	
	2009	–	–	–	–	–	18	–	–	–	–	–	–	–	10	2	
	2009	–	–	–	–	–	–	16	–	–	–	–	–	–	7	4	
	2009	–	–	–	–	–	–	–	13	–	–	–	–	–	8	5	
	2009	–	–	–	–	–	–	–	–	15	–	–	–	–	10,5	3	
	2009	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	21	16	4	

* – обліки проведено протягом 1–9.05 (В.О. Яненко, особ. повід.).

Counts were conducted from 1 to 9.05.

довжиною 5 км серед агроландшафтів 10.05.2019 р. виявлено 12 самців.¹²

Чисельність мігруючих птахів також суттєво коливається по роках. За спостереженнями в околицях м. Одеса (Греков, 1965; Греков и др., 2004), різке скорочення чисельності птахів під час міграцій у Північно-Західному Причорномор'ї відбулося в 1957–1959 рр. і збіглося з інтенсифікацією ведення сільського господарства (збільшення «хімізації»). Зменшення інтенсифікації ведення сільського господарства у 1980-х рр. призвело до росту чисельності виду, вже у 1988 р. птахів стало помітно більше.

Пріліт. Появу птахів, переважно за початком токування, відмічено у квітні: 11.04.1994 р., 30.04.1996 р., 28.04.1997 р., 18.04.1998 р., 24.04.1999 р., 18.04.2005 р. – захід області (Редінов, 2016а); 18.04.2000 р., 19.04.2001 р.,

26.04.2002 р. – район ПЗ «Єланецький степ»; 18.04.2005 р., 16.04.2008 р., 15.04.2009 р., 19.04.2011 р., 2.05.2013 р., 16.04.2014 р., 18.04.2015 р., 24.04.2016 р., 9.04.2018 р., 27.04.2019 р., 25.04.2020 р. – Кінбурнський п-ів та околиці м. Очаків; 27.04.2022 р. – околиці с. Любомирівка (В. Новак¹³); 13.04 (Яненко, Серебряков, 2015). Середня дата прильоту (n = 22) – 20.04 ± 1,3 (SD = 6,3; медіана – 18.04; Lim 11.04–2.05). В околицях м. Миколаїв 28.04.1913 р. перепілок було вже багато (Токарев, Иванов, 1913). У пониззях Тилігульського лиману птаха виявлено 8.03.2009 р. (П.С. Панченко, особ. повід.). Ми вважаємо, що ця особина зимувала в регіоні.

Д.О. Подушкін (1913) у районі м. Очаків спостерігав проліт у кінці квітня – на початку травня. За нашими даними, міграція може тривати, принаймні, до середини червня – початку липня. Так, у с. Чорноморка пролітний

¹² Mike Drebet (<https://ebird.org/checklist/S57369754>)

¹³ <https://ebird.org/checklist/S129083762>

птах токував у балці 18.06.2010 р., а на Кінбурнському п-ові біля Волижиного лісу – 7.06.2020 р. Перепілку-мігранта спостерігали 5.07.2014 р. на літоральному валі пляжу Кінбурнського п-ва в околицях с. Покровка.

В околицях м. Одеса ранній приліт виду зафіксовано в 1922 р. – 21.03, а 11.04 птахів помічено біля ст. Роздільної Одеської області (Соколов, 1923). За спостереженнями В.С. Грекова з колегами (Греков и др., 2004), перших перепілок на полях у Північно-Західному Причорномор'ї (Одеська область) відмічали звичайно 20.04, але 12.04.1971 р. на шляху між Одесою та о. Зміїний ці птахи сіли відпочити на теплохід. Масова міграція починалася на початку травня та охоплювала весь червень і початок липня. У м. Одеса 2.07.1974 р. чули токуючого перепела. На о. Зміїний у Чорному морі появу весною перших перепілок відмітили 8.04.1979 р., 12.04.1982 р., 22.03.1987 р., 5.04.1988 р. (Korziukov et al., 2024). На лісостепових ділянках Чорноморського БЗ найбільш активний проліт спостерігали у квітні, птахів реєстрували і в літній період (Пирогов, 1995).

Таким чином, в окремі роки перепілки можуть прилітати вже у III декаді березня – I декаді квітня.

Розмноження. Полігамний вид – постійних пар не утворює (Кістяківський, 1957; Потапов, 1987). Самці токують з часу прильоту до кінця серпня. Крайні дати: 11.04 (1994 р.) – 24.08 (2005 р.).

Кладки з'являються з кінця квітня до початку вересня (рис.). Так, одне яйце¹⁴ було зібрано О.О. Браунером 29.04.1895 р. біля с. Гаврилівка Херсонської області (Пекло, 2016). В. Шершеневич (1882) писав, що в околицях м. Одеса він часто у вересні (за ст. стилем) знаходив поршків перепілки, настільки малих, що вони, на його думку, не встигали відлітати до настання холодів та гинули. Л.Ф. Назаренко (1958) у Березівському (Іванівському) районі Одеської області знайшов 12.09 насиджену кладку та спостерігав багато дрібних поршків до початку жовтня. В Одеській області в окремих здобутих 29.08.1976 р. самок були готові до знесення яйця (Греков, Варишева, 1977).

У Південній Європі відкладання яєць починається з початку квітня, у Північній – із середини – кінця травня, повторні та другі кладки з'являються до кінця серпня. Розмір кладки – 8–13 (7–18) яєць, кладки розміром понад 18 яєць, певно, належать двом самкам. Насиджування починається після закінчення кладки і триває 17–20 діб. Пташенята повністю «одягаються» в ювенільний наряд у віці 19, а дорослий – 40 діб. Пурхати починають з 11-денного віку. Виводок водить самка – 30–50 діб (Stamp, Simmons, 1980; Потапов, 1987).

Ми виводок з 6–7 поршками, приблизно 20-денного віку, спостерігали 2.07.2000 р. на скошеному полі біля с. Калинівка Вознесенського (Сланецького) району. Біля с. Широколанівка Миколаївського (Веселівського) району на полі ячменю виводок пташенят розміром майже з дорослих птахів зустріли 27.06.2006 р. На іншому полі 21.07.2006 р. бачили пташеня приблизно 25-денного віку. Біля цього ж села 23.07.2006 р. під час збирання ячменю комбайном спостерігали 4 виводки, а 24.07.2006 р. зна-

йшли пухове пташеня. В околицях с. Острівка Миколаївського (Очаківського) району на узбіччі польової дороги з трави 20.07.2020 р. вилетів виводок із пташенятами приблизно 30-денного віку.

Відліт, зимівля. Осінню міграцію в районі м. Очаків спостерігали з III декади серпня, хвилями. Пік чисельності відмічено у другій половині вересня, останні реєстрації – наприкінці жовтня. Чисельність птахів була великою, вони зупинялися вдень у степу (Подушкин, 1913).

За нашими спостереженнями, міграція починається в серпні та триває, принаймні, до середини листопада. На Кінбурнському п-ові перепілок, котрі зупинилися під час міграції, спостерігали 22.08.2010 р. та 25.08.2019 р.¹⁵ та пізніше. На приватних подвір'ях у м. Очаків і с. Чорноморка по одному птаху виявлено, відповідно, 15.09.2017 р. та 22.09.2022 р. Найпізніше перепілок відмічено: 24.10.2005 р. – захід області (Редінов, 2016а); 14.10.2008 р., 22.10.2011 р. – Кінбурнський п-ів; 23.10.2021 р. – ПЗ «Сланецький степ». Біля м. Очаків птаха, що розбився об дроти ЛЕП, знайдено 5.11.2012 р. На полі в околицях с. Широке Баштанського (Снігурівського) району перепілку спостерігав 9.11.2022 р. В. Новак.¹⁶

Відомо також кілька грудневих реєстрацій виду, які можна віднести до періоду закінчення осінньої міграції або до зимівлі. Перепілку спостерігав мисливець 9.12.1928 р. на стерні просяного поля біля с. Тридуби Первомайського (Кривоозерського) району (Аверін, 1929). На Кінбурнському п-ові 5.12.2006 р. 2 ос. обліковано у степу між с. Покровське та с. Покровка, а на Покровській косі в околицях с. Покровка птаха спостерігали 8.12.2019 р.¹⁷ (Редінов та ін., 2022). За даними фенологічних спостережень у 1975–2005 рр. (n = 19)¹⁸, востаннє перепілок у Миколаївській області в середньому спостерігали 28.09 (1.09–24.11) (Грищенко, 2005).

На лісостепових ділянках Чорноморського БЗ проліт починався у III декаді серпня і набував інтенсивності у вересні (Пирогов, 1995). М.І. Клименко (1950) в районі Чорноморського БЗ відмітив останніх пролітних перепілок на о. Тендра 6.11.1947 р.

Л.Ф. Назаренко (1958) у Придністров'ї початок прольоту спостерігав у кінці серпня – на початку вересня, а закінчувався він звичайно до кінця листопада. Але в 1955 р. остання хвиля мігруючих птахів відмічена 11 грудня. В.Л. Шершеневич (1882) біля м. Одеса найбільш пізно здобув перепілку 4.11. Заслугове на увагу спостереження перепілки 26.12.1987 р. на о. Зміїний у Чорному морі (Korziukov et al., 2024).

На півдні України перепілка зрідка зимує (Кістяківський, 1957 та ін.), що підтверджується січневими зустрічами. Біля м. Херсон самка здобута 17.01.1911 р., до цього її спостерігали кілька разів протягом 2–3 тижнів (Пачоский, 1911; Смельянова, 2017). М.І. Клименко (1950)

¹⁵ Taras Ochkan (<https://ebird.org/checklist/S59248895>).

¹⁶ <https://ebird.org/checklist/S128307285>.

¹⁷ О. Бурковський (<https://uabirds.org/v2photo.php?l=ru&s=058300193>).

¹⁸ В.О. Яненко та В.В. Серебряков (2015) за цей же проміжок часу розглядають лише 11 фенодат, тому ми їхні дані не використовуємо.

¹⁴ Розмір яйця та деталі знахідки невідомі.

писав, що в малосніжні, сирі зими невелика кількість перепілок зустрічається протягом усієї зими на о. Тендра та о. Джарилгач. У Придністров'ї перепілок неодноразово спостерігали взимку, наприклад, 15.01.1950 р. біля станції Єремівка (Назаренко, 1958). На теренах цієї ж області, напевно в околицях м. Одеса, птаха помічено 12.01.1923 р. (Соколов, 1923).

У Миколаївській області відома лише одна січнева зустріч виду: 2.01.2020 р. перепілку спостерігали в пониззях Тилігульського лиману біля с. Коблеве (П.С. Панченко, особ. повід.).

Живлення. У кількох десятках вол і шлунків птахів, здобутих в Одеській області, крім залишків насіння також виявлено хлібних клопів, піщаних мідляків, чорних довгоносиків та інших «шкідливих» комах (Назаренко 1958).

За даними В.С. Грекова (1965)¹⁹, в околицях м. Одеса у квітні – травні харчовий раціон перепілок складався з кормів тваринного походження (100% зустрічальності), вегетативних частин рослин та минулорічного насіння. Співвідношення кормів тваринного та рослинного походження, відповідно, 80,5% до 19,5%. З липня в живленні переважало насіння бур'янів (99% зустрічальності). Насіння культурних рослин зустрінуті у 25%, а їжа тваринного походження – у 63% здобутих птахів.

Найбільший відсоток зустрічальності тваринних кормів спостерігався в молодих та пролітних птахів, котрі зупинялись на пересипі Тилігульського лиману (82%), де, крім насіння молочаю (*Euphorbiaceae* sp.), майже не було іншого насіння, яким живляться перепілки. Зустрічальність насіння молочаю у шлунках птахів сягала 94%.

З бур'янів найчастіше траплялось насіння щириці (*Amaranthus* sp.) – 62,6%, берізки (*Convolvulaceae*) – 28,4%, мишія (*Setaria* sp.) – 20% та пасльону чорного – 17%. Частка насіння культурних рослин була наступною: овес – 6,1%, суданка – 5,4%, просо – 3,4%, пшениця – 3,4, соняшник – 2,7, кукурудза – 2%, інші – 2%. Зустрічальність тваринних кормів: ковалики (*Elateridae*) і листоїди (*Chrysomelidae*) – 9,2%, туруни (*Carabidae*) та мертвоїди (*Silphidae*) – 7,9%, довгоносики (*Curculionidae*) – 7,2%, лускокрилі (*Lepidoptera*) та їх гусінь – 6,5%, прямокрилі (*Orthoptera*) – 5,2%, клопи (*Heteroptera*) – 4,6, інші – 22,4%.

По зустрічальності та об'єму в осінній період переважали насіння бур'янів (99,3%), частка культурних рослин (0,2%) і тваринних кормів (0,5%) була мізерною. З бур'янів переважало насіння щириці – 92,7%. Також птахи вживали насіння берізки – 1,9%, мишія – 1,5%, пасльону чорного – 0,7% та інших видів – 2,5%.

Лімітуючі фактори. Перепілка – мисливський птах. Фактори негативного впливу на вид, що діють у межах ареалу (Потапов, 1987), актуальні й на території Миколаївської області. Це інтенсифікація ведення сільського господарства, використання пестицидів, загибель птахів та гнізд під час жнив і заготівлі сіна, елімінація вороновими та хижими птахами і ссавцями. Перепілки також гинуть під час міграцій, зокрема через зіткнення із дротами електроліній, маяками та іншими спорудами. Ще В. Шершеневич

(1882) писав, що багато перепілок розбиваються об телеграфний дріт, що тягнеться вздовж морського узбережжя від Одеси до Миколаєва. На о. Зміїний під час осінньої міграції зафіксовано випадок загибелі через зіткнення з маяком за одну ніч 119 перепілок (Корзюков, 1979).

Раніше в Херсонській губернії, до складу якої входила більша частина сучасної території Миколаївської області, перепілок ловили сітками під час міграції, але не в таких масштабах, як у Криму (Шмидт, 1863; Шершеневич, 1882). Про здобування птахів та лов їх сітками в Одеській області пише і Л.Ф. Назаренко (1958). Раніше на конях мисливці з Одеси приїжджали на полювання в пониззя Тилігульського лиману і в найбільш вдалі дні здобували до 100 птахів кожен. Здобувши кілька сотень перепілок, вони повертались у місто і продавали їх у ресторани (Греков и др., 2004).

У Європі головними причинами зменшення чисельності виду в останні роки, принаймні на 25%, вважається зникнення пасовищ і необроблюваних земель через інтенсифікацію ведення сільського господарства, що, у свою чергу, призвело до збіднення кормової бази виду; та полювання (Birdlife international, 2021).

* * *

Таким чином, на території Миколаївської області протягом останніх 200 років виявлено 4 види куроподібних. Один із них – тетерук – зник ще в першій половині XIX ст. внаслідок полювання, інший – фазан – інтродукований з середини XX ст. Сіра куріпка й перепілка мешкають тут протягом усього цього проміжку часу. Статус їх перебування не змінився, лише зникли масові міграційні переміщення куріпок з інших частин ареалу.

Птахи потерпають від інтенсифікації ведення сільського господарства, складних погодних умов, браконьєрства, природних ворогів та інших чинників. Зауважимо, що лісомеліорація сприяла розселенню великого яструба, який полює на куроподібних. Перелік природних ворогів сірої куріпки, фазана та перепілки в останні десятиріччя доповнився шакалом.

Сіра куріпка, перепілка та фазан належать до мисливської фауни, охороняються на територіях природно-заповідного фонду.

Подяки

Автори висловлюють подяку за надані дані та/або допомогу в підготовці статті О.М. Архипову, О.М. Гайдашу, І.Є. Моїсєєву, О.С. Настаченку, П.С. Панченку, Д.В. Радькову, І.Т. Русєву, Р. Степовому, О.О. Форманюку, В.О. Яненку та багатьом іншим.

ЛІТЕРАТУРА

- Абросімова А.М., Бабенко Л.О., Лопарьов С.О., Поліванна М.Ф., Смогоржевський Л.О., Цвєлих О.М. (1981): Результати зоологічних досліджень району будівництва південно-українського енергокомплексу. - Вісн. Київського ун-ту. Біологія. 23: 71-73.
- Аверін В. (1929): Птахи взимку 1928–1929 року (повідомлення Мисливської лабораторії). - Радянський мисливець та рибалка. 25 (75), 20.03.1929 р.
- Ардамацкая Т.Б. (1970): Екологія фазана в Черноморском заповіднику. - Вєстн. зоол. 5: 25-30.
- Бойко В. (1980): В угіддя поселився фазан. - Південна правда. 15.11.1980 р.

¹⁹ Всього здобуто 182 ос.

- Боровская Т. (1963): Начало большого дела. - Охотник и рыбак Украины. К.: Главное изд-во сельскохоз. лит-ры УССР. 93-98.
- Браунер А.А. (1923): Сельско-хозяйственная зоология. Одесса: 1-я Государственная типография им. Карла Маркса. 1-432.
- Браунер А. (1935): Прошлое фауны южной Украины. - Природа и социалистическое хозяйство. 7: 8-14.
- Будниченко А.С. (1950): К экологии и хозяйственному значению кобчика и других птиц в полезащитных лесонасаждениях. - Зоол. журн. 29 (2): 97-106.
- Волчанецкий И.Б., Лисецкий А.С., Холупяк Ю.К. (1970): О формировании фауны птиц искусственных насаждений юга Украины за период с 1936 по 1967 г. - Вестн. зоол. 1: 39-47.
- Воронцов Е.М. (1940): Материалы по орнитофауне Владимировского лесничества Николаевской области УССР. - Труды н.-и. зоол.-биол. ин-та Харьковского гос. ун-та им. А.М. Горького. 8-9: 69-90.
- Гаврилкин М. (1975): В «Агрономії» новосели. - Південна правда. 28.09.1975 р.
- Гаврилкин М.И., Чурмаев П.И. (1973): О разведении семиреченского фазана в охотничьем хозяйстве Николаевского облсовета УООР «Катеринка». - Развитие охотничьего хозяйства Украинской ССР. Мат-лы 2-й научно-производ. конф. К. 280-281.
- Греков В.С. (1965): Перепел на юге Одесской области. - Новости орнитологии. Мат-лы 4-й Всес. орнитол. конф. Алма-Ата: Изд-во Наука Казахской ССР. 100-102.
- Греков В.С., Варишева Т.Н. (1977): Роль перепела в поддержании очагов арбовирус на территории украинского Причерноморья. - Седьмая Всес. орнитол. конф. Тез. докл. К.: Наукова думка. 2: 73-74.
- Греков В.С., Русев И.Т., Варишева Т.Н. (2004): К методике осеннего учета перепела, коростеля и вальдшнепа в Северо-Западном Причерноморье. - Обліки птахів: підходи, методи, результати. Житомир. 41-46.
- Грищенко В.Н. (2005): Сроки осеннего отлета перепела в Украине. - Беркут. 14 (2): 243-245.
- Дворников М.В. (1977): Пути увеличения охотничьей фауны в Николаевской области. - Охрана, воспроизводство и рациональное использование почвенно-растительных и охотничьих ресурсов Украинской ССР. Тез. докл. респуб. научно-техн. конф. К. 2: 38-39.
- Домашевский С.В. (2001): Орнитофауна регионального ландшафтного парка «Гранитно-Степное Побужье» и сопредельных территорий. - Запов. справа в Україні. 7 (2): 23-29.
- Дорошенко А. (1928): Фазан. - Укр. мисливець та рибалка. 2: 100.
- Євсєєв Ф. (1976): Фазани на Очаківщині. - Чорноморська зірка. 23.07.1976 р.
- Ємельянова С.Ф. (2017): Каталог орнітологічної колекції Херсонського обласного краєзнавчого музею. Херсон: Айлант. 1-90.
- Ермакова Л.И. (1969): Птицы основных ландшафтов степной зоны Европейской части СССР. - Уч. зап. (зоология и зоогеография) Московского обл. пед. ин-та им. Н.К. Крупской. Москва. 224 (7): 75-91.
- Зеркалов О.В., Струнникова Е.В. (1998): Некоторые сведения о рационах питания фазана на Кинбурнской косе. - Исследования многообразия животного мира (Тр. Зоо музея ОГУ). Одесса: АстроПринт. 3: 85-186.
- Зябров М.И. (1940): Замітка про птахів Вознесенського лісгоспу Одеської області. - Праці н.-д. зоол.-биол. ін-ту Харківського держ. ун-ту ім. О.М. Горького. 8-9: 91-102.
- Иоселев Л.Г., Козлова М.В., Маркузе В.К. и др. (1982): Охрана природы Причерноморья. Москва: Лесн. пром-сть. 1-152.
- Івашко О. (2013): На Миколаївщині збільшилась кількість мисливських тварин. - Урядовий кур'єр. 6.12.2013 р.
- Кириков С.В. (1983): Человек и природа степной зоны. Конец X – середина XIX в. Москва: Наука. 1-128.
- Кістяківський О.Б. (1957): Фауна України. Т. 4. Птахи. К.: АН УРСР. 1-432.
- Кистьяковский А.Б., Агафонова О.Я. (1954): Акклиматизация фазана (*Phasianus colchicus* L.) в УССР. - Наук. зап. Київського ун-ту. 12: 73-86. (Тр. зоологического музея. 4).
- Клименко М.И. (1950): Материалы по фауне птиц района Черноморского государственного заповедника. - Тр. Черноморского гос. зап-ка. К.: Изд-во КГУ. 3-69.
- Корзюков А.И. (1979): Ночные миграции птиц над северо-западной частью Черного моря. - Вестн. зоол. 3: 74-76.
- Костюшин В.А. (1994): Птицы Южноукраинской электростанции и пгт Южноукраинск. - Беркут. 3 (2): 89-90.
- Костюшин В.А. (1997): Еколого-фауністичне обстеження природно-заповідних територій з метою виявлення їх значення в збереженні видового різноманіття птахів (на прикладі Миколаївської області). - Вестн. зоол. 31 (5-6): 78-85.
- Костюшин В.А., Прокопенко С.П. (1995): Орнитофауна зоны строительства Тальшицкой гидроаккумулятивной электростанции. - Вестн. зоол. 1: 77-81.
- Костюшин В.А., Редінов К.О. (2004): До орнитофауни долини р. Інгулець та пониззя р. Вісунь. - Сучасні проблеми зоологічної науки. Мат-ли конф. К.: ВПЦ «Київський університет». 91-93.
- Кузьменко Т.М., Струс Ю.М., Бронсков О.І. та ін. (2021): Атлас гніздових птахів України. К.: УТОП. 1-296.
- Курочкин С.Л. (1982): Акклиматизация фазана на юге Украины и в Молдавии. - Разведение и создание новых популяций редких и ценных видов животных. Тез. докл. III совещ. Ашхабад. 131-136.
- Курочкин С.Л. (1983): Поведение фазана в период размножения. - Поведение животных в сообществах. Мат-лы III всес. конф. по повед. животных. Москва: Наука. 2: 272-274.
- Курочкин С.Л. (1991): Морфобиологическая характеристика и рациональное использование обыкновенного фазана (*Phasianus colchicus* L.) в Северо-Западном Причерноморье. - Автореф. дис. ... канд. биол. наук. Москва. 1-22.
- Литус И.Е. (1986): Акклиматизация диких животных. К.: Урожай. 1-192.
- Мейер А. (1794): Повествованное, землемерное и естественное описание Очаковской земли, сообщение в двух донесениях. Спб. 1-204.
- Назаренко Л.Ф. (1958): Орнитологическая фауна нижнего Приднестровья и ее хозяйственное значение. - Дис. ... канд. биол. наук. Одесса. 1-347.
- Назаренко Л.Ф., Гурский И.Г. (1963): Акклиматизация фазана в Северо-Западном Причерноморье. - Орнитология. Москва: МГУ. 6: 477-478.
- Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Миколаївській області в 2007 р. / Під заг. ред. Є.О. Седельського. Миколаїв: МДУ, 2008. 1-172.
- Новосели Софіївки. Південна правда. 15.09.1985 р.
- Пачоский И.К. (1906): Объяснительный каталог естественно-исторического музея Херсонского губернского земства. Херсон. 1-212.
- Пачоский И.К. (1909): Материалы по вопросу о сельскохозяйственном значении птиц. - Херсон: Изд-во Херсон. губерн. земства. 1-59.
- Пачоский И.К. (1911): К орнитофауне Херсонской губернии. - Орнитол. вестн. 3-4: 212-223.
- Пекло А.М. (1997): Каталог коллекций Зоологического музея ННПМ НАН Украины. Птицы. Вып. 1. Неворобьиные Non-Passeriformes (Пингвинообразные Sphenisciformes – Журавлеобразные Gruiformes). К.: Зоомузей ННПМ НАН Украины. 1-156.
- Пекло А.М. (2016): Каталог коллекций Зоологического музея ННПМ НАН Украины. Птицы. Оологическая коллекция. Вып. 1. Неворобьиные Non-Passeriformes. К.: Зоомузей ННПМ НАН Украины. 1-214.
- Петрович З.О., Редінов К.О. (2022): Кінбурнська коса. Краєзнавчий альманах. Миколаїв: Вид-во Швєць В.М. (вид. друге). 1-244.
- Петрович О.З. (2014): Птахи полєзахисних лісосмуг в межах Вознесенського району Миколаївської області у гніздовий період. - Вісті біосферн. зап-ка «Асканія-Нова». 16: 46-55.
- Пирогов Н.Г. (1995): Численность, распределение и некоторые черты экологии куриных Черноморского заповедника. - Беркут. 4 (1-2): 34-37.
- Подушкин Д.А. (1913): Заметки о перелетах и гнездовании птиц в окрестностях Днепровского лимана. - Зап. Крымского об-ва естествоисп. и люб. природы за 1912 г. 2: 72-121.
- Потанов Р.Л. (1987): Отряд Курообразные. - Птицы СССР. Курообразные, Журавлеобразные. Ленинград: Наука. 7-260.
- Прокофьев Б. (1972): Фазанам – зелена вулиця. - Чорноморська зірка. 5.10.1972 р.
- Редінов К.О. (2006): Орнитофауна природного заповідника «Сланецький степ». - Запов. справа в Україні. 12 (1): 46-56.
- Редінов К.О. (2008): Орнитофауна регіонального ландшафтного парку «Тилігульський» в гніздовий період. - Зб. праць VII Миколаївської обл. краєзн. конф. Історія, етнографія, культура. Нові дослідження. Миколаїв: Можливості Кіммєрії. 36-40.
- Редінов К.О. (2015): Матеріали до орнитофауни РЛП «Прінгульський» та його околиць. - Птахи Азово-Чорноморського регіону. Мат-ли 34 наради Азово-Чорноморської орнітологічної робочої групи. 78-90.
- Редінов К.О. (2016а): Матеріали по фенології міграції птахів на заході Миколаївської області. - Авіфауна України. 7: 69-77.
- Редінов К.О. (2016б): Орнитофауна агроландшафтів на заході Миколаївської області у гніздовий період. - Беркут. 25 (2): 82-92.

- Редінов К.О. (2023): Інвазія золотавого шакала (*Canis aureus*) на півдні Миколаївської області. - Знахідки чужорідних видів рослин і тварин в Україні. Чернівці: Друк Арт. 470-472.
- Редінов К.А., Панченко П.С. (2017): Матеріали к орнітофауне заповідного урочища «Марьевское» і прилегаючої долини р. Інгул в гніздовий період (Николаевская область). - Авіфауна України. 8: 40-45.
- Редінов К.О., Панченко П.С., Моїсєв І.Є. (2017): Матеріали до орнітофауни «Михайлівського степу» – відділення природного заповідника «Сланецький степ». - Авіфауна України. 8: 30-34.
- Редінов К.А., Панченко П.С., Форманюк О.А. (2017а): Матеріали к орнітофауне урочищ «Тридуби» і «Курячі Лозь» в гніздовий період (Николаевская область). - Авіфауна України. 8: 35-39.
- Редінов К.А., Панченко П.С., Форманюк О.А. (2017б): Орнітофауна Трикратського ліса і його околиць (Николаевская область) в гніздовий період. - Беркут. 26 (2): 90-105.
- Редінов К.А., Панченко П.С., Форманюк О.А. (2020а): Матеріали к орнітофауне заповідного урочища «Чабанка» (Николаевская область) в гніздовий період. - Авіфауна України. 9: 59-64.
- Редінов К.А., Панченко П.С., Форманюк О.А. (2020б): Матеріали к орнітофауне заповідних урочищ «Андреевское» і «Варюшино» (Николаевская область) в гніздовий період. - Авіфауна України. 9: 64-76.
- Редінов К.А., Панченко П.С., Форманюк О.А. (2020в): Орнітофауна заказника «Владимировская дача» і його околиць (Николаевская область) в гніздовий період. - Беркут. 29 (1-2): 21-43.
- Редінов К.А., Панченко П.С., Форманюк О.А. (2022): Матеріали к орнітофауне лісних урочищ побережжя Бугського лимана (Николаевская область) в гніздовий період. - Авіфауна України. 10: 11-21.
- Редінов К.О., Петрович З.О. (2008): Орнітофауна регіонального ландшафтного парку «Кінбурнська коса» в гніздовий період. - Запов. справа в Україні. 14 (2): 63-67.
- Редінов К.О., Петрович З.О. (2019): Попередній огляд орнітофауни м. Очаків в гніздовий період. - Сучасні дослідження птахів та їх охорона. Коблево – К.: УТОП. 73-77.
- Редінов К.О., Петрович З.О. (2023): Птахи Кінбурнської коси. Еколого-фауністичний довідник. Миколаїв: Вид-во Швець В.М. 1-196.
- Редінов К.О., Петрович З.О., Олійник Д.С. (2008): Яструб великий (*Accipiter gentilis* (L.)) у Миколаївській області. - Новітні дослідження соколоподібних та сов. Мат-ли III міжн. наук. конф. «Хижі птахи України». Кривий Ріг. 326-337.
- Редінов К.О., Петрович З.О., Панченко П.С., Форманюк О.О., Настяченко О.С. (2022): Інвентаризаційний список орнітофауни Кінбурнської півострова та прилеглих акваторій і островів у межах Миколаївської області. - Беркут. 31 (1-2): 1-18.
- Сахно І.І. (1938): До вивчення фауни звірів і птахів полежахисних смуг Одеської і Миколаївської областей і впливу фауни на прилеглі поля. - 3б. праць Зоологічного музею АН УССР. К. 21-22: 97-136.
- Селєзньов М.Г. (1940): Птахи лісових полежахисних смуг Богданівки і Акмечетки Одеської області. - Тр. н.-и. зоол.-биол. інституту ХГУ. Харків. 8-9: 103-113.
- Сеницький А. (1898): Птицы Тархан-Сунака. Симферополь. 1-103.
- Славенко П. (1976): Перша тисяча фазанів. - Ленінське плем'я. 9.06.1976 р.
- Соколов В. (1923): Прилет и отлет птиц в 1922. - Южная охота. 1: 13.
- Тарашук В.И. (1953): Птицы полежахисных насаждений степной зоны УССР и возможности использования их для борьбы с вредителями. К.: АН УССР. 1-124
- Токарев Б.Л., Иванов Г.П. (1913): Орнітофенологіческие наблюдения: весна 1913 года. - Орн. вестн. 3: 201-202.
- Шершеневич В. (1882): Охота в Херсонской губернии. - Природа и охота. 40-74.
- Шмидт А. (сост.) (1863): Матеріали для географії і статистики Росії, зібрані офіцерами генерального штаба. Херсонская губ. Санкт-Петербург. 1: 1-607.
- Яненко В.О., Серебряков В.В. (2015): Екологічні особливості популяції перепела в Україні (щільність, чисельність, міграції, охорона). Вінниця: ФОП Корзун Д.Ю. 1-196.
- Birdlife international (2021): European Red List of Birds. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. 1-51.
- Cramp S., Simmons K.E.L. (eds.) (1980): The birds of the Western Palearctic. Vol. 2. Hawks to Bustards. Oxford: Oxford University Press. 1-695.
- Grishchenko V. (2004): Checklist of the birds of Ukraine. - Berkut. 13 (2): 141-154.
- Korziukov A., Yakovliev M., Haidash O. (2024): Data from ornithological studies on the Zmiinyi island (Black Sea, Ukraine) for the 1975–1992 period and spring 2006. Version 1.2. Ukrainian Nature Conservation Group (NGO). Occurrence dataset <https://doi.org/10.15468/2tvn4g> accessed via GBIF.org on 2024-03-22.
- Nordmann A. (1840): Observations sur la Fauna Pontique. Voyage dans la Russie Méridionale et la Crimée, par la Hongrie, la Valachie et la Moldavie. Exécuté en 1837 sous la direction de m. Anatole de Demidoff. Paris. 3: 1-306.
- Redinov K., Panchenko P., Formaniuk O., Petrovych Z., Oliynyk D. (2023): Materials on the avifauna of the hydrographic network of the Mykolaiv region in the spring-summer period. Version 1.1. Ukrainian Nature Conservation Group (NGO). Occurrence dataset <https://doi.org/10.15468/2s9cyu> accessed via GBIF.org on 2023-12-14.

Замітки	Беркут	33	Вип. 1-2	2024	90
---------	--------	----	----------	------	----

МАЛИЙ БАКЛАН (*PHALACROCORAX PYGMEUS*) – НОВИЙ ВИД ОРНІТОФАУНИ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Pygmy Cormorant (*Phalacrocorax pygmeus*) is a new species of bird fauna in Transcarpathian region of Ukraine. - I.V. Golovkov. - Berkut. 33 (1-2). 2024. - The Pygmy Cormorant is a rare breeding species in Slovakia and Hungary, but it has not been observed in Transcarpathian region. For the first time a flock of 5 birds was observed on the Uzh river near the village of Storozhnytsia on September 21, 2024. [Ukrainian].

В останньому зведенні по орнітофауні Закарпатської області (Потіш, 2009) малий баклан (*Phalacrocorax pygmeus*) не був включений до основного переліку видів, а віднесений до групи «Види птахів, виявлені за межами Закарпатської області (на Закарпатті), а також залітні». У сусідніх із Закарпатською областю країнах – Словаччині та Угорщині – це малочисельний гніздовий вид (Danko et al., 2002; Farago, 2009), причому він гніздиться переважно у близькому прикордонні (5–30 км) з Україною.

Під час орнітологічних екскурсій вздовж р. Уж нижче с. Сторожниця (Ужгородський район) 21.09.2024 р. нами було помічено зграйку із 5 малих бакланів на воді. Вони трималися глибоководної ділянки, де активно полювали. При наближенні птахи відразу злітали (є фото¹). Таким чином, можна включити малого баклана в основний перелік орнітофауни Закарпаття зі статусом – залітний вид.

ЛІТЕРАТУРА

- Потіш Л.А. (2009): Птахи Закарпатської області (анотований список). Львів. 1-123.
- Danko Š., Darolová A., Krištin A. (eds.) (2002): Rozšíření vtákov na Slovensku. Bratislava: VEDA. 1-688.
- Farago S. (2009): Kis kárókatona. - Magyar Madártonulási Atlasz. Budapest: Kossuth Kiadó. 161.

І.В. Головков

вул. Капушанська 148, кв. 99, м. Ужгород,
Закарпатська обл., 88009, Україна (Ukraine).
E-mail: mig.i.v.g@gmail.com

¹ http://www.aetos.kiev.ua/berkut/berkut33/ph_pygmeus.jpg

МАТЕРІАЛИ ДО ВИВЧЕННЯ ДЕЯКИХ ВИДІВ НЕГОРОБИННИХ ПТАХІВ (NON-PASSERIFORMES) СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

М.П. Книш

Гетьманський національний природний парк; м. Тростянець, Сумська обл., 42600, Україна

Hetmansky National Park; Trostyanets, Sumy region, 42600, Ukraine

✉ knysh.sumy@email.ua; Mykola Knysn <https://orcid.org/0000-0002-0304-4637>

Materials for the study of some species of non-passeriform birds (Non-Passeriformes) of Sumy region. - M.P. Knysn. - Berkut. 33 (1-2). 2024. - The paper presents data collected since the late 1960s, mainly in the forest-steppe part of the region (NE of Ukraine), on the migrations, breeding ecology and feeding of six bird species: Great Crested Grebe, Bittern, Grey Partridge, Little Owl, Nightjar and Hoopoe. The available literature on these species is patchy, often due to a lack of information and field observations, especially on breeding. The information provided supplements some poorly understood issues of their biology and distribution. [Ukrainian].

Key words: distribution, habitat, migration, breeding, nest, clutch, egg, feeding.

Наводяться дані, зібрані з кінця 1960-х рр. переважно в лісостеповій частині області, по міграціях, гніздовій екології та живленню 6 видів птахів: великого норця, бугая, сірої куріпки, хатнього сича, дрімлюги й одуда. Наявні в літературі дані по цих видах неоднорідні, часто із-за нестачі відомостей і польових спостережень, зокрема по гніздуванню. Представлена інформація доповнює деякі мало вивчені питання їх біології та поширення.

Ключові слова: поширення, біотоп, міграції, гніздування, гніздо, кладка, яйце, живлення.

Починаючи з кінця 1960-х рр. мені разом із колегами вдалося зробити низку спостережень за багатьма видами птахів, поширеними на території Сумської області, проте не всі вони знайшли достатнє відображення в наукових публікаціях. З метою надолуження пропущеного нижче представлені матеріали по біології великого норця (*Podiceps cristatus*), бугая (*Botaurus stellaris*), сірої куріпки (*Perdix perdix*), хатнього сича (*Athene noctua*), дрімлюги (*Caprimulgus europaeus*) і одуда (*Upupa epops*). Ці дуже різні як у таксономічному, так і в екологічному сенсі види розглядаються спільно тому, що відомостей про них небагато, а ті, що є, не відрізняються повнотою і свіжістю. Оpubліковані матеріали по них (Афанасьєв, 1998а, 1998б; Книш, 2001; Гавриш та ін., 2007; Матвиєнко, 2009; Севастьянов, 2016; Скляр, Книш, 2016; Белик, Москаленко, 2018 та ін.) вкрай неоднорідні, часто із-за нестачі відомостей і польових спостережень, зокрема по гніздуванню. Знати екологічну специфіку гніздування вкрай важливо для оцінки місцеперебувань і ступеня їх придатності для існування птахів в екосистемі. Тому кожна дрібка нової інформації доповнює наше розуміння цих видів.

Матеріал і методика

Спостереження за названими вище птахами проводилися мною переважно в лісостеповій частині Сумщини. Детально фіксувалися всі зустрічі мігрантів, прояви шлюбної активності, описувалися всі випадки гніздування. Певна частина даних надана автору іншими спостережниками. В результаті зібрано й опрацьовано матеріали, які переважають за об'ємом і точністю ті, що були раніше, та які можуть бути цікавими не тільки у вузько регіональному відношенні, але і в більш широкому сенсі вивчення екології цих видів.

У роботі використано назви населених пунктів та районів згідно нового адміністративно-територіального поділу Сумської області. Назви районів, актуальні станом на 1.01.2020 р., наведені в дужках курсивом.

Результати та обговорення

Великий норець (*Podiceps cristatus*)

За даними М.Є. Матвиєнка (Матвиєнко, 2009), у 1960-ті рр. великий норець у гніздовий час ніде в Сумській області не траплявся. Можливо, так і було, адже тоді тільки створювалися великі за площею штучні водойми, зокрема водосховища різного призначення і стави рибгоспів. По мірі стабілізації гідрологічного режиму на цих водоймищах формувалися прибережні зарості надводної рослинності (очерет, рогіз, куга озерна та інші макрофіти) й вони стали придатними для гніздування та зупинок на міграціях різних водно-болотних птахів. Поява тут великих норців відбувалася на тлі зростання чисельності виду в багатьох місцях європейської частини його ареалу, зумовленого різними чинниками, серед іншого – розбудовою гідрографічної мережі (Курочкин, 1982). Проте й зараз на Сумщині ці птахи гніздяться в незначній кількості й лише місцями. Тому нинішній статус великого норця можна означити як «рідкісний на гніздуванні й нечисленний на міграціях».

У різні роки ми спостерігали великих норців у гніздовий період (можливе, вірогідне або доведене гніздування) на великих, площею не менше 20–30 га, переважно штучних, не дуже зарослих водоймах, зокрема:

– великий став у заплаві р. Рябинка біля с. Катеринівка Охтирського (Великотисарівського) району – 1 пара (Скляр, Книш, 2016);

– стави рибгоспу в заплаві р. Сироватка біля с. Глибне Сумського (Краснопільського) району – 1 пара (1995 р.);

– стави рибгоспу («Рибне») в заплаві р. Вільшанка на околиці м. Лебедин – 1 пара (2008–2010 рр.);

– оз. Лебединське (площею близько 50 га) біля м. Лебедин – 1 пара (1995, 2001 рр.), в останні роки це терасове озеро зовсім вислохло;

– оз. Чеха (близько 32 га) у межах м. Суми – 2–3 пари (2006–2023 рр.) (Скворцова, 2024);

– стави рибгоспу на р. Стрілька на околиці м. Суми – 1–2 пари (1973–2002 рр.);

– Косівщинське водосховище на р. Сумка біля м. Суми – 1–2 пари (1990–1995 рр.);

– став у заплаві р. Олешня між селами Руднівка і Кровне Сумського району – 1 пара (1994 р.);

– став у заплаві р. Чаша у м. Буринь – 1 пара (2003 р.);

– стави рибгоспу в долині р. Єзуч на околиці м. Конотоп – 2–3 пари, з них 1 пара у великій колонії звичайних мартинів (*Larus ridibundus*) (2008–2012 рр.);

– великий став у заплаві р. Понурка біля с. Собичеве Шосткинського району – 1 пара (2009 р.);

– озеро Турове біля с. Собич Шосткинського району – 2 пари (1989 р.), в останні роки це заболочене озеро висохло;

– великі стариці в заплаві р. Десна на межі Шосткинського району Сумської області й Новгород-Сіверського району Чернігівської області – 2–3 пари (1990–2000-ті рр.).

На водоймах лісостепової частини Сумської області перші норці з'являються залежно від ходу весни від середини березня до кінця другої декади квітня: 12.04.70 – 12.04.73 – 31.03.74 – 30.03.75 – 9.04.76 – 2.04.77 – 11.04.78 – 5.04.79 – 12.04.80 – 16.04.81 – 11.04.82 – 11.04.83 – 11.04.84 – 30.03.86 – 30.03.87 – 8.04.88 – 15.03.89 – 15.04.91 – 13.04.93 – 17.04.94 – 20.04.96 – 3.04.97 – 2.04.00 – 31.03.01 – 12.04.02; у середньому – $7.04 \pm 1,6$ дня ($n = 25$). Інколи окремі особини прилітають до повного сходу криги на водоймах (12–19.04.1980, 30.03.1986). Проліт триває до кінця квітня або до першої декади травня (4.05.1983 – 3 ос., 11.05.1995 – 2 ос.); о цій порі місцеві норці вже приступають до гніздування.

В узагальненому вигляді розподіл зустрічей/особин великого норця навесні, починаючи з другої декади березня, такий: 1/1, 6/7; квітень – 6/73, 43/206, 24/186; травень – 6/52, 2/6. Тобто, валовий проліт на водоймах лісостепової частини Сумщини відзначається у другій – третій декадах квітня. Здебільшого птахи тримаються поодинокі (38 зустрічей) і парами (30), а також невеликими зграйками по 3–5 (18) і 6–10 (18) ос. На піку прольоту зрідка трапляються зграї по 12–20 (5 зустрічей) і 24–36 (4) ос. Тримаються норці обособлено від інших водоплавних птахів, лише одного разу (4.05.1983) 3 ос. плавали вкупі з 12 середніми крохаллями (*Mergus serrator*), в іншому випадку (3.04.1997) 20 норців перебували у зграї крижнів (*Anas platyrhynchos*) і попелюхів (*Aythya ferina*). Прикметно, що серед весняних мігрантів інколи (21–22.04.1979, 11 і 25.04.1982, 8.04.1988, 15.04.1991) трапляються особини в зимовому оперенні (мабуть, із числа молодих птахів, які пізно стали на крило восени попереднього року).

Токування місцевих норців спостерігається з середини квітня (14–22.04.1979, 26.04.1981, 25–29.04.1982, 20.04.1988, 16.04.2002), а в кінці цього місяця деякі пари вже приступають до будівництва гнізд.

Зважаючи на невеликий обсяг даних по гніздуванню великого норця, доцільно навести їх повністю.

Гніздо № 1. 5.06.1973 р. Околиці м. Суми, став рибгоспу на р. Стрілка. Гніздо на мілководному плесі у верхів'ї ставу серед рідких заростей очерету й частухи подорожникової. Змоцнене зі шматків відмерлих і зелених рослин частухи подорожникової, рогаза широколистої і хвоща річкового. Розміри гнізда (см): діаметр – 41, ді-

метр і глибина лотка – 17 і 5. Повна кладка з 4 свіжих яєць, їх розміри (мм): 53,5 × 36,8; 56,8 × 37,0; 52,7 × 37,0; 54,0 × 36,0.

26.06 – у гнізді 4 одноденних пташенят.

Гніздо № 2. 8.05.1974 р. Тут же, в цьому ж місці. Рідкі поламані зарості рогазу широколистої у мілководній верхині ставу. Гніздо на воді, тримається за 3 стеблини минулорічного рогазу. Самка сидить у гнізді, самець перед нею на воді – дзьоб у дзьоб. Чути їх крики, схожі на мекання кози. Поблизу на воді 4 тимчасові гнізда – купи гнилих рослин, котрі, за деякими відомостями (Курочкин, 1982), служать майданчиками для спарювання або відпочинку.

12.05 – 2 білих яйця (мм): 57,3 × 36,9; 55,9 × 37,0. Підводна основа гнізда діаметром 90 см, загальна висота – 46, висота над водою – 6, діаметр – 40, діаметр і глибина лотка – 20 і 4,5 см. Матеріал гнізда: шматки гнилого листя і кореневищ рогазу, зелене стебло осоки.

18.05 – 3 яйця, які встигли набути буруватого забарвлення від вологої вистилки гнізда. При наближенні спостерігача норці відпливають і тримаються на відстані.

Гніздо № 3. 10.05.1974 р. Тут же, в цьому ж місці. Мілководна верхина ставу з рідкими минулорічними поламаними заростями рогазу широколистої. У гнізді 3 яйця.

12.05 – на гнізді самка укладає по краю пучки гнилих рослин, які самець дістає з дна і подає їй.

18.05 – повна кладка з 5 яєць (мм): 55,8 × 36,5; 53,4 × 36,9; 52,0 × 35,9; 53,6 × 37,0; 54,4 × 36,3. Яйця, крім одного, вже забруднилися мокрим гниючим матеріалом гнізда. Гніздо повністю складене з гнилих шматків осоки й рогазу та їх кореневищ, присутні молоді пагони хвоща. Підводна частина гнізда (см): діаметр 90, товщина 80; надводна частина: діаметр – 55, висота – 6, лоток – 21 × 20, його глибина – 5.

Гніздо № 4. 9.05.1977 р. Тут же, в цьому ж місці. Мілководне (глибиною до 1 м) верхів'я ставу. Обидва птахи пари будують гніздо на воді в заростях частухи подорожникової; пірнають, дістають мул і кладуть на гніздо.

20.05 – гніздо складене з гниючих стебел рослин, свіжого листя частухи, ряски. Діаметр гнізда – 50, висота – 15, розміри лотка – 22 × 21, його глибина – 5 см. Повна кладка з 5 свіжих яєць (мм): 50,6 × 38,3; 50,8 × 36,8; 52,0 × 37,6; 52,0 × 37,6; 52,8 × 38,0.

Гніздо № 5. 21.06.1977 р. Тут же. Гніздо на мілководді глибиною 0,6 м, у заростях частухи. Побудоване з різних гнилих рослин, частухи та свіжих пагонів куги озерної. Діаметр лотка – 17 см. Завершена кладка з 4 слабо насичених яєць (мм): 54,9 × 35,4; 51,9 × 36,3; 54,0 × 37,3; 54,3 × 37,1 мм. Яйця світло-бурі, забруднені мокрим матеріалом гнізда.

Гніздо № 6. 6.05.1978 р. Тут же, в цьому ж місці. Гніздо на воді в рідких заростях затоплених бур'янів (глибина тут – 0,7 м). Гніздо майже готове, яєць ще немає.

20.05 – кладка накрита матеріалом гнізда. 5 яєць слабо насичені, блідо-бурі (мм): 55,0 × 36,0; 51,0 × 37,5; 53,6 × 37,3; 56,0 × 36,3; 54,5 × 34,8. Гніздо побудоване зі старого та свіжого рослинного матеріалу: багатьох довгих стебел і шматків листя рогазу, лепешняка та ін. Діаметр гнізда – 95, розміри лотка – 18 × 17, його глибина – 5 см.

Гніздо № 7. 27.04.1988 р. Тут же. Гніздо на воді в куртині минулорічного очерету. Яєць ще немає.

2.05 – гніздо покинуте через зниження рівня води.

7.07 – тут же у верхів'ї ставу спостерігалася пара норців із 4 крупними пташенятами (у три чверті розміру дорослого птаха).

Гніздо № 8. 25.05.1988 р. Чернігівська область, Новгород-Сіверський район, околиці с. Комань – великий луговий острів у заплаві р. Десна (ур. Команський луг) на межі з Шосткинським районом Сумської області. Широка мілководна стариця, що поросла водяним різаком алое-видним і кугою озерною. Гніздо на мілководді, 4 яйця насиджені, прикриті матеріалом гнізда. Поруч колонія білощоких крячків (*Chlidonias hybrida*), одне з їхніх гнізд розташоване на відстані 3 м від гнізда норця.

Гніздо № 9. 25.05.1988 р. У цьому ж пункті, на цій же стариці. У гнізді 4 насиджених яйця прикриті вистилкою.

За всіма цими даними, гніздобудування у великого норця починається у третій декаді квітня, відкладання яєць – із першої декади травня. Більшість кладок (7 із 8 досліджених) з'являються протягом цього місяця. Можливе й більш раннє гніздування (так, у Новгород-Сіверському районі поблизу с. Бирине 1.06.2003 р. на старичному озері в заплаві Десни спостерігалася сім'я норців із 2 пташенятами, які були наполовину менші за дорослих), і дуже пізнє, про що свідчать зустрічі 18.09.1997 р. і 18.09.1999 р. виводків з не дорослими пташенятами, яких годували батьки. Глибина води в місцях гніздування не перевищує 1 м. У кладках від 3 (1 випадок) до 4 (4) і 5 (3) яєць, у середньому – $4,25 \pm 0,25$. Розміри 25 яєць із 6 кладок (мм): $50,6-57,3 \times 34,8-38,3$, у середньому $53,71 \pm 0,74 \times 36,78 \pm 0,46$, індекс сферичності $63,85 (54,5 \times 34,8 \text{ мм}) - 75,69 (50,6 \times 38,3 \text{ мм})$, у середньому $68,58 \pm 0,53$.

Незначні кочові переміщення місцевих норців спостерігаються уже в серпні. Справжній проліт починається в середині вересня і в окремі роки триває до початку грудня. Масова міграція відбувається протягом жовтня і в першій декаді листопада. Відліт (останні зустрічі): 11.11.69 – 5.11.70 – 30.10.71 – 25.10.72 – 28.11.73 – 2.12.74 – 8.11.83 – 22.10.85 – 9.11.86 – 25.10.87 – 28.10.89 – 21.10.90 – 1.11.92 – 12.11.00 – 30.10.08, у середньому – $5,11 \pm 3,3$ дня ($n = 15$). Помісячний розподіл зустрічей/особин мігрантів виглядає так: серпень – 4/13, вересень – 8/59, жовтень – 21/253, листопад – 11/98, грудень – 1/6.

Восени норці тримаються поодинокі (12 випадків), частіше – групами і зграйками по 2–10 ос. (27 випадків). Інколи, з кінця вересня до початку листопада, на великих водоймах у зграях і скупченнях нараховується по 11–40 ос. (9 випадків), а одного разу (31.10.1992 р.) – 85 ос. З початку жовтня (3.10.1987) серед мігрантів уже трапляються птахи в зимовому оперенні. У той же час (20.10.1989) спостерігалася молода особина зі слідами ювенільного вбрання (смугастою головою). Випадків зимівлі великого норця на водоймах Сумщини нам не відомо.

Бугай (*Botaurus stellaris*)

На Сумщині цей птах звичайний на гніздуванні у власному йому біотопі (Афанасьєв, 1998а, 1998б; Гавриць та ін., 2007; Матвиенко, 2009; Белик, Москаленко, 2018), але

з огляду на топографію й розрізненість місцеперебувань, загалом є нечисленним. Оселяється переважно в заростях очерету та рогозу на великих ставках, озерах і старицях у заплавах річок, проте уникає великих одноманітних, без прогалин та плес, густих болотяних заростей. Варто зазначити, що за останні 3–4 десятиліття в лісостеповій частині Сумської області відбулося певне зростання чисельності виду, бугаї з'явилися в багатьох місцях, де вони раніше не траплялися. Наприклад, на Косівщинському водосховищі біля м. Суми та ставу Сумського рибгоспу, біля сіл Велика Чернеччина, Кровне (Сумський район), с. Соснівка (Конотопський район) та ін. У 2017 р. бугай, уперше за 60 років неперервних спостережень, загніздився на очеретяному болоті в с. Вакалівщина Сумського району.

У лісостеповій частині Сумської області приліт і перші шлюбні крики самців відзначені: 9.04.79 (візуально) – 27.03.81 (візуально) – 6.04.88 – 25.03.92 – 9.04.93 – 6.04.94 – 31.03.01 – 7.04.07 – 1.04.09 – 13.03.17 – 14.04.18 – 25.03.19 – 14.03.21 – 8.04.22; середня дата за 14 років спостережень – $1,04 \pm 2,6$ дня.

За спостереженнями в с. Вакалівщина, період вокальної активності самця бугая у 2017 р. тривав 23 дні (з 28.04 по 20.05), у 2018 р. – 27 днів (з 14.04 по 10.05), у 2019 р. – 50 днів (з 25.03 по 13.05), у 2022 р. – 24 дні (з 8.04 по 28.04). Загалом же в популяції бугая період вокальної активності, що складається з активності окремих особин, розтягнутий на 3,5 місяці – з середини березня (13.03.2017) до останніх чисел червня (27.06.1994). На березень припадає 7 (5,6%) зустрічей вокалізуючих самців, на квітень – 50 (39,7%), на травень – 48 (38,1%), на червень – 21 (16,7%). Розпал шлюбних криків – у період з 11.04 по 20.05 – 78 (61,9%) реєстрацій. Як правило, бугаї кричать вранці й більш регулярно – ввечері, денна вокалізація епізодична.

Виявлено 6 гнізд бугая, інформацію про них представлено нижче.

Гніздо № 1. 10.06.1989 р. Чернігівська область, Новгород-Сіверський район, околиці с. Комань – великий луговий острів у заплаві р. Десна (ур. Команський луг) на межі з Шосткинським районом Сумської області. Широка напівобсохла болотиста улоговина, всуціль поросла хвощем річковим із домішкою лепешняка й кизляка китицецвітого. Висота трав'яного покриву не перевищує 1 м, глибина води 5–10 см. Злетів насиджуючий птах. 4 зовсім свіжі яйця (мм): $47,5 \times 37,9$; $48,8 \times 38,3$; $48,0 \times 37,8$; $49,4 \times 37,7$. Маса одного з яєць – 37,7 г. Гніздо спирається на край осокової купини й частково на залом хвоща, його основа у воді. Поміст гнізда складений зі шматків сухого та цьогорічного зеленого хвоща. Розміри (см): діаметр – 43×38 , діаметр лотка – 28×22 , глибина лотка – 5,5, висота гнізда – 15.

Гніздо № 2. 11.05.1993 р. Сумський район, околиці с. Руднівка. Великі зарості очерету на ставу в заплаві р. Олешня. Гніздо серед невисокого густого очерету, основою лежить на мулі. Злетіла самка. У плоскому лотку 3 пуховики (вчорашні) та 2 яйця (одне з накладом): $50,5 \times 39,3$ і $53,6 \times 39,9$ мм. Гніздо неохайно складене з сухих поламаних стебел очерету, в лотку вони дрібніші, присутні окремі шматки листя рогозу вузьколистого.

Основа гнізда розміром 70×60 см, діаметр – 40×33 , діаметр і глибина лотка – 27×21 і 2, висота гнізда – 21 см. Враховуючи тривалість насижування (25–26 днів – Смогоржевський, 1979), початок кладки припадає на кінець першої – початок другої декади квітня. Це свідчить, що деякі пари приступають до гніздування невдовзі після прильоту.

Гніздо № 3. 23.05.1993 р. Сумський район, околиці с. Велика Чернеччина. Мілководне болото у притерасному зниженні заплави р. Псел. Гніздо серед масиву невисокого густого очерету. Злетіла самка. 3 яйця (одне з них із сильним наклёвом) розміром (мм) $50,8 \times 40,1$, $50,1 \times 38,2$, $50,9 \times 38,4$, і 3 2–3-денних пташенят (шкаралупки лежать поруч із гніздом). Гніздо основою спирається на мул і воду (глибина тут до 5 см), повністю складене зі шматків стебел сухого очерету, в лотку вони дрібніші.

Гніздо № 4. 26.05.1995 р. Тут же, в цьому ж місці. Гніздо посеред масиву дрібного (2 м висоти) сухого очерету з окремими кущами верби попелястої у притерасному зниженні заплави р. Псел. Бугай злетів за 5–6 м від гнізда. Зовсім свіжі 4 яйця (мм): $46,9 \times 36,6$; $46,7 \times 37,1$; $46,3 \times 36,2$; $47,9 \times 36,4$. Гніздо опирається на воду, щільне, складене зі шматків сухого дрібного очерету (їх довжина до 37–43 см, у лотку – 10–19 см).

9.06.1995 р. – 4 яйця, теплі, насиджені.

27.06.1995 р. – у гнізді велике напівоперене пташеня, інші, мабуть, зійшли з гнізда раніше. Пташеня відригнуло харчову грудку, в ній 3 личинки жука плавунця (*Dytiscus* sp.) і 2 щучки (*Esox lucius*) завдовжки по 8 см.

Гніздо № 5. 26.05.1995 р. Тут же, в цьому ж масиві сухого густого очерету с домішкою хвоща річкового. Гніздо порожнє, старує, яйце зі слабким нальотом водоростей лежить у воді на дні, його розміри $49,4 \times 37,4$ мм. Гніздо спирається на воду, її глибина тут 20–25 см. Побудоване зі шматків очерету й небагатьох сухих пагонів хвоща. В лотку декілька сухих листків очерету. Очевидно, це була перша спроба гніздування бугая (див. гніздо № 4), а не якийсь рідкісний випадок полігамії.

Гніздо № 6 (знайшов В.М. Малишок). 12.05.2013 р. Шосткинський район, ландшафтний заказник «Діброва» між селами Івот і Каліївка. Гніздо серед очеретяного болота. Повна кладка з 5 свіжих яєць.

За всіма цими даними, гніздування деяких пар бугая починається невдовзі після прильоту, відкладання яєць – з кінця першої декади квітня, що помітно раніше, ніж це було відомо з літератури (Смогоржевський, 1979). У 2 із 6 досліджених гнізд кладки з'явилися у квітні, у 3 – у травні, в 1 – в першій декаді червня. У повних кладках від 4 (2 випадки) до 5 (2) й 6 (1) яєць, у середньому – $4,80 \pm 0,37$. Розміри 10 яєць із 4 кладок (мм): $46,3–53,6 \times 36,2–40,1$, у середньому – $49,31 \pm 0,74 \times 37,96 \pm 0,46$ мм, індекс сферичності – $74,44$ ($53,6 \times 39,9$ мм) – $79,44$ ($46,7 \times 37,1$ мм), у середньому $77,03 \pm 0,53$.

Деталі осінньої міграції мало відомі. Відлітають бугаї непомітно, в темну пору доби. Останні зустрічі одиниць: 8.11.1969, 7.12.1982 (молодий птах із переламаним крилом), 21.09.2012 (крик пролітної особини). Можливі окремі випадки зимівлі: в першій половині січня 1991 р. В.М. Савостьян (особ. повід.) бачив сліди бугая на сні-

гу в очеретяних плавнях на р. Ворскла в Охтирському районі.

Сіра куріпка (*Perdix perdix*)

Оцінки чисельності сірої куріпки на території Сумської області за даними різних дослідників дещо різняться. Наприклад, у поліських районах вона «нечисленна» (Афанасьєв, 1998б), або ж «дуже рідкісна» (Белик, Москаленко, 2018). За нашими спостереженнями, в лісостепових районах куріпка загалом нечисленна, поширена спорадично, залежно від ландшафтних умов. Селиться по ярках і балках, на сухих луках, у чагарникових заростях по окраїнах сільськогосподарських полів, лісів, у лісосмугах. Повідомлялося про зростання чисельності куріпки в 1960-ті рр., що, вірогідно, пов'язано з упорядкуванням мисливського господарства області (боротьба з браконьерством, заборона полювання) (Матвиенко, 2009). Наразі значних коливань чисельності виду не помітно, що добре простежується по досить регулярних зустрічах куріпок у холодну пору року, коли їх зграйки приближаються до населених пунктів.

Із приходом весни зимові зграї куріпок поступово розбиваються на пари. Так, у 15 (68%) із 22 березневих зустрічей вони трималися вже парами, найперша з них відзначена 3.03 (2002 р.). Утворені пари розосереджуються й осідають у місцях майбутнього гніздування. Однак у зв'язку з нестабільністю весняної погоди й неготовністю біотопів (цієї пори трави тільки починають відростати) будівництво гнізд і відкладання яєць починаються дещо пізніше – в кінці квітня й у травні. У добре вгодованій самки, яка загинула 2.04.2002 р. від зіткнення з дротами ЛЕП на окраїні м. Суми, найкрупніші фолікули були всього по 3–3,5 мм. Пари, які ще не загніздилися або втратили кладку, трапляються як у травні (7 спостережень), так і в червні (2) та липні (1).

Описаних фактів гніздування сірої куріпки в Сумській області небагато (Афанасьєв, 1998б), тому наведемо всю зібрану нами інформацію.

Гніздо № 1. 27.05.1975 р. Сумський район, околиці с. Вакалівщина. Гніздо в середній частині крутого задернованого схилу ярка за 15 м від соснової посадки. Самка щільно насижує. Повна кладка з 21 свіжого яйця. Розміри яєць (мм): $32,0 \times 25,9$; $34,2 \times 26,3$; $35,1 \times 26,5$; $34,8 \times 26,1$; $32,6 \times 26,0$; $33,5 \times 25,8$; $34,0 \times 26,3$; $34,2 \times 25,8$; $35,0 \times 26,5$; $32,5 \times 25,5$; $33,3 \times 26,1$; $34,3 \times 26,1$; $33,4 \times 26,0$; $33,6 \times 25,9$; $33,5 \times 25,5$; $33,3 \times 25,5$; $33,0 \times 25,6$; $34,2 \times 25,6$; $33,5 \times 26,1$; $33,0 \times 25,6$; $34,2 \times 26,2$.

18.06 – самка щільно насижує. Гніздо не оглядалося.

28.06 – кладка холодна, покинута, одне з яєць пробите, всередині засохле пташеня. Пара куріпок шумно злетіла за 40 м звідси.

Гніздо на землі в ямці, складене з сухих стебел і листя злаків, шматочків грубих стебел трав, листя верби козячої і бур'янів. У лотку присутні пухові пір'їни куріпки. Діаметр гнізда – 22, діаметр і глибина лотка – 15 і 7,5 см.

Гніздо № 2. 23.06.1984 р. Околиці с. Вакалівщина. Трав'янисте дно балки на галявині сосняка поруч із полем. Гніздо виявили під час сінокоосу. Повна кладка з 19 насижених яєць.

29.06 – у гнізді всього 10 яєць (можливо, лупляться пташенята, проте шкаралупи від яєць немає).

30.06 – залишилися 5 наклонотих яєць. Розміри одного з них – $36,1 \times 27,2$ мм. Кладка, імовірно, розорена якимось хижаком.

Гніздо № 3. 10.04.1993 р. Околиці с. Вакалівщина. Трав'янисте дно балки на узліссі сосняка поруч із полем. Спостерігалася пара куріпок.

25 і 27.05 – тут же спостерігався самець. Десь близько гніздо.

16.06 – Тут же. Трав'янистий забур'янений схил балки з 5–6-річними посадками сосни на узліссі сосняка і нагірної діброви. Гніздо в ямці на землі, приховане травами. Самка щільно насижує, злетіла тільки тоді, коли спостерігач торкнувся її. Мовчки відлетіла на луговину, стояла там. Повна кладка з 20 яєць, три з них наклоноті. Розміри яєць (мм): $34,0 \times 25,8$; $34,5 \times 25,9$; $33,5 \times 26,0$; $33,2 \times 26,2$; $33,4 \times 25,8$; $34,4 \times 26,2$; $34,0 \times 26,0$; $33,4 \times 26,4$; $34,7 \times 26,1$; $33,2 \times 25,7$; $33,5 \times 25,6$; $34,3 \times 25,9$; $33,3 \times 25,9$; $33,5 \times 25,9$; $34,2 \times 26,3$; $33,8 \times 26,1$; $34,3 \times 25,8$; $34,0 \times 26,1$; $32,7 \times 26,1$; $33,7 \times 25,8$.

17.06 – самка щільно насижує. 20 яєць.

21.06 – у гнізді лежать шкаралупи від яєць, а пташенята залишили його. Розміри гнізда після вильоту (см): діаметр 28×24 , діаметр і глибина лотка – 15×14 і 6,5, висота – 8. Складене з сухих злаків, з домішкою стебел звіробою й суцвіть грястиці збірної. Вистилка з розмочалених злаків із домішкою небагатьох дрібних пір'їн куріпки.

Гніздо № 4. 29.06.2005 р. Сумський район, околиці с. Солідарне. Схил трав'янистої балки біля саду і дороги. Потривожена самка відводила від гнізда. 14 насижених яєць (імовірно, заміщуюча кладка).

Гніздо № 5 (знайшов А.І. Статива). 27.05.2007 р. Роменський (Липоводолинський) район, околиці с. Підставки. Сінокосний луг у заплаві р. Грунь. Гніздо на землі у траві. Самка щільно насижувала, тому спостерігач не став її тривожити.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що в 4 виявлених у травні – червні кладках налічувалося 21, 19, 20 і 14 яєць. Остання з них, мабуть, була вимушеною повторною. Розміри 42 яєць із 3 кладок (мм): $32,0$ – $36,1 \times 25,5$ – $27,2$, у середньому $33,74 \pm 0,12 \times 25,99 \pm 0,05$. Індекс сферичності $74,85$ ($34,2 \times 25,6$ мм) – $80,94$ ($32,0 \times 25,9$ мм), у середньому $76,97 \pm 0,22$. Для порівняння, 42 яйця здобуті в Київській, Чернігівській і Харківській областях, мали такі розміри: $31,4$ – $37,3 \times 25,6$ – $28,2$ мм, у середньому – $34,0 \times 26,5$ мм (Кістяківський, 1957).

Виявлено також 3 виводки пташенят.

1.07.1994 р. Околиці с. Вакалівщина, балка зі збитим коровами лугом. Виводок приблизно з 20 маленьких (дещо більших горобця) пташенят, які стрімко відлетіли низом приблизно на 40 м. Самка відводила: бігала позаду спостерігача з частим криком «кек-кек-кек...», злітала то з тріпотінням і тріщанням крилами, то коротко плануючи, зміщувалась у напрямку, протилежному виводку. Ще тричі підходила ззаду й несподівано з шумом злітала, аж поки спостерігач не покинув це місце.

6.09.2007 р. Околиці м. Суми: поля, сади, ярки, смітники на схилі долини. Зграйка з 14–16 пташенят у половину

розміру дорослого птаха. З ними дорослий птах. Прикметно, що й у цьому, і в попередньому випадках другий член пари (самець?) був відсутній.

24.06.2024 р. Околиці м. Шостка, покинуті сади – городи. Пара куріпок із виводком маленьких (дещо більших горобця) пташенят, які вже перепурхували на коротку відстань (В.М. Малишок, особ. повід.).

У 7 дорослих виводках куріпок, зустрінutih у липні й серпні, було 8, 12, 12, 15, 15, 16 і 20 молодих птахів, у середньому – $14,0 \pm 1,4$ ос. Саме виводок становить основу зграї, вона не розбивається протягом усієї осені й зими. Іноді зграйки об'єднуються по декілька разом, проте це спостерігається не часто й тільки восени (28.10.1970 – зграя близько 35 ос. біля розваленої скирти, 22.09.2018 – до 40 ос. на дорозі поруч із полем зваленої у валки гречки).

Величина осінньої зграї ($n = 27$) складає $13,8 \pm 1,6$ ос. (вересень – 18,5, жовтень – 13,4, листопад – 9,6 ос.), зимової зграї ($n = 39$) – $10,4 \pm 0,6$ ос. (грудень – 11,1, січень – 10,0, лютий – 10,5 ос.). З самого початку березня зграї поступово розпадаються, в різні роки останні з них спостерігалися 1.03.2021 (20 ос.), 3.03.1992 (6 ос.), 7.03.1984 (10 ос.), 20.03.2022 (7 ос.), 26.03.2018 (4 і 5 ос.) і 1.04.2001 (5 ос.).

В осінньо-зимовий період табунці куріпок тримаються в долинах невеликих річок і балках, які межують із зібраними полями (соняшник, кукурудза), озиминою, часто концентруються на окраїнах населених пунктів. У багатосніжні зими вони заходять у села й на окраїни міст. У м. Суми не раз доводилося бачити їх на газонах і смітниках в окраїнних кварталах. Якось (8.11.2007 р.) зграйка з 9 куріпок годувалася на майданчиках дитячого садка, а потім швидко перелетіла над дахом крайньої 5-поверхівки до лісосмуги й поля. У маленькому селі Вакалівщина за 14 років неперервних спостережень куріпки з'являлися взимку 2017/18, 2019/20, 2020/21, 2021/22, 2023/24 рр. Тут вони знаходять поживу в бур'янах, на городах і в садках, на очищених від снігу вулицях, проталинах, смітниках, проникають навіть у сільські двори, де підбирають курячий корм і гастроліти. Ночують на очеретяному болоті або в прилеглих балках.

У холодну пору року куріпки полюбляють молоді ростки й листочки злаків (озима пшениця, пирій тощо), вишукують їх на проталинах або розкопуючи дзьобом неглибокий сніг. У волі і шлунку самки, яка загинула на початку квітня, була зелень грястиці збірної й дуже багато гастролітів – зерен кварцу. Живляться куріпки також насінням рудеральних рослин (лобода, чорноцир нетреболистий тощо), об'їдають плоди з нижніх гілок шипшини.

За весь час спостережень було зафіксовано 7 випадків загибелі дорослих куріпок, зокрема, 4 ос. були розтерзані якимось пернатим хижаком, імовірно, великим яструбом (*Accipiter gentilis*) (усі випадки припадають на період з 1.03 по 4.05), 1 ос. з'їдена лисицею (*Vulpes vulpes*) (26.07.2021), ще 2 ос. загинули від зіткнення з дротами ЛЕП (2.04.2002 і 28.01.2022, околиці м. Суми та с. Вакалівщина). Ще в одному випадку напад хижаків виявився невдалим через втручання людини: за повідомленням і відеоз'йомкою

І.А. Бугайова, 7.06.2024 р. на полі самець очеретяного луня (*Circus aeruginosus*) з повітря напав на самку куріпки, яка, очевидно, була з виводком пташенят; кінцевий момент нападу не був простежений через високий травостій; хвилиною пізніше наполоханий спостережником лунь злетів із землі, а шокована, але без будь-яких травм, куріпка далася людині в руки й одразу ж була відпущена.

Хатній сич (*Athene noctua*)

Поширений на всій території Сумської області, однак гніздиться виключно в культурному ландшафті – в населених пунктах, на тваринницьких фермах тощо. Характеристика його чисельності вельми неоднозначна, що видно на прикладі Сумського Полісся. Тут сич визначається як «звичайний» (Афанасьєв, 1998б), «нечисленний» (Гавриш та ін., 2007) або ж «дуже рідкісний» (Белик, Москаленко, 2018) вид. М.С. Матвієнко (2009) з посиланням на Н.Н. Сомова (1897) називає його звичайним осілим і зрідка кочуючим птахом області.

За нашими даними, хатній сич – досить рідкісний, лише місцями нечисленний осілий вид. Певна спорадичність його поширення викликана нерівномірним розподілом підходящих місцеперебувань, а також помітними коливаннями чисельності, яка має чітку тенденцію до зниження. Саме з цим, а також із нічною активністю сичів і важкодоступністю їх гнізд, пов'язана нестача матеріалів по біології виду.

Візуально хатні сичі виявляються зрідка, частіше їх присутність на певній території визначається за голосами, зазвичай у вечірні години. За нашими даними, із 36 зареєстрованих випадків вокалізації сичів 3 (8,3%) припадають на осінні місяці, 15 (41,7%) – на зимові, 17 (47,2%) – на весняні, 1 (2,8%) – на початок літа.

Вдалося обстежити 3 гнізда хатнього сича; гнізда № 1 і 3 виявив В.М. Малишок, № 2 – І.А. Бугайов. Кладки описані автором статті.

Гніздо № 1. 16.05.2005 р. Шосткинський район, країна с. Собич. Гніздо в циліндричному каналі залізобетонної плити перекриття електропідстанції, приблизно за 1 м від входу. Повна кладка з 6 яєць середньої насидженості, їх розміри (мм): 33,9×28,6; 33,1×28,5; 34,6×29,0; 34,3×29,6; 34,0×29,2; 34,7×28,9. Підстилка гнізда зі сміття, цілих і розкришених погадок сича з шерсті й кісточок дрібних гризунів, хітину крупних жуків, зокрема елітри бронзівок (*Cetoniidae*) та ін. Орієнтовно, кладка була розпочата у третій декаді квітня. Судячи з великої кількості погадок, гніздо використовувалося птахами не перший рік. Цей випадок гніздування сича вже згадувався в літературі (Книш та ін., 2006).

Гніздо № 2. 1.05.2012 р. Конотопський (*Буринський*) район, країна м. Буринь. Гніздо в циліндричному каналі залізобетонної плити перекриття нежилої залізничної будки (тут садять лише город). Повна кладка з 9 (!) наполовину насиджених яєць (мм): 35,9×27,7; 35,5×28,5; 32,2×28,5; 35,3×28,6; 34,6×27,9; 35,4×28,2; 35,5×28,5; 35,3×28,6; 35,5×28,8. У підстилці гнізда роздіблені погадки сича з шерсті й кісточок мишоподібних гризунів, хітину крупних жуків: бронзівки (*Cetoniidae*), гнойовики (*Corinae*) та ін. За розрахунками, кладка була почата приблизно 5.04.

Гніздо № 3. 8.05.2013 р. Шосткинський район, країна сел. Вороніж. Тваринницька ферма. Гніздо в порожнині під шиферною покрівлею навісу. Було виявлене по сичу, який ввечері приніс якусь крупну комаху насиджуючої самці. У цей день гніздо не оглядалося.

10.05 – повна кладка з 7 майже свіжих яєць (мм): 32,7×27,8; 33,1×27,4; 32,6×27,3; 33,7×27,7; 33,6×28,0; 33,1×27,8; 33,5×27,1. У підстилці гнізда багато погадок сича із шерсті й кісточок мишоподібних гризунів, хітинових решток (елітри, кінцівки) бронзівок, гнойовиків, 1 жука носорога (*Oryctes nasicornis*) та ін.

Ще одне, виявлене навесні 2004 р., гніздо було зовсім недоступне для безпосереднього огляду. Розміщувалося в каналі вентиляційного отвору на тильній стіні третього поверху Сумського педінституту.

За цими даними, гніздування хатнього сича починається з першої декади квітня. Але можливі й більш ранні випадки. Так, у 2007 р. в м. Суми (окраїнний квартал 5-поверхових будинків) появу двох злетків спостерігали 4–6.05. Варто зазначити, що всі оглянуті нами кладки були видатні за своєю величиною: 6, 7 і 9 яєць. Адже, як відомо, у європейського підвиду *A. n. noctua* кладка складається найчастіше з 4–5, рідко – з 3 або 6–7 яєць (Сомов, 1897; Никифоров и др., 1989; Приклонский, 2005), а винятково рідкісна 9-яйцева кладка вказана лише для каспійського (пустельного) хатнього сича *A. n. bactriana* (Дементьев, 1951).

Розміри 22 яєць (3 кладки), мм: 32,2–35,9×27,1–29,6, у середньому 34,19±0,24×28,28±0,14. Форма яєць близька до округлої, індекс сферичності 77,16 (35,9×27,8 мм) – 88,51 (32,2×28,2 мм), у середньому – 82,79±0,57.

Дрімлюга (*Caprimulgus europaeus*)

В основних оглядах, присвячених птахам території Сумської області, дрімлюга фігурує як нечисленний або звичайний гніздовий вид (Афанасьєв, 1998б; Матвієнко, 2009; Белик, Москаленко, 2018).

Поширення дрімлюги дуже нерівномірне у зв'язку з локальним розподілом відповідних місцеперебувань. Але навіть у придатних для мешкання місцях чисельність виду незначна й нестабільна. Нам не вдалося підтвердити перебування дрімлюги, який гніздився тут у минулому, в лісах різного типу по р. Ворскла на півдні Сумщини (Скляр, Книш, 2016).

Як дальній мігрант, дрімлюга прилітає у гніздову область досить пізно, зазвичай у розпал весни, коли погодні умови відносно стабільні та сприятливі для птахів. Відомості про перші весняні зустрічі обмежені декількома спостереженнями. Так, 23.05.1974 р. вранці та вдень на вузькій луговині по дну балки в нагірній діброві трапилися 2 явно пролітні одинаки. Через 2 дні потому в іншому місці на краю діброви був сполоханий ще один птах, який сидів на землі на шматках кори. Варто зазначити, що весна того року була дуже холодна й пізня, розвиток рослинності значно запізнювся, наприклад, у кінці травня ще траплялися квітучі проліски сибірські. Навпаки, теплою весною 1980 р. перший дрімлюга трапився поблизу с. Вакалівщина 23.04. Проліт цього року був досить помітним: вранці 25.04 у с. Могриця (Сумський район)

2 дрімлюги сиділи на гілці яблуні й «кувікали», ще 5–6 птахів були сполохані на великому зрубі в діброві. Іншого разу пролітний одинак трапився вдень 6.05.1997 р. біля с. Річки Сумського (Білопільського) району: птах сидів у кроні старої верби у прирічковій смузі, його атакували декілька чикотнів (*Turdus pilaris*).

У місцях гніздування поблизу с. Вакалівщина перші токуючі дрімлюги відзначалися з середини травня, зокрема: 20.05.1983, 17.05.1993, 20.05.1994, 20.05.1995, 18.05.2000, 16.05.2001, у середньому – $18.05 \pm 0,7$ дня. За багаторічними даними, із 80 зареєстрованих зустрічей співаючих дрімлюг 6 і 25 зустрічей припадають на 2 і 3 декади травня, 19, 15 і 11 – на три декади червня відповідно, ще 3 зустрічі – на 1 декаду липня (2.07.1979, 3.07.1987 і 3.07.1988), а 1 – на початок серпня (1.08.1973). За цими даними, переважна більшість (74%) вокалізуючих птахів відзначається в останній декаді травня і двох перших декадах червня. Тоді ж, у період з 20.05 до 29.06, спостерігаються токові, інколи парні, польоти з хлопанням самця крилами і т.п. Співають зазвичай із настанням вечірніх сутінок до півночі, проте зрідка можна почути їхні короткі трелі денної пори, але ближче до вечора: о 16³⁰ (29.05.1974), 18¹⁰ (1.06.1976), 17¹⁰ (15.06.1981) за декретним часом.

Переважно в ході роботи по інших видах птахів удалося виявити 4 гнізда дрімлюги, інформацію ще про 4 випадки гніздування надали колеги.

Гніздо № 1. 20.07.1979 р. Сумський район, околиці с. Вакалівщина. Заростаючий зруб (6,10 га) з молодими лісокультурами на схилі серед нагірної діброви. Гніздо на відносно голому п'ятачку серед заростей трави й бур'янів. Відлетіла самка, крутиться поряд як поранена, кричить. Двоє напівоперених пташенят (починають розгортатися трубки махових пер), поруч шкаралупа від яєць і погадки з дрібного хітину комах.

Гніздо № 2. 16.06.1990 р. Тут же. Березово-тополеві гайки на схилі трав'янистої балки поблизу дубового лісу. Гніздо на закинутій стежці на п'ятачку голої землі. Відлетів дрімлюга. Яйця – $30,6 \times 21,4$ і $33,8 \times 22,5$ мм – лежать на минулорічних опалих листках і прутиках, сильно насиджені.

29.06 – злетів дорослий птах, пурхає поруч. 2 пташенят (завбільшки з 1,5 сірникової коробки) відповзають убік.

Гніздо № 3 (знайшов М.Г. Тельпухов). 15.06.1991 р. Сумський (Лебединський) район, околиці м. Лебедин. Субір з підліском. «Гніздо» на голій землі між рейками закинутої вузькоколіїної залізниці. Відлетів птах. 2 на вигляд свіжих яйця.

Гніздо № 4. 26.06.2002 р. Сумський район, околиці с. Вакалівщина. Край густого середньовікового сосняка на бровці схилу великої трав'янистої балки. 2 яйця – $30,1 \times 20,3$ і $32,5 \times 20,6$ мм – лежать на підстилці з хирлявої трави і хвойного опаду під кронами крайнього ряду сосен.

2.07 – 2 новонароджених пташенят.

4.07 – при підході спостережника дрімлюга злетів із «гнізда», тріпався на землі, кряхтів, відводив. 2 пуховички, розміром трохи більші сірникової коробки, та шкаралупа від яєць за 40 см від них.

11.07 – дорослий птах і 2 пташенят у пенях за метр від «гнізда».

Гніздо № 5 (знайшов А.І. Статива, подальші спостереження проводив М.П. Книш). 2.06.2007 р. Тут же. Невеликий середньовіковий сосняк без підліску (зі свіжими слідами низової пожежі) на схилі великої трав'янистої балки. Птах на гнізді. Зовсім свіже яйце лежить на чорній горілій хвої.

4.06 – дрімлюга на гнізді, 1 яйце – $30,0 \times 23,0$ мм.

22.06 – яйце холодне, покинуте, виявилось бовтуном.

Гніздо № 6 (знайшов В.М. Малишок). 24.05.1995 г. Шосткинський район, між селами Крупець та Івот. Мішаний ліс майже без підліску із включенням молодих ялин. Повна кладка з 2 свіжих яєць: $33,2 \times 23,5$; $32,9 \times 23,5$ мм.

Гніздо № 7 (знайшов В.М. Малишок). 2.06.2008 р. Окраїна м. Шостка (Локотки – Гуків хутір). Молодий сосняк з купами хмизу. 2 яйця зовсім свіжі: $33,4 \times 21,7$; $34,2 \times 21,5$ мм.

Гніздо № 8 (знайшов не названий військовий, інформація з фотографіями пташенят через знайомих була надіслана В.М. Грищенку). 18.06.2024 р. Шосткинський район (без уточнення локалізації). На землі двоє дещо недооперених пташенят з рештками ембріонального пуху, віком приблизно 14 і 15 діб. Враховуючи дані, що у дрімлюг яйця відкладаються з інтервалом 1,5–2 доби, а насиджування триває 17–18 діб (Ковшарь, 2005), можна вважати, що кладка в цьому випадку почалася в середині травня.

За всіма цими даними, відкладання яєць у дрімлюг починається у другій декаді травня (див. гніздо № 8) і триває протягом червня. У 7 гніздах із 8 обстежених було по 2 яйця (або 2 пташенят), в одному – 1 яйце. Розміри 9 яєць $30,0\text{--}34,2 \times 20,3\text{--}23,5$, у середньому – $32,30 \pm 0,54 \times 22,00 \pm 0,40$ мм. Індекс сферичності $62,86$ ($34,2 \times 21,7$ мм) – $76,67$ ($30,0 \times 23,0$ мм), у середньому – $68,23 \pm 1,48$.

Осінь міграція слабо виражена. Найявна інформація базується на спорадичних зустрічах одинаків у досить несподіваних місцях. Певні міграційні рухи дрімлюг починаються, імовірно, вже з кінця липня: увечері 31.07.2019 р. птах спостерігався на випаленій стерні на городі в с. Олешня Охтирського району (В.М. Савостьян, особ. повід.). Справжній проліт триває протягом вересня і завершується в першій декаді жовтня. Двічі – 5.09.1969 р. і 17.09.2001 р. – одинаків бачили в центральній частині м. Суми, коли ті полювали на нічних комах біля вуличних ліхтарів (Матвиенко, 2009; Скворцова, 2024). У с. Вакалівщина 17.09.1969 р. дрімлюга літав поміж крон ялин на галявині діброви, іншого разу – 22.09.2001 р. – прилетів з боку поля на світло багаття. За повідомленням А.І. Стативи, пролітні одинаки спостерігалися 3.10.2010 р. і 10.09.2015 р. в с. Підставки Роменського (Липоводолінського) району. Є також повідомлення про дрімлюгу, збитого автомобілем на лісовій дорозі в Роменському (Недригайлівському) районі в середині вересня 1979 р.

Одуд (*Upupa epops*)

Звичайний, але нерівномірно поширений на території області гніздовий вид. Дотримується зовнішніх галявин

лісів і великих свіжих зрубів, старих парків і садів. Тяжіє до заплавної частини річкових долин, де чергуються пасовищні луки і невеликі прируслові смуги лісу (верба, осокір тощо). Обліки в 2000–2023 рр. у Сумському районі на 2–6-кілометрових лінійних маршрутах дали такі результати (співаючі самці в розрахунку на 1 км): прируслові смуги р. Псел біля с. Велика Чернеччина – 1,2–1,5, поблизу с. Могриця – 0,5–0,8. Одуд звичайний у сільській місцевості, особливо там, де городи, сади й пустирі приймають до низин із викошуваними луговинами та вербняками: с. Вакалівщина – 0,5–1,0; с. Битиця – 0,7; села Соснівка і Заводи (Конопотський район) – 0,5 і 1,3 самців (пар) відповідно. За таких умов із одної точки можна чути голоси 2–3 птахів одночасно. Раніше (кінець 1960-х рр.) траплявся на широких шляхах зі старими вербами обабіч, як, наприклад, поблизу с. Шаповалівка Конопотського району – 0,3 пари в розрахунку на 1 км маршруту.

Весною в лісостеповій частині Сумщини перші прилітні одуди реєструвалися 16.04.67 (спів) – 19.04.69 – 5.04.70 – 14.04.73 – 21.04.74 (спів) – 14.04.77 – 3.04.79 – 19.04.81 – 6.04.82 – 14.04.83 – 3.04.84 – 14.04.87 – 15.04.89 – 30.03.91 – 5.04.91 – 1.04.92 – 1.04.93 – 10.04.94 – 11.04.99 – 7.04.00 (спів) – 9.04.01 – 14.04.02 – 16.04.04 – 15.04.07 – 6.04.08 – 10.04.09 (спів) – 6.04.10 – 16.04.11 (спів) – 4.04.12 – 7.04.13 – 7.04.14 – 10.04.15 (спів) – 4.04.16 – 9.04.17 – 1.04.18 – 9.04.19 – 14.04.20 – 6.04.21 – 8.04.22 – 22.03.23 – 7.04.24; у середньому по 41 року спостережень – $9.04 \pm 1,0$ дня. Приблизно в цю пору прогрівається ґрунт, пробуджуються дощові черв'яки й комахи. Строки прильоту одуда залишаються приблизно такими ж, як і в минулому столітті: середня дата в 1967–2000 рр. ($n = 20$) – $10.04 \pm 1,5$ дня, у 2001–2024 рр. ($n = 21$) – $8.04 \pm 1,4$ дня.

Весняний проліт проходить у стислі строки, інтенсивність його низька. Явно транзитні одуди траплялися 19–26.04.1981, 6–13.04.1982, 14–16.04.1987, 1–14.04.1992, 6–16.04.2010, 9–17.04.2019. За цими даними проліт триває від 3 до 14, у середньому – $8,8 \pm 1,5$ дня. Можливо, летять і пізніше, про що свідчать зустрічі одинаків у полях 29.04.1992, 4.05.1997 і 30.04.2009 р., проте впевненості в цьому немає. Мігранти летять над відкритими біотопами поодиночі, низько над землею, лише одного разу високо, причому одуда переслідувала сіра ворона (*Corvus cornix*). Напрямок прольоту: північ – 8 випадків, північний захід і північний схід – по 2 випадки.

Місцеві одуди після прильоту поступово займають гніздові території. Співати починають не одразу. Найраніші випадки співу – 5.04.2015, 7.04.2000, 10.04.2009 р. Загалом на квітень припадає 32 (19,8%) зустрічі вокалізуючих самців, на травень – 104 (64,2%), червень – 25 (15,4%), липень – 1 (0,6%). Отже, пікові показники вокалізаційної активності відзначаються у травні. Замовкають одуди в кінці червня (28.06.2013, 30.06.2002), але, як виняток, голос одного самця чули навіть вранці 14.07.2011 р. У теплі й сухі весни (як, наприклад, у 1975 р.) спів одудів чується частіше, ніж у холодні й сирі сезони (1974 р., 2024 р.), проте не виключено, що це пов'язано з річними коливаннями їх чисельності.

Холості самці переміщуються по окрузі й заклично співають, оглядають місця, придатні для гнізда (13.05.

2020 р. – птах на даху сараю, 12.06.97 р. – заглядав під дах нежилої хати).

Виявлено 5 гнізд одуда з кладками і пташенятами.

Гніздо № 1. 20.06.1978 р. Сумський район, околиці с. Вакалівщина. Межа городів і старого саду скраю нагірної діброви. Гніздо у шпаківні на дикій груші на висоті близько 5 м. Було вистежене по самцю, який приніс корм насиджуючій самці. Повна кладка з 6 насиджених яєць; їх розміри (мм): 24,1 × 18,6; 26,0 × 18,6; 25,1 × 18,5; 24,7 × 18,2; 24,8 × 18,5; 25,1 × 17,8. Гніздова підстилка завтовшки 5 см, зі шматочків соломи та іншого рослинного сміття. Лоток плоский.

11.07 – 4 пташенят майже повністю оперені (одне з них помітно менше), задирають гузки і бризкають рідким смердючим послідом.

20.07 – гніздо після вильоту. На підстилці лежать мертве пташеня одуда (мабуть, найменше у виводку) і рештки корму – 4 напівсухі капустиянки (*Gryllotalpa gryllotalpa*).

Гніздо № 2. 25.05.1989 р. Сумський район, околиці с. Вакалівщина. Старий яблуневий сад на узліссі нагірної діброви. Гніздо у старому дуслі дятла у стовбурі яблуні на висоті 1,7 м. Удалося розгледіти 4 маленьких пташенят.

26.05 – з 6⁰⁰ до 21³⁰ (за декретним часом) проводилися спостереження за годівлею пташенят. Зареєстровано 37 приносів корму: самець – 25, самка – 7, ще у 5-ти випадках стать птаха не була визначена. Перший з них був о 6⁵⁰, останній – о 21²⁴. У першій половині дня (до 13⁰⁰) було 15 приносів, у другій половині – 22, в середньому за годину – 2,4 приноси. Серед принесених кормових об'єктів помічено 6 екз. капустиянок звичайної та 2 екз. крупних білих личинок якогось жука.

27.05 – витягнуте з дулла пташеня було розміром до 10 см, в ембріональному пуху, вуха відкриті, очі починають відкриватися (у вигляді вузьких щілин) – тобто йому було приблизно 7 днів. Подальші спостереження за цим гніздом не проводилися.

Гніздо № 3. 26.07.1993 р. Сумський район, околиці с. Могриця. Однорядна смуга вільх уздовж тимчасового руслу по дну трав'янистої балки поблизу листяного лісу. Гніздо у вигнилій порожнині стовбура обламаної верби, вхід до неї – поздовжня тріщина. 3 оперених пташенят на вильоті, потривожені шиплять, одне з них вискочило й досить впевнено полетіло.

Гніздо № 4. 13.05.1995 р. Охтирський район, околиці с. Пилівка. Трав'яниста галявина сосняка скраю надзаплавної тераси р. Ворскла, поблизу вільшняк і луки. Гніздо на рівні ґрунту у прикореневій порожнині товстої сухої тополі чорної. Самка у гнізді, при огляді його відсунулася в куток порожнини, шипіла. Повна кладка з 8 злегка насиджених яєць (мм): 25,6 × 17,9; 27,0 × 17,5; 24,5 × 16,7; 26,0 × 17,8; 25,8 × 17,8; 24,5 × 17,7; 26,3 × 17,3; 24,3 × 17,8. Підстилка гнізда: деревна труха, сухий минулорічний послід пташенят, хітин хрущів (*Melolontha* sp.). Частина підстилки валяється біля стовбура назовні – одуди чистили гніздо. За розрахунком, початок кладки припадає на 2–3.05. Судячи з великої кількості посліду, гніздо використовувалося птахами не перший рік.

Гніздо № 5 (знайшов В.М. Малишок). 28.06.2013 р. Околиця м. Шостка. Багаторядна доросла листяна (дуб, в'яз та ін.) лісосмуга вздовж залізниці, місцями з підліс-

ком. Гніздо у щілиноподібному дуплі в розвилці стовбура робінії на висоті 2 м над землею. Повна кладка з 4 насиджених яєць.

Невдала спроба гніздування одуда зареєстрована у 2000 р. біля с. Вакалівщина. У старому яблуневому саду 6.05 самка відвідувала велику шпаківню на дикій груші, але після того як 9.05 вона була спіймана, більше одуди тут не з'явилися.

Із Сумського й Шосткинського районів нам повідомляють про 2 випадки гніздування одудів на сільських садибах: у закинутій кролячій клітці та в пошкодженому порожньому вулику, який використовувався як сховище зерна (кладка з 8 яєць). Це свідчить як про пластичність гніздобудівної поведінки птахів, так і про певну нестачу природних дупел і ніш, придатних для влаштування гнізда.

За наведеними вище даними, відкладання яєць в одуда відбувається в період з початку травня до липня. У трьох повних кладках було 4, 6 і 8 яєць, у трьох виводках – 3, 4 і 3 пташенят на вильоті. Розміри 14 яєць із двох кладок такі (мм): 24,1–26,3 × 16,7–18,6 мм, у середньому – 25,27 ± 0,23 × 17,91 ± 0,15 мм. Індекс сферичності 64,81 (27,0 × 17,5 мм) – 77,18 (24,1 × 18,6 мм), у середньому – 70,95 ± 0,92.

За спостереженнями й розрахунковими даними, пташенята вилітають у період із середини червня до кінця липня. Невдовзі сімейні групи залишають місця гніздування й виселяються в кормові біотопи – переважно в балки та на сухі луки з випасом худоби (табл.). Тут вони розпорошуються й починають кочувати. Післягніздові мандрівки поступово переходять у спрямовану осінню міграцію. З 81 зустрічі одудів у позагніздовий період 32 (39,5%) припадають на липень (у 22 випадках це були одинаки, в 6 – птахи трималися по два, в 4 – спостерігалися зграйки), 37 (45,7%) – на серпень (24 одинаки, 9 груп по два птахи і 4 зграйки), 12 (14,8%) – на вересень (10 одинаків і двічі по 2 птахи). У липневих зграйках було 9, 3, 4 і 3 птахи, у серпневих – 4, 5, 8 і 6 (два останні табунці 13.08.2008 р. короткими перельотами просувалися в південно-західному напрямку).

Останні осінні зустрічі одудів у Сумському районі: 23.09.67 – 4.09.83 – 20.08.84 – 24.08.86 (2 + 2 ос.) – 6.09.87 – 1.09.88 (2 ос.) – 19.08.90 (2 ос.) – 19.08.92 – 16.09.98 – 3.09.00 (2 ос.) – 28.08.02 – 14.09.06 – 5.09.09 – 22.08.22; середня дата – 1.09 ± 3,0 дня. У Роменському (Липоводолинському) районі, за даними А.І. Стативи (особ. повід.), останні одуди спостерігалися 25.08.08 – 31.08.11 – 16.08.12 – 7.09.13 – 30.08.14 – 6.09.15 – 28.08.16 – 18.08.17 – 29.08.18 – 21.08.19 – 19.08.20 – 19.08.21; середня дата – 26.08 ± 1,5 дня.

На завершення варто зауважити, що навіть уривчасті, але певним чином систематизовані дані польових спостережень дозволяють конкретизувати й поповнити новим змістом деякі мало висвітлені в літературі питання біології та поширення птахів. Представлені вище матеріали можуть привернути увагу орнітологів і послугувати стимулом для цілеспрямованих досліджень зазначених видів негоробинних птахів у різних частинах їх ареалів.

Зустрічі одудів у різних біотопах у післягніздовий період

Records of Hoopoes in different habitats during the postbreeding period

Біотоп	К-ть зустрічей по місяцях			Всього
	VII	VIII	IX	
Балки з випасом	13	21	6	40 (49,4%)
Пасовищні луки	11	8	5	24 (29,6%)
Польові дороги	1	7	1	9 (11,1%)
Лісові дороги	1	–	–	1 (1,2%)
Сільські вулиці	4	1	–	5 (6,2%)
Городи	2	–	–	2 (2,5%)
Всього	32	37	12	81 (100%)

Подяки

Користуючись можливістю хочу ще раз подякувати друзям і колегам В.М. Малишку, А.І. Стативи, І.А. Бугайову, В.М. Грищенку, М.Г. Тельпухову, В.М. Савостьяну за підтримку моїх досліджень та надані цінні відомості по міграціях і гніздуванню птахів.

ЛІТЕРАТУРА

- Афанасьев В.Т. (1998а). Материалы по биологии выпи и болотного луна на северо-востоке Украины. - Авифауна Украины. 1: 16-23.
- Афанасьев В.Т. (1998б). Птицы Сумщины. К.: УТОП. 1-93.
- Белик В.П., Москаленко В.М. (2018). Авифаунистические раритеты Сумского Полесья. 2. Non-Passeriformes. - Беркут. 27 (1): 1-38.
- Гавриш Г.Г., Кузьменко Ю.В., Мішта А.В., Коцержинська І.М. (2007). Фауна хребетних тварин Національного природного парку «Десянсько-Старогутський». Суми: Козацький вал. 1-120.
- Дементьев Г.П. (1951). Отряд Сопы Striges или Strigiformes. - Птицы Советского Союза. Москва: Сов. наука. 1: 342-429.
- Кістяківський О.Б. (1957): Фауна України. Т. 4. Птахи. К.: АН УРСР. 1-432.
- Кныш Н.П. (2001). Заметки о редких и малоизученных птицах лесостепной части Сумской области. - Беркут. 10 (1): 1-19.
- Книш М.П., Бугайов І.А., Малишок В.М. (2006). Нові дані про деяких рідкісних, маловивчених і залітних птахів Сумської області. - Екологія і раціональне природокористування. Суми: СумДПУ. 150-162.
- Ковшарь А.Ф. (2005). Обыкновенный козодой *Caprimulgus europaeus* (Linnaeus, 1758). - Птицы России и сопредельных регионов. Москва: КМК. 116-128.
- Курочкин Е.Н. (1982). Отряд Поганкообразные Podicipediformes. - Птицы СССР. Москва: Наука. 289-351.
- Матвиенко М.Е. (2009). Очерки распространения и экологии птиц Сумской области (60-е годы XX ст.). Сумы: Унив. книга. 1-210.
- Никифоров М.Е., Яминский Б.В., Шкляр Л.П. (1989). Птицы Белоруссии. Справочник-определитель гнезд и яиц. Минск: Вышэйшая школа. 1-479.
- Приклонский С.Г. (2005). Домовый сыч *Athene noctua* (Scopoli, 1769). - Птицы России и сопредельных регионов. Москва: КМК. 16-28.
- Севастьянов В.И. (2016). Материалы по орнитофауне природного заповедника «Михайловская целина» в 1990-е гг. - Авифауна Украины. 7: 10-29.
- Скворцова Г.М. (2024). Нові дані про орнітологічну фауну міста Суми. - Орнітологічні дослідження в Україні: минуле, сучасність і перспективи. Мат-ли Всеукраїнської орнітолог. конф. Харків. 134-137.
- Скляр О.Ю., Книш М.П. (2016). Нові дані про рідкісних та маловивчених видах птахів Гетьманського національного природного парку та його околиць (Сумська область). - Беркут. 25 (1): 15-24.
- Смогоржевський Л.О. (1979): Фауна України. 5. Птахи. К.: Наукова думка. 1: 1-188.
- Сомов Н.Н. (1897). Орнитологическая фауна Харьковской губернии. Харьков: Тип. А. Дарре. 1-680.

ПОШИРЕННЯ САДОВОЇ ОЧЕРЕТЯНКИ (*ACROCEPHALUS DUMETORUM*) НА ТЕРИТОРІЇ ПОЛІССЯ ТА ЛІСОСТЕПУ ЛІВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ

В.В. Казанник

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, кафедра екології та зоології; вул. Володимирська, 64, м. Київ, 01601, Україна
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Department of Ecology and Zoology; Volodymyrska Str., 64, Kyiv, 01601, Ukraine
✉ kazannyk@gmail.com; Vitalii Kazannyk <https://orcid.org/0009-0008-7090-057X>

Distribution of the Blyth's Reed Warbler (*Acrocephalus dumetorum*) in forest and forest-steppe zones of Left Bank Ukraine. - V.V. Kazannyk. - *Berkut*. 33 (1-2). 2024. - Blyth's Reed Warbler is a rare breeding migratory species in Ukraine. I analysed own observations, literature data and information from birdwatchers and animal photographers. In total, 3 breeding sites and 11 encounter localities within 6 regions are known for the study area. It can be concluded that the Blyth's Reed Warbler is not only a sporadic breeding species in the north of Kharkiv region, but also a rare migratory bird in other areas, mainly in the north and northeast of Left-Bank Ukraine. The frequency of warblers' vagrants outside their main range has been increasing during recent decades. It is possible that there is a gradual expansion of the range to the southwest. [Ukrainian].

Key words: fauna, breeding, migration, vagrant, breeding range.

Садова очеретянка в Україні – рідкісний гніздовий перелітний вид. Проаналізовані власні спостереження, літературні дані та інформація, опублікована на сайтах бьордвотчерів і фотографів-аніمالістів. Загалом для території регіону досліджень відомі 3 місця гніздування та 11 локалітетів зустрічей у межах 6 областей. Можна зробити висновок, що садова очеретянка є не лише спорадично гніздовим видом півночі Харківської області, але й рідкісним пролітним в інших регіонах, головним чином на півночі та на північному сході Лівобережної України. Частота зальотів садової очеретянки за межі основного ареалу протягом останніх десятиліть зростає. Можливо, йде поступове розширення його на південний захід.

Ключові слова: фауна, гніздування, міграція, заліт, гніздовий ареал.

Садова очеретянка (*Acrocephalus dumetorum*) широко розповсюджена в Євразії – від півдня Норвегії і Швеції та східного узбережжя Балтійського моря до басейну р. Лена та Гімалаїв. Зимує на півдні Азії. Південна межа гніздового ареалу проходить через північ Білорусі, Смоленську, Воронізьку, Тамбовську області рф (Степанян, 2003; Dyrucz, 2020). Відбувається експансія цих птахів далі на захід від Балтійського регіону: гніздування виявлене у 2021 р. в Нідерландах і у 2024 р. – в Шотландії.¹ В Україні це рідкісний гніздовий перелітний вид, у минулому – лише зрідка залітний чи пролітний. Зараз гніздиться подекуди на півночі Харківської області, на решті території північного сходу – залітний птах (Фесенко, Бокотей, 2007). Наразі також відомо про поки що єдину достовірну зустріч виду поза територією Полісся й Лісостепу Лівобережжя та єдину на заході України – реєстрація співаючого самця 11–19.06.2021 р. в парку «Здоров'я» м. Золочів Львівської області (Гринюк, 2023). Мета нашої роботи – узагальнити та проаналізувати зустрічі садової очеретянки на території двох природних зон Лівобережжя України.

Матеріал і методика

Матеріалом для статті послуговували особисті спостереження в Шосткинському районі Сумської області протягом 2007–2024 рр., літературні дані з кінця XIX ст. та інформація, опублікована на сайтах бьордвотчерів і фотографів-аніمالістів.

Результати та обговорення

Загалом на даний час для території регіону досліджень відомо про 3 місця гніздування та 11 локалітетів зустрічей садової очеретянки в межах 6 областей (рис.).

¹ <https://www.birdguides.com/news/blyths-reed-warbler-breeds-in-britain-for-first-time/>

Для Харківської області раніше цей вид взагалі не вказували. Зокрема, у М.М. Сомова (1897) немає будь-яких згадок про садову очеретянку. Автор лише припускає про можливість її зальотів чи зустрічі на прольоті. У 1952 р. очеретянку було знайдено в колишньому Зміївському районі (зараз – Чугуївський) – співаючого самця відмічено у гніздовий період у заплаві р. Сіверський Донець неподалік від Донецької біостанції (околиці м. Зміїв) (Букаченко, Наглов, 1954). У цьому ж місці 31.05.1990 р. спостерігали пару птахів із елементами шлюбної поведінки. Цього ж року пару садових очеретянок відмічено в заплаві р. Уда в околицях сел. Пісочин Харківського району, було знайдено гніздо. Співаючого самця спостерігали 20–26.05.1991 р. в околицях с. Гайдари колишнього Зміївського району. Ще одного співаючого самця відмічено 23.05.1991 р. в заплаві р. Сіверський Донець неподалік. У 1994 р. садових очеретянок знову спостерігали біля с. Гайдари: співаючий самець 19.05, два співаючих самці 29.05, дві пари 2.06 (знайдені гнізда). Трьох співаючих самців спостерігали 26.05.1998 р. в центральному парку м. Харків і одного – в ботанічному саду (Надточий, 1999).

Протягом 2010–2016 рр. під час обстеження гніздових біотопів Харківської області (понад 30% від їх загальної площі) було виявлено 3 ділянки, зайняті парами цих очеретянок (Вітер, 2018). 9–11.05.2020 р. на південно-східній околиці м. Харків одного птаха ідентифікував за голосом І. Козицький (фото і звукозаписи є на сайтах²). Неподалік від цього місця, на території мікрорайону «Обрій», 26.05.2021 р. ним було відмічено ще одну особину садової очеретянки.³

² <https://uabirds.org/v2photo.php?l=ru&s=049600196>

<https://macaulaylibrary.org/asset/233488241>

https://media.ebird.org/catalog?taxonCode=blrwar1&mediaType=video®ionCode=UA&sort=rating_rank_desc

³ <https://uabirds.org/v2photo.php?l=ru&s=049600199>

<https://macaulaylibrary.org/asset/342457131>

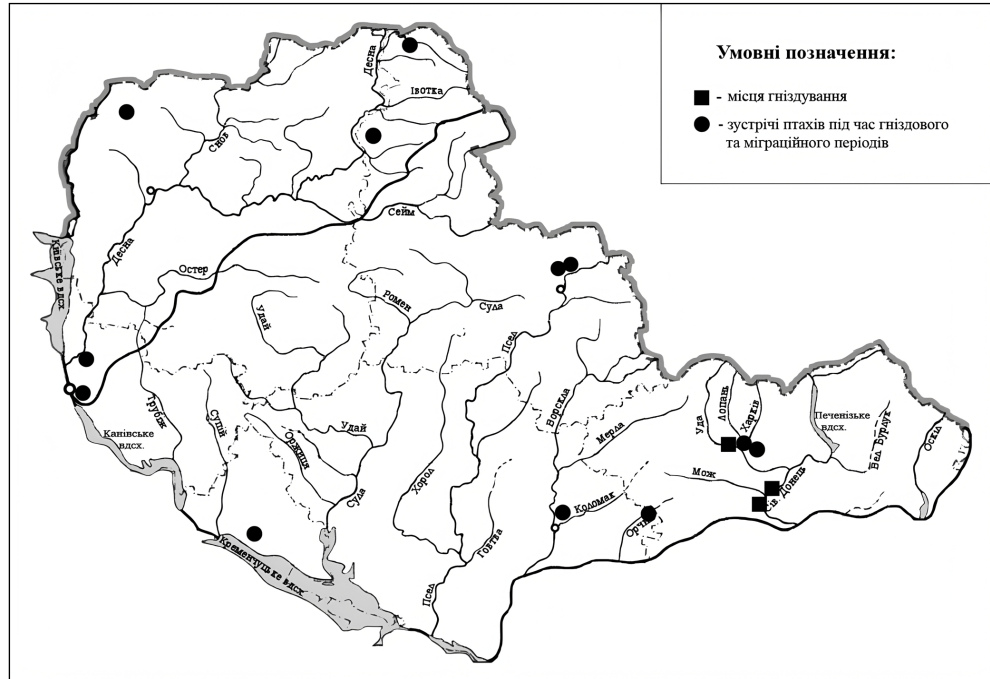

Залітний вид для Сумської області (Фесенко, Бокотей, 2007). Садову очеретянку кілька разів було відмічено в Сумському районі: 5.06.1977 р. – співаючий самець у лісосмузі біля с. Стецьківка, 27.05.1981 р. – спів самця на галявині діброви біля с. Битиця, 6.06.1990 р. – 1 ос. на лузі на околиці с. Вакалівщина, 1.06.1997 р. очеретянку знову спостерігали поблизу с. Вакалівщина – в заболоченому верхів'ї лісового ставу (тут же птахів відмічено 18.06.1999 р. і 7.06.2000 р.). У червні 2003 р. в с. Вакалівщина знову було відмічено 2 холостих самці. Ще дві зустрічі поодиноких самців зареєстровано 11–12.06.2004 р. біля ставка в с. Вакалівщина і 21.06.2004 р. в заплавному вільшняку біля с. Микільське. Усі птахи

були залітними бродячими самцями, причому частота зальотів постійно зростає (Книш, 1994, 1997; Книш, 2001; Книш та ін., 2006).

Нами, починаючи з 2016 р., було здійснено 5 реєстрацій садової очеретянки в с. Клишки Шосткинського району в одному місці – на своїй приватній ділянці та поблизу неї. 25–26.05.2016 р. спостерігали співаючого самця в саду. Увечері 25.05 птах тримався у великому кущі жасмину й вокалізував майже до сутінок. Наступного дня зранку його спостерігали невисоко у кронах дерев саду. За наявними даними, це була перша зустріч садової очеретянки на півночі області. Протягом другої половини травня 2020 р. одиночних пролітних співаючих самців у цьому ж місці спостерігали тричі. 19.05 птах співав у великому кущі здичавилого бузку біля подвір'я, згодом перемістився в купу хмизу поруч під деревами; тримався низько біля землі. Був активний зранку, але вже близько обіду птах зник. 23.05 самець співав майже весь день у густому дереві глоду в саду, надвечір зник. Пісня цієї особини була дуже різноманітна, з частим звуконаслідуванням багатьох видів птахів. Птах мав металічне кільце на правій нозі, але прочитати інформацію не вдалося. 26.05 самця спостерігали рано вранці в кущі жасмину на подвір'ї, згодом він перемістився в зарості кущів та дерев через дорогу. Як і двоє попередніх птахів, він не затримався довше одного дня, надвечір зник. Аналіз звукозаписів, проведений Є.Д. Яблоновською-Грищенко, показав, що це були пісні саме садової очеретянки.

Ще одного співаючого самця відмітили 18.05.2024 р. – птах співав у післяобідню пору в густих заростях здичавілих слив та бур'янів за парканом саду. На жаль, протягом другої половини дня не було можливості простежити

Місця гніздування та зустрічей садової очеретянки на території Полісся й Лісостепу Лівобережної України.

Localities of breeding (■) and encounters (●) of Blyth's Reed Warbler on the territory of forest and forest-steppe zones of Left-Bank Ukraine.

часові межі активності птаха, а наступного дня зранку його вже не було. Цікаво, що в даному місці спостереження проводили з 2007 р., і до 2016 р. очеретянок не було відмічено жодного разу.

З крайньої північної частини Сумської області нам відомо поки що єдине спостереження: одиночного птаха було відмічено 8.06.2021 р. в сел. Зноб-Новгородське Шосткинського району Ю. Кодрулем.⁴ Для території національного природного парку «Деснянсько-Старогутський» садова очеретянка не згадується (Гавриш та ін., 2007).

У **Полтавській області** 17.05.1925 р., двох самців здобули в ур. Кованьчине (Гавриленко, 1929). Зараз це околиці с. Кованьківка Полтавського району. Раніше, в червні 1890 р. М.О. Зарудним у Софійському саду с. Грякове (тоді – Валківський повіт Харківської губернії, зараз Полтавський район Полтавської області) біля р. Орчик була відмічена очеретянка, визначена за співом як садова. На основі цього автор зробив припущення про можливість гніздування цього виду на території губернії (Зарудний, 1892). Нові знахідки садової очеретянки на території області поки що відсутні.

У **Київській області**, незважаючи на постійні орнітологічні спостереження як мінімум протягом ХХ ст. та історично велику кількість дослідників, цей вид очеретянок раніше не відмічали. 1 ос. було сфотографовано 26.06.2015 р. біля с. Пухівка Броварського району (Мороз та ін., 2015). Для Києва відоме спостереження 1 ос. 26.05.2020 р. Н. Гончарик на луках мікрорайону Осокорки між озерами Небреж і Підбірна.⁵

⁴ <https://uabirds.org/v2photo.php?l=ru&s=047501836>

⁵ <https://uabirds.org/v2photo.php?l=ru&s=064500172>

У **Чернігівській області** донедавна садову очеретянку не відмічали. 2.06.2022 р. птаха було сфотографовано А. Скітером у с. Грибова Рудня Чернігівського району, що розташоване на крайньому північному заході області.⁶

У **Черкаській області** донедавна садову очеретянку також не відмічали. Проте, 23.05.2023 р. одного птаха було сфотографовано О. Ралдугіною на штучному водопої у власному саду в с. Деньги Золотоніського району (особ. повід., є фото на сайті uabirds.org⁷).

У підсумку, спираючись на літературні відомості, зібрані особисто дані, зустрічі птахів спостережниками, можна зробити висновок, що садова очеретянка є не лише спорадично гніздовим видом півночі Харківської області, але й рідкісним пролітним в інших регіонах, головним чином на півночі та на північному сході Лівобережної України. Наш досвід неодноразових реєстрацій птахів на півночі Сумської області показує, що за умови регулярних спостережень у потрібний час кількість зустрічей пролітних особин цього виду, вірогідно, зростатиме. Не виключено, що частина залітних (пролітних) птахів може осідати чи вже осіла на гніздування в регіоні, як це свого часу відбулось у Харківській області.

Частота залітків садової очеретянки за межі основного ареалу протягом останніх десятиліть зростає, в тому числі у південно-західному напрямку. Це добре видно за результатами спостережень не тільки в Україні, а й в інших країнах. Так, у Польщі з 1964 р. до кінця 1970-х рр. було лише три залітки, а пізніше вони стали регулярними, причому частота їх зростала. Тільки за п'ятирічку 2011–2015 рр. зареєстровано 112 зустрічей цих птахів. А у 2011 р. виявлено перший випадок гніздування пари в Білостоцькому повіті Підляського воєводства на північному сході Польщі (Stawarczyk et al., 2017). Після цього відомо ще мінімум дві реєстрації гніздових пар у 2021 р. в цьому ж регіоні – по одній у Сокульському повіті Підляського воєводства та Ольштинському повіті Вармінсько-Мазурського воєводства (Komisja Faunistyczna..., 2022). Залітні особини вперше відмічені значно південніше – у 2003 р. у Словаччині (Trnka, 2004) та в 2014 р. в Угорщині (Nadarics, 2015). Вірогідно, відбувається поступове розширення ареалу садової очеретянки на південний захід.

Подяки

Оскільки цей вид очеретянок зустрічається досить рідко й має варіативну пісню, часто послуговується пересмішництвом, то із записом голосу ми двічі зверталися за підтвердженням до В.М. Грищенка та Є.Д. Яблонівської-Грищенко, за що їм висловлюємо велику подяку. Також висловлюємо подяку В.М. Грищенку за змістовні поради під час написання даної роботи.

ЛІТЕРАТУРА

Букаченко Л.И., Наглов В.А. (1954): К орнитофауне лесов близ Донецкой биостанции Харьковского университета. - Тр. научно-иссл. ин-та биологии и биол. ф-та Харьковского ун-та им. А.М. Горького. Харьков. 20: 71-75.

- Вітер С.Г. (2018): Обґрунтування включення низки нових видів до Червоної книги України. - Матеріали до 4-го видання Червоної книги України. Тваринний світ. К. 2: 425-432.
- Гавриленко Н.И. (1929): Птицы Полтавщины. Полтава: Изд-во союза охотников. 1-133.
- Гаврис Г.Г., Кузьменко Ю.В., Мішта А.В., Коцержинська І.М. (2007): Фауна хребетних тварин національного природного парку «Деснянсько-Старогутський». Суми: Козацький вал. 1-120.
- Гринюк П.М. (2023): Садова очеретянка (*Acrocephalus dumetorum*) – новий вид для західної України. - Беркут. 32 (1-2): 106-107.
- Зарудный Н.А. (1892): Птицы долины р. Орчика и около лежащей степи. - Мат-лы к позн. флоры и фауны Рос. империи. Отд. зоол. 1: 138-155.
- Книш М.П. (1994): Зальоти садової очеретянки на північний схід України. - Беркут. 3 (2): 102.
- Книш М.П. (1997): Новий випадок зальоти садової очеретянки на північний схід України. - Беркут. 6 (1-2): 32.
- Книш М.П., Бугайов І.А., Малишок В.М. (2006): Нові дані про деяких рідкісних, маловивчених і залітних птахів Сумської області. - Екологія і раціональне природокористування. Суми. 150-162.
- Кныш Н.П. (2001): Заметки о редких и малоизученных птицах Лесостепной части Сумской области. - Беркут. 10 (1): 1-19.
- Мороз В.О., Казанник В.В., Домашевський С.В., Bijlmakers P., Сімон А.О. (2015): Нові дані по рідкісних та маловивчених видах птахів Київської області. - Беркут. 24 (2): 87-92.
- Надточий А.С. (1999): Садовая камышевка на северо-востоке Украины. - Бранта. 2: 193-195.
- Сомов Н.Н. (1897): Орнитологическая фауна Харьковской губернии. Харьков: Тип. А. Дарре. 1-689.
- Степанян Л.С. (2003): Конспект орнитологической фауны России и сопредельных территорий (в границах СССР как исторической области). Москва: Академкнига. 1-808.
- Фесенко Г.В., Бокотей А.А. (2007): Анотований список українських наукових назв птахів фауни України (з характеристикою статусу видів). Вид. третє, доповнене. К. – Львів. 1-112.
- Dyrce A. (2020): Blyth's Reed Warbler (*Acrocephalus dumetorum*), version 1.0. In Birds of the World (J. del Hoyo, A. Elliott, J. Sargatal, D.A. Christie, and E. de Juana, Editors). Cornell Lab of Ornithology, Ithaca, NY, USA. <https://doi.org/10.2173/bow.blrwar1.01>
- Nadarics T. (2015): New species in the Hungarian avifauna in 2014. - Ornis Hungarica. 23 (2): 156-162.
- Komisja Faunistyczna Sekcji Ornitologicznej Polskiego Towarzystwa Zoologicznego (2022): Raport nr 38. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2021. - Ornis Polonica. 63: 130-159.
- Stawarczyk T., Cofta T., Kajzer Z., Lontkowski J., Sikora A. (2017): Rzadkie ptaki Polski. Sosnowiec: Studio B&W Wojciech Janiecki. 1-512.
- Trnka A. (2004): Výskyt trsteniarika krovinného (*Acrocephalus dumetorum*) v Európe – posúva sa hranica jeho rozšírenia ďalej na západ? - Sylvia. 40: 119-123.

Коментар редакції

Для кращого розуміння ситуації з садовою очеретянкою на півночі Сумської області варто зазначити, що вона тут уже гніздиться. Досвідчений орнітолог-любитель В.М. Малишок (м. Шостка) у 2021 р. знайшов 2 гнізда з кладками цього виду в заплаві р. Шостка поблизу с. Богданівка. У 2022–2024 рр. у цьому ж пункті знайдено ще 7 гнізд. Яйця 2 кладок були «рожевого» забарвлення, ще 2 – «коричнюваті», решта – «сіруватого» й «білуватого» типу (як відомо, для садової очеретянки характерний поліморфізм у забарвленні кладок яєць, див., наприклад, Птицы Сов. Союза. Москва: Сов. наука, 1954. 6: 295-300.). Частина гнізд була колектована В.М. Малишком, і лише події воєнного часу поки що не дають змоги комусь із професійних орнітологів опрацювати ці збори і спостереження. Зазначимо, що В.М. Малишок добре знайомий із садовою очеретянкою за спостереженнями в Ханті-Мансійському автономному окрузі (Тюменська область рф).

М.П. Книш

⁶ <https://uabirds.org/v2photo.php?l=ru&s=048500006>

⁷ <https://uabirds.org/v2photo.php?l=ru&s=045703746>

МІГРАЦІЇ БІЛОГО ЛЕЛЕКИ (*CICONIA CICONIA*) В УКРАЇНІ У 2024 р.

В.М. Грищенко

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, ННЦ «Інститут біології та медицини», Канівський природний заповідник; вул. Шевченка, 108, м. Канів, Черкаська обл., 19003, Україна

National Taras Shevchenko University of Kyiv, Institute of Biology and Medicine, Kaniv Nature Reserve; Shevchenko str. 108, Kaniv, 19003, Ukraine

✉ aetos.ua@gmail.com; Vitaly Grishchenko <https://orcid.org/0000-0002-0872-3444>

Migrations of the White Stork (*Ciconia ciconia*) in Ukraine in 2024. - V.N. Grishchenko. - Berkut. 33 (1-2). 2024. - Data for the paper were collected using citizen science (Facebook and other sources on the Internet) as well as own observations. In total, I have obtained information about 415 first arrival dates for the whole country. Weekend bias was absent. The collection of information also continued in summer and autumn. For the autumn migration, 54 dates of the start of passage and 59 dates of the last departure were registered. The size of flocks during migrations and summer movements was also studied. A certain number of storks wintered within Ukraine. There is data on winter observations in 15 localities in different regions. Spring migration began very early, the first migratory birds were observed already on February 25. The arrival took place in three well-defined waves with peaks on March 10, March 18, and March 23. The latest registration of the appearance of the first birds was April 5. The average date of arrival of the White Stork in Ukraine as a whole was one of the earliest for all years of observations – March 20 (20.0 ± 0.3 days (in all cases \pm se), median – March 21). It confirmed the linear trend towards shifting the arrival timing to earlier dates. The arrival period lasted a total of 41 days. The migration of storks continued until the beginning of the second decade of May. The average flock size during spring migration was 22.5 ± 2.7 birds ($n = 247$). From the end of the first decade of May to the beginning of August, summer nomadic flocks of storks were observed. Their average size was 31.7 ± 6.2 ind. ($n = 32$). Autumn migration also began early – in the third decade of July. The average date of the appearance of the first migratory flocks was August 7 (7.1 ± 1.0 ; median – August 7). The most intensive migration took place during the second and third decades of August. The average date of the last departure of storks was September 2 (2.0 ± 1.9 ; median – August 30). Autumn migratory flocks had on average 50.7 ± 6.9 ind. ($n = 69$). In December 2024, small groups of storks were encountered that remained to winter near large landfills in the vicinity of Rivne and Kyiv. [Ukrainian].

Key words: phenology, arrival, departure, summer movements, flock, wintering, citizen science.

Дані про міграції лелек зібрані шляхом залучення широкого кола аматорів через соціальні мережі та завдяки активному пошуку інформації в інтернеті. Використані також власні спостереження та повідомлення від колег-орнітологів. Загалом зареєстровано приліт білого лелеки у 415 пунктах на всій території України. Для осінньої міграції отримані дані про зустрічі перших пролітних зграй у 54 пунктах та 59 випадків останнього спостереження. Вивчався також розмір зграй під час міграцій і літніх кочівель. Деяка кількість лелек зимувала в межах України. Є дані про зимові зустрічі у 15 пунктах у різних регіонах. Весняна міграція почалася дуже рано, перших пролітних птахів спостережали вже 25.02. Приліт пройшов трьома добре вираженими хвилями з піками 10.03, 18.03 і 23.03. Найбільш пізня реєстрація появи перших птахів – 5.04. Середня дата прильоту білого лелеки по Україні в цілому одна з найбільш ранніх за всі роки спостережень – 20.03 (20.0 ± 0.3 дня, медіана – 21.03). Вона підтверджує лінійний тренд до зміщення термінів прильоту на більш ранні дати. Період прильоту загалом тривав 41 день. Міграція лелек продовжувалася до початку другої декади травня. Середній розмір зграй під час весняної міграції $22,5 \pm 2,7$ ос. ($n = 247$). З кінця першої декади травня до початку серпня зустрічалися літні кочові зграї лелек. Середній їх розмір $31,7 \pm 6,2$ ос. ($n = 32$). Осіння міграція теж почалася рано – у третій декаді липня. Середня дата появи перших пролітних зграй – 7.08 ($7,1 \pm 1,0$; медіана – 7.08). Найбільш інтенсивно міграція йшла протягом другої і третьої декад серпня. Середня дата останньої зустрічі лелек – 2.09 ($2,0 \pm 1,9$; медіана – 30.08). В осінніх пролітних зграях спостережали в середньому $50,7 \pm 6,9$ ос. ($n = 69$). У грудні 2024 р. зустрічали групи лелек, які залишилися зимувати біля великих сміттєзвалищ в околицях Рівного й Києва.

Ключові слова: фенологія, приліт, відліт, літні кочівлі, зграя, випадки зимівлі, громадянська наука.

З 2018 р. я проводжу масовий збір даних про міграції білого лелеки (*Ciconia ciconia*) в Україні із залученням «citizen science» – «громадянської науки». Опубліковані результати досліджень за окремі роки (Грищенко, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022) й узагальнення за 6 років по весняній міграції (Грищенко, 2023) і за 7 років – по осінній (Грищенко, у друці). У 2024 р. збір інформації було продовжено. Узагальненню й аналізу зібраних даних і присвячена ця стаття.

Матеріал і методика

Збір даних проводився за тією ж методикою, що й у попередні роки (див. Грищенко, 2018, 2019 та ін.): акції із залученням великої кількості любителів природи у Фейсбуці та активний пошук інформації в інтернеті. Найбільше її дав Фейсбук (по прильоту лелек понад дві третини – 68,0% усіх фенодат), набагато менше – інші соціальні мережі, крім того, дані про строки міграції білого лелеки та кількість птахів у пролітних зграях знайдені на сайтах спостережень за птахами і фотографів-аніمالістів (ebird.org, www.inaturalist.org, uabirds.org, ukrbin.com) та деяких електронних новинарних ресурсах (кр.ua). Використані

також особисті спостереження за міграціями лелек, результати досліджень за програмою моніторингу популяції білого лелеки в Україні, повідомлення колег-орнітологів і деякі літературні дані (Цибуля та ін., 2024).

Відмічали появу перших та останніх птахів у пунктах спостережень – як пролітних, так і на гніздах, зустрічі пролітних і літніх кочових зграй. Зібрана інформація проходила попередній аналіз, помилкові та сумнівні дані відхиляли. У деяких випадках їх удавалось уточнити в авторів спостережень або з інших джерел. По днях тижня спостереження прильоту лелек розподілені рівномірно. Так зване «зміщення вихідного дня», коли непропорційно багато дат припадає на суботу та неділю, відсутнє. Розподіл спостережень по днях тижня достовірно не відрізняється від рівномірного ($\chi^2 = 7,47$, $p > 0,27$).

Загалом отримана інформація про приліт білого лелеки в 415 пунктах у всіх областях України та АР Крим (табл. 1) і 113 фенодат початку й закінчення осінньої міграції у 18 областях та АР Крим.

Статистичні розрахунки проводилися за загальноживаними методами. Для вибірок визначалися основні параметри: середнє значення (M), стандартна похибка (SE), стандартне відхилення (SD), медіана (Me), крайні

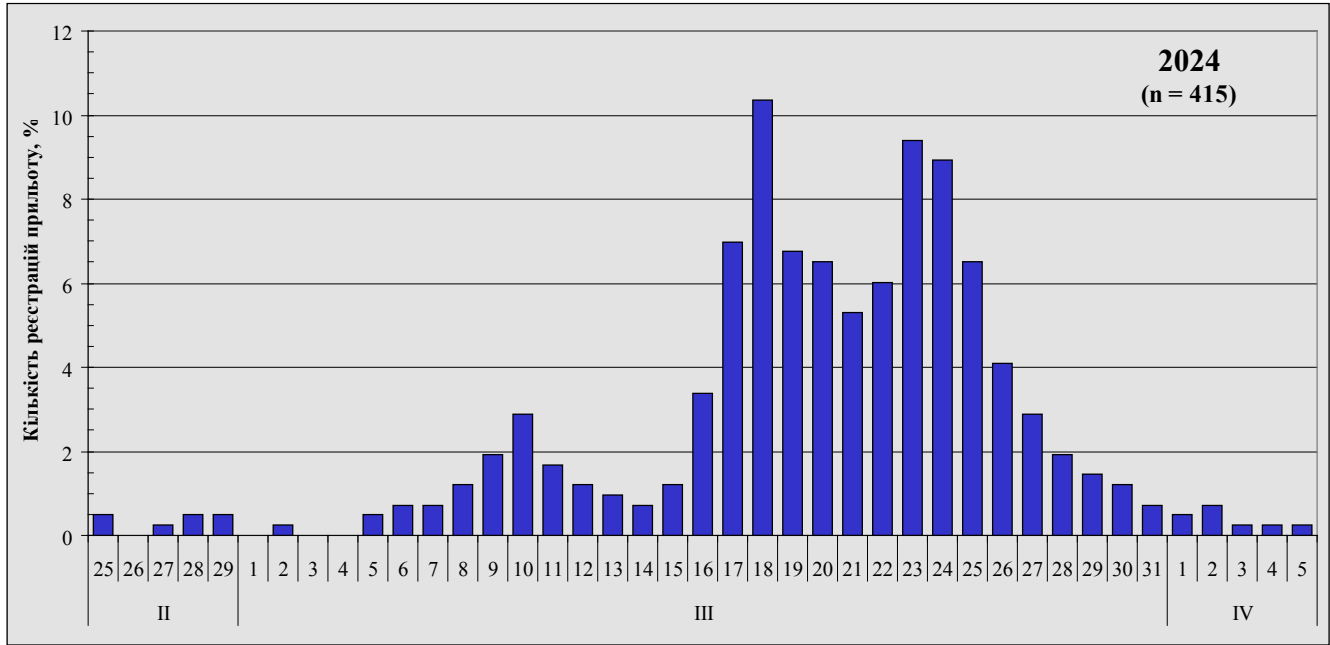

Рис. 2. Частота спостережень прильоту білого лелеки в Україні у 2024 р.
 Fig. 2. Frequency of records of the White Stork arrival in Ukraine in 2024.

(рис. 2). З 5.03 приліт реєструвався щоденно, кількість спостережень перших птахів швидко збільшувалась. Причому зустрічали їх не тільки в південних і західних областях, а й далеко у глибині країни. Вже 5–6.03 лелек бачили аж на півночі та сході Полтавщини. Погода стояла тепла, на рівнині не було ні снігу, ні криги на водоймах, тому швидке просування їх ніщо не стримувало. А за сприятливих погодних умов лелеки можуть пролітати за день кілька сотень кілометрів (Van den Bossche et al., 2002; Rotics et al., 2016).

Перша хвиля міграції, як і в попередні роки, була невеликою, але добре вираженою. Максимум її припав на 10.03, після чого кількість реєстрацій прильоту пішла на спад. Нове зростання інтенсивності міграції почалося 15.03. Кількість зустрічей перших лелек збільшувалася дуже швидко, причому лінійно – в середньому на 12,9 випадків за день. Для періоду з 15 до 18.03 є достовірний лінійний тренд ($R^2 = 0,99, p < 0,01$). Це була основна хвиля міграції з добре вираженим піком 18.03. На цей день припало 10,4% всіх реєстрацій прильоту. Далі знову був спад з мінімумом 21.03, після чого кількість реєстрацій прильоту стала зростати. Максимум цієї хвилі припадає на 23.03 (9,4%). 24.03 інтенсивність міграції ще була високою (8,9%), а потім число спостережень появи перших птахів швидко зменшується. У квітні їх уже відмічали лише в окремих точках у різних областях, здебільшого на Лівобережжі. Частоти в цій частині діаграми можуть бути дещо заниженими, оскільки пізніше всього лелеки зазвичай прилітають на південному сході і сході України (див. Грищенко, 2023; Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2023), де зараз ідуть бойові дії, й інформація звідти є лише фрагментарна. Але на загальну картину це практично не впливає, бо там проходить межа гніздового ареалу білого лелеки, і чисельність цих птахів дуже низька. Пролітні лелеки там теж зустрічаються нечасто.

Порівняння даних за різні роки показало, що приліт білого лелеки в Україні йде, як правило, 2–3 хвилями. Перша з них найменша й буває не завжди вираженою, звичайні терміни її проходження – друга половина першої декади березня й перша половина другої декади. Основна частина прильоту проходить двома великими хвилями. Перша з них – у другій половині другої декади березня – першій половині третьої декади. Терміни її проходження в різні роки відрізняються мало. Максимум здебільшого коливається в невеликих межах – з 16 до 22.03. Третя хвиля: третя декада березня – перша декада квітня. Вона зазвичай слабша за попередню, в роки з високою інтенсивністю міграції може бути взагалі відсутньою (Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2023). Але у 2022 р., коли через холодну погоду на шляхах міграції приліт лелек був дуже розтягнутим, саме ця третя хвиля стала основною, перша і друга на частотній діаграмі мало помітні (Грищенко, 2022). У 2023 р. друга і третя хвилі прильоту майже злилися, чіткої межі між ними не було. Максимум першої з них змістився на 15.03, але він був слабо виражений. А от у 2024 р. всі три хвилі проявилися добре.

Період весняного прильоту у 2024 р. загалом тривав 41 день, що співпадає з середнім багаторічним значенням за період у 32 роки – $41,3 \pm 1,5$ днів (Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2023 з доповненнями).

У 2/3 випадків (66,7%) перших лелек у 2024 р. спостерігали з 17 по 25.03. На кожен із днів цього періоду припадає більше 5% реєстрацій. 70,8% зустрічей – з 17 по 26.03 (більше 4% щодня). У 77,1% випадків перші лелеки відмічені з 16 по 27.03 (більше 2,5% щодня). 1,7% реєстрацій прильоту припадають на третю декаду лютого, 8,2% – на першу декаду березня, 39,8% – на другу, 48,4% – на третю, 1,9% – на першу декаду квітня.

Середня дата прильоту білого лелеки у 2024 р. для України в цілому – 20.03 ($20,0 \pm 0,3$; Me = 21.03; SD = 6,3).

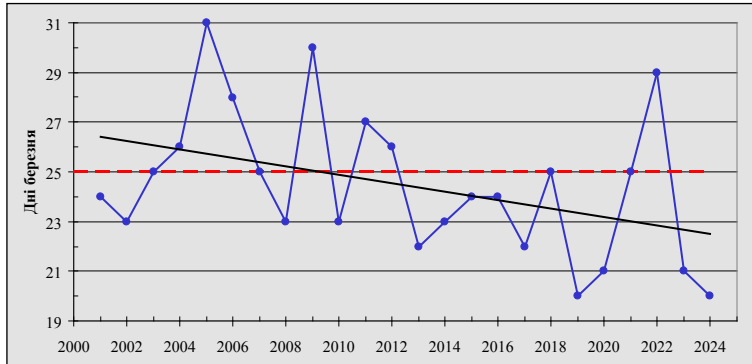

Рис. 3. Динаміка середніх дат прильоту білого лелеки в Україні у 2001–2024 рр.

Пунктирна лінія – середня багаторічна дата за період з 1992 р. (25.03), суцільна похила лінія – лінійний тренд.

Fig. 3. Dynamics of average first arrival dates of the White Stork in Ukraine in 2001–2024.

The dotted line is the average long-term date for the period since 1992 (25.03), the solid inclined line is the linear trend.

Вона одна з найбільш ранніх за всі роки спостережень (див. Грищенко, 2023; Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2023). Середня багаторічна дата за 32 роки (1992–2023) – 25.03 (Грищенко, 2023). Середньорічні дати прильоту

за цей період коливаються в досить широких межах – від 20.03 до 3.04, але тенденція до зміщення їх на більш ранні терміни останнім часом стала добре помітною. З 2013 р. середньорічна дата лише раз перевищувала середню багаторічну (рис. 3). З 2019 р. лінійний тренд за період спостережень з 1992 р. став статистично достовірним (Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2019). За 30 років коефіцієнт лінійної регресії становив $-0,14$ ($R^2 = 0,17$, $p < 0,05$), за десятиріччя 2011–2020 рр. – $-0,50$ ($R^2 = 0,56$, $p < 0,02$). Ці зміни помітні і при порівнянні середніх дат прильоту за певні часові відрізки (Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2023). З початку ХХІ ст. середньорічна дата зміщувалася в середньому на 1,7 дня за 10 років (коефіцієнт лінійної регресії становить $-0,17$, $R^2 = 0,18$, $p < 0,05$). Цей тренд дещо збив пізній приліт лелек у 2022 р., але в наступні роки тенденція до раннього прильоту відновила. Аналогічні тренди виявлені для білого лелеки вже в цілому ряді європейських країн (Ptaszyk et al., 2003; Gordo, Sanz, 2006; Vaitkuviėnė et al., 2014).

Середні дати прильоту білого лелеки по областях України варіюють у порівняно невеликих межах – від 14.03 до 25.03, у більшості випадків вони припадають на 17–22.03 (табл. 1). Найбільш раннім приліт у 2024 р. був, як зазвичай, на півдні Західної України і в Одеській області, найбільш пізнім – на сході та південному сході. Стандартне відхилення вибірок по областях коливалося від 3,4 до 10,4 дня. Середня його величина – $6,0 \pm 0,4$ дня.

Таблиця 1

Строки прильоту білого лелеки в Україні у 2024 р. по областях
Timing of the White Stork arrival in Ukraine in 2024 by regions

Область	n	M	Me	SE	SD	Lim
Вінницька	19	21.03	19.03	0,9	4,1	16.03 – 31.03
Волинська	7	19.03	20.03	3,7	9,7	2.03 – 28.03
Дніпропетровська	17	21.03	22.03	2,1	8,7	29.02 – 5.04
Донецька	3	25.03	27.03	3,3	5,9	19.03 – 30.03
Житомирська	23	22.03	23.03	1,0	4,6	7.03 – 26.03
Закарпатська	18	22.03	23.03	1,0	4,1	13.03 – 28.03
Запорізька	1	21.03	–	–	–	–
Івано-Франківська	11	17.03	18.03	1,7	5,8	8.03 – 26.03
Київська	49	21.03	22.03	1,0	6,8	25.02 – 3.04
Кіровоградська	15	22.03	22.03	1,1	4,4	16.03 – 1.04
АР Крим	5	21.03	22.03	4,6	10,4	6.03 – 31.03
Луганська	1	28.03	–	–	–	–
Львівська	30	19.03	21.03	1,2	6,8	25.02 – 29.03
Миколаївська	11	18.03	18.03	1,0	3,5	8.03 – 21.03
Одеська	21	17.03	18.03	1,2	5,7	27.02 – 23.03
Полтавська	29	19.03	21.03	1,2	6,2	5.03 – 27.03
Рівненська	19	20.03	22.03	1,7	7,2	28.02 – 29.03
Сумська	25	22.03	23.03	1,2	5,8	10.03 – 2.04
Тернопільська	14	17.03	18.03	1,5	5,5	10.03 – 24.03
Харківська	10	25.03	25.03	1,8	5,6	14.03 – 2.04
Херсонська	3	25.03	26.03	3,0	5,1	19.03 – 29.03
Хмельницька	19	21.03	22.03	0,8	3,4	16.03 – 27.03
Черкаська	30	19.03	19.03	1,1	5,8	7.03 – 2.04
Чернівецька	12	14.03	15.03	1,8	6,4	29.02 – 22.03
Чернігівська	23	20.03	21.03	1,4	6,6	9.03 – 4.04
Всього	415				6,0 ± 0,4	25.02 – 5.04

Пролітні зграї лелек весною 2024 р. зустрічалися протягом усього квітня. Останні птахи з вираженою міграційною поведінкою відмічені в різних регіонах 5–11.05. Чітку межу закінчення весняної міграції провести важко, бо вже з кінця першої декади травня почали зустрічатися кочові зграї.

У пролітних зграях весною налічувалося від 1 до 321 ос. Найбільшу з них спостерігали 22.03 в Чернівецькій області біля с. Кам'янка.⁶ Середній розмір зграї становив $22,6 \pm 2,7$ ос. (табл. 2). Статистично достовірних відмінностей від середнього значення цього показника за попередні 32 роки ($17,4 \pm 0,7$, $n = 1653$) нема. Розмір зграй змінювався протягом сезону. Найбільшим він був під час активного прольоту у третій декаді березня, найменшим – на початку й наприкінці міграції. У 14,2% випадків пролітні лелеки мігрували поодиночі, 22,7% – у групах із 2–5 особин, у 15,8% випадків спостері-

⁶ <https://ebird.org/checklist/S165558966>

Таблиця 2

Розмір весняних пролітних зграй білого лелеки у 2024 р. по декадах
The size of spring migratory flocks of the White Stork in 2024 by decades

Місяць і декада	n	M ± se	Me	Lim
II-3	5	4,6 ± 1,7	2,0	1 – 10
III-1	8	5,1 ± 2,1	3,0	1 – 18
III-2	51	16,7 ± 3,3	10,0	1 – 150
III-3	153	27,8 ± 4,1	12,0	1 – 321
IV-1	16	10,5 ± 3,8	6,5	1 – 65
IV-2	8	17,6 ± 6,1	11,5	1 – 50
IV-3 – V-1-2	6	11,3 ± 5,5	6,0	1 – 36
Всього	247	22,5 ± 2,7	10,0	1 – 321

гали зграї з 6–10 птахів, 23,9% – 11–20, 7,3% – 21–30, 8,1% – 31–50, 4,0% – 51–100, у 4,0% зграй було більше 100 птахів (n = 247).

Літні кочівлі

Зграї лелек без вираженої міграційної поведінки зустрічалися з кінця першої декади травня до початку серпня. Вони широко кочували, затримуючись у багатих їжею і спокійних місцях – на луках, полях, сміттєзвалищах. Загалом отримана інформація про зустрічі 32 таких зграй в 11 областях та АР Крим. Середній розмір літньої кочової зграї у 2024 р. становив 31,7 ± 6,2 ос. (табл. 3). Він не відрізняється від середнього значення за 32 роки – 31,9 ± 2,3 ос. (n = 413). У різні місяці величина зграй змінювалась мало. Достовірних відмінностей у середньому розмірі їх нема.

У 31,3% випадків у літніх зграях було не більше 10 лелек, 28,1% – 11–20, 3,1% – 21–30, 21,9% – 31–50, 9,4% – 51–100, 6,3% – більше 100 ос.

У сприятливих місцях, багатих на їжу, утворювалися великі скупчення лелек (вони не враховувалися при обчисленні середньої величини зграй). Так, на Рівненському сміттєзвалищі 24.06 обліковано не менше 526 ос. (В.П. Ільчук, особ. повід.). Це скупчення трималося тут аж до періоду осінньої міграції. Ще 18.08 В.О. Гедзюк нарахував на сміттєзвалищі 630 ос.⁷ Такі ж великі скупчення раніше відмічалися на Великому Чапельському поді в біосферному заповіднику «Асканія-Нова». 13.07.2021 р., за даними О.С. Мезінова, тут трималося 560 білих лелек (Грищенко, 2021).

Осіння міграція

Перші пролітні лелеки з'явилися дуже рано. Вже 23.07 між селами Літиня й Городківка Львівської області І.М. Гнатів спостерігав зграю з 35 птахів, яка летіла на схід. А всього до кінця липня відмічений початок міграції в 9 пунктах 6 областей – від Львівської до Сумської. У першій декаді серпня міграція охопила вже практично всю Україну. Найбільш пізні дати її початку – 24 і 26.08 у Криму.

⁷ <https://ebird.org/checklist/S191878005>

Таблиця 3

Розмір літніх кочових зграй білого лелеки у 2024 р. по місяцях
The size of summer nomadic flocks of the White Stork in 2024 by months

Місяць	n	M ± se	Me	Lim
V	10	29,3 ± 9,2	20,0	2 – 100
VI	12	38,3 ± 10,7	22,0	5 – 120
VII	9	23,4 ± 13,7	8,0	1 – 130
VIII	1	50	–	–
Всього	32	31,7 ± 6,2	18,5	1 – 130

У 16,7% випадків перші пролітні зграї відмічені у третій декаді липня, 51,9% – у першій декаді серпня, 27,8% – у другій його декаді, 3,7% – у третій.

Середня дата початку осінньої міграції білого лелеки в Україні у 2024 р. – 7.08 (7,1 ± 1,0, Me = 7.08, SD = 7,0, n = 54). Вона більш рання за середню багаторічну дату за попередні 32 роки – 13.08 (13,1 ± 0,4, Me = 12.08, SD = 9,3, n = 613). Різниця статистично достовірна (p < 0,001). Аналіз багаторічних даних по осінній міграції білого лелеки показав зміщення строків відльоту на більш ранні терміни. Це може бути пов'язано зі змінами клімату, які відбуваються й у тропіках. Для птахів, які зимують південніше Сахари, важливо перетнути зону Сахеля до початку там посушливого сезону (Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2023). Ті, хто летить раніше, витрачають менше енергії на перетин пустелі завдяки більш сприятливим погодним умовам (Acácio et al., 2022). Міграція західної популяції білого лелеки через Гібралтар також стала більш ранньою, особливо молодих птахів (Martin et al., 2016). Зміщення середніх дат початку осінньої міграції лелек в Україні помітне навіть для короткого періоду в 7 років (Грищенко, у друці).

Тепла суха погода в кінці липня – серпні на шляхах перельоту взагалі сприяла швидкій міграції птахів-ширляльщиків. Постійна наявність терміків прискорює їх переміщення і зменшує витрати енергії. Один із польських лелек із передавачем з 27.07 за 12 днів долетів із Сідлецького повіту до Єгипту, подолавши 3288 км.⁸

Остаточно зникати лелеки теж почали дуже рано. Найбільш рання дата останнього спостереження у 2024 р. – 10.08 (північ Сумщини, дані В.В. Казанника). Найчастіше останніх лелек зустрічали протягом другої половини цього місяця та першої п'ятиденки вересня – 54,2% фенодат. По декадах: перша декада серпня – 1,7%, друга – 20,3%, третя – 30,5%, перша декада вересня – 16,9%, друга – 13,6%, третя – 13,6%, перша декада жовтня – 3,4% (n = 59). Найбільш пізня врахована дата – 7.10. У 82,1% випадків лелеки відлетіли до середини вересня.

Після цього ще з'являлися повідомлення про зустрічі лелек у жовтні й листопаді, але вони розрізнені і значно відірвані від основного періоду міграції. Такі дати не варто враховувати при розрахунках її параметрів. Це вже випадкові відхилення, які не характеризують основні за-

⁸ <https://www.facebook.com/groups/cr.birding/posts/3848311768736395/>

Таблиця 4

Розмір осінніх пролітних зграй білого лелеки у 2024 р. по декадах
The size of autumn migratory flocks of the White Stork in 2024 by decades

Місяць і декада	n	M ± se	Me	Lim
VII-3	5	64,0 ± 22,6	50,0	5 – 130
VIII-1	27	41,9 ± 7,0	40,0	1 – 150
VIII-2	17	52,1 ± 14,8	28,0	2 – 250
VIII-3	10	105,8 ± 27,3	110,0	1 – 300
IX-1	5	12,2 ± 9,5	3,0	1 – 50
IX-2-3	5	8,2 ± 5,5	3,0	1 – 30
Всього	69	50,7 ± 6,9	35,0	1 – 300

кономічності. Аномальність їх добре видно на великому багаторічному масиві даних (Грищенко, у друці). Часто дуже пізні спостереження лелек – це вже зустрічі птахів, які залишилися зимувати. Наприкінці 2024 р. біля великих сміттєзвалищ трималися навіть не поодинокі особини, а невеликі групи лелек. За даними В.П. Ільчука, з кінця жовтня до грудня від 1 до 5 птахів регулярно ночували на даху бізнес-центру Space4 на північно-східній околиці м. Рівне. Годувалися вони на луках поблизу та на Рівненському сміттєзвалищі, яке розташоване за 2 км від місця ночівлі.⁹ У с. Підгірці біля південної околиці Києва (і найбільшого в Україні сміттєзвалища) у листопаді та грудні на гніздах ночували 4 лелеки (Р. Синільник, особ. повід.).

Середня дата останнього спостереження білого лелеки в Україні у 2024 р. – 2.09 (2,0 ± 1,9, Me = 30.08, SD = 14,6, n = 59). Вона співпадає з багаторічною нормою – 2.09 (Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2023). На відміну від строків початку осінньої міграції білого лелеки терміни її закінчення у 2018–2024 рр. залишалися стабільними, коливаючись у відносно невеликих межах (Грищенко, у друці).

Даних про кількість лелек в осінніх пролітних зграях удалося зібрати порівняно небагато, менше, ніж у попередні роки (табл. 4). Середній їх розмір становив 50,7 ± 6,9 ос. Найбільше зграй зареєстровано протягом першої і другої декад серпня. У вересні їх зустрічали вже зовсім рідко. Осінні пролітні зграї в білого лелеки завжди більші, ніж весняні (Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2023). Аналогічна ситуація на західному пролітному шляху. На Гібралтарі середній розмір зграй під час осінньої міграції значно більший, ніж під час весняної (Bécares et al., 2019).

У 5,8% випадків мігруючих лелек бачили поодинокі, 15,9% спостережень – групи з 2–5 птахів, 10,1% – зграї з 6–10 ос., 7,3% – 11–20, 10,1% – 21–30, 15,9% – 31–50, 21,7% – 51–100, 10,1% – 101–200, 2,9% – більше 200. Цей розподіл за розмірними класами досить близький до того, що спостерігали в попередні роки, наприклад, у 2021 р. (Грищенко, 2021), і багаторічних закономірностей (Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2023).

Подяки

Висловлюю щиро вдячність усім, хто поділився своїми спостереженнями за міграціями білого лелеки та допомагав у зборі даних.

ЛІТЕРАТУРА

- Гожко А.А., Лохман Ю.В. (2020): О зимовках белого аиста в Краснодарском крае. - Орнитологические исследования в странах Северной Евразии. Тезисы XV Междунар. орнитолог. конф. Северной Евразии, посвященной памяти акад. М.А. Мензбира (165-летию со дня рождения и 85-летию со дня смерти). Минск: Беларуская навука. 119-120.
- Грищенко В.М. (2018): Хід прильоту білого лелеки (*Ciconia ciconia*) в Україні у 2018 р. - Беркут. 27 (1): 59-67.
- Грищенко В.М. (2019): Весняна та осіння міграції білого лелеки (*Ciconia ciconia*) в Україні у 2019 р. - Беркут. 28 (1-2): 65-71.
- Грищенко В.М. (2020): Міграції та літні кочівлі білого лелеки (*Ciconia ciconia*) в Україні у 2020 р. - Беркут. 29 (1-2): 70-79.
- Грищенко В.М. (2021): Міграції білого лелеки (*Ciconia ciconia*) в Україні у 2021 р. - Беркут. 30 (2): 109-115.
- Грищенко В.М. (2022): Міграції білого лелеки (*Ciconia ciconia*) в Україні у 2022 р. - Беркут. 31 (1-2): 77-82.
- Грищенко В.М. (2023): Приліт білого лелеки *Ciconia ciconia* в Україні у 2018–2023 рр. - Біорізноманіття, екологія та експериментальна біологія. 25 (2): 68-76.
- Грищенко В.М. (у друці): Осіння міграція білого лелеки *Ciconia ciconia* в Україні у 2018–2024 рр. - Troglodytes.
- Грищенко В.Н., Яблоновська-Грищенко Е.Д. (2019): Популяція білого аиста (*Ciconia ciconia*) в Україні у 2019 г.: взлет и падение. - Беркут. 28 (1-2): 23-36.
- Грищенко В.М., Яблоновська-Грищенко Е.Д. (2023): Тридцять років моніторингу популяції білого лелеки в Україні (1992–2021). Чернівці: Друк Арт. 1-296.
- Цибуля Д., Придачук Л., Цибуля М., Кальнюк М. (2024): Результати обліку лелеки білого у 2024 році в межах села Радошівка (Хмельницька область). - Об'єкти природно-заповідного фонду України: сучасний стан та шляхи забезпечення ефективної їх діяльності. К. 152-154.
- Acácio M., Catry I., Soriano-Redondo A., Silva J.P., Atkinson P.W., Franco A.M.A. (2022): Timing is critical: consequences of asynchronous migration for the performance and destination of a long-distance migrant. - Movement Ecology. 10: 28.
- Bécares J., Blas J., López-López P., Schulz H., Torres-Medina F., Flack A., Enggist P., Höfle U., Bermejo A., De la Puente J. (2019): Migración y ecología espacial de la cigüeña blanca en España. Madrid: SEO/BirdLife. 1-164.
- Gordo O., Sanz J.J. (2006): Climate change and bird phenology: a long-term study in the Iberian Peninsula. - Global Change Biology. 12 (10): 1993-2004.
- Karakaş R. (2024): Observations on the wintering of White Stork *Ciconia ciconia* (Linnaeus, 1758) from south-eastern part of Türkiye. - Middle East J. of Science. 10 (2): 118-125.
- Köppen U., Flack A., Kaatz M. (2017): 11. Zug und Überwinterung. - Der Weißstorch. Brehm-Bücherei. 682. Magdeburg: VerlagsKG Wolf. 352-420.
- Martin B., Onrubia A., Ferrer M. (2016): Migration timing responses to climate change differ between adult and juvenile white storks across Western Europe. - Climate Research. 69 (1): 9-23.
- Ptaszyk J., Kosicki J., Sparks T.H., Tryjanowski P. (2003): Changes in the timing and pattern of arrival of the White Stork (*Ciconia ciconia*) in western Poland. - J. Orn. 144 (3): 323-329.
- Rotics S., Kaatz M., Resheff Y.S. et al. (2016): The challenges of the first migration: movement and behaviour of juvenile vs. adult white storks with insights regarding juvenile mortality. - J. Animal Ecology. 85 (4): 938-947.
- Vaitkuviene D., Dags M., Bartkevičienė G., Romanovskaja D. (2014): The effect of weather variables on the White Stork (*Ciconia ciconia*) spring migration phenology. - Ornis Fennica. 92 (1): 43-52.
- Van den Bossche W., Berthold P., Kaatz M., Nowak E., Querner U. (2002): Eastern European White Stork Populations: Migration Studies and Elaboration of Conservation Measures. - BfN-Skripten. 66: 1-197.

⁹ <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/permalink/2806641576194817/>

НЕТИПОВІ ЗНАХІДКИ ДЕЯКИХ ВИДІВ ПТАХІВ НА ВОЛИНО-ПОДІЛЛІ

П.М. Гринюк¹, М.В. Рудік²

¹ Західноукраїнське орнітологічне товариство; вул. Почаївська, 1, с. Батків, Дубенський р-н, Рівненська обл., 35563, Україна
West-Ukrainian Ornithological Society; Pochayivska str., 1, Batkiv, Dubno district, Rivne region, 35563, Ukraine

² Ківерцівський національний природний парк «Цуманська пуща»; вул. Вишневецького, 3а, м. Ківерці, Волинська обл., 45201, Україна
Kivertsi National Park «Tsumanska Pushcha»; Vyshnevetskooho str., 3a, Kivertsi, Volyn region, 45201, Ukraine

✉ П.М. Гринюк (P.M. Hryniuk), petrohryniuk10@gmail.com; Petro Hryniuk <https://orcid.org/0000-0003-2548-1202>

Atypical observations of some bird species in Volyno-Podillia (West Ukraine). - P.M. Hryniuk, M.V. Rudik. - *Berkut*. 33 (1-2). 2024. - During avifaunal studies in the northern part of West Ukraine during 2014–2024, we noted several interesting finds of certain bird species. The summer observations of Whooper Swan, cases of breeding of Black-winged Stilt and wintering of Green Sandpiper are described. [Ukrainian].

Key words: West Ukraine, fauna, distribution, breeding, wintering.

Описані зустрічі у гніздовий період лебедя-кликун, випадки гніздування довгонога та зимівлі лісового коловодника.

Ключові слова: Західна Україна, фауна, поширення, гніздування, зимівля.

Фото 1. Дорослі довгоноги з виводком на відстійниках біля Луцька. 28.07.2019 р.
Photo 1. Adult Black-winged Stilts with three young birds on filter beds near Lutsk.

Тут і далі фото М.В. Рудіка.

Під час авіфауністичних досліджень Волино-Поділля упродовж 2014–2024 рр. ми відмітили декілька цікавих знахідок деяких видів птахів.

Лебідь-кликун (*Cygnus cygnus*). В Україні – рідкісний гніздовий, зрідка літучий, пролітний, зимуючий вид (Гаврись, Полуда, 2018). Сучасні місця розмноження відомі для Чорнобильської зони відчуження та Рівненської області (Добринський, 2020; Кузьменко та ін., 2021). Поодиноких птахів реєстрували в літній період на ставах долин рік Серет і В'ятина (права притока попередньої річки): 5.06.2015 р. над с. Чистоподи Тернопільської області (Ю. Струс, особ. повід.), 19.06.2019 р. бачили дорослу особину поблизу с. Батків Львівської області. Ймовірно, саме цього птаха ми спостерігали на тому ж ставку 19.09.2019 р.

Довгоніг (*Himantopus himantopus*). На Волині вперше зареєстрований на гніздуванні в 1994 р. (Химин, 1995). У 2019 та 2021 рр. цей вид гніздився на фільтраційних полях на південній околиці м. Луцьк. У 2019 р. гніздилося 2–4 пари: 12.06 відмічено гніздо з 4 яйцями, а вже 28.07 бачили 2 дорослих і 3 молодих птахів (фото 1). На цих же відстійниках, 29.05.2021 р. спостерігали 2 дорослих птахів, один із яких сидів на гнізді.

Коловодник лісовий (*Tringa ochropus*). Взимку спостерігається здебільшого на півдні України, інколи – в інших регіонах (Фесенко, Бокотей, 2002). У західних

Фото 2. Лісовий коловодник на лісовому озері в околицях м. Ківерці Волинської області. 10.12.2024 р.

Photo 2. Green Sandpiper on a forest lake in the vicinity of the town of Kivertsi, Volyn region.

областях окремі птахи спорадично зимують (Годованець та ін., 1993). 29.01.2017 р. на березі р. Полтва біля с. Полоничі Львівської області спостерігали коловодника, який шукав корм. Того ж дня нижче за течією річки на її відміліні неподалік с. Богданівка відмітили пастушка (*Rallus aquaticus*), який теж рідко трапляється на зимівлі. Також, протягом 6–18.12.2024 р. біля м. Ківерці Волинської обл. на березі оз. Запретка, яке знаходиться посеред лісового масиву, ми бачили лісового коловодника (фото 2).

Подяки

Автори щиро вдячні Ю.М. Струсу за надане неопубліковане спостереження.

ЛІТЕРАТУРА

- Гаврись Г.Г., Полуда А.М. (2018): Лебідь-кликун. - Енциклопедія мігруючих видів диких тварин України. К. 121-122.
- Годованець Б., Скільський І., Бокотей А., Паук А., Пограничний В. (1993): Спостереження коловодника лісового (*Tringa ochropus*) взимку на заході України. - *Troglodytes*. 3: 51-52.
- Добринський О.В. (2020): Перші випадки гніздування лебедя-кликуна (*Cygnus cygnus*) у Рівненській області. - *Беркут*. 29 (1-2): 66-67.
- Кузьменко Т.М., Струс Ю.М., Бронсков О.І. та ін. (2021): Атлас гніздових птахів України. К.: Українське товариство охорони птахів. 1-296.
- Фесенко Г.В., Бокотей А.А. (2002): Птахи фауни України: польовий визначник. К. 1-416.
- Химин М. (1995): Кулик-довгоніг *Himantopus himantopus* – новий гніздовий вид на заході України. - *Troglodytes*. 5: 47-48.

ПЕРШІ ВИПАДКИ ГНІЗДУВАННЯ ОГАРЯ (*TADORNA FERRUGINEA*) В СУМСЬКІЙ ОБЛАСТІ

А.І. Статива¹, О.Ю. Скляр²

¹ Українське товариство охорони птахів; вул. Зарічна, 29, с. Підставки, Роменський р-н, Сумська обл., 42535, Україна
Ukrainian Society for the Protection of Birds; Zarichna str., 29, Pidstavky, Romny district, Sumy region, 42535, Ukraine

² Гетьманський національний природний парк; вул. Вознесенська, 53-В, м. Тростянець, Охтирський р-н, Сумська обл., 42600, Україна
Hetmansky National Park; Voznesenska str., 53-B, Trostyanets, Okhtyrka district, Sumy region, 42600, Ukraine

✉ А.І. Статива (A.I. Stativa), astat70@ukr.net

First cases of breeding of the Ruddy Shelduck (*Tadorna ferruginea*) in Sumy region. - A.I. Stativa, O.Yu. Skliar. - *Berkut*. 33 (1-2). 2024. - The Ruddy Shelduck was previously only a rare vagrant species in the Sumy region. Since 2015, it has been regularly observed during spring migration in the southern districts. Breeding was confirmed during last years. In June 2023, a pair with 7 chicks was found on a field pond between the town of Velika Pisarivka and the village of Rozsoshi (Okhtyrka district). An another pair with 7 chicks was observed on a pond near the village of Semenivka (Romny district) on June 22, 2024. [Ukrainian].

Key words: fauna, distribution, breeding, chicks.

Огар був раніше лише рідкісним залітним видом на Сумщині. З 2015 р. він став регулярно зустрічатися під час весняної міграції в південних районах. Гніздування було доведено протягом останніх років. У червні 2023 р. пара з 7 пташенятами знайдена на польовому ставку між сел. Велика Писарівка та с. Розсоші (Охтирський район). Іншу пару з выводком із 7 пташенят спостерігали 22.06.2024 р. на ставку біля с. Семенівка (Роменський район).

Ключові слова: фауна, поширення, гніздування, пташенята.

Огар (*Tadorna ferruginea*) в Україні ще недавно гніздився тільки на північному узбережжі Чорного та Азовського морів, у Криму й на сході Луганської області, проте за останні десятиріччя він розселився по всіх південних, східних і деяких центральних областях України (Кузьменко та ін., 2021), зокрема виявлений на гніздуванні на Харківщині (Банік, 2013; Банік, 2014). Дещо пізніше процес гніздової експансії огаря поширився й на південну та східну частини Сумської області, про що свідчать наші спостереження. Залітні птахи неодноразово спостерігалися на Сумщині з 1970-х рр. (Книш, 2001, 2009; Книш та ін., 2006). З 2015 р. огар став регулярно траплятися під час весняної міграції в колишніх Великописарівському і Краснопілському (нині Охтирському й Сумському) районах (Вініченко, 2015; Скляр, Книш, 2016; Скляр та ін., 2018, 2020). Зазвичай окремі пари та невеликі групи огарів з'являлися в першій декаді березня і спостерігалися до першої декади квітня, а починаючи з 2021 р. зустрічаються також упродовж усього квітня та на початку травня. Гніздування вперше вдалося підтвердити в червні 2023 р., коли на польовому ставку між сел. Велика Писарівка та с. Розсоші було відмічено сімейну пару огарів із 7 пташенятами.

В іншому пункті Сумщини в Липоводолинському (тепер Роменському) районі пара огарів уперше спостерігалась у квітні і травні 2021 р. на ставку поблизу с. Колядинець (Статива, 2021). У 2024 р. в цьому ж районі неподалік с. Семенівка огар у польоті відзначений 5.05, а 26.05 під час цілеспрямованого обстеження водойм в околицях цього села на одному із ставів було виявлено пару огарів, які дуже непокоїлися. Спостереженнями з укриття було встановлено, що в пари є пташенята, однак точну їх кількість вдалося встановити лише 22.06 – разом із дорослими огарями на ставку перебувало 7 пташенят, які майже не відрізнялися за розміром від батьків.

Отже, розселення огаря триває й досягло північних областей України.

ЛІТЕРАТУРА

- Банік М.В. (2013): Огар. - Червона книга Харківської області. Тваринний світ. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна. 291.
- Банік М.В. (2014): Экспансия огаря (*Tadorna ferruginea*) в Харьковской области в 1990–2010-е годы и ее вероятные причины. - Птицы бас. Сев. Донца. Харьков. 12: 184-200.
- Вініченко І.С. (2015): Водно-болотні птахи ставків Краснопілського району Сумської області. - Актуальні проблеми дослідження довкілля. Суми. 1: 27-30.

- Кныш Н.П. (2001): Заметки о редких и малоизученных птицах лесостепной части Сумской области. - Беркут. 10 (1): 1-19.
- Кныш Н.П. (2009): О встречах огаря в Сумской области. - Беркут. 18 (1-2): 76.
- Кныш М.П., Бугайов І.А., Малишок В.М. (2006): Нові дані про деяких рідкісних, маловивчених і залітних птахів Сумської області. - Екологія і рац. природокористування. Суми: СумДПУ. 150-162.
- Кузьменко Т.М., Струс Ю.М., Бронсков О.І. та ін. (2021): Атлас гніздових птахів України. К.: Українське товариство охорони птахів. 1-296.
- Скляр О.Ю., Кныш М.П. (2016): Нові дані по рідкісних та маловивчених видах птахів Гетьманського національного природного парку та його околиць (Сумська область). - Беркут. 25 (1): 15-24.

- Скляр Ю.О., Кныш М.П., Дугіна О.М. (2018): Зустрічі видів тварин, занесених до Червоної книги України, у регіоні розташування Гетьманського національного природного парку (Сумська область). - Мат-ли до 4-го видання Червоної книги України. Тваринний світ. К. 2: 258-269.
- Скляр Ю.О., Кныш М.П., Дугіна О.М. (2020): Знахідки рідкісних видів тварин у південній частині Сумської області (2018–2019 рр.). - Знахідки видів рослин, тварин та грибів, що знаходяться під охороною в Україні. Вінниця. 497-502.
- Статива А.І. (2021): Відомості про нові зустрічі «червонокнижних» видів птахів у басейні річки Грунь на Сумщині. - Актуальні проблеми дослідження довкілля. Суми. 106-108.

WINTER PHOTO REGISTRATION OF THE GOLDEN EAGLE (*AQUILA CHRYSAETOS*) IN THE WESTERN PART OF TRANSCARPATHIA

Ludvig Potish

Uzhhorod National University; Universytetska str. 14, Uzhhorod, 88000, Ukraine

✉ ludvig.potish@uzhgnu.edu.ua; Ludvig Potish <https://orcid.org/0000-0002-4173-8242>

Зимово фотофіксація беркута (*Aquila chrysaetos*) у західному Закарпатті. - Л. Потіш. - Беркут. 33 (1-2). 2024. - Беркут вважається рідкісним видом Закарпатської області, зустрічали його переважно у східній частині. Використання фотопасток дало змогу зафіксувати цей вид у басейні р. Люта (48° 48' 15'' N, 22° 35' 18'' E) в лютому 2024 р. Птах мав голубе кільце на правій лапі. За даними словацьких колег, він був за кільцьований ними 3–4 роки тому.

Ключові слова: Закарпатська область, фауна, поширення, кільцювання.

Abstract. Golden Eagle is a species with a small number, occurred mainly in eastern part of Transcarpathian region. Using camera trap the first observation of this species in Lyuta river basin (48° 48' 15'' N, 22° 35' 18'' E) was from February 18, 2024. The blue ring on the right foot was installed by Slovak colleagues 3–4 years ago.

Key words: Transcarpathian region, fauna, distribution, ringing.

For the bird fauna of Transcarpathian region, the Golden Eagle is a species with a small number, occurred mainly in its eastern part (Godovanets, 2003). There are several unverified reports of observations of «large» predators within the boundaries of the Uzhansky National Park. The work carried out by the author of this report on the identification of nests in winter with the subsequent revision of them during the nesting period together with the employees of the Uzhansky National Park was carried out in 2005–2008. The lack of a zoologist in the staff of the park and the low awareness of the inspectors, along with the specifics of the border strip, made it impossible to collect reliable information in the upper reaches of the Uzh

Golden Eagle photographed by a camera trap, 18.02.2024. Беркут, сфотографований фотопасткою.

river basin. Cooperative studies with hunting organizations gave more reliable information in the form of photos from camera traps, which are purchased in large quantities by hunters mainly for the protection of lands. The issue of using camera traps has become especially relevant in the last 3 years. About 100 camera traps were purchased by the hunters of the Uzh river basin, the vast majority of which have the function of sending photos or videos to the specified e-mail address.

Birds are less often captured by a camera trap than large mammals. In this particular case, the camera trap was placed near the dead animal, which may have attracted the Golden Eagle. The first observation was in Lyuta river basin (48° 48' 15'' N, 22° 35' 18'' E) from February 18, 2024 (photo). Subsequently, the bird visited this place 4 more times at intervals of 3–4 days. The blue ring on the right foot was installed by Slovak colleagues (pers. com.), but the low quality of the photo did not allow us to establish the date and place of ringing. According to the information from colleague Štefan Danko (Slovakia), this is a three- to four-year-old female ringed by Slovakian ornithologists 300–500 km from the photo registration site. He suggested the possible nesting of the species in this region.

The registered photo confirms the Golden Eagle's visit to the Uzh river basin in the Transcarpathia and the probability of a nesting pair appearing in western part of this region.

REFERENCES

- Godovanets B.J. (2003): [Current state of the Golden Eagle (*Aquila chrysaetos*) population in the Ukrainian Carpathians]. - Vestn. zool. 37 (2): 41-50. (In Ukrainian).

ПЕРША ЗУСТРІЧ ВИЛОХВОСТОГО МАРТИНА (*XEMA SABINI*) В УКРАЇНІ

О.Л. Фоміна

вул. Центральна, 3, с. Новосілки, Фастівський р-н, Київська обл., 03027, Україна
Tsentralna str., 3, Novosilky, Fastiv district, Kyiv region, 03027, Ukraine
✉ fominahim@gmail.com

The first record of the Sabine's Gull (*Xema sabini*) in Ukraine. - O.L. Fomina. - *Berkut*. 33 (1-2). 2024. - An adult bird was observed together with other species of gulls on a pond near the village of Krenychi (Obukhiv district of Kyiv region, 50.248° N, 30.509° E) on September 7–12, 2024. [Ukrainian].

Key words: Kyiv region, fauna, vagrant, new species.

Дорослий птах тримався 7–12.09.2024 р. разом з іншими видами мартинів на ставку біля с. Креничі (Обухівський район Київської області, 50,248° N, 30,509° E).

Ключові слова: Київська область, фауна, заліт, новий вид.

Вилохвостий мартин (*Xema sabini*) – північний вид, гніздиться циркумполярно в Арктиці, переважно в тундрі, зимує у відкритому морі в південній частині Тихого й Атлантичного океанів (Юдин, Фирсова, 1988; Olsen, Larsson, 2003). Залітні птахи регулярно спостерігаються в Центральній і Східній Європі, неодноразово їх зустрічали на сході Польщі (Cramp, Simmons, 1983; Stawarczyk et al., 2017). В межах України вилохвостий мартин раніше не відмічався (Кістяківський, 1957; Grishchenko, 2004; Фесенко, 2022).

Дорослу особину вперше спостерігали 7.09.2024 р. Птах тримався на ставку північніше с. Креничі (Обухівський район Київської області, 50,248° N, 30,509° E). Більша частина площі ставка заросла водяною рослинністю (очерет, рогіз); площа водного плеса складає близько 45 га. Він розташований за 1,5 км від великого звалища побутових відходів м. Києва, де масово годуються різні види мартинів. Це найближча водойма від звалища, тому вона використовується мартинами для відпочинку та купання. На момент виявлення вилохвостий мартин перебував на водній поверхні ставка у зграї разом із мартинами звичайними (*Chroicocephalus ridibundus*). Другим за чисельністю видом на ставку був мартин жовтоногий (*Larus cachinnans*); у незначній кількості також виявлено мартинів чорнокрилик (*L. fuscus*), сріблястих (*L. argentatus*), сизих (*L. canus*) та середземноморських (*Ichthyaetus melanocephalus*). Будь-якої агресивної поведінки з боку інших видів птахів по відношенню до вилохвостого мартина не спостерігалось.

У наступні дні це місце відвідало понад 20 любителів птахів, які спостерігали вилохвостого мартина. Птах тримався переважно ділянки водойми біля очерету – плавав на воді, інколи сидів на купинах рослинності, чистив оперення. Він виглядав цілком здоровим. Його бачили в різні години дня, проте мартин не перебував на ставку постійно. Неодноразово відмічали, як він піднімався в повітря й робив кола над водою на невеликій висоті. Також спостерігали, які він летів разом зі зграєю мартинів звичайних у напрямку звалища, де, ймовірно, годувався. Із заходом сонця разом із іншими видами мартинів птах відлітав зі ставка на місце ночівлі.

Дорослий вилохвостий мартин на ставку біля с. Креничі, Київська обл. 7.09.2024 р. Фото О.Л. Фоміної.
Adult Sabine's Gull on a pond near Kyiv.

Остання зустріч вилохвостого мартина на цій водоймі відмічена 12.09.2024 р. (С. Петрович, В. Севідов, особ. повід.). У наступні дні (13–15.09), попри цілеспрямовані багатогодинні спостереження, його тут більше не бачили (М.Н. Гаврилюк, особ. повід.).

Подяки

Дякую за допомогу в написанні статті М.Н. Гаврилюку та В.М. Грищенку.

ЛІТЕРАТУРА

- Кістяківський О.Б. (1957): Фауна України. Т. 4. Птахи. К.: АН УРСР. 1-432.
Фесенко Г.В. (2022): Різноманіття сучасної орнітофауни України. К.: Академперіодика. 1-184.
Юдин К.А., Фирсова Л.В. (1988): Вилохвостая чайка. - Птицы СССР. Чайковые. Москва: Наука. 207-215.
Cramp S., Simmons, K.E.L. (eds.) The Birds of the Western Palearctic. Vol. 3. Waders to Gulls. Oxford University Press. 1-913.
Grishchenko V. (2004): Checklist of the birds of Ukraine. - *Berkut*. 13 (2): 141-154.
Olsen K.M., Larsson H. (2003): Gulls of North America, Europe, and Asia. Princeton and Oxford: Princeton Univ. Press. 1-608.
Stawarczyk T., Cofta T., Kajzer Z., Lontkowski J., Sikora A. (2017): Rzadkie ptaki Polski. Sosnowiec: Studio B&W Wojciech Janiecki. 1-512.

ПРАВИЛА ДЛЯ АВТОРІВ

1. “**Беркут**” публікує матеріали з усіх проблем орнітології. Приймаються статті до 40 тис. знаків комп’ютерного тексту, короткі повідомлення, замітки, окремі спостереження. Більші за обсягом роботи можуть бути опубліковані після попереднього узгодження з редакцією. У першу чергу друкуються роботи по птахів Євразії, але можлива публікація матеріалів і по інших регіонах. Публікація в журналі безкоштовна. Рукописи рецензуються.
2. Матеріали друкуються українською або англійською мовами. До робіт українською додається резюме англійською мовою та анотація українською. Резюме повинно відтворювати головні результати досліджень і цифровий матеріал. До статей англійською мовою додається українське резюме й анотація англійською. Після резюме й анотації наводяться ключові слова (до 5–7).
3. Текст приймається в електронному вигляді (краще всього *.doc формат). До файла повинна додаватися контрольна роздруковка статті (PDF). Після прізвищ авторів указуються місця їх роботи та адреси (службові чи домашні) українською та англійською мовами, ORCID кожного з авторів, а також електронна пошта автора, який веде листування. Ті, хто не працює в наукових установах, можуть указувати громадські організації (орнітологічні товариства, робочі групи і т.п.) та домашню адресу. Щоб правильно оформити “шапку” статті, дивіться попередні випуски журналу.
4. Рисунки і фотографії повинні висилатися у вигляді окремих файлів. Таблиці, рисунки й фотографії нумеруються, на них повинні бути посилання в тексті. Уникайте занадто великих таблиць, краще розділяти їх на кілька менших. Додаткові пояснення наводяться у примітках під таблицею.
5. При першій згадці виду в тексті наводиться його латинська назва (у дужках). Автор вказується лише в роботах, присвячених систематиці. Назви птахів у таблицях подаються тільки латинською мовою. Якщо у статті наводяться повидові нариси, латинські назви в їх заголовках указуються, навіть якщо вживалися раніше.
6. Цифровий матеріал обов’язково повинен супроводжуватися необхідною статистичною інформацією: число особин або вимірювань, похибка середньої або середньоквадратичне відхилення, достовірність різниці і т.д. При аналізі цифрових даних – порівняння середніх, кореляція, регресія і т.п. – обов’язково треба робити оцінку статистичної достовірності.
7. До списку літератури повинні входити лише цитовані джерела, розташовані в алфавітному порядку. Роботи одного автора подаються у хронологічній послідовності. При посиланнях у тексті вказуються автор і рік публікації.
8. Редакція залишає за собою право скорочувати і правити надіслані матеріали та відхиляти ті, що не відповідають даним вимогам.

Більш детально див.:

http://aetos.kiev.ua/pravt_u.htm

INSTRUCTIONS FOR AUTHORS

1. “**Berkut**” publishes original papers, review articles, short communications, and notes on all aspects of ornithology. We accept manuscripts up to 40 thousand characters. Larger works can be published after prior agreement with the editors. Papers on the birds of Eurasia are preferred, but the publication of works on other regions is also possible. Our journal neither has article processing charges (APCs) nor article submission charges. Manuscripts are reviewed.
2. Works publishes in Ukrainian with English summary or in English with Ukrainian summary. Papers are also accompanied by a short abstract in the language of the manuscript. Captions for tables and illustrations are duplicated in another language. English text of summaries and captions can be translated into Ukrainian by the editors. After the summary and abstract, keywords are given (up to 5–7). The metric system should be used.
3. Manuscripts should be sent as files (*.doc format is preferable) to the editorial e-mail. A printout of the paper (PDF) should be attached to the file. On the title page of the manuscript, you have to indicate the affiliation with the full addresses and ORCIDs of all authors and e-mail of the corresponding author. To correctly design the “head” of the paper, see previous issues of the journal.
4. Pictures and photos should be sent as separate files. All illustrations and tables are numbered, they must be referenced in the text. Avoid too large tables. If numerous data are to be presented, an attempt should be made to divide them into two or more tables. Additional explanations essential for the understanding of the table should be given as footnotes at the bottom of the table.
5. The first mention of any species must include the scientific name (in brackets). The Latin names are italicised. The author name and the year of publication are given only in works on systematics. The names of birds in the tables are given only in Latin.
6. The numerical data must be accompanied by the necessary statistical information: the number of individuals or measurements, standard error or standard deviation, the significance of differences, etc. When analysing digital data (comparison of means, correlation, regression, etc.), it is necessary to evaluate statistical significance.
7. The list of references must include only cited sources, arranged in alphabetical order. The works of one author are given in chronological order. We use “an author and a year” system.
8. The editors reserve the right to shorten and edit the received manuscripts and reject those that do not meet these requirements.

See also:

<http://aetos.kiev.ua/rules.htm>

Редактори В.М. Грищенко, І.В. Скільський
Технічний редактор В.М. Грищенко
Коректор Є.Д. Яблоновська-Грищенко
Відповідальний за випуск І.В. Скільський

Журнал надруковано за власні кошти засновників

Підписано до друку 27.02.2025. Формат 60x84/8.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Друк офсетний.
Умовн. друк. арк. 13,02. Тираж 100 прим. Зам. 250263.

Видавець і виготовлювач ТОВ «Друк Арт»
58018 Чернівці, вул. Маловокзальна, 2Д, т/ф 585-432
Ліцензія про державну реєстрацію ДК № 2741 від 15.01.2007 р.

ЗМІСТ

Фауна і населення

Домашевський С.В. Орнітофауна Чорнобильського радіаційно-екологічного біосферного заповідника	1
Любченко С.С. Огляд спостережень рідкісних та маловивчених видів птахів у Київській області у 2016–2024 рр.	11
Коріж G. Distribution and abundance of raptors in an acacia savanna, North-Central Namibia	58

Екологія

Грищенко В.М., Яблонівська-Грищенко Є.Д. Чисельність і особливості розподілу гнізд білого лелеки (<i>Ciconia ciconia</i>) в центральній частині України у 2024 р.	63
Редінов К.О., Петрович З.О. Куроподібні птахи в Миколаївській області	78
Книш М.П. Матеріали до вивчення деяких видів негоробиних птахів (Non-Passeriformes) Сумської області	91
Казанник В.В. Поширення садової очеретянки (<i>Acrocephalus dumetorum</i>) на території Полісся та Лісостепу Лівобережної України	100

Міграції

Грищенко В.М. Міграції білого лелеки (<i>Ciconia ciconia</i>) в Україні у 2024 р.	103
--	-----

Короткі повідомлення

Гринюк П.М., Рудік М.В. Нетипові знахідки деяких видів птахів на Волино-Поділлі	109
Статива А.І., Скляр О.Ю. Перші випадки гніздування огаря (<i>Tadorna ferruginea</i>) в Сумській області	110
Potish L. Winter photo registration of the Golden Eagle (<i>Aquila chrysaetos</i>) in the western part of Transcarpathia	111
Фоміна О.Л. Перша зустріч вилохвостого мартина (<i>Xema sabini</i>) в Україні	112

Замітки

Сапуга О.М. Нова реєстрація коровайки (<i>Plegadis falcinellus</i>) на Рівненщині	57
Головков І.В. Малий баклан (<i>Phalacrocorax pygmeus</i>) – новий вид орнітофауни Закарпатської області	90

CONTENTS

Fauna and communities

Domashevsky S.V. Ornithofauna of the Chernobyl Radiation and Ecological Biosphere Reserve	1
Liubchenko S.S. Review of observations of rare and poorly studied bird species in Kyiv region in 2016–2024	11
Kopij G. Distribution and abundance of raptors in an acacia savanna, North-Central Namibia	58

Ecology

Grishchenko V.N., Yablonovska-Grishchenko E.D. Number and distribution patterns of White Stork (<i>Ciconia ciconia</i>) nests in the central part of Ukraine in 2024	63
Redinov K.A., Petrovich Z.O. Gallinaceous birds in Mykolaiv region (South Ukraine)	78
Knysh M.P. Materials for the study of some species of non-passeriform birds (Non-Passeriformes) of Sumy region	91
Kazannyk V.V. Distribution of the Blyth's Reed Warbler (<i>Acrocephalus dumetorum</i>) in forest and forest-steppe zones of Left Bank Ukraine	100

Migrations

Grishchenko V.N. Migrations of the White Stork (<i>Ciconia ciconia</i>) in Ukraine in 2024	103
--	-----

Short communications

Hryniuk P.M., Rudik M.V. Atypical observations of some bird species in Volyno-Podillia (West Ukraine)	109
Stativa A.I., Skliar O.Yu. First cases of breeding of the Ruddy Shelduck (<i>Tadorna ferruginea</i>) in Sumy region	110
Potish L. Winter photo registration of the Golden Eagle (<i>Aquila chrysaetos</i>) in the western part of Transcarpathia	111
Fomina O.L. The first record of the Sabine's Gull (<i>Xema sabini</i>) in Ukraine	112

Notes

Sapuha O.M. New registration of Glossy Ibis (<i>Plegadis falcinellus</i>) in Rivne region	57
Golovkov I.V. Pygmy Cormorant (<i>Phalacrocorax pygmeus</i>) is a new species of bird fauna in Transcarpathian region of Ukraine	90